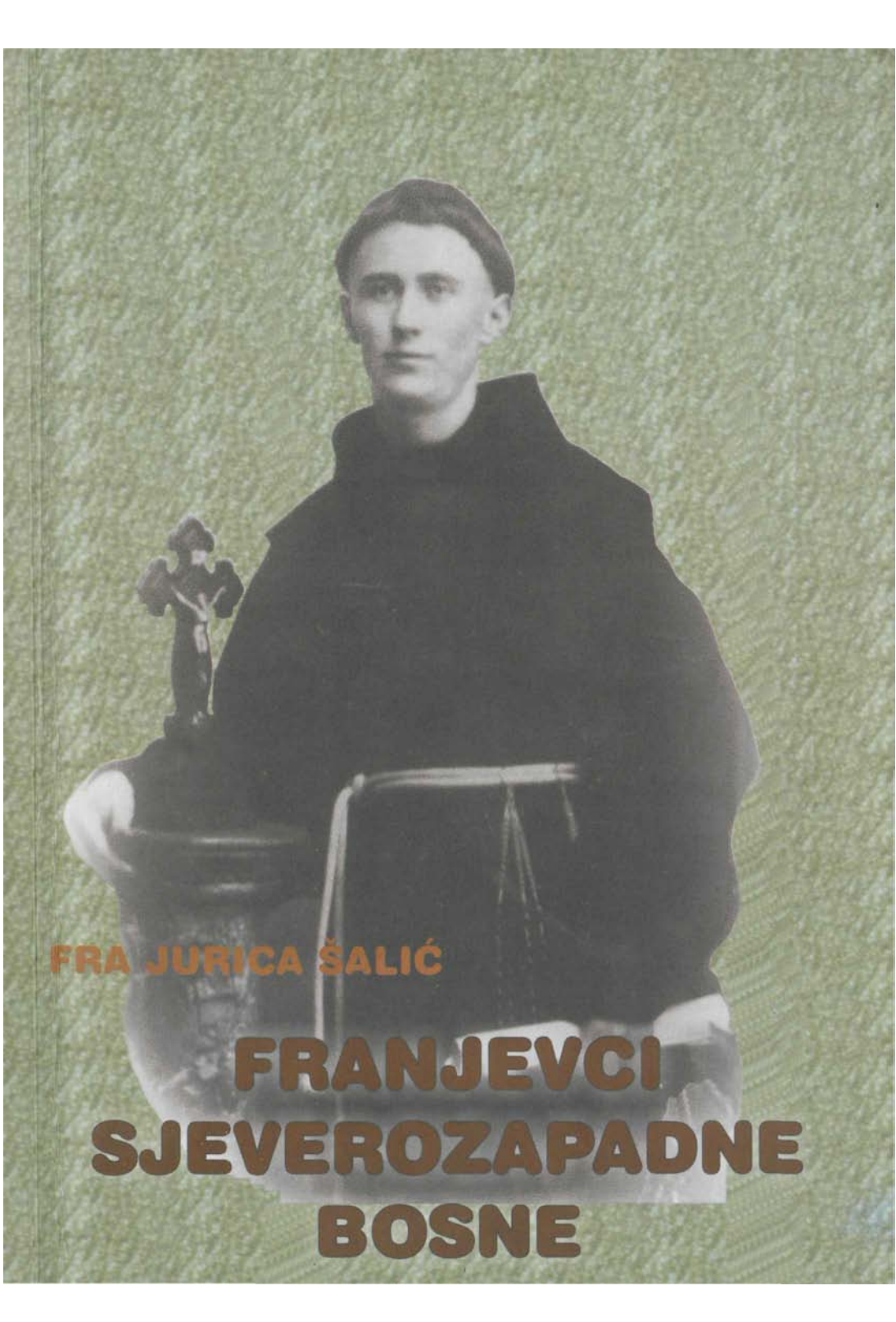

FRA JURICA ŠALIĆ

**FRANJEVCI
SJEVEROZAPADNE
BOSNE**

Fra Jurica Šalić Franjevci sjeverozapadne Bosne

S pažnjom
i poštovanjem
poslodincu
Marinku Orlovcu
za ljube
Bihac, 04.03.05.

Sken i OCR (Optical Character Recognition):

Marinko Orlovac
10. rujna 2006.

marin@orlovac.eu

HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO

"NAPREDAK" SARAJEVO

PODRUŽNICA BIHAĆ

Izdavač:

Za izdavača:

HKD "NAPREDAK" BIHAĆ

Urednik:

Fra Jurica Šalić

Lektura i korektura:

Mr. Ivan Dujmović

Recezent:

Dr. Velimir Blažević

Mr. Ivan Dujmović

Fotografije pripremio iz starih albuma:

Mato Klarić

Prijelom i ovitak:

Sabiha Šaćirbegović

Naslovna strana:

Fra Franjo Valentić

Tisak:

SZR"biGraf BIHAĆ

Za tiskaru:

Sabiha Šaćirbegović, graf. ing

Naklada:

500komada

Fra Jurica Šalić

FRANJEVCI SJEVEROZAPADNE BOSNE

Slobodno kopirati, ispisivati i distribuirati.

NIJE DOZVOLJENO TISKATI U KOMERCIJALNE
SVRHE, T.J. RADI PRODAJE!

Bihać 2002.

Na osnovu mišljenja Federalnog ministarstva nauke, kulture i sporta, broj 02-15-13241/02 od 11. 03. 2002. godine, knjiga **FRANJEVCI SJEVEROZAPADNE BOSNE**, autora fra Jurice Šalića oslobađa se poreza na promet proizvoda.

CIP Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

271.3(497.6):929
929:271 . 3 (497 . 6)

Fra Jurica Šalić

Franjevci sjeverozapadne Bosne/ Fra Jurica Šalić.-
(Fotografije Mato Klarić). -Bihać: HKD NAPREDAK,
2002.- 262 str. : ilustracije; 21 cm

Bibliografske i druge ilustracije uz tekst

ISBN 9958-9431 .2-3
COBBISS/BiH - ID 10517510

FRANJEVCI SJEVEROZAPADNE BOSNE

PREDGOVOR

Kad govorimo o franjevcima sjeverozapadne Bosne, mislimo na redovnike sv. Franje, koji su rođeni, uglavnom živjeli i radili na prostoru današnjeg distrikta Franjevačkog samostana u Petričevcu. Spomenuti prostor se stere po banjalučkom, gradiškom, sanskom i bihaćkom okrugu. To je veliko prostranstvo, koje još od turskog vremena udomljuje trovrsnu šarolikost, koja predstavlja multireligioznu sredinu. U takvom ambijentu, na širokom prostoru od Prnjavora do Bihaća radali su se, živjeli i radili ljudi, koji su predvodili katoličke zajednice vjernika. Oni su u turskom periodu bili jedini predstavnici katoličkog klera a u novije vrijeme rade zajedno s dijecezanskim svećenstvom i pripadnicima drugih redovničkih zajednica.

Ovdje predstavljamo pojedine franjevence, koliko nam to povijesni izvori dopuštaju. Naime, franjevci su na ovim prostorima nazočni u predturskom periodu. Međutim, o njima /osim dvojice/, koji su ponikli na području sjeverozapadne Bosne nemamo povijesnih podataka. Isto tako, nisu nam dostupne spoznaje o franjevcima, koji su u prvom dijelu turske vladavine bili sinovi rodne grude ovoga dijela Bosne. Tek u 17. stoljeću nalazimo spomen na nekoliko domaćih franjevac a o preostalima - kojih je kudikamo veći broj - ne znamo ništa određeno. O

franjevcima 18. stoljeća znamo nešto više a o onima iz 19. stoljeća imamo dovoljno spoznaja, na temelju kojih o svakom pojedinom možemo dati osnovne biografske podatke. Najsustavnije možemo predstaviti franjevece 20. stoljeća, jer su nam vremenski najbliži.

Imajući ovo u vidu, posve je razumljivo da u ovom prikazu donosimo spomen na franjevece sjeverozapadne Bosne uglavnom s kraja 18., te tijekom 19. i 20. stoljeća. O onim iz 17. i većim dijelom 18. stoljeća govorimo samo fragmentarno, tek toliko, da im sačuvamo spomen. Oskudni izvori nam ne dopuštaju reći nešto više.

Ovaj kraj i njegovi franjevci u velikom vremenskom razdoblju turskog perioda bio je vezan uz Franjevački samostan u Fojnici, koji ih je vezao svojom organizacijom na nivou kustodije. Tako vezani uz centralnu Bosnu, franjevci sjeverozapada nosili su karakteristike bosanskog *ujaka*. Premda su te odlike i osobnosti vidno zastupljene na likovima ovih franjevacu, ipak se na njima zapažaju posebnosti, koje se ističu u skladu s podnebljem ovog dijela Bosne.

Osim općih obilježja, ovi franjevci su živjeli u različitim periodima, pa ćemo među njima naći prekaljenog *ujaka* iz turskog doba, koji je "nosio glavu u torbi"; onog iz austrijskog perioda, koji je tek osjetio slast slobode, pa počinje živjeti i raditi u normalnim uvjetima; franjevca između dva svjetska rata, koji u punom zamahu sustavno radi u pastvi i svom samostanu; onog iz perioda Drugog svjetskog rata i poratnih godina, koji je na sebi iskusio sav bijes i netolerantnost borbenog ateizma. Tu ćemo naći crkvenog dostojanstvenika, profesora, doktora, pučkog tribuna, gvardijana, župnika, kapelana i časnog brata. Naći

ćemo franjevce s priznanjima svjetovne vlasti, ponizne i anonimne redovnike u samostanu ili negdje na župi, te mučenike, koji su život položili na oltar Reda, Crkve i naroda, ravnajući se prema svom vjerskom uvjerenju, oblikovanom u franjevačkoj zajednici.

Na koncu proizađe da je svaki franjevac ovog dijela Bosne zasebna storija življenog franjevaštva, često puta i u nemogućim uvjetima. Storija franjevaštva u njegovoj misijskoj dimenziji, jer je u pitanju rad misionara u misijskoj Bosni.

O mnogim iz te cjelokupne plejade nemamo spomena. Također, nemamo mogućnosti o pojedincima dati iscrpne biografske podatke, jer o njima imamo samo spomen, s jednim ili nekoliko detalja iz života. No, i to je dovoljno, da ih zabilježimo i ne dozvolimo da ostanu zastrti velom zaborava.

I DIO

FRANJEVCI OD BANJE LUKE

Ovdje je riječ o franjevcima, koji su rodom s prostora sadašnjeg banjalučkog dekanata. Prateći kroz povijest posljednjih gotovo 300 godina, nalazimo prilično brojnu grupu onih redovnika, koji su se rodili i djelovali na području grada i bližih sela, te onih udaljenijih, u ivaštanskom i šimićkom kraju. Zajedno s drugima, koji su iz ostalih krajeva Bosne dolazili na službu, služili su tadašnje župe Ivanjsku, Banju Luku i lokalnu kapelaniju Rakovac.

Kao svi ostali, i ovi franjevci imali su svoje posebnosti, po kojim su se prepoznavali. U sjeverozapadnoj Bosni imamo franjevce od Bihaća, iz Sanskog kraja, od Gradiške a *ujake* s ovih prostora jednostavno su zvali Banjalučanima. Oni od Sanskog Mosta i Prijedora još su ih određenije nazivali. Pokojni fra Dane Briševac banjalučke fratre je nazvao *Zakrnjincima*. S majdanskih visova, posebno od Stratinske gledali bi Krnjin, najviši vrh Kozare. Znali su da se iza Krnjina, malo udesno steru Šimići, Ivanjska i skup ostalih katoličkih sela, koja vežu s Banjom

Lukom. Tako, za fra Danu i ostale majdanske fratre, franjevci s ovog područja bili su *oni za Krnjinom, Zakrnjinci*.

Žao nam je što nije dovoljno rasvijetljena lokalna povijest 17. stoljeća, kad su uz Banju Luku postojale drevne župe Dragočaj i Motike. Radi toga, ne možemo utvrditi identitet domaćih franjevaca navedenog vremena a rado bi ih vidjeli pridružene grupi *ujaka* iz kasnijeg vremena, počevši od Velikog bečkog rata, pa do naših dana. Iz prethodnog vremena imamo samo spomen na nekoliko glasovitih franjevaca.

FRA MATO ABRIĆ

/+1755. /

Iz Ivanjske

Ovaj franjevac, koji je djelovao u najtežim vremenima turskog robovanja, rodom je iz Abrića, sela u ivaštanskoj župi. Tu, na rodnoj grudi bio je župnik 1751-1755. godine, gdje je umro, obavljajući istu dužnost 27. travnja navedene godine.

FRA NIKOLA ANIĆ

Od Banje **Luke**

Najstarije poznato obitavalište Anića bili su Debeljaci pokraj Banje Luke. Tamo ih nalazimo u 18. stoljeću, pa zaključujemo da je fra Nikola rodom iz spomenutog mjesta. Nalazimo ga na službi župnika u Ivanjskoj 1761 - 1763. godine. Potom je bio župnik u Banjoj Luci, odakle je 1763. g. otišao na župničku službu u Stari Majdan. Odatle se 1771. vraća u Ivanjsku, gdje je nastavio sa župničkom službom do 1775. godine.

FRA MARKO ANDROŠEVIĆ /1861-1898./

Iz Banje Luke

Fra Marko spada u grupu svećenika, koji su se rano, u zreloj dobi preselili u vječnost. Rodio se u Banjoj Luci 03. travnja 1861. godine. Oblačenje u odoru sv. Franje imao je 23. listopada 1877. a svečano zavjetovanje 12. ožujka 1882., da bi - ispunivši sve uvjete školovanja - postao mladi misnik 18. listopada 1883. godine.

Prema ustaljenoj praksi, tako mlad svećenik najprije je služio kao kapelan, pa tek onda, sa stečenim iskustvom obnašao je župničku službu u Ivanjskoj /1890-1893./ i Sanskom Mostu /1893-1897./. Iz Sanskog Mosta dolazi za gvardijana u samostan na Petrićevcu. No, tek što je prošla jedna godina njegovog gvardijanstva, ozbiljno je obolio. Kao aktualni gvardijan, opremljen svetim tajnama, umro je 15. rujna 1898. godine u naponu snage, u 38. godini života, 21. redovništva i 15. misništva. Pokopan je u katoličkom gradskom groblju *Misna Bašta* u Banjoj Luci.

FRAANDRIJAANUŠIĆ /+1815./

Iz Barlovaca

Fra Andrija je svećenik davnih vremena druge polovice 18. i početka 19. stoljeća. Kao mjesto njegovog rođenja u petrićevačkom Nekrologiju nalazimo da se pripisuje Ivanjska. Međutim, ovo mjesto se spominje u smislu tadašnje župne organizacije, pa možemo reći, da mu

je rodna župa Ivanjska a mjesto rođenja Barlovci. Naime, tada su Anušići u banjalučkom kraju obitavali samo u spomenutom selu. Godine 1810. nalazimo fra Andriju na službi kapelana u ivaštanskoj župi. Narednu godinu dana obnašao je službu župnika u Volaru /Šurkovac/ kod Ljubije, odakle se opet vraća u Ivanjsku, gdje se spominje kao kapelan 1811. i 1812. godine. Bio je žrtva velike kuge, koja je u Bosni počela harati 1813. godine. Služeći u Rakitnom /Hercegovina/ obolio je od kužne zaraze ' i umro 04. kolovoza 1815. godine, daleko od Barlovaca i svog banjalučkog kraja.

FRA LADISLAV BAJIĆ **/1867-1893./**

Iz Banje Luke

Ovaj mladić stasao je u jednog divnog redovnika, od koga se očekivao plodan rad u dugom životu. Međutim, sudbina je drukčije htjela.

Rodio se u Banjoj Luci 22. studeni 1867. godine. Franjevački habit oblači 16. kolovoza 1883. a jednostavne zavjete polaže godinu dana kasnije. Teologiju je studirao u Madžarskoj, gdje ga nalazimo na studiju 1889. godine. Tamo je položio i svečane zavjete. Iste godine primio je i sakrament svećeničkog reda. Bio je vrlo sposoban i

"peste extinctus", Nekrologij samostana Petrićevac.

prikladan za redovničko i svećeničko zvanje, što zaključujemo iz činjenice, da je tako mlad ostvario status lektora filozofije. Uskoro je obolio od tuberkuloze, koja je taj cvijet mladosti ubrala 8. listopada 1893. godine u samostanu franjevacu na Petrićevcu. Pokopan je u groblju *Misna Bašta* u Banjoj Luci. Tada je imao samo 26 godina života, od kojih deset redovništva i četiri misništva. Svi su žalili nad takvom njegovom sudbinom.

FRA FRANJO OD BANJE LUKE

/+1734./

Ovaj se franjevac spominje u prvoj polovici 18. stoljeća. U Redu je imao status zavjetovanog časnog brata. Umro je u Fojničkom samostanu 27. prosinca 1734. godine.

FRA JAKOV OD BANJE LUKE

/+1747./

Spominjući ovog franjevacu, izvori donose dva različita mjesta i datuma njegove smrti. Prema jednima, umro je u Cresni 16. travnja 1747. a prema drugima u Fojničkom samostanu 24. lipnja iste godine. Pomišljamo na dvije različite osobe, ali najprije će biti da se radi o jednom franjevcu, Jakovu Banjalučaninu.

FRA MATO OD BANJE LUKE

/+1721./

U Nekrologiju Petrićevačkog samostana spominje se ovaj franjevac, koji je udaren moždanom kapi preminuo u fojničkom samostanu 5. prosinca 1721. godine².

FRA MIJO OD BANJE LUKE

Ovaj znameniti svećenik spominje se u drugoj polovici 17. i početkom 18. stoljeća, ponajviše u burnim vremenima Velikog bečkog rata. Izvori donose različite oblike njegovog imena: Mijo, Miho i Mihovil. Pored ovog imena stoji jednostavno određenje: od Banje Luke ili Banjalučanin. Međutim, dr. Andrija Nikić poistovjećuje ga s fra Mihovилоm Radnićem, kad u dokumentu od 1699. godine tvrdi: "Iz generalne uprave obavještavaju Kongregaciju da bosanska provincija drži u Napulju fra Miju od Banje Luke /Radnića/ za prokuratora³".

Fra Mijo je bio sposoban, čovjek od povjerenja, radi čega su mu povjeravane delikatne službe. Izvori ga spominju kao povjerenika Provincije u talijanskom gradu Napulju. Tamo je skupljao milodare od dobročinitelja, koji su išli na račun odijevanja franjevacu u Bosni. Osim toga, imao je neuobičajenu misiju otkupa zarobljenih 1692. godine. Naime, tamo je poslan, "kako bi otkupio subraću

² "Matthaeus a Banja Luka ", Nekrologij samostana Petrićevac.

³ A. Nikić, Regesta dokumenata propagandina arhiva u Rimu, Nova et Vetera, Sarajevo, svezak 1 -2., 1990., str. 297.

fratre od neprijateljskog /barbarskog/ ropstva, koji su zarobljeni dok su dijelili sakramente u Dalmaciji i Mađarskoj. Nema druge nade za njihovo oslobođenje osim kršćanske darežljivosti⁴". U vremenu Velikog bečkog rata događalo se i to, da su zarobljeni pojedini franjevci, te mnogi Turci, koje bi Mletačka republika zaposlila kao robove - veslače na galijama. Fra Mijo je imao misiju da radi na oslobođenju subraće a i Turaka, jer ne dolikuje kršćanima, da se tako postupa sa zatvorenicima.

U upravi Provincije fra Mijo je obnašao službu definitora 1699-1702. godine. U narednim godinama spominje se kao gvardijan na Visovcu u Dalmaciji. Zbog naredbe da ni jedan franjevac, koji nije mletački podanik ne može obnašati službe u Dalmaciji, morao je napustiti gvardijanstvo u spomenutom samostanu 1705. godine. U Nekrologiju se spominje da je umro 11. svibnja 1719. godine u Kreševu.

Već smo spomenuli, kako ga dr. Andrija Nikić poistovjećuje s fra Mihovilom Radničem. Da li se radi o istoj osobi? Božitković nas uvjerava da to nije ista osoba, kad tvrdi da se fra Mihovil Radnić rodio u Kaloču 1636. godine. Usput, spominje da je starinom od Olova. Ovakve različite interpretacije ostavljaju nas u neodređenosti. Ipak, sigurni smo da je u naznačenom vremenu živio i radio ugledni svećenik fra Mijo od Banje Luke.

⁴ A. Nikić, Nav, dj., str. 283.

FRA AMBROZIJE BARIŠIĆ

/+ 1800./

Iz Ivanjske

U 18. stoljeću Barišiće nalazimo u Abrićima u ivaštanskoj župi. Od ovoga roda potječe fra Ambrozije, kojega koncem 18. stoljeća nalazimo u ulozi kapelana u rodnoj župi. Prema Nekroloiju umro je u Travniku 16. siječnja 1800. godine.

FRA MATO BARTLI

Od Banje Luke?

Ako je ovaj franjevac rodom od Banje Luke, morao je studirati u Italiji i tamo steći solidnu glazbenu naobrazbu. Napisao je školsku knjigu za početnike, pod nazivom "Regulae cant. plani pro incipientibus", koja se čuva u rukopisu u samostanu Kraljeve Sutjeske. Kao pisac djela otkriva se u redcima odmah poslije naslova: "Fr. Matheus Bartli a Felsü Dios, vel a Bagnaluca, scribat 1687⁵". Uz gradivo za početnike u sviranju i pjevanju, tu je pribilježio razne napjeve: "Benedicamus Domino", "Te Deum laudamus", "Te lucis ante terminum", "Si quaeris", "Tota pulchra", "Szpaszi kraglyze" /"Salve regina"/... Lijepo iskićeni inicijali u ovom djelu upućuju nas na pomisao da je fra Mato imao smisla za umjetnost, pri čemu se rado i uspješno služio slikarskim kistom.

⁵ J. Jelenić, **Kultura i bosanski franjevci, svezak I, Sarajevo 1912., str. 244.**

FRA ANĐEO BAŠIĆ /1879-1925./

Iz Banje Luke

Fra Anđeo Bašić, krsnim imenom Ivan, rodio se u Banjoj Luci 2. travnja 1879. godine. Gimnaziju završava u Gučoj Gori a bogosloviju u Livnu. Mladim isusnik postaje 1902. godine. Naredne četiri godine provodi u Visokom, gdje predaje povijest, hrvatski jezik, matematiku i tjelovježbu. Godine 1906. odlazi

na Petrićevac, na službu kapelana i samostanskog vikara. U razdoblju 1911-1916. nalazimo ga na dužnosti župnika u Stratinskoj. Daljih pet godina bio je župnik u Ivanjskoj, odakle odlazi u Šurkovac i vodi tu župu 1921-1922. godine. U Sanskom Mostu služio je 1908-1911. i 1923-1925. godine. Obolio je i umro na Petrićevcu 12. svibnja 1925. u 46. godini života.

Fra Anđeo je jedan od pokretača i prvi urednik *Glasnika sv. Ante*, u kome je objavljivao manje članke i pjesme. Kao profesor na gimnaziji u Visokom zauzimao se za izgradnju crkve sv. Ante na Bistriku u Sarajevu. Poznat je i kao čuvar naših starina.

FRA MARKO BENKOVIĆ

Iz Šargovca

Postojbina Benkovića u starini bila je u gornjem dijelu Šargovca, negdje u Selištima i Kuljancima. Njihove ugledne rodovske zajednice spominju se tijekom 18. stoljeća. Kod njih bi redovito odsjedali apostolski vikari, koji bi se - obilazeći banjalučki kraj - s Crkvena navratili pola sata udaljenim Benkovićima. Od njihovog roda potječe fra Marko, koga 1779. godine nalazimo na dužnosti župnika u Ivanjskoj.

FRA MATO BENLIĆ **/oko 1609-1674./**

Iz Banje Luke

Katolička Crkva u Bosni imala je mnoge svete redovnike i svećenike, među koje s punim pravom ubrajamo fra Matu Benlića. O njemu možemo kazati sve najbolje. Bio je uzoran redovnik i crkveni velikodostojanstvenik, ponos franjevačke Bosne.

Mnogi kroničari i povjesničari spominju ovog eminentnog franjevca. No, najbolje od svih, temeljni prikaz o njemu daje fra Nikola Lašvanin u svom Ljetopisu, pa u izlaganju o fra Mati slijedit ćemo uglavnom njegove zapise.

Fra Mato Benlić rođen je oko 1609. godine u Banjoj Luci, od oca Jure i majke Kate iz Sole. Oboje potječu iz uglednih rodova: otac od Brajkovića a mati od Kulenovića. Krstio ga je fra Tomo Glavočević u rodnoj Banjoj Luci. Osnove pismenosti učio je kod tadašnjeg banjalučkog kapelana fra Tome Ivkovića. Gledajući malog kako je bistar i čestit, naslućuje da je pred njim svijetla budućnost, pa jednom zgodom s pravom izjavljuje: "Ovo dite ima biti velik čovik"⁶. Po savjetu istog kapelana roditelji ga šalju u Fojnički samostan, gdje je postupno prošao malo sjemenište, novicijat a čini se i dvogodišnje učenje filozofije, jer je tu obukao habit sv. Franje i položio zavjete, čime je postao član franjevačke zajednice. "Mudru knjigu" studirao je u Italiji, gdje je zaređen za svećenika i kratko vrijeme obavljao istu službu. Potom se vraća u Provinciju i kroz pet godina obnaša službu kapelana u Sarajevu, dokazujući se kao poletan mladi svećenik. Stječe titulu lektora i status vrsnog propovjednika, sve na temelju stečenog znanja, prirođene talentiranosti i Bogom danog lijepoga glasa. Za njega tvrde da "biše strašan u karanju, ljubak u ponukovanju, osobito za smiriti nesklade"⁷. U svakoj službi pokazivao je izvrsno ophođenje. Godine 1640. nalazimo ga u Fojnici, gdje vrši gvardijansku službu. Pet godina kasnije spominje se kao sarajevski župnik. Nekako u isto vrijeme /1644-1647./ obnašao je službu definitora, da bi ga subraća na kapitolu izabrala za

⁶ N. Lašvanin, *Ljetopis, IRO "Veselin Masleša", Sarajevo 1981., str. 242.*

⁷ N. Lašvanin, *Nav. dj., str. 242.*

provincijala 3. svibnja 1649. godine. Preuzevši upravu Provincije odmah je zamolio Propagandu u Rimu da bosanskim franjevcima dopusti na pojedinim mjestima obnoviti samostane, koje su Turci popalili u prvim godinama Kandijskog rata. Na temelju njegove zamolbe Kongregacija je to i odobrila 9. kolovoza 1650. godine.

Beogradski biskup

Ovaj vrijedni redovnik nije dugo obnašao dužnost provincijalnog ministra. Providnost Božja htjela je da bude urešen biskupskim dostojanstvom. Još otprije, ljudi su naslućivali da bi on mogao biti kandidat za neko biskupsko mjesto. Tako Sarajlije mole u Rimu 15. svibnja 1645. godine, da im Sveta Stolica imenuje fra Matu Benlića za bosanskog biskupa. S vremenom, fra Mato će postati biskup, samo ne bosanski, nego tamo gdje ga Crkva šalje. U proljeće 25. travnja 1650. godine Propaganda ga je designirala za beogradskog biskupa, što je papa potvrdio u konzistoriju 27. veljače naredne godine. Biskupsko posvećenje primio je u Olovu 25. lipnja iste godine a posvetu su obavili biskupi fra Marijan Maravić i fra Pavao Posilović. Kako je propis da u posveti sudjeluju tri biskupa, papa je dispensom ovlastio da taj treći bude provincijalni vikar fra Andrija Jajčanin.

Kao novi biskup odlazi u Beograd 6. studeni 1651. godine, gdje ga katolici svečano primiše, pogotovo oni iz kolonija Bosanaca i Dubrovčana. Tada u Beogradu nije bilo mnogo katolika. Svega 840, od kojih njih 80 bili su Dubrovčani. U isto vrijeme, Beogradska biskupija imala je

34 župe, od kojih su deset opsluživali svjetovni svećenici dvadeset bosanski franjevci a četiri isusovci.

Stjecajem tadašnjih okolnosti, fra Mato Benlić kao beogradski biskup dobiva široke ovlasti. U tim burnim i nesigurnim vremenima papa Inocent X. imenuje ga upraviteljem smederevske crkve i ovlasti ga da može pohoditi katolike u Slavoniji, Bačkoj i Ugarskoj, tim zemljama pod turskom upravom. Tu je došao u nelagodan položaj, jer Slavonija je pripadala bosanskoj biskupiji. Tenzije su rasle, pa je došlo do razmirica. Oglasilo se svećenstvo Slavonije, Bačke i Ugarske. U svojoj predstavi zagrebačkom biskupu 1. kolovoza 1658. godine izrazilo je želju, da više vole beogradskog fra Matu Benlića, nego bosanskog biskupa fra Marijana Maravića. S istom namjerom obratiše se Propagandi 12. rujna 1658. godine velički franjevci, te o. Tomo Horvat, generalni vikar u Pečuhu. Na takve zamolbe Propaganda imenuje beogradskog biskupa fra Matu 1659. godine upraviteljem Crkve u Slavoniji i Ugarskoj, premda nitko nije nijekao pravo da područje između Save i Drave pripada Bosanskoj biskupiji. Zahtjevima onih, koji su ga cijenili ni to nije bilo dosta. Austrijski car Leopold I. predlaže ga papi 29. siječnja 1661. godine za bosanskog biskupa, zašto su se zalagali i mnogi bosanski franjevci, koji su ga veoma voljeli.

Fra Mato je bio veliki dobrotvor, koji je podupirao uređenje i obnovu crkava. "Za života što ga imadijaše crkvam i ubogim sve razdili⁸". Sabirao je priloge širom Ugarske za obnovu Sutješke crkve. Kako je u Beogradu 1672. godine izgorjela crkva sv. Ivana Krstitelja, njegovim

N. Lašvanin, Nav. dj., str. 243.

nastojanjem dobivena je potpora od Propagande, pa je spomenuta crkva obnovljena 1675. godine. Kako je iznimno volio Bosansku provinciju i svoju braću u njoj, prema dozvoli Propagande u oporuci ostavio je sva svoja dobra rečenoj Provinciji 7. srpnja 1673. godine.

Rad skopčan s opasnostima

Svoje dužnosti savjesno je obavljao, na zadovoljstvo Crkve, Reda i svog naroda. U teškim situacijama nije se nikada nikomu žalio. Strano mu je bilo parničenje. Ni na jedan sud nije prizivao, nikoga u Rim nije tužio. Kao svijetli primjer bio je oličenje bosanskog franjevca i crkvenog dostojanstvenika. Zagrebački biskup Petar Petretić, u izvješću koje šalje u Rim 6. listopada 1659. godine, piše za fra Matu Benlića "da je pobožan čovjek, štovalac Boga, ispovjedalac i opsluživalac sv. rimske i katoličke... vjere"⁹.

Naravno, u onim teškim vremenima imao je velikih poteškoća s Turcima. Uz svakojake optužbe imputirali su mu da - prilikom kanonskih pohoda i dijeljenja sv. krizme - kao papin čovjek uhodi po turskoj zemlji. Radi takvih intriga bio je u stalnoj opasnosti, u kojoj je dva puta bio utamničen. U Temišvaru ga okovana baciše u tamnicu. U mjestu Nijemci također su ga uhvatili Turci. Srijemski svećenici i narod javljaju u Rim 22. siječnja 1663. godine da su ga vezali, batinali, sputali u bukagije i zatvorili. Svoje oslobođenje može zahvaliti velikoj otkupnini, bez koje Turci nisu običavali puštati iz tamnice.

⁹ J. Božićković, **Kritički ispit popisa bosanskih vikara i provincijala**, Beograd 1935., str. 79.

Radeći u takvim uvjetima narušeno mu je zdravstveno stanje. U svemu je bio velik, pa i u bolesti, u kojoj je pokazao veliku strpljivost. Smrt ga je zatekla u Franjevačkom samostanu u Velikoj /Slavonija/. Primivši sv. sakramente i zazivajući Ime Isusovo blago je preminuo u Gospodinu 30. siječnja 1674., u 65. godini života i 22. episkopata. Za svog biskupovanja krizmao je 60.000 osoba i zaredio 145 svećenika. Pokopan je u istome mjestu, u crkvi sv. Augustina, u grobnici, koju je dao još za života načiniti.

Fra Mato Benlić, redovnik i biskup, ovakvim životom i zalaganjem predstavlja primjer pastira u Katoličkoj Crkvi; lijep primjer življene vjere za katolike i inovjerce. Dostojan blage uspomene.

FRA PETAR BETUNAC **/1863-1910./**

Iz Banje Luke

Ovaj redovnik sve je dobro htio i započeo, ali mu u životu sve nije išlo po planu. Redovito bi sve drukčije ispalo iz jednog jedinog razloga: malo više je volio dobru kapljicu. Zato je majka provincija Bosna Srebrena imala mnogo muke s njim, što su posebno osjećala subraća, koja su s njim živjela.

Rođen je u Banjoj Luci 20. veljače 1863. godine. Krsno ime bilo mu je Mato. U Red franjevacu stupa 12. studenog 1880. a svečane zavjete polaže 6. rujna 1886. godine. Dana 2. rujna 1888. zaređen je za svećenika. Služio je na Petrićevcu, u Rami i drugim mjestima kao kapelan ili je obitavao jednostavno kao član samostanske zajednice, bez zaduženja. Znamo da je vršio službu župnika u Stratinskoj 1900 -1904. godine. Katkad bi - pometen šljivovom granom - daleko otišao. Najveseliji je bio za Uskrs, u travnju 1896. godine u samostanu na Petrićevcu. S "veseljem" je počeo na Veliki petak a završio tjedan dana kasnije. Naš fra Petar slavio je Uskrs na svoj način, bacivši u brigu i nespokoj gvardijana fra Franju Duljilovića.

S takvim načinom života nije dočekaio stare dane. Godine 1908. izgledao je kao sijedi starac u samostanu na Petrićevcu. Umro je u Kraljevoj Sutjesci 29. studeni 1910. , u 47. godini života.

FRA FRANJO BLAŽEVIĆ

/+1763./

Iz Šimića

U Nekrologiju Petrićevačkog samostana jasno stoji da je rodom iz Ivanjske. Međutim, u ovom slučaju, to je samo oznaka tadašnje župne pripadnosti. Najvjerojatnije je rodom iz Šimića, koji su tada pripadali ivaštanskoj župi a u kojima su starinom obitali Blaževići. Sigurno se zna da je 1761. služio u župi Stari Majdan a potom 1762-1763. spominje se kao župnik Vodičeva. Odatle odlazi u župu Dobretići, gdje umire 27. kolovoza iste 1763. godine.

FRA IVAN BLAŽEVIĆ

Iz Šimića

Vjerojatno je i ovaj franjevac rodом iz Šimića, iz zaselka Blaževići. Spominje se kako u župničkoj službi u Vodičevu nasljeđuje prezimenjaka fra Franju 1763. godine. Te iste godine završio je služenje u toj župi.

FRA JAKOV BLAŽEVIĆ /1837-1895./

Iz Šimića

Sredinom 19. stoljeća nalazimo spomen na ovoga franjevca. Tada se spominje kao mladić u odgojnim zavodima. Nakon toga, u drugoj polovici istog stoljeća slijedi njegovo djelovanje i zapažen rad. Imao je tu sreću da preživi tursko robovanje, te da mirno živi i radi još 17 godina nakon odlaska Turaka.

Ovaj sin Kozare rodio se 28. lipnja 1837. godine u Šimićima, u zaselku nastanjenom Blaževićima. U Franjevački red ulazi 9. ožujka 1853., nakon čega slijedi godina dana novicijata i polaganje redovničkih zavjeta. Godine 1855. nalazimo ga u Đakovu, na studiju prve godine teologije. Svećenički red prima 22. siječnja 1860. godine. Četiri godine kasnije nalazimo ga u svojstvu kapelana u Fojničkom samostanu. Kao župnik služio je više župa: Volar, Bos. Gradišku, Stratinsku, Ivanjsku, Barlovce i Bos. Novi. Bio je predsjednik rezidencije franjevacа na Petrićevcu 1882-1883. godine. Inače, s ostalim franjevcima

s naših prostora uložio je mnogo truda u podizanju rezidencije, kasnijeg samostana na Dudiću.

Značajan je njegov rad na Barlovcima, gdje je bio u dva navrata: kao lokalni kapelan lokalne kapelanije 1879-1882. i kao župnik 1884-1886. godine. U prvom mandatu, u tek ustanovljenoj lokalnoj kapelaniji Barlovci za svećenika nije bilo stana. Nastanio se u čardaku Mustaj-bega Kapetanovića, blizu groblja Bijeda. Tu je formirao službu, uredivši čardak za obitavanje i privremeni oratorij. Pošto beg nije bio voljan prodati čardak s posjedom, fra Jakov je 30. travnja 1880. kupio zemlju u Ramićima od muslimanke Hate Kulenović. Tu je kao župnik u svom drugom mandatu sagradio solidan župni stan 1884. godine. Pored njega podigao je baraku, koja je služila kao privremena crkva.

Posljednja njegova služba bila je u župi Bos. Novi. Određen je za prvog njenog župnika u vremenu samog osnivanja, 27. srpnja 1887. godine. I tu je trebalo započeti sve iznova, kako bi normalno funkcionirala služba u župnoj zajednici. Ovu župu opsluživao je sve do svoje smrti, koja ga je zatekla 8. rujna 1895. godine. Umro je opremljen sv. sakramentima u 58. godini života, 42. redovništva i 35. svećeničke službe.

FRA FRANJO BRKIĆ

Od Banja Luke

Ovaj franjevac djelovao je potkraj 17. i početkom 18. stoljeća. Vjerojatno je tijekom Velikog bečkog rata s prostora sjeverozapadne Bosne prešao na austrijski teritorij.

Spominje se kao poglavar franjevačke rezidencije sv. Ante Padovanskog u Čuntiću kraj Petrinje, s kostajničke strane. Tu je sagradio novu zgradu rezidencije, što potvrđuje slijedeći iskaz: "Predstojnik mjesta p. Franjo Brkić od Banje Luke pobrinuo se 1720. g. Da na ovom mjestu iznova podigne rezidenciju u obliku kvadrata te na dva kata, čija blagovaonica gleda prema jugu, a ispod nje se nalazi podrum".¹⁰

FRA JAKOV BUMBAR

Iz Barlovaca

Tada su Bumbari u banjalučkom kraju obitavali jedino na području Barlovaca. Od njih potječe fra Jakov. Spominje se kao ivaštanski župnik 1779. godine. Prema Nekrologiju Petrićevačkog samostana umro je 9. kolovoza 1781. godine.

S druge strane, gledajući knjigu inventara ivaštanske župe i druge dokumente, nalazimo da je 1807. godine na istoj župi radio kao kapelan, da je umro u Jajcu 9. svibnja 1811. godine. Ovo nas dovodi u dilemu: ili su to dvije različite osobe, ili je pogreška u Nekrologiju.

¹⁰ **I. Stražemanac, Povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene, Matica Hrvatska, Zagreb 1993., str. 357**

FRA MARIJAN BUMBAR

/+ 1805./

Iz Barlovaca

U našoj Provinciji ostao je u uspomeni kao vrsni propovjednik. Godine 1785. i 1786. nalazimo ga na službi kapelana u Ivanjskoj a 1803. služi kao župnik u Gučkoj Gori. Iste godine kajmekam mu je odobrio da može popraviti gučansku kapelu, koja je posve istrula. Kad ju je obnovio, došao je vezir Bećir-paša, pregledao urađeno i oglobio ga s 800 groša.

Nešto mlađi, također čuveni franjevac Marijan Jakovljević bio je rođak Bumbara. Čini se da je ovaj Bumbar imao veliki utjecaj na mlađeg Marijana. Kao ugledni rođak i franjevac nadjenao mu je svoje ime, pobudio mu interes i usmjerio u duhovnom zvanju.

FRA PETAR ĆORKOVIĆ *Mlađi*

/1877-1936./

Od Banje Luke

Ovaj redovnik predstavlja ličnost osebnih vrлина. U njemu je ukomponiran izvrstan spoj snage duha, velike energičnosti i prirodne nadarenosti. S tako velikim mogućnostima i odmjerenošću kroz tridesetak godina prve polovice 20. stoljeća bio je jedan od vodećih ljudi u Provinciji, koji je inicirao i

ostvarivao velike pothvate na planu organizacije i izgradnje redovničke zajednice.

Ćorkovići su starinom iz Mičija u današnjoj šimičkoj župi. Obitelj iz koje je potjecao fra Petar odselila se iz spomenutog mjesta. Kao mjesto rođenja ovog franjevca s krsnim imenom Anto spominju se Motike i Kumsale. Čini se da je fra Petar rođen u Motikama a djetinjstvo proveo u Kumsalama. Odatle je išao u osnovnu školu oo. trapista u Delibašinom Selu. U franjevačkoj formaciji prošao je redovito školovanje: sjemenište, novicijat i bogosloviju. Jednostavne zavjete polaže 12. kolovoza 1897., svečane 16. rujna 1900. a za svećenika je zaređen 20. srpnja 1902. godine.

Pouzdan u službama

Svoju djelatnost - koja je bila raznovrsna - počinje kapelanskom službom na Petrićevcu. Godine 1905 - 1909. nalazimo ga u profesorskom zboru u Visokom, gdje predaje latinski, prirodopis i fiziku. Nakon takvog rada u odgoju franjevačke mladeži vodi rezidenciju na Bistriku u Sarajevu, gdje počinje s gradnjom današnje crkve, pored koje proširuje i dograđuje samostan za potrebe bogoslovije.

Godine 1913 - 1919. obavljao je župničku službu u Bihaću. Savjesno je i uredno vodio ovu župu u vremenu Prvog svjetskog rata, vremenu neimaštine, gladi i kolere, što se i te kako osjećalo u bihaćkom kraju. U prevratu i s umnoženim "zelenim kadrom" mudro je postupao i sačuvao župljane od mogućih stradanja. Odlazeći iz Bihaća, preuzima gvardijanstvo na Petrićevcu, gdje se zadržava do 1923. godine. Nakon toga, dvije godine opet provodi u

Bihaću vršeći župničku službu. Dalje slijedi vrijeme njegovih najvećih aktivnosti i ostvarenja.

Vrijedni fra Petar postaje provincijal franjevaca Bosne Srebrene 1925. godine. U tri godine provincijalne službe mnogo je učinio. Najprije je postigao da se djelokrug rada bosanskih franjevaca proširi na istok. U Beogradskoj nadbiskupiji franjevci su preuzeli slijedeće župe: Beograd, Kraljevo, Niš, Smederevo i Šabac a u Skopljansko-prizrenskoj Peć, Glođane, Zlokućane i Zjumu. Da bi olakšao pastorizaciju i organizaciju tih župa, odlučio je sagraditi samostan u Beogradu. Kupio je pogodno zemljište i za nekoliko mjeseci podigao samostan, uz koji će se kasnije sazidati velebna i lijepa crkva. Uz ovaj centar vezana je novoformirana župa sv. Ante Padovanskog. Tim je obnovio negdašnje djelovanje bosanskih franjevaca u Beogradu. Potom se poduzeo da Provincija izgradi konvikt za vanjske đake u Visokom. Do završetka svog mandata spomenutu zgradu je izgradio do polovice, ostavivši nasljedniku da dovrši započeto djelo.

Životno djelo: nezaboravno naličje Petrićevca

Završivši trogodišnji mandat provincijalne službe, opet preuzima upravu samostana na Petrićevcu 1928. godine. Kako je prethodni gvardijan fra Anto Mačinković pripremio dosta materijala za gradnju novog samostana a franjevci sjeverozapadne Bosne /s mostarskim biskupom fra Alojzijem Mišićem/ namaknuli prilična sredstva, fra Petar nije gubio vrijeme. Odmah se dao na gradnju i radeći učinkovito, već u rujnu iste godine zgrada samostana je bila pod krovom. Početkom prosinca novi samostan je već bio

useljen, što je s posebnom radošću doživio teško bolesni, prethodni gvardijan fra Anto Mačinković. Na blagdan sv. Ante Pustinjaka, 17. siječnja 1929. godine, pred mnoštvom naroda, koji se sabrao po dubokom snijegu, zdanje je blagoslovljeno od strane trojice biskupa: fra Alojzija Mišića, fra Joze Garića i beogradskog nadbiskupa fra Rafaela Rodića. Pod sv. Misom biskup Mišić je naglasio, da su "redovnički samostani kule obrane i utočišta svete vjere, pa da će i ovaj novi samostan to biti, držeći se one: sve za vjeru, Boga, narod i dušu¹⁰". Kao domaćin, fra Petar označava svrhu gradnje i postojanja ovog samostana: "Ova sveta kuća je zgrada ljubavi i bratskog skladanja, te je otvorena ne samo franjevcu, nego i svemu svećenstvu, bili oni namjernici ili došli da se duševno odmore, okrijepe; bili željni savršenosti, ili okajnici. Kuća je naša: bratska za bratsko skladanje¹¹".

Nakon podizanja novog samostana fra Petrov poduzetnički duh nije mirovao. Samostan je novi a postojeća crkva je dotrajala. U proljeće 1930. godine ruši staru i do kolovoza iste godine sazidao je i pokrio novu crkvu, ozidavši jedan toranj do vrha. Do polovice siječnja naredne godine podignut je i drugi toranj, nakon čega je slijedilo uređenje crkve. Za nepunih šest mjeseci akademski slikar Franjo Martiny s grupom *Ars sacra* iz Praga freskama prekriva plohe zidova i stropa crkve. Graditelj Missoni gradi oltar i propovjedaonicu od kamena bihacita. Godine 1935. fra Petar nabavlja dva nova zvona,

¹⁰ B. Gavranović, Povijest Franjevačkog samostana Petrićevac i franjevačkih župa u Bosanskoj Krajini, Dobri Pastir 1959., str. 168.

¹¹ B. Gavranović, Nav. dj., str. 168.

orgulje s 13 registara i uvodi električnu rasvjetu. Tako je s gospodarskim zgradama dogotovljen kompleks na Petrićevcu, lijepi samostan i crkva, koji su kao jedinstveno zdanje tako lijepo imponirali našem narodu. Novoizgrađeni Petrićevac skladno se uklopio u trolist naših samostana na prilazima gradu. S trapističkom *Marijom Zvijezdom* i sestarskim *Nazaretom* davao je katolički i evropski izgled Banjoj Luci.

Začuđuje nas brzina i kratko vrijeme izvođenja radova, koje je vodio fra Petar. Pod njegovim vodstvom za nekoliko mjeseci izgrađeni su novi samostan i crkva. Tako je radio u Beogradu, Sarajevu, Visokom i na koncu na Petrićevcu.

Ovaj čovjek, predodređen za velika djela, nikad nije bio besposlen. Imao je i svoja sporedna zanimanja. Bio je vrsni urar, koji je u slobodno vrijeme popravljao satove. Prijatelji iz cijele zemlje običavali su mu slati satove na popravak. Bavio se i pčelama, koje je dobro uzgajao i sam im izrađivao staništa.

Fra Petar je uvijek bio u akciji i radu a godine i bolesti činile su svoje. Već od ranije mučila ga je *angina pectoris*, nakon čega je nadošla šećerna bolest. Najzad, pojavili su mu se neugodni čirevi na vratu. Umro je od moždane kapi u banjalučkoj bolnici 9. svibnja 1936. u 60. godini života, 40. redovništva i 34. misništva. Pokopan je dva dana kasnije u samostanskoj crkvi na Petrićevcu, u jednoj od dvije grobnice, koje je za života dao načiniti. U drugoj pored njega, kasnije je pokopan biskup fra Alojzije Mišić. Poslije zemljotresa njihovi posmrtni ostaci preneseni su i pohranjeni na samostanskom groblju.

Razmišljajući o fra Petru, moramo dati priznanje njegovoj osobi i djelu. Bio je znamenita, ozbiljna i duhovno jaka ličnost. U velikim graditeljskim pothvatima je "izravno ili preko svojih projekatata, unosio svoje graditeljske nadzore i ukus¹²". S velikim znanjem bio je dobar predavač u odgojnim zavodima a zanimanje za informativnu promidžbu dokazao je pokrećući glasilo *Franjevački vjesnik* 1927. godine.

Stvarno, naš fra Petar je vrijedan svakog divljenja i poštovanja. Pobožan i neporočan franjevac, hrabra, odlučna i poduzetna duha, s nesalomljivom voljom i neobično velikim znanjem i mudrošću bio je markantna figura u redovničkoj zajednici i svome narodu. Na Petrićevcu potres i druge okolnosti ruše zdanja samostana i crkve. Podižu se nova, ali nama svima je na srcu samostan i crkva *u izdanju* fra Petra Ćorkovića. S takvim osjećajima među nama, u blagoj uspomeni nazočan je njegov duh.

PETAR ĆORKOVIĆ *Stariji* **/1810-1869./**

Iz Mičija

Ovaj fra Petar je svećenik, koji je živio i radio u 19. stoljeću, potkraj turske vladavine. Rodom je iz Mičija, u današnjoj šimičkoj župi. Rođen je negdje na obroncima Kozare 4. ožujka 1810. godine. Kao kandidat za redovničko zvanje oblači odoru sv. Franje 3. travnja 1827., nakon čega provodi godinu *probanata* /novicijata/. Zavjete

¹² Franjevački Vjesnik, Visoko 1936., br. 5 - 6., str. 192.

polaže 3. travnja 1828. a mladi svećenik postaje 19. svibnja 1834. godine.

Služio je po mnogim mjestima, ponajviše u duvanjskom, livanjskom i ramskom kraju. Stjecajem okolnosti ili iz franjevačke poniznosti gotovo cijelo vrijeme obavljao je dužnost duhovnog pomoćnika. U takvom svojstvu nalazimo ga u Rami, Duvnu, Ljubunčiću, Vidošima i Livnu. Znamo da je kratko vrijeme /1858-1859./ bio župnik u Šurkovcu. Umro je u samostanu na Gorici kod Livna 5. travnja 1869., u 59. godini života i 42. redovništva.

U redovničkoj zajednici i pastoralnom radu pokazao se kao uzoran narodni *ujak*. On je tipični franjevac iz turskog perioda. Kao neustrašiv čovjek s Kozare - u nemogućnosti da uvijek podnese nepravdu - često je dolazio u konflikt s Turcima. Iako im je smetao u njihovom nasilničkom ponašanju, bojali su ga se i poštivali. To poštivanje od njih iznuđivao je svojom odlučnošću, hrabrošću i *granajlijom* /njegova puška srebrom okovana/. Tako, vrijeme prolazi a ostaje nam spomen na ovog čestitog i odvažnog franjevca s padina Kozare.

FRA NIKOLA GOLUB

/1811. /

Iz Šargovca

Ovaj franjevac iz šargovačkih Golubića i rodом od ugledne obitelji Goluba živio je i radio u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća, u vremenu kad je i Šargovac pripadao ivaštanskoj župi. Bio je neumoran u

propovijedanju i pastoralnom radu po župama. Svuda je ostavljao dojam sabranog i čednog redovnika. Služio je na više mjesta a od toga nam je tek nešto poznato. Godine 1786. nalazimo ga na dužnosti kapelana u Ivanjskoj. Nakon toga, obavljao je službu gvardijana u Fojnici 1792. - 1793. i u Kraljevoj Sutjesci 1797-1799. godine. U upravi Provincije obnašao je dužnost defmitora 1799-1802.; naredne godine spominje se kao župnik u Travniku, da bi ga u istom svojstvu vidjeli u Ivanjskoj 1807-1808. godine. Dvije posljednje godine proveo je u pokori i urednom redovničkom životu. Smrt ga je zatekla 10. siječnja 1811. godine u Gučoj Gori kod Travnika.

FRA BOSILJKO GUBO **/1908-1960./**

Iz Ramića

Ovo je jedan jednostavni franjevac s prostora na domak Banje Luke. Skromno je živio, vladao se i radio; u jednostavnosti franjevačke karizme, koja je davala pečat njegovom redovničkom životu.

Fra Bosiljko je rodом iz Ramića, župa Barlovci. Rodio se 14. travnja 1908. godine u obitelji Guba, doseljenih iz ivaštanskog kraja. Osnovnu školu učio je u Dragočaju, gimnaziju u Visokom a

bogosloviju u Sarajevu. Ređen je za svećenika 1. 1. 1933. godine.

Obavljajući razne dužnosti, služio je u mnogim mjestima, gdje god ga je uprava poslala. Kao kapelan služio je na Petrićevcu, u Rami, Bugojnu, na Gorici kod Livna. Župničku službu vršio je u Novom Šeheru, Volaru, Ivanjskoj i Stratinskoj. Osim ovog rada u pastvi, neko vrijeme bio je prefekt u konviktu i profesor na gimnaziji u Visokom.

Nakon Drugog svjetskog rata zatvoreni su mnogi svećenici. U većini slučajeva dovoljan razlog za zatvaranje bilo je saznanje, da je netko svećenik i da ga je netko proizvoljno optužio. Takav slučaj bio je i s fra Bosiljkom. U procesu, *u kome si kriv, što si živ* osuđen je na dugogodišnju robiju, koju je izdržavao u Zenici. Tamo je kao učen čovjek - na tečajevima opismenjavanja - držao predavanja iz zemljopisa.

Vrativši se na slobodu, kao iskusni i prekaljeni *ujak*, nastavlja s pastoralnim radom. Starješinstvo ga šalje za župnika u Stratinsku. Iscrpljen i shrvan tegobama, koje je podnio u ratu i zatvoru, umire na toj župi od slabosti srca 29. siječnja 1960. godine. Umire u svom narodu, kojeg je vjerno služio, u 52. godini života, 33. redovništva i 28. svećeničke službe. Poslije izmoljenog opijela i ispraćaja u stratinskoj crkvi, njegovi posmrtni ostaci prevezeni su na Petrićevac, gdje je 31. siječnja iste godine pokopan u samostanskom groblju. Sprovod je vodio banjalučki biskup mons. Alfred Pichler, uz veliko mnoštvo vjernika i priličan broj svećenika.

Fra Bosiljko je bio duša puna franjevačke jednostavnosti, s dodatnim odlikama odlučnosti, točnosti i

urednosti. Bio je vrstan propovjednik. Poznate su njegove dobro izrađene propovijedi i koronske radnje. Imao je uspjeha i u radu s mlađima, što svjedoči njegovo dobro vođenje organizacije katoličke mladeži.

FRA NIKOLA HADŽIĆ

Iz Banje **Luke**

Ovaj ugledni banjalučki franjevac djelovao je sredinom 17. stoljeća. U vodstvu Provincije igrao je zapaženu ulogu. Obnašao je visoku dužnost definitora Provincije 1655 - 1661, godine.

FRA DOMINIK IDŽAN **/1911 -1936./**

Iz Ivanjske

Fra Dominik je bio jedan mladi franjevac, ne i svećenik, nego časni brat, s privremenim zavjetima. Rodio se u Taraševcu u Ivanjskoj 25. veljače 1911. godine. Nakon novicijata 30. lipnja 1934. položio je jednostavne zavjete. Poznat je kao jednostavan, pobožan i neporočan redovnik. Obolio je od tuberkuloze i umro mlad 14. listopada 1936. godine na Petrićevcu. Inače, prethodno je služio u samostanu na Plehanu.

FRA MATO IDŽANOVIĆ /1766./

Iz Ivanjske

Fra Mato spada u grupu ivaštanskih franjevac, koji su živjeli u 18. stoljeću. Završivši studij bogoslovije i zaredivši se za svećenika u Italiji, ostao je u jednom tamošnjem strogom samostanu. Vratio se u Bosnu i posvetio pastoralnom radu po našim župama. Starješinstvo Provincije povjeri mu službu župnika u Banjoj Luci, gdje je služio dvije godine. Potom je služio u rodnoj ivaštanskoj župi. Zdušno se dao na rad, pokazavši veliku ljubav prema povjerenom mu stadi. I pored turske opasnosti, u redovničkim haljinama bosonog je obilazio vjernike *poput zvijezde* i u najudaljenijim selima, ne mareći ni za kišu, ni za snijeg, ni za blato, ni za ljetnu vrućinu. S novcem nije htio imati nikakve veze. Mjesto njega račun o novcu vodio je koji svjetovni čovjek, da mu podmiri životne potrebe. Ne napunivši ni dvije godine župnikovanja u Ivanjskoj oboli, ne toliko od truda i napora, koliko od strogog življenja. Kako je sveto živio, sveto je i preminuo u Gospodinu 27. siječnja 1766. godine. Čini se da ga je smrt zatekla u susjednoj Banjoj Luci, dok je pokopan na Laušu ¹³. Fra Mijo Batinić bilježi ovaj dan a u Nekrologiju kao dan njegove smrti naznačen je 15. siječanj iste godine.

¹³ "in antiquissimo coemeterio penes Banjamlukam dicto Lauš locum sepulturae habuit", Nekrologij samostana Petrićevac.

FRA BORIS ILOVAČA /1893 -1971./

Iz Ivanjske

U plejadu velikih i znamenitih franjevac a s ovog područja možemo ubrojiti i ovog nepokolebljivog Ivaštana. Fra Boris je ostao u uspomeni kao jedan odvažni redovnik, koji se nije bojao poteškoća i opasnosti, s kojim se u životu susretao. Na sve je mudro gledao i pun vjere živio Bogom dani život.

Fra Boris je rođen u Žabarima, župa Ivanjska 20. rujna 1893. godine. Potječe iz obitelji Mate i Lucije r. Valentić. Na krštenju dadoše mu ime Mile. Iz čisto katoličke sredine, kakvu čini ivaštanska župa, potekla su mnoga duhovna zvanja. Slijedeći takve primjere, mali je Mile izabrao duhovni poziv. Redovničko odijelo franjevačkog kroja obukao je 15. srpnja 1911. godine u Gučoj Gori. Nakon provedene godine novicijata, studira teologiju u Sarajevu. Najprije polaže jednostavne zavjete 16. srpnja 1912., potom i svečane 14. srpnja 1915. godine. S teološkim studijem i položenim zavjetima pristupa sakramentu svećeničkog reda, kojeg mu 6. srpnja 1916. godine podjeljuje banjalučki biskup fra Jozo Garić. Istog ljeta Ivanjska je imala neponovljivo slavlje: tri mladomisnika slavila su svoj jubilej istog ljeta. Pored fra Borisa, slavili su još rođak fra Pavo Ilovača i fra Luka Tešić. Pred mnoštvom naroda svoj trojici propovijedao je

fra Franjo Valentić zvani Kuzman. Sutradan, nakon Mlade Mise, šetajući s fra Bosiljkom Ljevarom i sjemeništarcima namjeravao je preplivati Vrbas ispod Predgrađa. Počeo se topiti. Na sreću, prihvate ga gimnazijalci Grgić i Kezić, izvuku na obalu, te tako, bez posljedica prođe ta njihova pustolovina.

U prvim godinama svoje svećeničke službe predavao je hrvatski jezik u sjemeništu u Visokom. Uvijek raspoložen, nasmijan, točan i pažljiv ostavljao je lijep dojam kod đaka, pa su ga posebno voljeli i cijenili. S te dužnosti odlazi za tajnika tadašnjeg mostarskog biskupa fra Alojzija Mišića. Tamo je ostao dugo vremena, kao konzistorijalac i ekonom biskupije. Poslije smrti biskupa Mišića lijepo je radio u pastvi, posebno vodeći stratinsku župu u poratnom vremenu. U dva navrata bio je župnik u Bihaću /1946 - 1948. i 1954 - 1955./. U općoj hajci na crkvene službenike optužen je 1947. godine za održavanje veza sa *šumnjacima*. S takvim obrazloženjem odveden je na Jurjev-dan u Mostar na ispitivanje. Iako mu nije dokazana nikakva krivnja, čamio je u sarajevskom zatvoru sve do kolovoza iste godine.

Kao jednog od vodećih franjevac subraća su ga izabrala za provincijala, koju službu je obavljao 1955 - 1961. godine. Kad je završio provincijalnu službu, vratio se na Petrićevac. Tu je mirno živio, pomažući subraći u pastoralnom radu. Godine 1966. proslavlja zlatomisnički jubilej u krugu brojne subraće i mnoštva naroda u petrićevačkoj crkvi. Nakon potresa 1969. godine odlazi u Fojnički samostan, jer na ruševnom Petrićevcu nema mjesta za čovjeka u mirovini. Usput, liječi se u fojničkom termalnom sanatoriju. S teškim srčanim oboljenjem i jakim

reumatizmom vraća se na Petrićevac i umire 18. kolovoza 1971. godine. Dva dana kasnije ispraćen je od velikog broja svećenika, subraće, čč. sestara i vjernika na samostansko groblje, gdje je položen pored časne subraće, fra Alojzija Mišića, fra Petra Ćorkovića, fra Marijana Jakovljevića...

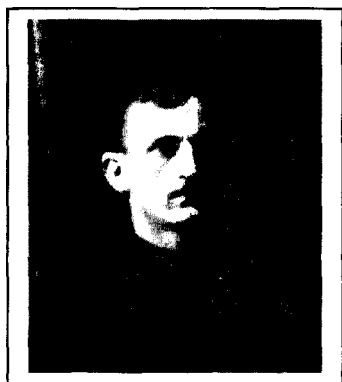
Fra Boris Ilovača je bio izvanredan čovjek u svakom pogledu. Uvijek je ostajao uspravan, odvažan i nesalomljiv. U razgovoru s bližnjim uvijek za sugovornika prihvatljiv, odan, spreman saslušati, razumjeti i pomoći. Životni put mu je bio težak i trnovit, ali nikad nije pokazao da mu je teško, pa ni onda, kad je pod stare dane morao napustiti potresom razvaljeni Petrićevac. Obnašajući visoke službe, pokazao se ozbiljnim, pouzdanim i uspješnim čovjekom, koji je savjesno vodio biskupijske i provincijske poslove. U vjernosti svom franjevačkom pozivu, bio je spreman preuzeti svaku ponuđenu dužnost, ne gledajući kakvo je njeno značenje i težina. Zato, nakon časno obavljene provincijalne službe otići na teško opsluživanu i zabačenu stratinsku župu, za njega je bila normalna stvar. Po toj spremnosti izjednačavao se s fra Marijanom Jakovljevićem.

Fra Borisa se dobro sjećam kao starca. Bije le glave, sa štapom u ruci. On i fra Bosiljko Ljevar, časne glave srebrnih vlasi šetaju dvorištem i putem kroz njivu prema Motikama. Pored njih livada i klasje. Identični likovi s poznate slike Gabrijela Jurkića.

FRA PAVO ILOVAČA

/r. 1893./

Iz Ivanjske

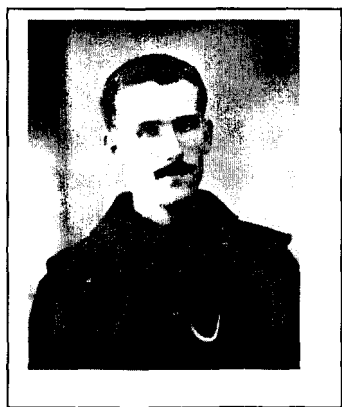

O ovom svećeniku nemamo sve osnovne podatke. Rodio se 4. ožujka 1893. godine u Ivanjskoj. Na krštenju roditelji su mu dali ime Mile. Gimnaziju je učio u Visokom a novicijatu u Gučkoj Gori. Mladi misnik postaje 1916. godine. Bio je jedan od trojice mladih franjevac, koji su istog ljeta slavili Mlade Mise u Ivanjskoj. Godine 1919. nalazimo ga na službi kapelana u Jajcu a 1924 - 1925. bio je župnik u Vitezu. Od tada se ne spominje kao član provincije Bosne Srebrene.

FRA VELIMIR ILOVAČA

/1907 -1976./

Iz Ivanjske

U biti svakog bosanskog franjevca je da voli svoj Red, zemlju i narod. Ove tri odrednice zamjetne su u životu fra Velimira Ilovače. Nažalost, sudbina ga je istrigla iz rodnog ambijenta i odvela ga drugim putem.

Kao nejednaki blizanac rodio se 28. rujna 1907. godine u Žabarima, u ivaštanskoj župi. Njegovi roditelji, Jozo i Ruža r. Duilo na krštenju dadoše mu ime Mile. Osnovnu školu učio je u Ivanjskoj a gimnaziju u Visokom i na Širokom Brijegu. U Fojnici oblači franjevački habit i stupa u novicijat o Petrovdanu 1927. godine. Filozofiju i teologiju studira u Sarajevu. Svečane zavjete polaže 1931. godine na Petrićevcu a svećeničko ređenje imao je na blagdan Svih Svetih 1933. godine. Nakon ređenja nuđene su mu velike mogućnosti. Kao mlad i perspektivan franjevac upisao se na studij povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirao 1940. godine. Studirao je s prekidima, jer je istovremeno obavljao službe u pastoralu i Redu. Godine 1934 -1937. nalazimo ga na dužnosti kapelana na Petrićevcu a naredne dvije godine obavlja službu tajnika Provincije. Tijekom Drugog svjetskog rata bio je profesor u Visokom 1940 -1941., te kustos Etnografskog muzeja u Banjoj Luci 1941 - 1945. godine. U općoj hajci na svećenike i sve vjersko na koncu svjetskog rata nije se smio vratiti iz Zagreba, pa je ostao u Hrvatskoj i naredne tri godine služio kao duhovni pomoćnik u Biškupcu. *Drugovi* ga nisu ostavili na slobodi, pa je u St. Gradišci, Zenici i Mitrovici proveo sedam godina. Iz kaznionice izlazi 1955. godine i služi na više župa Zagrebačke nadbiskupije. Iako se završila njegova Kalvarija, nije dočekaao dane spokoja. Godine 1957. dobio je eksklaustraciju, što je još više povećalo njegovu neodređenost i neizvjesnost. Ovakvo njegovo stanje zabrinjavalo je i starješinstvo Provincije. Ono mu je 1961 - 1962. ponudilo izbor: vratiti se u provinciju ili se sekularizirati. Zbog uvažavajućih okolnosti nije se vratio u

Bosnu, pa je juridički prestao biti član provincije Bosne Srebrene, premda je u srcu nosio franjevaštvo i svoju Bosnu. U nizu službi po župama Zagrebačke nadbiskupije posljednja mu je bila u mjestu Gušče, iz koje odlazi u mirovinu. Nastanio se u Sisku. Iako već teško bolestan od upale zglobova, pomagao je mjesnom župniku, kad god je mogao. Umro je 3. lipnja 1976. godine. Pokopan je na samostanskom groblju na Petrićevcu.

Kakav je bio fra Velimir Ilovača? Tjelesno slabunjav i mršav, živahan u ophođenju, obdaren elokventnošću. Bio je skroman i veseo, susretljiv i prijatan sugovornik, radi čega je bio cijenjen i poštovan. Jako je volio svoju zemlju i Crkvu. Svojim radom u svojstvu redovnika i kasnijim održavanjem veza s pojedinim franjevcima dokazivao je da mu je franjevaštvo na srcu.

Kao čovjek knjige i oštra pera, surađivao je u mnogim glasilima. Spisateljstvom se počeo baviti kao gimnazijalac, pišući u đачkom listu *Cvijet*. Poslije toga nastavlja i piše u *Glasniku sv. Ante*, *Kalendaru sv. Ante*, *Spomenici klasične gimnazije u Visokom*, *Franjevačkom vjesniku*, *Hrvatskoj prosvjeti*, *Hrvatskoj straži*, *Obzoru*, *Razvitku*, *Danici*, *Novom dobu*, *Dobrom Pastiru*, *Glasu Koncila*... U objavljenim tekstovima naziru se ulomci bosanske i franjevačke povijesti. Piše o jubileju biskupa Mišića i Garića, fra Vidu Miljanoviću, Hrvojevom gradu u Kotoru, ilirskom preporodu u Bosni, Gospi Olovskoj, sv. Anti, franjevačkim misijama ...

U dopisima, koje je slao pojedinim franjevcima ogleda se koliko je u sebi imao duhovnosti bosanskog franjevca, koliko je volio Bosnu a koliko mu je sudbina priječila i prisiljavala da na voljeno gleda iz prikrajka.

Uvijek je mislio na rodnu grudu. Sukladno s takvim opredjeljenjem, često se potpisivao s imenom *Mile ispod Bobije*.

FRA MARIJAN ILIĆ
/+ 1758./

S Petrićevca

Sredinom 18. stoljeća Ilići su obitavali na Petrićevcu. Pošto se spominje da je od Banje Luke, vjerojatno od ovog roda potječe i ovaj franjevac naše starine. Spominje se da je vršio župničku službu u Banjoj Luci 1753 - 1754., nakon čega je služio u Kotor Varošu, gdje je umro 5. prosinca 1758. godine.

FRA TOMO IVKOVIĆ
/oko 1576 -1633./

Iz Banje Luke

Evo još jednog značajnog bosanskog franjevca, koji je visoke crkvene dužnosti spojio s franjevačkom karizmom. Živio je u ono burno doba, u vremenu teških dana za katolički narod pod turskom upravom, kad je obavljanje dužnosti pastira duša bilo skopčano s velikim opasnostima. Svojim životom i angažmanom davao je doprinos očuvanju katoličke vjere i svoga naroda. Kada sagledamo njegov život, rad, vrijeme i prilike u kojima je djelovao, izlazi na vidjelo veličina i značaj franjevca i

biskupa Tome Ivkovića, kao velikana Crkve našeg područja.

Slijedeći iskaze povjesničara i ljetopisaca, nalazimo da se fra Tomo Ivković rodio oko 1576. godine. Prema jednima, rodio se u Fojnici, prema drugima u Slavonskoj Požegi. Međutim, s dovoljno sigurnosti možemo tvrditi da mu je rodno mjesto Banja Luka, što jasno svjedoči Fermendžin: "S. 1617. Hoc anno fuit minister Provincialis fr. Thomas Ivkovich de Bagnaluca¹⁴". Proizlazi, da je Banja Luka mjesto njegove dugogodišnje službe, grad u kojem je duže odsjedao, pa držimo da je tu ugledao svjetlo dana.

Uspón do biskupskog dostojanstva

Još kao dječak opredijelio se za duhovni stalež, imajući za primjer domaće franjevence, koji su objedinjavali redovnički i pastoralni vid djelovanja. Tako se od malih nogu pripremao u Fojničkom samostanu za duhovno zvanje. Filozofske i teološke nauke studirao je u Brescii u Italiji. Nakon završenog studija i svećeničkog ređenja slijedi 25 godina svećeničkog rada. Prema fra Benignu a Genua, o tome znamo da je osam godina obavljao kapelansku dužnost u Banjoj Luci¹⁵. Ovo donekle potvrđuje Lašvanin, kad piše o fra Mati Benliću, da je kao dijete "...učio...knjigu kod o. f/ra/ Tome Ivkovića, tada kapelana banjalučkoga a posli biskupa skradinskoga¹⁶". Nakon kapelanske službe najvjerojatnije je obavljao

¹⁴ E. Fermendžin, *Chronicon*, str. 31.

¹⁵ "...cappelano otto anni a Banja Luka", E. Fermendžin, *Acta Bosnae*, str. 34.

¹⁶ N. Lašvanin, *Nav. dj.*, str. 242.

dužnost župnika, moguće i gvardijana. Obnašajući takve službe mogao je biti definitor i kustos Provincije¹⁷. Slijedio je njegov dalji uspon. Subrača u Redu dva puta su mu izglasala povjerenje, izabravši ga za provincijala Bosne Srebrene. Prvi put obavljao je tu dužnost 1616 - 1619. godine, / prema nekima 1617 -1620./ a drugi put je izabran 1625. godine. Kažemo izabran, jer je uskoro promaknut na novu biskupsku dužnost. Naime, spomenuti generalni povjerenik Reda fra Benigno a Genua 5. rujna iste godine predlaže ga za biskupa u Skradinu. U predstavci ukratko ga opisuje: "Il fra Tomaso Hivckovich al presente ministra di detta provincia /Bosna Arg./, d'eta di anni 52, di religione 32, buon predicatore..."¹⁸. Dakle, čovjek u zrelim godinama svećeništva i redovništva, vrsni propovjednik. Već 27. listopada iste godine papa Urban VIII. imenuje ga skradinskim biskupom, nakon čega je slijedila posveta. Posvetio ga je u splitskoj katedrali mjesni nadbiskup Sforza Ponzani, uz asistenciju makarskog biskupa fra Bartola Kačića i trogirskog Miroslava Jordana. S titulom biskupa u Skradinu stekao je i pravo na službu administratora Bosanske biskupije. Tako je obavljao biskupsku službu u dijelu Dalmacije, cijeloj Bosni i ravnoj Slavoniji, koja je tada bila u sklopu Bosanske biskupije. Tada je Fojnica bila biskupsko sjedište, u kojem je i novi biskup stolovao, ali se rado zadržavao i u rodnoj Banjoj Luci.

¹⁷ "Il fra Tomaso Hivcovich...nella religione have havuto molti officii e dignita, ciae: diffinitore, custode", E. Fermendžin, Nav. dj.,str. 374.

¹⁸ E. Fermendžin, Acta Bosnae, str. 374.

Pastirska služba

U kanonskim pohodima, koje je poduzimao 1626 - 1630. godine obilazio je katoličke župe na širokom prostoru od mora do Drave. Istom prigodom ostavio je u svojim zapisima prvi sistematičniji popis župa, iz kojeg se može nazrijeti stanje katolika 20-tih godina 17. stoljeća. Kako bilježi broj krizmanih, indirektno govori o brojnom stanju katolika na istim prostorima. Prilikom ovih pohoda u sjeverozapadnoj Bosni obišao je slijedeća mjesta:

Banja Luka, u dva navrata, krizmao 254 krizmanika.

Dragočaj, u tri navrata, krizmao 418 krizmanika.

Motike, u dva navrata, krizmao 417 krizmanika.

Bukovica, krizmao dva puta u istom pohodu 124 krizmanika.

Vodičevo, krizmao tri puta u jednom pohodu 1114 krizmanika

Prošara, krizmao dva puta u jednom pohodu 291 krizmanik.

Nožićko, krizmao 160. krizmanika.

Lijevče, krizmao 270 krizmanika.

Laktaši, krizmao 63 krizmanika.

Ljubija, krizmao 132 krizmanika.

Dragotin /uz rijeku Sanu/, krizmao 440 krizmanika.

Premинуće i čudan sprovod

Čini se da je od napornog obilaženja velikih prostranstava tijekom kanonskih pohoda obolio, pa je 1631. i 1632. godine morao mirovati, najvjerojatnije u Fojnici.

Kad se zdravstveno stanje donekle popravilo, godine 1633. polazi u sjeverozapadnu Bosnu, da obiđe tamošnje župe. Međutim, iskrsla je potreba da sa starješinstvom provincije i makarskim biskupom fra Bartolom Kačićem izvidi i riješi neki aktualni problem. Sastanak je zakazan u Fojnici. Biskup fra Tomo prekida kanonski pohod i polazi prema naznačenom mjestu sastanka. Zdravstveno stanje mu se pogorša, pa se svrati u Lučnu kod Jajca. Pošto mu je stanje postalo kritično, opremljen je svetim sakramentima. Tako pripravljen očekivao je ovaj primjermi biskup okončanje svog mukotrpnog i plodnog rada. Na smrtnom času, kao izraz žive vjere i pouzdanja, od njega su se čule riječi *Amen i Isus*. Nazočni su pripovijedali da se soba / *cella* / potresla prilikom njegovog preminuća, koje se dogodilo 17. lipnja 1633. godine.

Premnulog biskupa Ivkovića došlo je ispratiti iz Lučne više svećenika: fojnički gvardijan fra Andrija Tomanović, fra Lovro Bilavić, fra Matija Jakšić, fra Andrija Rumbočanin, fra Luka Glavočević i fra Pavao Obojčanin. Nismo sigurni kamo su ga ponijeli pokopati: u Fojnicu ili crkvi sv. Ivana Krstitelja u Podmilačju. Kad su krenuli s biskupovim posmrtnim ostacima, navalili su okrutni Turci na povorku, te spomenute franjevece odveli pred kadiju u Jajce. Bacili su ih u tamnicu, zbog lažne optužbe, da je pokojni fra Tomo dobio blago od pape. Tada je nastala neviđena situacija: oni su u tamnici, bez novca i navodnog biskupovog blaga a tijelo crkvenog dostojanstvenika leži nepokopano na putu. Tek kad su pozajmili 160 talira i dali kadiji, oslobođeni iz tamnice, mogli su pokopati tijelo umrlog biskupa, po svemu sudeći u Podmilačju.

Ogledalo i prvolik ispovijedajućih vjeru Isusovu

Izvori bilježe da je studij fra Tome Ivkovića ocijenjen najvišim priznanjem, *summa cum laude*. Čini nam se, da cijeli njegov rad možemo okvalificirati istim akademskim izrazom. U teškim vremenima, kad Turci nisu trpjeli ništa kršćansko, on se znao nametnuti svojom upornošću, taktičnošću i poniznošću. Obavljajući savjesno svoju službu, dobrim primjerom i naukom¹⁹, bio je drag vjernicima i zapažen među inovjercima. Kako je rođen i dugo godina radio u Banjoj Luci, tadašnjem sjedištu bosanskog ejaleta, poznavao je prilike i ljude, stvarajući trajne veze i prijateljstva. Zato su ga Turci u vladajućim krugovima cijenili kao neporočnog predstavnika katoličke vjere. Cijenili su ga i na Porti. Na njegovo traženje izdao je sultan Murat IV. ferman 1626. godine, u kojem se za Ivkovića između ostalog kaže, da je *ogledalo i prvolik /prototypus/ ispovijedajućih vjeru Isusovu*²⁰. Stvarno, lijepo priznanje od strane vladajućih inovjeraca. Takvo priznanje mogao je postići samo onaj, koji je uzorno živio Evanđelje, bio apostol ogrnut velom franjevačke vjernosti, jednostavnosti i postojanosti na tlu tadašnje otomanske Bosne. S ovakvim pristupom imao je na srcu dobrobit i očuvanje svoga naroda i katoličke vjere u njemu, u čemu je nesumnjivo dao veliki doprinos. Preuranjenom smrću

¹⁹ "...quali officii ha lodevolmente esercitato con buon sempio e dottrina...", E. Fermendžin, Nav. dj., str. 374.

²⁰ M. Nedić, Stanje redodržave Bosne Srebrene poslije pada kraljevstva bosanskoga do okupacije, Đakovo 1884., str. 26.

nestao je s bine burne bosanske prošlosti našeg naroda, ali brojni izvori čuvaju njegovu blagu uspomenu. Spomen na franjevca, provincijala i biskupa, kojeg su resile odlike velikana, sina rodne grude, čiji nas spomen podsjeća na časnu slavu naše starine.

FRA ANDRIJA JAJČEVIĆ

/+1764./

Iz Ivanjske

Ovaj franjevac potječe od starog i uglednog ivaštanskog roda Jajčevića. Spominje se kao župnik u Vodičevu 1744 - 1760. godine. Prema Nekrologiju, umro je kao stariji i isluženi svećenik 10. studenog 1764. godine u Fojničkom samostanu. Negdje u izvorima spominje se i fra Petar, pa je moguće da su postojala dva franjevca s ovim prezimenom.

FRA JAKOV JAKOVLJEVIĆ

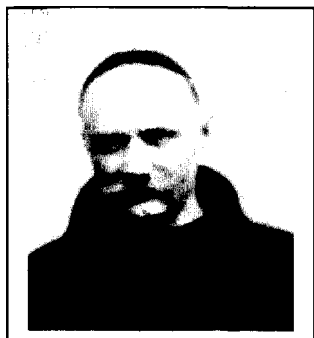
/+1811./

Iz Ivanjske

Pored već dva čuvena Marijana, u povijesti naše provincije spominje se još jedan Jakovljević. U Nekrologiju Petričevačkog samostana nalazimo spomen na Jakova Jakovljevića. Rodom je iz Ivanjske. Umro je mlad, kao zavjetovani bogoslov u Travniku 8. 9. 1811. godine.

FRA MARIJAN JAKOVLJEVIĆ *mładi* **/1880 -1943./**

Iz Priječana

Tragajući za podacima o pojedinim franjevcima, pogotovo onim iz davnine, nađemo se u situaciji, da imamo tako malo materijala. Nemamo dovoljno podataka, pa o njima nemamo što posebno reći. Kad je riječ o fra Marijanu Jakovljeviću, stvari stoje drukčije. Čovjek ne zna odakle bi počeo. Svet svećenik i redovnik, čovjek od povjerenja na visokim dužnostima, koji je mnogo pisao i bio živa enciklopedija. Tako značajan čovjek ostavio je dubok trag u povijesti Provincije tijekom prve polovice 20. stoljeća. Osim toga, kako je živio u bližoj prošlosti, o njemu je sačuvano obilje podataka.

Školovanje i službe

Ovaj glasoviti franjevac potječe iz obitelji, koja se doselila u Priječane kod Banje Luke. Prema kazivanju fra Alojzija Atlje, Jakovljevići su se tu naselili iz Sasine. Starinom su se zvali Popovići. Rodio se 23. veljače 1880. godine, primivši na krštenju ime Mile. Osnovnu školu učio je kod oo. trapista u Delibašinom Selu. Odatle odlazi u samostan Guča Gora, gdje završava gimnaziju. U Red sv. Franje stupa 16. kolovoza 1898. godine. Završivši novicijat

studira teologiju u Kraljevoj Sutjesci /1899 - 1901./ i Rimu /1901 - 1903./. Svečano se zavjetuje 21. rujna 1902., nakon čega je slijedilo svećeničko ređenje 29. rujna 1903. godine, čime je Provincija dobila mladog i perspektivnog redovnika. Doduše, ovim nije završen put njegovog usavršavanja. Iako su se nizala zaduženja, s odličnim uspjehom položio je stroge ispite 4. i 5. kolovoza 1904. godine a kasnije je našao vremena da ode u Svetu Zemlju i studiozno proučava biblijsku povijest.

Odmah je po svećeničkom ređenju imenovan duhovnim pomoćnikom na Petrićevcu. Tu se nije dugo zadržao. Na proljetnom kongresu definitorija Provincije 1904. određen je za predavača na Teologiji u Sarajevu. Ovu službu je počeo u rujnu iste godine a završio u školskoj 1911 - 1912. godini. Tada je dobio novo zaduženje; imenovan je katehetom na višoj djevojačkoj školi i u osnovnim školama u Banjoj Luci. Pet godina predavao je na tim državnim školama, da bi se 1917. zahvalio i opet prihvatio ulogu predavača na Bogosloviji 1917 - 1919. godine. Potom je pet godina obavljao službu župnika u Bihaću, gdje je predavao vjeronauk i svjetsku povijest u državnoj gimnaziji. Godine 1923. po treći put dolazi na Bogosloviju, gdje predaje do 1934. godine. Osim što je predavao studentima, bio je 1923 - 1932. ravnatelj Bogoslovije.

Radi bolesti srca povlači se iz kruga predavača s teologije 1934. i postaje župnikom u Ivanjskoj, gdje se zadržava do polovice svibnja 1936. godine, kada preuzima upravu samostana i župe na Petrićevcu. Dne 25. travnja 1937. izabran je za provincijala Bosne Srebrene, koju dužnost obnaša do 10. prosinca 1939. godine. Nakon svih

odgovornosti i opterećenja, koje nose visoke službe, odlazi u mirniji život u samostanu na Petrićevcu, gdje vrši dužnost duhovnog pomoćnika. Ujesen 1940. kratko će otići u Širniće zamjenjivati župnika, da bi 1941. prešao u Bihać, gdje je imenovan povjerenikom za pravoslavne u cazinskom kotaru. Ovu je dužnost obavljao sve do svoje smrti 1943. godine.

Osim ovih redovitih službi, obavljao je posebne misije, kojim se zadužuju osobe velikog povjerenja u Crkvi. Te posebne službe bile su sljedeće:

- Meštar u Bogosloviji 1904 - 1906. godine;
- Prosinodalni ispitivač u Banjalučkoj biskupiji 1913 - 1917. godine;
- Sudac ženidbenog tribunala u istoj biskupiji 1916 - 1919. godine;
- Definitor Provincije 1931 - 1934. godine;
- Kustos Provincije 1917 - 1919. godine;
- Predsjednik rezidencije na Bistriku u dva navrata, 1926 - 1928 i 1932 - 1934. godine;
- Generalni povjerenik i pohoditelj Provincije sv. Jeronima u Dalmaciji 1931. godine;
- Pohoditelj kod čč. sestara klanjateljica u Budžaku 1941. godine.

Rad i značaj

Fra Marijan je čovjek, koji je mnogo i požrtvovano radio. Sukladno sa svojim umnim mogućnostima, taj rad je bio raznovrstan i osebujan: rad u pastvi, u odgojnim zavodima, spisateljska i urednička djelatnost, obavljanje visokih dužnosti... Svakako, svi ovi vidovi njegovog rada

spojeni su s osnovnim redovničkim i svećeničkim usmjerenjem.

Prije svega, fra Marijan je bio redovnik. Uzoran, savjestan, kakav se pokazao u svim službama, koje su mu u Redu povjerene. Svojom skromnošću, jednostavnošću i urednošću bio je oličenje uzornog bosanskog franjevca. Takav se pokazao kao voditelj Provincije, odgojitelj mladeži; takav je bio u pastoralnom radu.

Kao svećenik uživao je veliki ugled u Redu i Crkvi. Veliko povjerenje u njega imali su u upravi Reda i sam biskup fra Jozo Garić. Zato ga nalazimo na povjerljivim funkcijama pohoditelja provincija i suca u dijecezanskom crkvenom sudu. Vrline vrijednog svećenika pokazivao je kao pastoralni radnik u svojstvu kapelana i župnika.

Dugo godina proveo je kao profesor i odgojitelj na Teologiji, gdje je ostavio izvanredan dojam. Generacije franjevac sjećaju ga se kao vrijednog predavača, koji umije predati znanje mlađima, koji su od svestranog i učenog fra Marijana mogli mnogo naučiti. Istovremeno je odgojno djelovao. Primjernim redovničkim životom zorno im je prikazivao ljepotu franjevačkog poziva.

Ljude, koji poznaju fra Marijana, začuđuju njegove velike intelektualne mogućnosti. Bio je pravi erudita, živa enciklopedija u habitu sv. Franje. Ipak, na širokom polju znanosti bitno opredjeljenje bila mu je Biblija. Položivši lektorski ispit, dugo godina bio je profesor biblijskih znanosti na Teologiji u Sarajevu. Proučavajući Bibliju, marljivo je učio orijentalne jezike. Poduzeo je i studentsko putovanje u Svetu Zemlju, da bi što bolje upoznao biblijska mjesta i povijest objave. Tako učen, bio je dragocjen predavač na državnim školama u Banjoj Luci i Bihaću.

Čovjek s ovako golemim znanjem mnogo je pisao i objavljivao. Suradivao je u *Serafskom perivoju*, *Našoj misli*, *Franjevačkom vjesniku* i *Bogoslovskoj smotri*. Neko vrijeme bio je i urednik *Glasnika sv. Ante*. U ovim glasilima objavljivao je vrijedne znanstvene i popularne radove. U arhivi ostavio je svoje zabilješke iz vremena boravka u Svetoj Zemlji, rukopise biblijskog sadržaja i propovijedi.

Povjerenik za pravoslavne u cazinskom kotaru

Jedna dosta tužna, ali časna i humana epizoda u Marjanovom životu jest rad s pravoslavnim u cazinskom kotaru. Tamo su bila pravoslavna sela Vrela, Osredak i Gata. U teškim vremenima Drugog svjetskog rata, kad se često vodila borba za opstanak, mučno" je bilo u spomenutim selima. Njihovi mještani kod tadašnjih vlasti vođeni su kao prelaznici a u biti i dalje su bili pravoslavni. Jednostavno, bili su kršćani. Tadašnje vlasti i Katolička Crkva tražili su za njih rješenje. Pomišljali su na slanje grkokatoličkog svećenika. Međutim, stvari su se odvijale svojim tokom. Nekako 1941. godine grupa pravoslavnih iz tih sela dolazi župniku fra Viktoru Šakiću u Bihać s molbom, da jedan od franjevaca dođe k njima, da se tamo stalno nastani, kako bi imali kakvu - takvu sigurnost. Izbor je pao na tek prispjelog Marijana, koji je spremno pošao s njima. Nastanio se u školi u Osredku a u tamošnjoj crkvi, pred ikonostasom obavljao je Službu Božju, održavao vjeronauk i s njima vježbao crkveno pjevanje. Pod njegovim vodstvom pravoslavni su uzeli udjela u tjelovskoj procesiji u Bihaću 1942. godine. Mještani tih sela lijepo su

prihvatili fra Marijana i brinuli se o njemu. Zadovoljan s njima, lijepo piše: "Bog upravo čudno pomaže. Ništa ne dobivam u novcu, nikakve plaće, niti ubirem od naroda. Ali me oni lijepo drže, te sam prezadovoljan²¹". S druge strane, u tako nestalnim okolnostima fra Marijan je imao mnogo poteškoća da mještane spomenutih sela sačuva od istrebljenja, jer su zaista bili u okruženju, u kakvom se pod ratnom psihozom događaju pogromi.

Potkraj 1942. godine u bihaćki kraj dolaze partizani. Iako poštuju fra Marijana, dovode pravoslavnog svećenika. No, mještani odbiše s obrazloženjem: "Mi imamo svoga fra Marijana". Situacija se mijenjala a poteškoće za fra Marijana i povjereni mu narod su ostajale. Pred početak četvrte ofenzive fra Marijan je službeno bio na putu. Radi borbi nije se mogao vratiti u ta sela, pa se zadržao u Bihaću. Našavši se u beznadnoj situaciji, narod tih sela pođe masovno u odstup prema Bos. Petrovcu. Negdje na Medenom Polju sustignu ih Nijemci. Tu im se pridružio i fra Marijan, pa im pomagao da se vrate svojim kućama. Na tom putu mnogo su stradali od hladnoće, pogotovo djeca, kojoj su se od dugog putovanja otvarale rane po nogama. Da nevolja bude veća, pojavio se i tifus. Fra Marijan ih je zbrinjavao, kako i koliko je mogao. Trgao je svoj habit i otrgnutim krpama previjao im rane²². *Na Petrovačkoj cesti* Branka Ćopića fra Marijan je činio humana djela, za koja

²¹ Dopis fra Marijana Jakovljevića fra Borisu Ilovači 28. travnja 1942., Arhiv samostana Petrićevac.

²² Iz sjećanja fra Bosiljka Ljevara: "Fra Marijan je parao svoje tunike, da im zavije rane", *Kronika župe Bihać*, str* 39.

se nije smjelo čuti u javnosti, nego samo za borbeni stav i patnje onih, koji su natjerani od neprijatelja.

Nesebičnim radom i zalaganjem, fra Marijan je svojim pravoslavnim štićenicima bio pravi milosrdni Samarijanac. I sam ubog i skroman, nije mnogo imao. Dok je bio odsutan i mještani odstupili prema Bos. Petrovcu, sva tri sela su porobljena. Opljačkano je i ono malo imetka, što je fra Marijan osobno posjedovao i za crkvu namaknuo. Vrativši se u Osredak, bio je pravi siromah sv. Franje. On i mještani ta tri sela ostali su bez igdje ičega. Zauzimao se kod vlasti, tražeći za njih kakvu potporu. U toj potrazi otišao je na put bez povratka. Smrt ga je odvojila od njih a njegovim nestankom mještani tih sela izgubili su istinskog prijatelja i skrbnika.

Neočekivana smrt

Živeći skromno u teškim uvjetima i izlažući se opasnostima tijekom rata, fra Marijan je narušio svoje zdravlje. No, nije imao predaha. Trebalo je tražiti pomoć za mještane spomenutih sela. Čim su prestale borbe u bihaćkom kraju, početkom travnja 1943. godine, došao je u samostan na Petrićevcu. U kakvom stanju i s kojom namjerom, opisuje fra Dane Briševac, koji se tada zatekao u samostanu: "Pred kojih petnaest dana svoje smrti došao je iz Bihaća, sav satrven, izmučen i tako mršav, da ga gotovo nije bilo prepoznati. Iza 2 - 3 dana ode u Zagreb intervenirati za svoje župljane, premda smo mu svi govorili da ne ide, jer je vrlo slab. Vratio se je posl. 3-4 dana, te istog dana - nediljom naveče - ode sa večere, koje nije ni dovršio, u sobu i legne u krevet. Potpuno opremljena u

slijedeću srijedu odvedem ga u bolnicu, a nakon 7 dana, u utorak u 11 sati prijepodne u mojoj prisutnosti i u prisutnosti don Nikole Tojčića ispusti svoju svetu dušu²³". Umro je 16. travnja 1943. godine. Na zadušnici u samostanskoj crkvi i sprovodu na groblju franjevacu na Petrićevcu bili su nazočni svi svećenici iz samostana i okolnih župa, čč. sestre vinkovke i klanjateljice, te mnogo vjernika iz banjalučkih župa.

Božji čovjek

Uz spoznaju da je fra Marijan bio eminentni redovnik i neporočan svećenik, učen i verziran u mnogim područjima znanosti, ponajbolju ocjenu o njemu dao je pravoslavni knez iz sela Osredak. Susrevši se nakon završetka rata s cazinskim advokatom dr. Antonom Groznikom, iskreno je kazao: "Dragi doktore, mislim da sam fra Marijana dobro poznavao i mogu reći da je bio Božji čovjek. On je dobro znao komu služi i tko mu je Gospodar. Tjerao je samo Božju politiku²⁴". Da, znameniti fra Marijan Jakovljević vodio je samo Božju politiku. Takav je bio on, ponos provincije Bosne Srebrene i franjevacu na sjeverozapadu Bosne.

²³ **Dopis fra Danijela Briševca fra Borisu Ilovači, Arhiv samostana Petrićevac.**

²⁴ Kronika župe Bihać, str. 40.

FRA MARIJAN JAKOVLJEVIĆ *Stariji*
/1780 -1853./

Iz Banje Luke

Tragajući za podacima o ovom redovniku, sagledavajući ih i uobličavajući u biografiju, pred nama izranja lik iz starih turskih vremena 19. stoljeća. Lik *ujaka*, skromnog i svetog redovnika, koji je proveo cijeli svoj život ravnajući se prema trapističkom pravilu *ora et labora*. U svojoj krepkoj spodobi objedinjavao je bitne karakteristike svećenika franjevca u Bosni. Uvrštavamo ga u plejadu onih, koji su u franjevačkom habitu predstavljali Crkvu u Bosni u prvoj polovici 19. stoljeća. Rekli bismo, naše gore list, s područja sjeverozapadne Bosne.

Rodio se u Banjoj Luci 16. travnja 1780. godine u uglednoj obitelji. Batinić tvrdi da je rodom od Varcara, što nije posve bez osnove. Naime, majka mu je iz spomenutog mjesta, rodom Iveka, sestra poznatog franjevca Mate Iveke. S druge strane, Jakovljevići su rodbinski bili povezani s rodom barlovačkih Bumbara, od kojih je potekao rječiti fra Marijan Bumbar, po kome je ovaj Jakovljević dobio ime. Poslije očeve smrti, ujak fra Mato Iveka uči malog Marijana čitati i pisati, te ga šalje u Fojnički samostan da se školuje kao franjevački pitomac. Redovnički habit oblači u Kraljevoj Sutjesci 26. rujna 1796. a svečane zavjete polaže 25. rujna naredne godine. Slijedilo je dalje njegovo usavršavanje. Godine 1798. starješinstvo ga šalje na studij govornništva i filozofije u Zagrebu, što je s uspjehom završio. Nakon toga odlazi u Italiju, gdje izučavateologiju i redi se za svećenika. Kao mladi misnik vraća se u rodnu Bosnu, gdje kao vrijedan i poletan svećenik počinje s

pastoralnim djelovanjem. Najprije služi kao kapelan u Tuzli, Lipnici i Gučoj Gori. Godine 1811. postavljen je za odgojitelja franjevačke mladeži u Fojnici, koja se pripremala za redovnički stalež. U burnim i kužnim vremenima 1813 -1824. godine obavljao je službu sekretara biskupa fra Augustina Miletića, gdje se dokazao uspješnim i snalažljivim, posebno onom prilikom, kad je svoga biskupa 1824. godine zamjenjivao u Rimu, jer ovaj zbog starosti nije mogao poći na tako daleki put. Tu se dokazao kao čovjek povjerenja, kojemu se mogu povjeriti odgovorne dužnosti. Radi zasluga i ugleda kojeg je stekao, ponuđeno mu je *dostojanstvo biskupa sv. Sofije i Apostolsko namjesništvo u Filipopolju* ²⁵. Skroman, odan svojoj zemlji, Provinciji i mjesnoj Crkvi nije prihvatio ponuđenu biskupsku čast. Nakon toga, služio je kao župnik na Kupresu 1825 - 1827. godine. Već starijeg fra Marijana nalazimo 1833. godine kao župnika u Uskoplju /Gornji Vakuf/. Te godine zapao je u velike neprilike, nepravedno optužen pred turskim vlastima. Naime, neki Mujo, velika pijanica, opije se, zavalu u snijeg i u njemu smrznut umre. Njegov otac baci krivnju na katolike, spočitavajući da se nesretni Mujo opio u župnom podrumu i da su ga kršćani izbacili na snijeg da se smrzne. Kadija proslijedi slučaj do vezira a ovaj šalje povjerenika u Uskoplje, da dotjera župnika i prvake skopaljskih katolika. Već starom fra Marijanu namijenjeno je zatvaranje u zloglasni turski zatvor. No, tu se dokazala ljubav i poštovanje u franjevačkoj zajednici. Da ne ide stari fra Marijan, ponudio se mladi, fra Marijan Šunjić, jedan od najboljih njegovih

²⁵ Glasnik Presv. Srca Isusova, XI, br. 10., listopad 1902., Zagreb, str. 183.

učenika. Smjelo ode u Sarajevo, gdje je pritvoren 18 mjeseci. Hrabro je i razborito branio stvar kršćana i svoga učitelja, dokazavši njihovu nevinost.

Godine 1840. fra Marijan je župnik u Ljubunčiću a 1844. nalazimo ga u istom svojstvu u Čukliću. Našavši se u jeku Barišićeve afere, iste godine odlazi iz Čuklića u Fojnički samostan, gdje se 1852. godine spominje kao bivši kustos Provincije, biskupov tajnik i prefekt franjevačke mladeži u sva tri samostana²⁶. Nakon kraće bolesti umro je u istom samostanu 10. prosinca 1853. u 74. godini života i 40. redovništva.

Kakav je bio fra Marijan Jakovljević? Prema pisanim izvorima možemo dokučiti njegove odlike i fizionomiju. Kao pojava, bio je "visoka uzrasta i uspravan, pun junačke snage i otvorena čela, mila pogleda, obučen vazda čisto"²⁷. Bio je jednostavan i radin franjevac, koji je jednako uspješno i s ljubavlju radio obične i odgovorne poslove. U vremenu boravka u Fojnici, u samostanskom vrtu zasadio je i nakalemio mnogo plemenitog voća. Da je mnogo manualno radio, svjedoče mnogi dijelovi namještaja, izrezbareni oltari, uramljene slike, uvezani udžbenici i molitvenici, što je lijepo obnavljao i čuvao od propadanja.

Njegovim zalaganjem poboljšan je sustav školovanja franjevačke mladeži. Proveo je reformu franjevačkih gimnazija u Bosni. Osobno je napisao priručnike za najvažnije predmete: gramatiku, poetiku, retoriku, filozofiju i drugo, što znači, da je izvrsno verziran

²⁶ **Vidi: Schematismus almae provinciae Bosnae Argentinae MDCCCL, str.22.**

²⁷ **Glasnik Presv. Srca Isusova..., str. 209.**

u mnogim naučnim granama. Kao svet redovnik i rječit propovjednik uvjerljivo je tumačio nauk vjere, baziran na Bibliji, svetim ocima i crkvenim saborima. Poslije njegove smrti sabrane su i objavljene njegove propovijedi, ponajviše zaslugom đakovačkog biskupa Strossmayera. Tiskane su u Zagrebu 1861. i 1862. godine, pod naslovom *Hrvatske propovijedi*, svrstane u tri sveska:

- Kreposti, molitve i Apostolsko vjerovanje;
- Božje i crkvene zapovijedi;
- Sakramenti.

Tako jednostavan sin sv. Franje, tako učen i ugledan među subraćom, crkvenim dostojanstvenicima i u narodu. Voljen od svih, ostaje u dičnoj uspomeni franjevačke Bosne. On, fra Marijan Jakovljević senior.

FRA IVAN FRANJO JUKIĆ /1818 -1857./

Iz Banje Luke

Ivana Franju Jukića susrećemo kao markantnu figuru u kulturnim i političkim gibanjima zemlje Bosne u četrdesetim i pedesetim godinama 19. stoljeća. Bio je čovjek u franjevačkom habitu, sin ove zemlje, vizionar oslobođenja i naprednog života; često neshvaćen u društvu, koje još nije bilo zrelo za radikalne

promjene. Iako se njegove ideje tada nisu ostvarile, kao svijetli lik ostavio je duboki trag u povijesnim zbivanjima svoga vremena u Bosni. Mnogi su o njemu pisali i objavljivali. Mi ćemo se ovdje pozabaviti samo osnovnim, što je najbitnije za ovog velikana: njegov redovnički i svećenički poziv, zauzimanje za obespravljenе, san o oslobođenju iz turskog ropstva, te nastojanje oko kulturno - prosvjetnog uzdizanja svoga naroda.

Školovanje i stradanje radi ideala

Jukić se rodio u Banjoj Luci 8. srpnja 1818. godine u latinskom dijelu grada, koji se tada zvao Gola Mahala. Današnja ulica na tom prostoru nosi Jukićevo ime. Otac mu se zvao Jozo, po zanimanju kujundžija a majka Klara r. Ivakić, rodom iz Šimića. Inače, Jukići su rodom iz Hercegovine, iz mjesta Tihaljine. U popisima katoličkog pučanstva nalazimo ih naseljene u Ivanjskoj, odakle se obitelj iz koje potječe, skućila u Goloj Mahali. Četiri dana nakon rođenja krstio ga je kapelan fra Franjo Dobretić i uveo u matičnu knjigu pod imenom Ivan. Banjalučki župnik, fra Franjo Sitnić pouči dječaka u osnovama pismenosti i kao kandidata za duhovno zvanje 1830. godine šalje u Fojnički samostan. Tu oblači odoru sv. Franje 1835. i završava godinu dana novicijata, dodavši krsnom imenu ono redovničko Franjo. Iste godine odlazi na studij filozofije u Zagreb, gdje se upoznaje s idejama ilirskog pokreta. Godine 1837. odlazi studirati teologiju u Veszprem u Mađarskoj. Pod uticajem ilirizma, u njemu se rađa misao o oslobođenju Bosne od Turaka. Nošen tim mislima, s tri subrata /fra Jakovom Baltićem, fra Blažem

Josićem i fra Bartolom Kovačevićem/ napušta studij u Veszpremu, te preko Gradiške i Banje Luke dolazi u Bosnu. Njihovi stariji, vidjevši tu mladost s idejama, koje se kose sa surovom stvarnošću, uočavaju svu težinu situacije. Dirljiv je i poučan bio razgovor umnog i opreznog fra Marijana Šunjića s Jukićem. To je ujedno bio i ukor zrelog čovjeka nepromišljenom mladiću:

- Moj Frano, tvoja majka očika da te ugleda kako misu govoriš, a ti da udariš u bunu, učinio bi da te mati ugleda gdje god na vješalima.
- Ugodno je i časno umrijeti za domovinu.
- Nije časno, nego glupo sebi i drugima pribavljati propast.

Ne znajući što će s tom neobuzdanom mladošću, starješinstvo Provincije šalje Jukića i društvo u Dubrovnik. Kako i tu nisu mirovali, uprava ih šalje dalje od Bosne, u Italiju. No, oni nisu bili voljni ići tamo završavati studij. Na mukama su i Jukić i Provincija. Nakon tako kratkog boravka u Dubrovniku, zadržava se u Fojnici, Đakovu i Veszpremu, pa tako da se izrazimo, u hodu završava studij teologije. Dne 9. listopada 1842. godine javlja fra Boni Perišiću da je u Senju zaređen za svećenika. Kao mladi misnik obavljao je kapelansku službu u Kraljevoj Sutjesci, Ivanjskoj, Fojnici, Docu i Varcaru /Mrkonjić Grad/. Došavši u ovo zadnje mjesto 1849. godine, otvara i vodi pučku školu. Kroz cijelo vrijeme pratio je prilike i zbivanja u Bosni. Uviđao je, kako se u jadnom položaju nalazi katolički dio stanovništva, kojeg u ovako nesigurnim vremenima, punim nasilja, svatko pljačka i razgoni. Zato se stavlja u ulogu narodnog tribuna. U prvom susretu s Omer - pašom Latasom lijepo je ocrtao takvo stanje u nekoliko riječi: "Gospodaru, ti hoćeš kavu od nas, a mi komad prohe

nejmamo²⁸". Dakako, Jukić je shvatio da glavnu ulogu u tim domaćim previranjima ima Omer- paša Latas. Vežući se s njim, dobivao je novu, posebnu viziju Bosne, drukčiju od one, koju je imao desetak godina ranije. Naime, on je očekivao i zauzimao se da ban Jelačić i Latas skroje sudbinu Bosne. Dakako, i ovo je bila neostvariva zamisao. Omer - paša Latas - umirujući Bosnu za sultana - imao je druge, posve dijametralne poglede budućnosti Bosne, bez separatizma, u granicama Otomanskog carstva. Uostalom, ni Turskoj, ni Austriji nije išlo u prilog stvaranje nekog jezgra suverenosti Bosne. Tu se razišao s Latasom, nakon čega su slijedile optužbe i njegovo uhićenje. U Sarajevu je Jukić priveden 17. siječnja 1852. godine i zatvoren u vojarni Đulagina hana. Već je bio lošeg zdravlja, pa su ga liječili u vojnoj bolnici. Očajan i klonuo duhom, u dubokoj depresiji i rastrojenosti, pokušao je sebi oduzeti život, 16. ožujka 1852. godine²⁹. U sarajevskom zatvoru Jukić je bio do 3. svibnja iste godine, kad je odveden u Carigrad. No, u toj nesreći imao je i nešto sreće. Zauzimanjem austrijskog poslanika Prokesch Ostena, nakon petnaest dana pušten je na slobodu, pod uvjetom, da se ne smije vratiti u Bosnu. Zadržava se u Rimu i Splitu, da bi se 1854. pojavio kod biskupa Strossmayera u Đakovu, koji mu je povjerio kapelaniju u Trnavi i Drenju. Muku mučeći s kamencem,

²⁸ J. Baltić, **Godišnjak od događaja i promine vrmena u Bosni 1754 -1882.**, Sarajevo, "Veselin Masleša", 1991., str. 162.

²⁹ "Na 16. i. m. u ikindii jam delirus tentat sibi mortem inferre", M. Nedić, **Dnevnik, vođen u Općem zagrebačkom koledaru za 1851. godinu.**

odlazi 1856. godine u Beč na liječenje. Vade mu jedan kamen iz mjehura a od drugog umire 20. svibnja 1857. godine. Za njega, koji je toliko volio svoju zemlju, ne bi prema onoj Preradovićevoj: "U tvom polju, daj mi groba...". Pokopan je dva dana kasnije u bečkom groblju St. Mara, u skupnoj grobnici, koja se nalazi nekih šest metara od Mozartova groba. Grob mu je označen željeznim križem, bez njegova imena, s natpisom: "Des menschen Ziel".

Spisateljska djelatnost

Njegov život bio je osebujan, pun prevrata i s tragičnim završetkom. Ništa manje nije osebujna i značajna njegova spisateljska djelatnost. Mnogo je putovao, bilježio i pisao, pa je imao što objavljivati. Sve što je pisao, uglavnom je objavljivao u Zagrebu. Osim pojedinačnih radova, objavljenih u raznim glasilima, sam je pokrenuo izdavanje časopisa pod imenom *Bosanski prijatelj*. Prvu knjigu ovog časopisa objavio je 1850. a drugu naredne godine. Od mnogih objavljenih radova, u *Bosanskom prijatelju* ili pojedinačno, navodimo one najvažnije:

1. Zemljopis i Povjestnica Bosne je njegovo kapitalno djelo, nastalo kao rezultat njegovog dugogodišnjeg rada, s iscrpnim i dosta pouzdanim podacima. Vrijednost ovog djela tim je veća, što je to prvo djelo takve vrste, pa nije bilo nečeg sličnog, čime bi se autor mogao poslužiti.
2. Putovanja:
 - Iz Dubrovnika preko Hercegovine u Fojnicu;
 - Po Bosni 1842;
 - Povratak u Bosnu 1842;

- Po Bosni 1843;
- Po Bosni 1845;
- Iz Sarajeva u Carigrad 1852. godine;
- 3. Geografičko-statističko opisivanje Kneževine Srpske.
- 4 Omer-paša i bosanski Turci.
- 5. Starine bosanske.
- 6. Narodne učione u Bosni.
- 7. Zemljo-državopisni pregled turskog carstva u Bosni.
- 8. Narodne pjesme, pripovijetke, poslovice i zagonetke.

Čovjek neostvarenih snova

Fra Ivan Franjo Jukić je znamenit čovjek svoga vremena, koji je bio poznat i izvan granica tadašnje Bosne. Odlučan u nastojanju da poboljša kukavno stanje svoga naroda, otišao je predaleko, u sferu nestvarnoga. Nedostajala mu je opreznost i staloženost, karakteristične za bosanskog *ujaka*. Radi toga, njegova nastojanja nisu urodila plodom, ali vrijedni su njegovi pokušaji, ideje, zauzimanja za obespravljeni narod, njegovi mnogi spisateljski radovi. Vrijedna je njegova osobnost i pojava na bini bosanske povijesti, na kojoj se predstavio kao plahoviti izdanak svoga naroda, Crkve i Reda, kojem je pripadao.

FRA MIROSLAV KULJANAC

/1920 -1993./

Iz Šargovca

Uz subraću svećenike - franjevence, fra Miroslav je bio časni brat, koji je služio samostan i osoblje u njemu. Tijekom cijelog svog života posvetio se tako savjesno i nenametljivo služenju, radi čega je bio blagoslov u kući, posebno za starije i iznemogle osobe, kojima je potrebna skrb i posluživanje.

Rodio se na Petrovo 29. lipnja 1920. godine, pa je prema prvaku apostolskom dobio ime Petar. Došao je na svijet u obitelji Ilije i Angele r. Vranić u Šargovcu, u petrićevačkoj župi kod Banje Luke. Odijelo sv. Franje oblači 14. srpnja 1942., da bi po završenoj godini novicijata položio jednostavne zavjete. Svečano je zavjetovan 4. lipnja 1952. godine, čime postaje punopravni član, časni brat u Redu, što je praktično već bio s jednostavnim zavjetima.

U svom prilično dugom životnom vijeku, kao časni brat služio je po mnogim našim samostanima. Svagdje se pokazao kao uslužan, radin i savjestan franjevac. Uvijek je bio kod oltara, u crkvi, kod stola pri blagovanju, kod subraće koja trebaju uslugu, koju im je uvijek bio spreman pružiti. To je činio tako neumorno i rutinirano, da su se mnogi čudili, kako to sve stigne. Dakako, takvo služenje nije lako. Kao svi ostali, i on je imao i te kakvih poteškoća,

ali se nikad nije čulo da se ikom potužio i u najmanjoj stvari.

U crkvi i na oltaru sve bi doveo u red. Bila Misa s narodom ili bez njega, s ministrantima ili bez njih, naš fra Miroslav bio je uz oltar i misnika na njemu. Posluživao je kao đakon u punom smislu riječi. Za vrijeme propovijedi sjedio bi blizu oltara zatvorenih očiju. Svatko, tko bi ga tada vidio, pomislio bi: pa umoran čovjek zaspao! Međutim, čim misnik završi s propovijedi, fra Miroslav je na nogama. To je njegov uhodani način služenja, u kome nikada ne zakazuje.

U vremenu godišnjih odmora otišao bi u Dalmaciju, tamo proveo par dana a onda bi zaredao po samostanima u Bosni, u kojima je služio. Nevjerojatno je, kako u kratkom vremenu može obići toliko mjesta. Tek tada, kad je bio odsutan, vidjelo se koliko nedostaje u samostanskoj kući. Čovjek s uzdahom pomisli: da ima više ovakvih, koji su tijekom cijelog svog života tako vjerni idealu služenja svome bližnjemu.

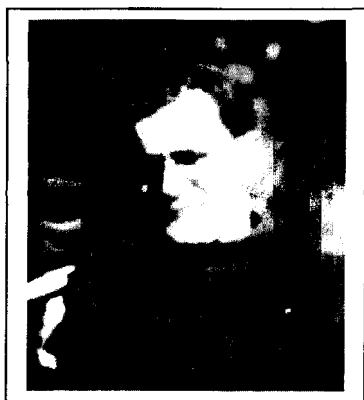
Tijekom prošlog rata teško je obolio. Tražeći lijeka, uklopio se u tužnu sliku Banje Luke onog vremena. Tada su mnogi odlazili i sklanjali se, napuštajući grad. I on, poput izbjeglice napušta Banju Luku, da bi se mogao liječiti u Zagrebu. U tamošnjoj Novoj bolnici umro je 24. rujna 1993. u 74. godini života i 51. redovništva u Redu franjevac. Sutradan je pokopan u grobnici franjevac provincije sv. Ćirila i Metoda u Samoboru. Nekoliko godina kasnije tijelo mu je preneseno i sahranjeno na Franjevačkom groblju na Petrićevcu. Njegovom smrću naša Provincija je postala siromašnija za jednog časnog brata a u

narodu živi uspomena na blagog čovjeka u crkvi, na našeg fra Miroslava.

FRA FRANJO LIPOVAC

/1909 -1961./

Iz Budžaka

Ovog redovnika svrstavamo u red učenih franjevaca, gledajući prije svega na njegovo školovanje i dugogodišnji rad u profesorskom zboru Teologije. Osim što je bio čovjek znanosti, krasile su ga vrline uzornog svećenika i redovnika, primjer-na za mladež, kojoj je osim ulijevanja znanja pomagao i u franjevačkoj formaciji.

Fra Franjo potječe od uglednog roda Lipovaca iz starog Budžaka. Svjetlo Božjeg dana ugledao je 29. srpnja 1909. godine u obitelji Franje i Ruže r. Ćosić, koji mu nadjenuše krsno ime Petar. Pučku školu učio je u rodnom Budžaku, kod čč. sestara u Nazaretu. Opredijelivši se za duhovno zvanje, dolazi u Visoko, gdje uči u klasičnoj gimnaziji. Redovničko oblačenje imao je 29. lipnja 1927., jednostavne zavjete polaže u Fojnici 30. lipnja 1928. a svečane na Petrićevcu na Petrovo 1931. godine. Istovremeno studira bogoslovne nauke u Sarajevu i prima svećenički red 1933. godine, nakon čega je predodređen za dalje školovanje. Iako su mu se otvarale mogućnosti za

dalje usavršavanje, angažirao se i u pastoralnom radu. Godine 1934 -1935. nalazimo ga na kapelanskoj službi na Plehanu. Dalje se usavršavao na zagrebačkom sveučilištu 1935 - 1937., gdje je stekao titul doktora. Nakon toga se dokazuje u osnovnom predodređenju. Kao doktor bogoslovlja predavao je dogmatiku i biblijske znanosti na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu 1936 - 1960. godine. Tijekom Drugog svjetskog rata bio je definitor u starješinstvu Provincije. Nakon Drugog svjetskog rata imao je problema s *drugovima*, koji ga u svojoj metodi preoblikovanja svijeta odvedoše s Petrićevca i zatvoriše 20. srpnja 1949. godine. Pušten je iz zatvora 8. veljače sljedeće godine.

Međutim, ovaj vrsni predavač imao je poteškoća sa svojim zdravstvenim stanjem, koje nikako nije bilo zadovoljavajuće. Još kao student bogoslovije bolovao je od upale zglobova, od čega su ostale trajne posljedice. Godine 1957. osjetio je da mu bolest prelazi i na srce, što su potvrdili nalazi liječnika, koji su ukazivali na potpunu aritmiju srca. Dana 10. studeni naredne godine podvrgao se prvom kirurškom zahvatu na srcu, izvedenom na zagrebačkoj klinici Rebro. Iako je tu operaciju dobro podnio s osjetnim olakšanjem, to nije bilo dovoljno. Dijagnoza liječnika bila je: potrebna je još jedna operacija, koja se treba izvesti u Torinu, jer za takve kirurške zahvate kod nas još nema mogućnosti.

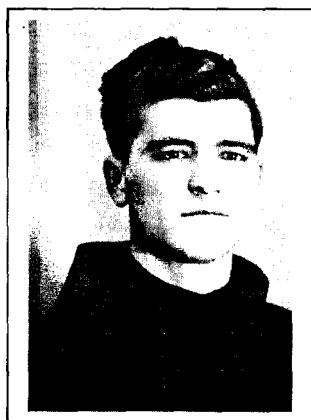
S takvim preporukama pošao je u Italiju 1961. godine, pred same uskrсне blagdane. Nažalost, taj odlazak u Torino pretvorio se u put bez povratka. Dana 13. travnja operirao ga je poznati kirurg i specijalist za srčane bolesti, dr. Dogliatti. Nakon te operacije, koja je trajala dva sata,

fra Franjo je mogao razgovarati. Dobro je prospavao noć a onda su nastale komplikacije. Prvo problemi s urinom, pa izljev krvi u grudni koš. Dok je to sanirano, počeli su otkazivati vitalni organi: jetra, bubrezi, mjehur... Otežano je disanje i rad i onako oslabljenog srca. Uz visoku temperaturu dolazi do potpunog kolapsa. Dne 16. travnja prima potrebne sakramente od prezimenjaka fra Rafaela. Na upit medicinske sestre, da li što želi, progovorio je posljednji put: "Il paradiso". Izgubio je svijest i oko 22 sata preminuo u 52. godini života.

Pokopan je u Torinu. Sprovod je predvodio o. Giovanele Gorezzo, provincijal Pedemontanske provincije, uz sudjelovanje više desetina svećenika, redovnika, te nešto vjernika.

FRA ZVONKO LIPOVAC **/1914 -1945?/**

Iz Budžaka

Fra Zvonko potječe od onih Lipovaca, čija je postojbina u Budžaku kraj Vrbasa. Tu je rastao u sjeni triju samostana /trapističkog u Delibašinom Selu, čč. sestara u Budžaku i franjevac na Petrićevcu/. Slijedeći starijeg brata fra Franju, opredijelio se za franjevačku zajednicu i postao njezin član. U međuvremenu, nadošao je svjetski rat, u kome se

gubi trag ovom mladom svećeniku.

Rodio se u Budžaku 13. siječnja 1914. godine u obitelji Franje i Ruže r. Ćosić. Na krštenju dobio je ime Marko. Osnovnu školu učio je kod čč. sestara u Nazaretu. Nakon toga, bio je pitomac u dječaćkom sjemeništu u Visokom. O Petrovdanu 1932. na Gorici kod Livna oblači redovničko odijelo i provodi propisanu godinu dana novicijata. Završivši tu godinu kušnje, polaže jednostavne zavjete 30. lipnja 1933. godine. Nakon novicijata slijedi školovanje na Teologiji u Sarajevu. U međuvremenu svečano se zavjetuje 1. srpnja 1936. i prima svećenički red od strane mostarskog biskupa fra Alojzija Mišića 11. rujna 1938. godine na Petrićevcu. Poslije ređenja odlazi na dalje usavršavanje u Breslau u Njemačkoj.

Prema podacima o njemu iz provincijskog arhiva, ne baš dugi period služio je kao kapelan u Gučoj Gori, Tuzli i na Petrićevcu. Poznato nam je da je tijekom rata obavljao i službu vojnog kapelana.

Međutim, stihija ratnih zbivanja odvela je ovog mladog franjevca na stazu, kojoj nije mogao sagledati kraj. Naime, kako je studirao u Breslau i našavši se u ratnom vrtlogu, već je prilično bio odvojen od uhodanog života u samostanu i Provinciji. U takvim prilikama nadolazi kraj rata, gdje mu se gubi svaki trag. Službeno ga vodimo na listi nestalih, iako smo uvjereni da je stradao u metežu povlačenja 1945. godine, ili nešto kasnije, na križnom putu.

FRA JOZO LOPAREVIĆ /1876 -1946./

Iz Barlovaca

Slušajući pripovijedanje naroda o fra Jozi, dolazimo do zaključka, da on nije obični *ujak*, nego prava *fratrina*. Svojom korpulentnošću i velikim srcem, koje je kucalo za svoj narod i Red, s pravom se možemo ovako izraziti o njemu.

Fra Jozo potječe od uglednog roda Lopara, koji su od davnina obitavali na području sela Barlovaca. Tu se rodio 14. kolovoza 1876. godine, primivši na krštenju ime Šimo. Gimnaziju je učio u Gučoj Gori. Oblačenjem redovničke odore 12. kolovoza 1895. ulazi u Red sv. Franje u Fojnici, gdje provodi godinu dana novicijata, nakon čega je položio jednostavne zavjete 12. kolovoza 1896. godine. Filozofiju uči u Kreševu, da bi u Jajcu 9. rujna 1898. položio svečane zavjete. Savršivši bogoslovne nauke u Livnu, primio je svećenički red 2. kolovoza 1902. godine.

Izišavši kao mlad svećenik na polje duhovnog rada, počeo je sa službom kapelana u Sanskom Mostu. Nastavio je sa župničkom službom u istom mjestu, zatim u Ključu, Petrićevcu, Volani, Barlovcima, Foči, Koraću, Žeravcu i Potočanima. Godine 1912 - 1916. obavljao je službu gvardijana na Petrićevcu a definitora Provincije 1919 - 1922. godine.

Vrijeme Drugog svjetskog rata provodi kao kapelan i već isluženi svećenik na Petrićevcu. Preživio je svjetski rat, ali ne zadugo. Nakon kratke bolesti preminuo je u krugu bratske zajednice u samostanu 28. listopada 1946. godine, providen sv. sakramentima. Dva dana kasnije pokopan je u samostanskom groblju, ispraćen od svećenika i pobožnog puka banjalučke okolice.

Kakav je bio naš Lopar? U privatnom životu uredan, u obavljanju službe neumoran, odlučan i hrabar, što je toliko puta dokazao. U konkretnim situacijama pokazivao je veliku snalažljivost i praktičnost. Kod subraće je bio omiljen a kod vjernog naroda imao je veliki ugled duhovnog pastira. Svuda je ostavljao takav dojam, pogotovo za župnikovanja u rodnim Barlovcima 1918 - 1919. godine. Tu se dokazao kao umješni graditelj, podigavši vitki i lijepi toranj barlovačke crkve. U ovom krupnom *ujaku* istaknute su mnoge vrline, koje su karakteristične za bosanskog franjevca. Dakako, uz odlike dobroćudnosti, dosjetljivosti i duhovitosti, koje mu nikad nisu manjkale.

FRA ANTO MAČINKOVIĆ /1872 -1929./

Iz Bukovice

Fra Anto je ugledni svećenik s kraja 19. i u prva tri desetljeća 20. stoljeća. Svoj rad i sve svoje mogućnosti podredio je svojoj zajednici i njenom napretku; pogotovo je predano radio za boljitak svoje redovničke kuće, Franjevačkog samostana na Petrićevcu.

Mjesto njegovog rođenja je Bukovica, nastanjena čisto katoličkim stanovništvom. Fra Anto se tu rodio 18. veljače 1872. godine. Ruho sv. Franje oblači 16. kolovoza 1889. a svečane zavjete polaže 21. srpnja 1894. godine. Svećenik postaje na Petrovo 1896., čime je kao mladi *ujak* bio spreman za pastoralni rad. Već naredne godine nalazimo ga na dužnosti kapelana u Ivanjskoj. Uskoro započinje njegovo župničko služenje. U tri navrata bio je župnik u Šurkovcu. Zatim je u istom svojstvu služio na Barlovcima, Sanskom Mostu, Sasini i Stratinskoj. Radeći dugi niz godina po našim župama, teže je obolio od upale pluća i porebrice. S tako narušenim zdravljem obnašao je službu gvardijana na Petrićevcu 1924 - 1928. godine. Došavši na tu dužnost, morao je misliti na gradnju novog samostana, jer staro zdanje više nije moglo zadovoljavati zahtjevima novog vremena. Zdušno se dao na posao. Pribavivši prilična novčana sredstva, počeo je

nabavljati sve što je potrebno za gradnju: kreč, pijesak, opeku, drvenu građu, skele, planove... U takvom bespoštednom radu pogoršalo mu se zdravstveno stanje. Dne 6. studeni 1927. godine piše provincijalu fra Petru Ćorkoviću "da je slab - sami kostur"³⁰". U takvom stanju, u proljeće 1928. počinje rušiti stari i kopati temelje za novi samostan. Uskoro fra Petar Ćorković preuzima upravu samostana a fra Anto se sve više nalazi na liječenju u Zagrebu. Tamo je i umro na klinici 31. siječnja 1929., u 57. godini života i 32. redovništva. Otišao je rano, ali ostao je u lijepoj uspomeni, kao vrijedan i savjestan franjevac.

FRA ANTUN MAČINKOVIĆ /1849-1887./

Iz Bukovice

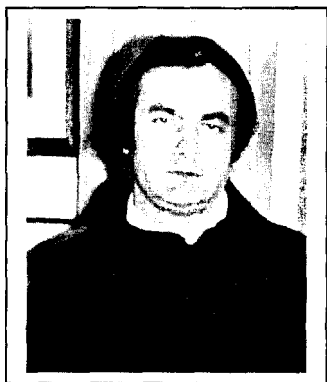
Fra Antun je franjevac, koji je djelovao u drugoj polovici 19. stoljeća. Potječe od roda Mačinkovića iz Bukovice kod Banje Luke, koji su tu, poslije velike kuge došli od Kotor Varoša. Svjetlo dana Gospodnjega ugledao je 14. siječnja 1849. godine. Habit sv. Franje oblači 23. listopada 1868., nakon čega slijedi godina *probanata* i studij u Đakovu, gdje ga 1870. godine nalazimo u kolegiju sv. Bonaventure. Svečano se zavjetuje 14. srpnja 1875. a 25. ožujka naredne godine prima svećenički red. Kao mladomisnik postavljen je za kapelana u Ivanjskoj, gdje ga nalazimo 1877. godine. Osam godina kasnije vidimo ga u istoj službi na Petrićevcu. Potom je služio kao župnik u Sokolinama kod Kotor Varoša, gdje ga je zatekla rana i

³⁰ B. Gavranović, Nav. dj., str. 163.

nenadana smrt. Opremljen sv. sakramentima umro je na Stjepan-dan 26. prosinca 1987. u 48. godini života i 19. redovništva.

FRA FRANJO MAJDANDŽIĆ **/1942 -1998./**

Iz Kozare

Fra Franjo je bio dijete svoga vremena. Oličenje našeg čovjeka u suvremenom dobu, odjeven u franjevački habit, ozbiljan i korektnog ponašanja; snalažljiv u svim modulacijama modernog življenja, ljubitelj umjetnosti, dobrog i lijepog uopće.

Mjesto njegovog rođenja je selo Kozara u ivaštanskoj župi.

Rođenje 26. ožujka 1942. u brojnoj obitelji, od oca Marka i majke Franjke r. Grgić. Završivši osnovnu školu i riješivši se vojne obaveze odlučuje se za redovnički poziv. Dana 14. srpnja 1965. godine oblači franjevački habit u Kraljevoj Sutjesci a po završenoj godini novicijata polaže jednostavne zavjete. Polaganjem svećanih zavjeta 1. kolovoza 1969. posve se inkorporira u Red sv. Franje.

Kao časni brat djelovao je na Bistriku u Sarajevu već 1966 - 1968. godine. No, čim je započeto s gradnjom nove zgrade naše Teologije na Nedžarićima, fra Franjo se s graditeljem fra Vitomirom Slugićem uključio u dinamiku njezine izgradnje, počevši od polaganja temelja do njenog

završetka. Od useljenja u novu zgradu 1970. godine, gotovo cijelo vrijeme proveo je stalno nastanjen u njoj, među profesorima i studentima, svesrdno se brinući za njenu opskrbu i davajući mlađima lijep primjer franjevačkog života. Kažemo, gotovo cijelo vrijeme, jer je s nasilnim iseljenjem iz te zgrade u ratnim danima 1992. i on morao otići u Samobor i tamo boraviti do 1997. godine, kad se vraća u istu zgradu, čijoj obnovi je dao veliki doprinos svojim uobičajenim angažmanom. Nakon teške i kratke bolesti preminuo je 18. srpnja 1998. godine u sarajevskoj bolnici na Koševu, u 56. godini života i 33. redovništva. Pokopan je na groblju sv. Josipa u Sarajevu.

Mi ga znamo kao mlada čovjeka i iz dana zrele dobi, jer - nažalost - starost nije doživio. Ostaje nam u sjećanju kao čovjek verziran u tehnološkom smislu i upućen u prilike svoga mjesta i vremena, istovremeno poznavajući mnoge ljude, s kojim je surađivao. Kao takav bio je dragocjen za našu Teologiju na Nedžarićima, u kojoj je dugo obavljao službu ekonoma i samostanskog vikara. U užem kućnom krugu diskreitorija on je bio doajen, što je priznanje časnom bratu u krugu svećenika profesorskog zbora. Pored ovako brižnog rada za zajednicu, primjerno je i odgojno djelovao na mlađu braću studente. Imponirao je ozbiljnošću, savjesnošću i radinošću. Bio je čovjek povjerenja, koji je više primjerom nego riječju govorio mlađima. Radi takve konstruktivne uloge, na kapitularnom kongresu 1994. godine imenovan je članom Zbora odgojitelja Teologije.

Uz ovakve kvalifikacije, bio je pedantan čovjek, uvijek s čistim računima, siguran da nikome ništa ne duguje. Poštivao je i bio poštovan, imao prijatelje i među

muslimanima, pravoslavcima i onima koji ne pripadaju ni jednoj religiji. Nadasve je volio samostan i Teologiju. U njegovoj osobi nazire se profinjena duša, sa smislom za estetiku i umjetnost, pa nije ni čudo, što se kod njega mogla vidjeti lijepa kolekcija vrijednih slika. Sve u svemu, za fra Franju mogli bismo reći: redovnik novijeg vremena.

FRA FRANJO MILETIĆ

Iz Banje Luke

Ovog vrsnog redovnika franjevačke kronike spominju kao veoma cijenjenu osobu provincije Bosne Srebrene sredinom 17. stoljeća. Pouzdano znamo za njega, da je duže vrijeme kotirao kao jedna od ključnih osoba u vodstvu Provincije. O njegovom podrijetlu znamo toliko, da je rodom od Banje Luke³¹. Obavljao je službe fojničkog gvardijana i povjerenika na provincijskim kapitulima. Izabran je i vršio službu provincijala 1662 - 1666. godine. Naravno, ovako visoke službe pretpostavljaju prethodno služenje u svojstvu kapelana i župnika. Opisujući njegov izbor za provincijala, kroničari ga predstavljaju kao "revna, pobožna i učena redovnika"³².

U starijim danima također je bio aktivan i vrijedan povjerenja. Dne 24. studeni 1681. godine, s aktualnim provincijalom fra Andrijom Šipračićem, te s fra Markom Vasiljevčaninom i fra Grgom Dogandžićem radio je na

³¹ "A.R.P. Franciscus Milletich a Bagnaluca, Religiosus bonus et honsstus"; J. Božtković, Nav. dj., str. 86.

³² D. Mandić, Franjevačka Bosna, Rim 1968., str. 193.

prolongiranju mogućnosti "da se i dalje mogu oblačiti i odgajati novaci u svim samostanima, kako je to stari običaj do zadnjega generalnog kapitula³³". Kroničari prestaju spominjati ovog franjevca u praskozorje Velikog bečkog rata.

Dakle, i u onim obskurnim vremenima turskog perioda bilo je odlučnih i značajnih ljudi s naših strana, koji su - ogrnuti plaštem franjevaštva - radili na dobrobit Reda, Crkve i svoga naroda.

DOKTOR FRA VID MILJANOVIĆ **/1854 -1937./**

Iz Barlovaca

Vjeruje se da je fra Vid prvi čovjek iz Bosne s titulom doktorata. Učen čovjek, u redovničkoj zajednici skroman i radin, u vjernom narodu poštovan. Jednostavna franjevačka duša, plemeniti izdanak s naših prostora.

Vidovo rodno mjesto su Barlovci, selo kod Banje Luke, gdje stotinama godina obitava rod Miljana. Tu se 28. studenog 1854. rodio dječak, kome na krštenju dadoše ime Petar. Franjevački habit oblači i stupa u novicijat 8. lipnja 1870. godine, kad prima redovničko ime Vid. Vjerojatno po sv. Vidu mučeniku, koji se u starini i u novije vrijeme

³³ D. Mandić, Nav. dj., str. 203.

mного časti u okolici Banje Luke, posebno na prostorima barlovačke župe. Zato je izabrao ovo uobičajeno ime u svom kraju. Već 1871. godine nalazimo ga na studiju filozofije i bogoslovije u Đakovu. Završne godine proveo je u Pečuhu u Madžarskoj. Godine 1877. polaže svečane zavjete a mladi misnik postaje 1. siječnja 1878. godine. Dalje školovanje nastavlja u Zagrebu. Strogi ispit iz povijesti i prava polaže 18. prosinca sljedeće godine na zagrebačkom sveučilištu. U učenju uvijek su ga ocjenjivali s kvalifikacijom *summa cum laude*. Starješinstvo Provincije poslalo ga je na usavršavanje u Beč, gdje je doktorirao s disertacijom *De Matrimonio Clandestino*.

Vrativši se u domovinu, stavlja se na raspolaganje Provinciji, spreman odgovoriti na zahtjev vremena i aktualnih potreba na duhovnom planu, prvenstveno u našim krajevima. Iz tih razloga ne vidimo da je mnogo angažiran u odgojnim zavodima. Bit će da je predavao izvjesno vrijeme, kad je odjel filozofije privremeno smješten na Petrićevcu. Međutim, posvetio se samostanu, crkvenoj organizaciji i djelatnosti po našim župama. Neko vrijeme služio je kao župnik u Ivanjskoj i Prijedoru, ali najviše je radio i proveo vremena u samostanu na Petrićevcu i rodnoj župi Barlovci.

Na Petrićevcu je služio 1884 - 1886., 1899 - 1903., te kao umirovljeni svećenik i redovnik, provodeći duži niz staračkih godina u samostanu. U prvom mandatu došao je za predsjednika rezidencije 1884. godine. Tadašnja zgrada rezidencije bila je skromna. Osjećala se potreba za stvaranjem više prostora za redovničku zajednicu. Zato fra Vid odmah dograđuje spomenutu zgradu i uz nju zida crkvu. Sve ovo izveo je u kratkom roku i ispunio sve

uvjete za uzdizanje rezidencije u viši rang. Ponajviše zahvaljujući njegovom zalaganju i pravnoj stručnosti, papa Leon XIII. dekretom od 7. lipnja 1885. godine istu rezidenciju proglašava samostanom. Tim aktualni predsjednik rezidencije, dr. fra Vid postaje prvi gvardijan samostana na Petrićevcu.

Na Barlovcima je služio u četiri navrata. Prvi put služio je na rodnoj župi 1886 - 1887. a drugi put 1893 - 1899. godine. Treći put služi 1903 - 1906., da bi nakon par mjeseci opet došao na ovu župu i služio je 1906 - 1913. godine, što predstavlja period njegovog uspješnog rada na Barlovcima. Naime, tada su sazreli svi uvjeti za gradnju župne crkve. Pribavivši potrebna sredstva, 1911. godine počeo je zidati crkvu, koju je sljedeće godine dozidao, pokrio i izveo molerske radove. Uporedo je gradio sakristiju i izveo toranj do visine krova crkve. Ispred crkve je iskopao trinaest metara dubok bunar, koji je i danas u upotrebi.

Već prilično u godinama, služio je dalje kao kapelan i pomagao župnicima, koliko su mu mogućnosti dopuštale. U takvoj ulozi nalazimo ga u Ivanjskoj kod fra Anđela Bašića. Nakon toga, staračke dane provodio je u samostanskoj zajednici na Petrićevcu. Godine 1928. proslavlja *Zlatnu Misu*, u koncelebraciji s biskupom fra Jozom Garićem, fra Petrom Ćorkovićem, fra Marijanom Jakovljevićem, fra Jozom Markušićem... Već je obnevidio, posve slijep u posljednjim godinama života. I takav je, idući uza zidove crkve, dolazio do ispovjedaonice i neumorno ispovijedao. Kao iskusnom ispovjedniku, koji je imao veliki dar savjeta, išli su na ispovijed vjernici i mnogi svećenici. Bio je osoba povjerenja, uronjen u molitvu i

meditiranje, gdje je krunica zauzimala vidno mjesto u njegovoj duhovnosti.

Doktor fra Vid, kao produhovljeni redovnik, dostojno se pripravio za dijeljenje s ovim svijetom i odlazak k Bogu. S najvećom pobožnošću primio je svete sakramente i blago preminuo u Gospodinu 27. studenog 1937. u 83. godini života i 60. misništva. Uz dužno poštovanje i spontanu žalost redovničke zajednice, uz nazočnost mnogih svećenika i vjernog naroda pokopan je u samostanskom groblju na Petrićevcu.

Tijekom svoga dugog svećeničkog i redovničkog rada obnašao je odgovorne i visoke dužnosti u Crkvi i Redu. Bio je definator i kustos Provincije, te generalni vikar i savjetnik u konzistoriju Banjalučke biskupije. Kao uman i svet redovnik, ostaje kao uzor i ponos franjevačke zajednice. Takav značaj i veličina u ruhu sv. Franje stoji iza imena s titulom: dr. fra Vid Miljanović.

FRA LOVRO OJDANIĆ

/+1764./

S Ojdanića Brda

Ovo je čovjek naše starine, koji je živio u najcrnjim danima Bosne ponosne, u prvoj polovici i sredinom 18. stoljeća. Spominje se da je rodom iz ivaštanske župe. Sagledavajući tadašnje prilike i prostor spomenute župe, koja je zapremala i dragočajski kraj, te lociranje pojedinih rodova u banjalučkom kraju, lako dolazimo do zaključka, da je njegovo rodno mjesto Ojdanića Brdo, na kome su tada Ojdanići živjeli i dali ime brdu svog obitavanja. Radi

turskih podvala u svezi s nadgrobni križem pok. fra Mije Kunića 1746. godine u Fojnici, fra Lovro je dopao turskog zatvora, zajedno s fra Matom Lašvaninom i pet fojničkih katolika. Ovaj iskaz nam govori da je fra Lovro u to vrijeme bio na službi gvardijana u Fojničkom samostanu. Posljednje mjesto njegovog službovanja bio je Bihać. Tu je i umro kao mjesni župnik 28. travnja 1764. godine.

FRA STIPO ORLOVAC **/1836 -1882./**

Iz Bukovice

Ovaj svećenik spada u grupu onih franjevaca, koji su osnovali i gradili franjevačku rezidenciju, kasniji samostan na Petrićevcu. U Provinciji bosanskih franjevaca pojavljuje se kao ugledna ličnost u drugoj polovici 19. stoljeća.

Potječe od starog roda Orlovaca iz Bukovice, koja je tada pripadala ivaštanskoj, kasnije barlovačkoj a u najnovije vrijeme župi Trn. Rodio se 12. rujna 1836. godine. Habit sv. Franje navlači 9. ožujka 1850. a zavjete polaže točno godinu dana kasnije. Godine 1855. nalazimo ga na prvoj godini teologije u Đakovu³⁴. U izvješću o

³⁴ Vidi: M. Pavić, Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806 - 1906., Glasnik, Tisak Bisk. tiskare u Đakovu 1911., str. 178.

njegovoj smrti stoji da je studirao i u Pešti, u Madžarskoj³⁵. Zaređen je za svećenika na blagdan Gospe od anđela 2. kolovoza 1859. godine. U istom izvješću o njegovoj smrti naznačeno je, da ga je starješinstvo Provincije poslalo u rezidenciju sv. Jurja u Carigradu, gdje je ostao na službi pet godina. Prema Šematizmu iz 1864. nalazimo ga u samostanu sv. Petra i Pavla na Gorici u Livnu. Tu je bio predavač filozofije i odgojitelj franjevačke mladeži. Istu mladež obučavao je u glazbi i crkvenom pjevanju. Nakon toga, obnašao je službu sekretara Provincije.

U njegovom životu i radu nastaje prekretnica, pa ga dalje vidimo u pastoralnom radu po našim župama, kako svim silama nastoji oko podizanja samostana u ovom dijelu Bosne. Svakako, velike su njegove zasluge što je niknula nova rezidencija, kasniji samostan na Dudiću. U dva navrata /1868 - 1869. i 1872 - 1875./ služio je kao župnik u Bos. Gradišci. U periodu 1875 - 1876. bio je župnik u Šurkovcu. Odatle prelazi na Petrićevac, gdje obnaša službu prvog predsjednika nove rezidencije franjevac 1876 - 1879. godine. Iz Petrićevca odlazi na svoje posljednje župničko služenje u Ivanjsku. Tu ga u naponu snage uhvati jaka prehlada s nekom zarazom, koju je narod zvao *oganj*, vjerojatno zbog visoke temperature. Bolovao je nekoliko dana i providen sv. sakramentima preminuo 26. ožujka 1882. u 46. godini života, 29. redovništva i 22. misništva. Sutradan, uz veliko mnoštvo naroda, na njegovom sprovodu bilo je pet svećenika - franjevac, koji su služili u banjalučkom kraju: predsjednik rezidencije na Petrićevcu fra Marko Marić, lokalni kapelan na Barlovcima fra Jakov

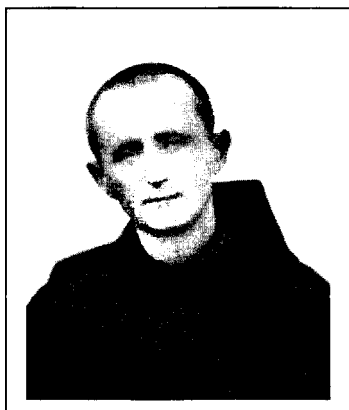
³⁵ Vidi: MU župe Ivanjska, svezak 1857 -1883., god. 1882., br.71.

Blažević, vikar rezidencije fra Ambrozije Radmanović, prefekt mladeži fra Anto Ćurić i mjesni kapelan fra Anto Mačinković. Oni su ispratili i pokopali posmrtnu ostatku fra Stipe na Fratarskom groblju u Mamenicama.

Fra Stipo je bio *ujak* starog kova iz turskih vremena. S primjermom učenošću lektora filozofije, mogućnošću da franjevačku mladež pouči u mnogo čemu, sa smislom za zajedničko dobro redovničke zajednice i predanim radom s vjernim narodom bio je istaknuta ličnost svoga vremena u Provinciji.

FRA FRANJO PEJKIĆ **/1906 -1972./**

Iz Ivanjske

Ovaj časni brat, u franjevačkoj jednostavnosti i predanju svome pozivu, u kome je zadovoljno živio i radio, zavrijedio je da ga s poštovanjem spomenemo. Pogotovo radi njegovog skromnog i tako naravnog života, koji približava redovnika običnom narodu, iz kojeg potječe.

Rodio se u Ivanjskoj 26. kolovoza 1906. godine od oca Ive i majke Anastazije r. Sušilović, dobivši na krštenju ime Mile. Obukavši odijelo sv. Franje stupa u novicijat 17. siječnja 1927. godine u Fojnici. Svečane zavjete polaže 18. siječnja 1933. pred provincijalom fra Petrom Ćorkovićem. Kao časni brat do Drugog svjetskog rata služio je po

samostanima u Gučkoj Gori, na Bistriku, u Beogradu i Kovačičima u Sarajevu. Poslije istog rata služi u Beogradu 1947 - 1952., Jajcu 1952. - 1957., Livnu 1957 - 1960., na Bistriku u Sarajevu 1960 - 1964., na Petrićevcu 1964 1969. i u Gučkoj Gori 1969 - 1972. godine.

Kako vidimo, služio je na mnogo mjesta, gdje god ga je slalo starješinstvo Provincije. Radio je najobičnije poslove a kad su u pitanju opasni pothvati, ne štedeći sebe upuštao se u njih za dobro zajednice. Tijekom Drugog svjetskog rata, kad je trebalo ići u Posavinu, Slavoniju i Srijem nabavljati namirnice i ostale potrepštine za odgojne zavode, spremno je odlazio u te krajeve, po mjesec dana sabirao i mukom prebacivao do Visokog i Sarajeva, uz svu nesigurnost, koja je uobičajena u ratnim danima. Tako se jednom zgodom vraćao vlakom iz ravničarskih krajeva, vozeći sve što je namaknuo za odgojne zavode. Vozeći od Bos. Broda vlak je naletio na četničku zasjedu. Kotao lokomotive je prostrijelen, pa je para šištalala na sve strane. Vlak staje a četnici izgone sve vani, orobe ih, svuku do donjeg veša i natjeraju u bijeg. Naš fra Franjo - žalostan zbog otetog materijala za habite, brašna, graha, svinjskog mesa..., te upola gol stiže u župni ured u Foči.

Ipak, za fra Franju najstrašniji su bili žalost i stres, koje je doživio prilikom rušenja crkve na Petrićevcu u potresu 1969. godine. Stajao je blizu oltara, pri ulazu u sakristiju. Potmula tutnjava, rušenje i prašina ispunjali su prostor oko njega. Kad se sve smirilo, našao se u ruševinama. Nad njim više nije bilo crkvenog krova. Samo je ostao luk, koji je bio u stropu između prezbiterija i prostora crkve. Udaljivši se od ruševina, u kutu dvorišta izrekao je spontanu poruku: "Bože moj, i ja sam ovdje,

neka znaš³⁶! . Kao da je htio reći: "Bože! I ja sam ovdje, Tvoj sluga, svjedok ovog sudnjeg trenutka".

Nije dočekaio obnovu samostana i crkve na Petrićevcu. Umro je u Gučoj Gori od moždanog udara 11. prosinca 1972, godine. Pokopan je u groblju u Gučoj Gori.

FRA JOZO PEZIĆ

/+1807./

Iz Ivanjske

Pod ovim se prezimenom spominju fra Jozo i fra Mijo. Nekrologiji bilježe isti datum i isto mjesto smrti: Ancona u Italiji, 1. veljače 1807. godine. Vjerojatno se radi o jednim istom franjevcu, rodom s Pezića Brijega u ivaštanskoj župi³⁷

FRA PETAR PINOTIĆ - PINOTA

/1785 -1863./

Iz Ivanjske

Ovaj donekle kontroverzni redovnik rođen je 7. veljače 1785. godine, Potječe od roda Pinotića, koji su starinom obitavali u Mamenicama, u blizini rezidencije franjevacu u Ivanjskoj. Godine 1835. i 1836. nalazimo ga kao misionara u Albaniji. Čini se da je tamo - pored uobičajenih dužnosti - obavljao i službu provincijala. Naime, u Šematizmima 1852. i 1855. spominje se kao "Ex

³⁶ Bosna Srebrena 1973., br. 1.

³⁷ "Pezin Brigh", MU župe Ivanjska, 1816. godina.

Prov. Albaniae". Vjerojatno je duže vrijeme proveo kao misionar u spomenutoj zemlji, jer u kratkom vremenu ne bi stigao do tako visoke službe provincijalnog ministra.

Oko 1845. godine vratio se u Bosnu. Prema Baltićevom *Godišnjaku* obnašao je službu župnika u Docu kod Travnika 1846 - 1847. godine. Poslije toga vodio je ivaštansku župu 1851 - 1855., na veliko razočaranje subraće, jer je loše vodio i upropastio gospodarstvo u oba župna stana. U Ivanjskoj je "svu lemozinu, misah mlogih, opila i mrtvačku, rasuo i uništio na štetu sve občine"³⁸. Radi takovog ekonomskog kolapsa premješten je u samostan u Fojnici. Tamo ga nalazimo 1855. godine kao starijeg svećenika, u svojstvu diskreta samostana. Tu je i umro 1. lipnja 1863., u 78. godini života i 59. redovništva.

FRA MATO PISARA

/+ 1792./

Iz Ivanjske

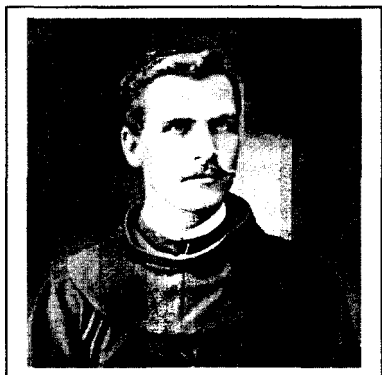
Pisarići su rodom iz Miloševića, negdje na sredini starog puta između Gornje Ivanjske i ivaštanske župne crkve. O fra Mati tek toliko znamo, da je kao stariji franjevac umro u Fojnici 26. travnja 1792. godine.

FRA JOSO RADMAN

/1858 -1897./

Iz Šargovca

³⁸ J. Baltić, Nav. dj., str. 175.

Ovaj franjevac iz druge polovice 19. stoljeća treći je iz grupe šargovačkih Radmana. Manje se spominje od fra Stipe i fra Ambrozija, jer mu je bio kratak vijek života.

U središnjem dijelu Šargovca, u kome obitavaju Radmani fra Jozo se rodio 29. kolovoza 1858. godine, dobivši na krštenju ime Marko. Slijedeći svoje rođake, odabrao je duhovno zvanje i obukao franjevački habit 12. studenog 1873, čime je započeo godinu novicijata. Godine 1877. nalazimo ga na drugoj godini studija filozofije u Livnu. Svečano se zavjetuje 1. travnja 1880. a mladi misnik postaje 16. siječnja naredne godine. Nakon nekoliko godina kapelanske službe imenovan je župnikom na Barlovcima, gdje se zadržava 1887 - 1888. godine. Odatle odlazi u Bihać, gdje 1889 -1891. vodi tamošnju župu. Iz Bihaća seli u Šurkovac, gdje ga vidimo kao župnika 1891 - 1894. godine. Kratko vrijeme /1895 - 1896./ vodi župu Bos. Gradiške, odakle se opet vraća u Šurkovac 1896. godine, gdje 4. siječnja sljedeće godine umire u 39. godini života, 24. redovništva i 16. misništva.

FRA STIPO RADMAN
/1824 -1887./

Iz Šargovca

Kao najstariji, fra Stipo je prethodnica svih franjevac iz Šargovca, koji nose ovo prezime. Primjer je *ujaka* iz turskih vremena, koji je živio i snalažljivo radio na crkvenoj i redovničkoj organizaciji u banjalučkom kraju.

Ovaj prvjenac od šargovačkih Radmana rodio se 15. veljače 1824. godine. U novicijat stupa u Fojnici 4. studenog 1839. a godinu dana kasnije polaže svečane zavjete. Mladi *ujak* postaje 16. prosinca 1848. godine. Naredne godine provodi služeći kao kapelan po našim župama. Na toj službi nalazimo ga 1852. godine u Ivanjskoj. Godine 1855. vodi lokalnu kapelaniju u Malom Selu /Bugojno/. Sljedeće dvije godine obavlja župničku službu u Staroj Rijeci. Potom 1859 - 1860. vodi ivaštansku župu a 1864. nalazimo ga u ulozi lokalnog kapelana tadašnje kapelanije Jardol /današnji Vitez/.

Razdoblje koje slijedi predstavlja vrijeme njegove najveće aktivnosti, radi čega je posebno zaslužan i vrijedan u Crkvi, Redu i svom narodu. Naime, s ostalim franjevcima sjeverozapadne Bosne živo se zauzimao za podizanje samostana, koji bi bio uporište i koji bi povezivao župe na ovim prostorima. Već 1863. godine na razini Provincije donesena je odluka da se podigne samostan u banjalučkom kraju. Jedni su htjeli da se gradi u Ivanjskoj a drugi iznad rudnika Lauš, na uzvisini iznad Banje Luke. No, zahvaljujući ponajviše fra Stipi Radmanu, izabrana je lokacija na Petrićevcu. Kao banjalučki župnik /1865 - 1868./, zajedno s fra Franjom Ćurićem i fra Stipom Orlovcem 1865. godine kupuje od Jusufa Šibića zemljište na Petrićevcu zvano *Dudić*. Od tada teku pripreme za gradnju samostana. U međuvremenu, fra Stipo odlazi 1872. za predsjednika rezidencije u Ivanjskoj. Sljedeće godine, u

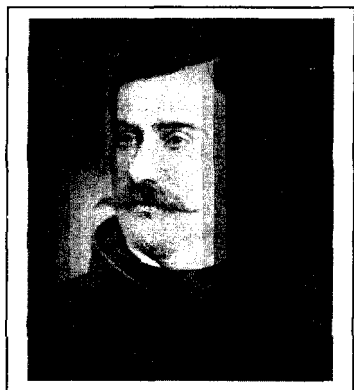
dogovoru sa subraćom, odlučeno je da se odmah počne s gradnjom, koja je trajala 1873 - 1875. godine. Istu gradnju sa zadovoljstvom je vodio fra Stipo Radman. Nakon završetka gradnje rezidencija iz Ivanjske seli u novoizgrađenu zgradu na Petrićevcu a fra Stipo još dvije godine ostaje ivaštanski župnik.

Odrativši tako svoj glavni zadatak, ovaj vrijedni svećenik povlači se u mirniji život, ponukan zdravstvenim razlozima. Posljednje dane provodi na Barlovcima kod rođaka, tadašnjeg župnika fra Joze Radmana. Opremljen sv. sakramentima umire na toj župi 7. prosinca 1887. u 63. godini života i 48. redovništva. Želja mu je bila pokopati se na Crkvenama i u franjevačkom habitu. Za ovo drugo, bilo mu je potrebno dopuštenje od starješinstva Provincije, što je i dobio. Pokopan je uz tadašnju crkvu na Crkvenama, pored ulaza, s desne strane. I sad se može vidjeti spomenik na njegovom grobu, pored stabla duda usred groblja, kojeg je čestitoj starini fra Stipi podigao barlovački župnik fra Franjo Josipović oko 1970. godine.

FRA AMBROZIJE RADMANOVIĆ

/1884 -1924./

Iz Šargovca

U osobi ovog franjevca isprepleću se mnoge osobine, koje rese sinove sv. Franje: skromnost, jednostavnost, radinost, ugled i uspješnost u vođenju poslova. Uravnotežena ličnost i poštovan u redovničkoj zajednici i među vjernicima.

Fra Ambrozije potječe iz uglednog roda Radmana, koji su se iz Šimića doselili u centralni dio Šargovca Negdje u današnjem Radmanovom Putu rodio se 23. travnja 1844. godine dječak, kome su na krštenju dali ime Juro, jer se rodio na Jurjev-dan. Franjevački habit oblači i prima redovničko ime fra Ambrozije 16. srpnja 1861. godine. Školovao se u kolegiju sv. Bonaventure u Đakovu. Dne 10. rujna 1866. polaže svečane zavjete a misnik postaje 22. prosinca 1867. godine. Prvo vrijeme svog misništva provodi služeći kao kapelan, dok se kao iskusni pastoralni radnik nije prihvatio župničke službe. Vodio je ivaštansku i bišćansku župu, ali najviše je dao radeći na Petrićevcu, Barlovcima i Bos. Gradišci.

Kad je došao na Petrićevac 1886. godine, preuzeo je upravu samostana. Sama zgrada bila je dotrajala i ruševna. Predvodeći samostansku zajednicu, ruši gotovo svu zgradu, osim nešto vanjskih zidova i na istim temeljima gradi novo zdanje. Prilično solidno je gradio zgradu, koja će samostanskoj zajednici služiti kao dom narednih četrdeset godina.

U Bosanskoj Gradišci služio je u tri navrata / 1894., 1896 - 1897. i 1898 - 1912./. U trećem mandatu sagradio je primjeren pastoralni centar u ovoj župi. Godine 1899. sazidao je župni stan, koji je do proljeća 2001. godine služio svojoj svrsi. Naime, tada postaje suvišni stari župni stan, pored novoizgrađene župne kuće. Lijepu crkvu za ovu župu izgradio je fra Ambrozije 1912. godine. Njeno zdanje i danas plijeni pažnju svojim skladnim zvonikom i atraktivnom lokacijom.

Prilično dugo služio je na Barlovcima, također u tri navrata: 1882 - 1884., 1891 - 1893. i 1913 - 1918. godine. Tu, nadomak rodnom Šargovcu, bilo mu je najljepše služiti. Lijepo se tu osjećao, pogotovo pod starije dane, u trećem mandatu.

Na koncu, povukao se u miran život samostanske zajednice na Petrićevcu, gdje je umro 26. ožujka 1924. u 79. godini života.

FRA STJEPAN SOLDIĆ

Od Banje Luke

Ovaj franjevac je živio i djelovao na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. U maticama ivaštanske župe jasno stoji: "...fra Stephanus Soldich a Bagnaluca". Spominje se kao kapelan u Ivanjskoj 1801. godine. Početkom 19. stoljeća u dva navrata /1801 - 1803. i 1811 - 1813./ bio je župnik u Volaru /Šurkovac/.

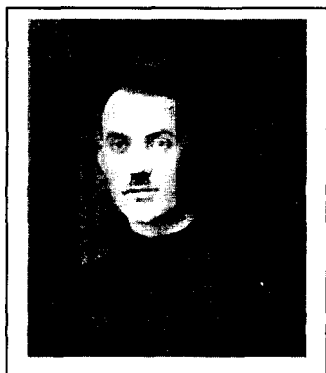
FRA PETAR SUŠILOVIĆ

Iz Ivanjske

Matične knjige ivaštanske župe čuvaju spomen na ovog franjevca naše starine. U njima se spominje fra Petar kao kapelan koncem 18. stoljeća. Rodom je iz Ružića, kod današnje ivaštanske crkve.

FRA VIKTOR ŠAKIĆ
/1905 -1990./

Župa Barlovci

Kad spomenemo fra Viktora, mislimo na stasitog franjevca, uspravnog i nepovijenog u starim danima, s obaveznim šeširom i stasitom pojavom. Markantna figura redovnika, koji je dugi niz godina radio po našim župama u prijeratno, ratno i vrijeme poslije Drugog svjetskog rata, te sve do 1990. godine. Resila ga je posebna karakternost i komunikativnost, s određenim dignitetom, radi čega mu kršćanski puk i danas odaje visoko priznanje.

Fra Viktor se rodio 8. listopada 1905. godine u obitelji Ive i Marije r. Lovrić. Krstio ga je tadašnji barlovački župnik dr. fra Vid Miljanović. Istom prigodom dobio je ime Marko. Kao mjesto njegovog rođenja navode se Prijakovci. Doduše, rođen je na rubu spomenutog sela,

prema Ramićima. Međutim, ono nekoliko obitelji s prijakovačkog područja pribrajamo Ramićima. Tako u rasporedu sela barlovačke župe, u kome nisu zastupljeni Prijakovci, Šakiće pribrajamo Ramićima.

Osnovnu pouku imao je u nedalekoj dragočajskoj školi. Opredijelivši se za duhovno zvanje, odlazi u franjevačko sjemenište u Visokom. Po završetku klasične gimnazije, dana 14. srpnja 1925. stupa u novicijat, da bi, točno godinu dana kasnije položio jednostavne zavjete. U slijedenju i dozrijevanju redovničkog poziva 17. srpnja 1929. godine polaže svečane zavjete, da bi - prošavši sve potrebne godine učenja - bio zaređen za svećenika 23. listopada 1932. godine. Nakon ređenja nastavlja sa završnim studijem teologije u Zagrebu, čime se okončava njegovo školovanje.

Pastoralni rad započinje kao kapelan na Petrićevcu 1933. godine. Dvije naredne godine obnaša istu službu u Bihaću, odakle odlazi i kratko vrijeme /1936 - 1937/ služi u svojstvu župnika u Ivanjskoj. Tada nadolaze posebno plodne godine njegovog rada: služba župnika u Bihaću 1937 - 1945. i gvardijana na Petrićevcu 1945 - 1955. godine, što predstavlja burno vrijeme rata i poraća. Nakon završenog gvardijanstva odlazi u Sasinu, koju župu vodi narednih devet godina. Godine 1964 - 1967. provodi u samostanskoj zajednici na Petrićevcu. Ponovo odlazi u Bihać 1967., gdje po drugi put obavlja službu župnika kroz narednih šest godina. Odrativši dva trogodišta župničke službe, odlazi iz Bihaća i opet se pribraja samostanskoj zajednici na Petrićevcu. U starijim danima pokazivao je vitalnost i stoičku smirenost. Početkom 1990. ozbiljno

pobolijeva. Opremljen sv. sakramentima preminuo je 14. veljače 1990. godine.

U njegovom dugom svećeničkom radu ostavio je uočljiv i snažan dojam kod župljana Bihaća, Petrićevca, Sasine..., župa koje je opsluživao. Prirodnom talentiranošću, dostojanstvenim držanjem i uvažavanjem bližnjega stjecao je simpatije kod vjernika i inovjeraca. Mnogo je radio, mnoge krizne situacije prebrodio i ostajao postojan i u najtežim situacijama. Svagdje se dokazivao kao neporočni Kristov svećenik. Uvažavali su ga četnici tijekom Drugog svjetskog rata. Imao je hrabrosti oduprijeti se u Bihaću županu Ljubomiru Kvaterniku i njegovom nerazumnom načinu vođenja poslova. Htjeli ili ne, partizani su uvažavali njegovu riječ. Kad su prilikom odlaska iz Bihaća namjeravali povesti i svećenike, fra Viktor se objašnjavao s Odićem i ozbiljno ga upozorio: "Odvedete li nas, neka znate, da ćete svojoj stvari više škoditi, nego koristiti"³⁹. Nakon toga, ostavili su ga na miru. Kao gvardijan uspio je spriječiti nasilno iseljavanje franjevačke zajednice s Petrićevca, kojoj je kroz najtežih deset godine poraća bio pouzdan oslonac. Kad nitko nije mogao dobiti dozvolu za ponovnu gradnju crkve u Bihaću, fra Viktor se svim silama borio i izborio, da bihaćka župa opet ima svoju crkvu.

Fra Viktor je bio veliki graditelj. U godinama prije Drugog svjetskog rata mnogo je radio na župnoj crkvi u Bihaću. Od obične crkve s dosta visokim zvonikom, doživljavanjem i spretnim adaptacijama uredio je velebnu crkvu u starohrvatskom stilu, s impozantnom kupolom.

³⁹ **Kronika župe Bihać, str. 30.**

Nažalost, u savezničkom bombardiranju Bihaća 1943. crkva je porušena. Preostao joj je uspravan samo toranj.

Na Petrićevcu podigao je potrebnu gospodarsku zgradu a pod stare dane dolazi u Bihać, gdje uz velike poteškoće, u kratkom vremenu 1970 - 1972. godine u modernom stilu gradi prostranu i lijepu župnu crkvu, kojoj je sa svim potrebnim sadržajima dao zadnju riječ, da se odmah mogla posvetiti.

Fra Viktor se pokazao razboritim i nesalomljivim u najtežim trenutcima: u borbama za Bihać 1942 - 1943. godine, za bombardiranja grada, rušenju crkve, pogibiji mnogih župljana, prije svega četrdeset Kraljana, koji su se na Cvjetnicu 1944. vraćali sa sv. Mise i koji su mitraljirani iz savezničkog aviona. Sve ovo bolno je doživljavao. Lomio se u sebi, teško mu je bilo, ali ostao je uspravan i sabran, kako dolikuje duhovnom pastiru.

Iz svega rečenog, možemo zaključiti, da je Fra Viktor bio franjevac posebnog kova. Aludirajući na njegovu službu gvardijanstva vjernici petrićevačke župe običavali su govoriti: "Dok je bio, bel je bio"! Slična razmišljanja čujemo i po drugim mjestima, u kojim je služio, u Bihaću, Sasini...

FRA LOVRO TADIĆ **/1806 -1881./**

Iz Ivanjske?

Ovaj franjevac se rodio 1. studenog 1806. godine. Gdje je rođen, točno ne znamo. Ivanjska se navodi kao župa rođenja. Na području tadašnje ivaštanske župe Tadići

su obitavali u Abrićima, Zalužanima i Ramićima /ramićki Tadići tada su bili katolici/. U Franjevački Red ulazi 18. lipnja 1824. a zavjete polaže točno godinu dana kasnije. Zaređen je za svećenika 21. travnja 1835. godine, kad ga kao mladog misnika nalazimo u Fojničkom samostanu. Kao mladi franjevac počinje s pastoralnim radom u ulozi duhovnog pomoćnika u Rami 1836. i četiri godine kasnije u Sasini. U takvom svojstvu zatekao se 1852. godine na Kupresu. Tri godine kasnije kao lokalni kapelan vodi kapetaniju u Zenici. Godine 1864. obavlja istu službu u tadašnjoj lokalnoj kapelaniji Stara Rijeka. Staračke dane provodi u rezidenciji franjevac na Petrićevcu, gdje 1877. godine obavlja službu diskreta i duhovnika. Posljednje dane provodi u Ivanjskoj, gdje umire 13. ožujka 1881. godine. Pokopan je na Fratarskom groblju u Mamenicama, gdje je na kamenom spomen - križu nad zajedničkom grobnicom franjevac urezano i njegovo ime.

FRA LUKA TEŠIĆ - PISARIĆ /1893 -1944./

Iz Ivanjske

Spada u red onih franjevac, koji su mnogo radili, vršili mnoge službe po mnogim bosanskim župama i ne doživjevši stare dane podnosili mučeničku smrt, kao predstavnici svoje vjere i naroda.

Fra Luka se rodio 29. studenog 1893. godine u Žabarima, selu ivaštanske župe.

Roditelji su mu bili Mato i Marija r. Radman. Na krštenju dobio je ime Ivo a prezime mu je dvojako: Tešić - Pisarić.

Osnovnu školu završio je u Ivanjskoj 1903 - 1907. godine, da bi potom stupio u Dječačko sjemenište u Visokom. Habit sv. Franje oblači 15. srpnja 1911. godine u Gučoj Gori, pred tadašnjim provincijalom fra Alojzijem Mišićem. U istom samostanu proveo je godinu dana novicijata, nakon čega polaže jednostavne zavjete 16. srpnja naredne godine, kako bi svečano bio zavjetovan u Kreševu 18. srpnja 1915. godine. Teologiju je učio u Sarajevu. Nakon završenog studija banjalučki biskup fra Jozo Garić podjeljuje mu sakramenat svećeničkog reda 16. srpnja 1916. godine u Banjoj Luci.

Nakon svećeničkog ređenja ovaj mladi misnik počeo je s pastoralnim i svećeničkim djelovanjem. Vršio je službu kapelana i župnika diljem Bosne. Koliko nam je poznato, kapelansku službu vršio je u Jajcu, Ivanjskoj, Gučoj Gori,

Kraljevoj Sutjesci, Petrićevcu i Bihaću. Također na mnogo mjesta obavljao je službu župnika: u Šimićima 1922 - 1926., Šurkovcu 1926 - 1928., Kiseljaku 1932., Novom Šeheru 1934 - 1937. i Sasini 1937 - 1943. godine.

U raznovrsnom radu dokazao se kao spretan graditelj. Godine 1940. u Sasini je podigao lijepu župnu crkvu, posvećenu Rođenju B.D. Marije. Mnogo ranije, godine 1925. sagradio je skromniju župnu crkvu u tek od Ivanjske odvojenim Šimićima.

Fra Luka je bio čovjek lijepe, pisane riječi. Pisao je zgodne pripovijesti, narodne priče i opise povijesnih događaja. Radove je objavljivao u *Glasniku sv. Ante i Kalendaru sv. Ante*, te u nekim drugim pučkim listovima.

Ovaj časní svećenik bio je "pravi narodni čovjek, rođen iz naroda, srastao s narodom, pa je razumijevao narodnu dušu. Zato se za narod mnogo žrtvovao i radio, a narod ga je volio kao svog pravog narodnog ujaka i duhovnog pastira⁴⁰". Takav predstavnik katoličke vjere smetao je borbenim ateistima tijekom Drugog svjetskog rata, pa su ga odlučili ukloniti. Najprije su ga odveli iz župne kuće u Stratinskoj, priveli u Prijedor i tamo mučki strijeljali na Badnji-dan 24. prosinca 1944. godine. Mučeničku smrt podnio je u 51. godini života, 32. redovništva i 28. svećeništva.

⁴⁰ Glasnik sv. Ante, 1945., str. 88.

FRA JOSIP TUCIĆ
/1828 -1864./

Iz Šimića

Evo jednog Tucića, koji se ne zove Lovro. Naime, svi ostali, koje ćemo spomenuti, nose ime Lovro. Poput ostalih prezimenjaka, potječe iz Šimića, jer u to vrijeme katolici s tim prezimenom u banjalučkom kraju obitavali su u spomenutom selu. Čini se da im je postojbina u Starim Šimićima, jer njihove grobove nalazimo na Starom groblju. Rodio se 19. veljače 1828. godine. U Red sv. Franje stupio je 24. listopada 1844., da bi svečane zavjete položio 14. srpnja naredne godine. U Šematizmu 1852. nalazimo da uči treću godinu teologije a 1855. već je kapelan u Fojnici. Iste godine odlazi za lokalnog kapelana u Bos. Gradišku, gdje se zadržava do sljedeće godine. U Rakovcu kod Banje Luke nalazimo ga 1859 - 1860. kako vodi tu lokalnu kapelaniju. Godine 1863. obavlja dužnost župnika u Ivanjskoj. U rezidenciji franjevacu kojoj je predsjedao, pored sebe je imao čestitu starinu fra Lovru Tucića - Tucū. Nažalost, smrt ga je zatekla na istoj dužnosti 6. kolovoza 1864., u zreloj dobi od 36 godina.

FRA LOVRO TUCIĆ *Mladi*
/1845 -1869./

Iz Šimića

Ovaj Lovro je najmlađi iz plejade franjevacu, šimićkih Tucića. Rodio se 3. travnja 1845. godine. Habit sv. Franje obukao je 16. siječnja 1861. a zavjete je položio

16. srpnja 1862., da bi ga dvije godine kasnije našli na školovanju u Đakovu. Zaređen je za svećenika 1868. godine. Kao mladomisnik postavljen je na službu u Ivanjskoj. Međutim, opaka bolest tuberkuloze pokosila ga je u cvijetu mladosti. Umro je 16. studenog 1869. godine, u rezidenciji franjevacu u Ivanjskoj.

FRA LOVRO TUCIĆ *Stariji*

/+1794./

Iz Šimića

Od četvorice poznatih franjevacu Tucića, ovaj Lovro je najstariji. O njemu ne znamo mnogo. Tek jedan spomen otkriva nam spoznaju o njemu. U Nekrologiju Petrićevačkog samostana čitamo da je umro 1. listopada 1794. godine. Do tada je - vjerojatno kao stariji svećenik - obavljao službu kapelana u Travniku, koji se navodi kao mjesto njegovog preminuća.

FRA LOVRO TUCIĆ - *Tuco*

/1785 -1869/

Iz Šimića

Od svih Tucića, ovaj Lovro nam je najpoznatiji i o njemu imamo najviše podataka. Kako vidimo, osim fra Josipa, imamo trojicu franjevacu, koji nose isto ime i prezime: fra Lovro Tucić, koji je živio u 18. stoljeću, njegov imenjaka o kome govorimo, koji se rodio u 18. a

poživio uglavnom u 19. stoljeću i fra Lovro Tucić *Mlađi*, koji se pojavljuje sredinom 19. stoljeća.

Zašto trojica franjevac nose ovo isto ime i prezime? To dolazi otuda, što se u Šimićima tijekom 18. i 19. stoljeća posebno štovao sv. Lovro kao nebeski zaštitnik sela. Njemu je posvećena prvotna kapela a i samo Staro groblje bilo je naslovljeno na "sv. Lovrincza", kako nalazimo u matičnim knjigama župe Ivanjska. Stoga je u Šimićima bilo uobičajeno ovo ime.

Mi ćemo se ovdje osvrnuti na najčuvenijeg od te četvorice franjevac, kojem su njegovi suvremenici dali ime *Tuco*.

Rodio se 26. ožujka 1785. u Šimićima, koji su tada pripadali ivaštanskoj župi. Habit sv. Franje obukao je 24. srpnja 1805. a zavjete je položio na isti dan naredne godine, da bi 13. listopada 1811. bio zaređen za svećenika. Od tada je savjesno obavljao mnoge službe u Redu.

Godine 1830. obnaša službu gvardijana u Fojnici. Mučeći se s odobrenjima turskih vlasti i skromnim sredstvima navedene godine stavlja novi krov na samostanski kompleks, tako da "manastir i crkva novom šimljom pokrivena biše⁴¹". Dok je izvodio spomenute radove imao je problema s nekim turskim trgovcem, koji mu je htio na silu prodati volove zaražene goveđom bolešću. Kad Turčinu to ne pođe za rukom, zaprijeti ubiti gvardijana. Oprezni fra Lovro se čuvao i neko vrijeme nije izlazio iz samostana. Spor se vodio na sudu, čak na višem forumu u Sarajevu, gdje se *Tuco* uspio nekako obraniti.

Istih godina obavljao je dužnost definitora Provincije. Već 1835. godine nalazimo ga kao bivšeg

⁴¹ J. Baltić, Nav. dj., str. 175.

definitora na službi župnika u Travniku. U Barišićevoj aferi opet je postavljen za gvardijana u Fojničkom samostanu 1844. godine. Kako je bio vrijedan poštovanja i svuda rado viđen, fojnički franjevci spremno su ga prihvatili kao svog starijega.

Prema Šematizmima 1852. i 1855. godine *Tuco* je bio župnik u Orašju /Ovčarevu kod Travnika/. Kao stariji redovnik na kapitulu u Kraljevoj Sutjesci u svibnju 1859. od strane Reda imao je zaduženje komesara, povjerenika. Kako je bio vitalan, u starosti je služio kao kapelan u Ivanjskoj 1964. godine, gdje ostaje do kraja svog života. Preminuo je u rezidenciji franjevaca pod Bobijom 26. siječnja 1869. u dubokoj starosti u 84. godini života i 64. redovništva. Otišao je poštovan od subraće, kao častan i pobožan redovnik, koji je uvijek molio. Moleći kronicu i opremljen sv. sakramentima spremno je dočekaio osobno preminuće. U pratnji četiri svećenika i okupljenog vjernog puka pokopan je dva dana kasnije u Starom groblju, u rodnim Šimićima. Tako kažu izvori a na istom groblju bio je spomenik, podignut njemu /ili fra Lovri Tuciću *mlađem*?/ i fra Josipu Tuciću. Tu se vidi da su oni, koji su podizali taj spomenik zamijenili datume smrti ove dvojice franjevaca.

FRA AUGUSTIN UŽAREVIĆ /1834 -1861./

Iz Šimića

Rodio se na obroncima Kozare, u Užarima 25. prosinca 1834. godine. U Red franjevaca ulazi 26. travnja

1851. a zavjete polaže 30. lipnja 1852. godine. Nauke je učio u Đakovu, gdje ga 1852. i 1855. nalazimo u svojstvu studenta. Po svemu sudeći, zaređen je za svećenika 1856. godine. Odmah, u prvim godinama misništva stekao je stupanj lektorata, što govori o njegovoj talentiranosti i ugledu. Godine 1861. nalazimo ga na službi u lokalnoj kapelaniji Brestovsko kod Kiseljaka, gdje je ujedno bila i rezidencija apostolskih vikara. Veoma mlad obolio je od tuberkuloze i umro, providen sv. sakramentima 20. ožujka iste godine. Tada je imao samo 26. godina.

FRA FRANJO VALENTIĆ – KUZMAN
/1871 -1924./

Iz Ivanjske

Fra Franjo spada u red darovitih i živahnih franjevac. Bio je dobronamjieran, ali brzoplet i često neshvaćen. Svojim životom i ponašanjem zorno je predstavljao oličenje pravog Ivaštana.

Kuzman se rodio 16. prosinca 1871. godine u Ivanjskoj. U Red franjevac stupa 21. kolovoza 1886. a svečano se zavjetuje 8. prosinca 1890. godine. Studije je završio u Rimu s odličnim uspjehom. Zaređen je za svećenika na Petrovo 1893. godine, nakon čega ga u daljem usavršavanju generalni ministar imenuje lektorom filozofije i teologije. Predavao

je u raznim franjevačkim bogoslovnim zavodima u Italiji, posebno u mjestu Casale Monferato. Tamo je ostavio najljepši dojam, što je zapazio fra Marijan Jakovljević *Mlađi*, kad na svojim putovanjima po Italiji i Svetoj Zemlji bilježi: "Tada mi dođe na pamet, da hvale Franjevce naše Provincije, koji su se trudili u tuđini. Eno od poznatih mi slave Talijani pok. o. fra Franu Valentića i u Italiji i u Palestini, jer ima i sad živih njegovih učenika⁴²".

Vrativši se u domovinu, preuzeo je upravu ivaštanske župe, koju vodi 1900 -1907. godine. Po nacrtu trapiskog arhitekta Eberharda dograđuje župnu crkvu 1905., dodavši joj još toliko prostora, koliko je imala. Odatle odlazi za gvardijana na Petrićevac, gdje služi narednih pet godina. S Petrićevca je otišao i kratko vrijeme vodio šurkovačku župu /1912 - 1914./, pa se opet vraća u Ivanjsku. Ovaj put nije dugo obavljao župničku službu u rodnoj župi. Nešto se zamjerio Ivaštanima, pa nakon dvije godine, 1916. odlazi iz Ivanjske. Narednih godina služio je u Bosanskoj Gradišci /1917 - 1918./, Sasini /1918 -1921./ i Šimićima /1921 -1922./. Ne štedeći se u životu i radu, narušio je zdravlje. Obolio je i liječio se u banjalučkoj bolnici. Opremljen sv. sakramentima preminuo je 2. svibnja 1924. u Banjoj Luci, relativno mlad, u 53. godini života, 38. redovništva i 31. misništva. Sprovod u samostanskom groblju na Petrićevcu vodio je banjalučki župnik o. Anton Milorad.

Kuzman je bio vrlo sposoban i inteligentan franjevac, što je dokazao na školama i u profesuri u Italiji. U rukopisu je ostavio nedovršeno djelo *Thesis in universam*

⁴² Franjevački Vjesnik, XXXVII, str. 326.

philosophiam, koje pokazuje, da ga je pisao vrstan poznavalac filozofije.

Međutim, došavši u Bosnu, nije nastavio istim putem. Brinući se u pastvi, nije nastavio sa znanstvenim radom. Sve je više pokazivao ivaštansku narav. Svoje glav i nezgodan na riječi i postupcima, malo više se odao dobroj kapljici. Kao gvardijan na Petrićevcu toliko se uz čašicu zbližio s momcima iz susjedstva, da ih je naučio pjevati:

*Kuzman pije po nedjelju dana,
nikad njega ne zaboli glava.*

U takvim okolnostima, s nekim se lijepo pazio i *pajdašio* a s drugima ulazio u konflikte. U drugom mandatu službe u Ivanjskoj previše se zamjerio svojim Ivaštanima, pa su ga oni tužili. Došlo je do suda. O tome fra Blaž Čengiće piše iz Šurkovca 17. kolovoza 1916. godine fra Marijanu Jakovljeviću: "Što bi s Kuzmanom? Čujem da se je silno zamjerio kod zem. vlade i da su ga ivaštani tužili. Sui eum non receperunt. Žao mi gaje, ali što ćeš, kad je na glavi hodao".

S takvim ponašanjem dodijao je i smirenom banjalučkom biskupu fra Jozi Gariću. Kad bi Kuzmana vidjeli da ulazi u dvorište Banjalučke biskupije, Preuzvišeni bi zapovjedio da se odmah pozatvaraju vrata biskupske rezidencije.

Takav je bio naš Kuzman. U duši dobar, s natprosječnom inteligencijom i učenošću. No, nekad se izmakne kontroli, te neshvaćen i sam zatečen, pokaže se u drugom svjetlu. Inače, u svim okolnostima pokazivao se kao vesela franjevačka duša.

FRA JOZO VALENTIĆ

/+ 1788./

Iz Ivanjske

Među brojnim franjevcima, kojim se župa Ivanjska dostojno odužila Katoličkoj Crkvi u Bosni, spominje se ovaj odvažni svećenik, koji je djelovao u drugoj polovici 18. stoljeća. Uman i snalažljiv čovjek, s velikim ugledom i poštovanjem što ga je imao među subraćom. U povijesti je ostao kao jedan od vodećih franjevac svoga vremena u Bosni, koji je vrijedni život i rad završio mučeništvom.

Potječe od roda ivaštanskih Valentića. U većini izvora spominje se pod pravim imenom: *Josephus Valentić*. Negdje ga spominju pod imenom fra Jerko. Međutim, znamo da mu je pravo narodno ime Jozo. Pod talijanskim utjecajem potpisuje se s prezimenom *Valenta* /u maticama/, *Valenti* ili *Valentich*.

O mladom fra Jozi Valentiću malo znamo. U izvorima se spominje da je završio teološke i filozofske nauke u Italiji. Služio je kao župnik u Bihaću 1771 - 1773. i 1787 - 1788. godine, u Banjoj Luci 1785 - 1786., te Starom Majdanu 1781 - 1784. godine. Izvjesno vrijeme bio je tajnik biskupa fra Marka Dobretića, koga je pratio u kanonskim pohodima po župama tadašnje otomanske Bosne. O tim obilascima poslao je 1780. godine Propagandi u Rim vrijedno izvješće. Prateći matice župa u kojim je fra Jozo služio, vidimo da je on jedan od posljednjih misnika, koji je pisao bosančicom.

Obavljajući službu župnika u Starom Majdanu, zalazio je i u bihaćku župu, koja tada nije imala namještenog svećenika. U toj župi bez pastira zadržao bi se

dva - tri dana, obavljajući ono najpotrebnije: krštavao je, ispovijedao, obilazio bolesnike... Samo prigodom dolaska 16. ožujka 1783. godine krstio je četrdesetoro djece a na Ivan-dan 24. lipnja iste godine još sedamnaestoro. Prilikom drugog povratka iz Bihaća došao je u pogibeljnu situaciju, zašto ga kori biskup Dobretić u dopisu 9. srpnja iste godine: "Razumismo vašu pogibiju idući iz Bišća i svi Bogu zafalismo, da niste poginuli; al ste se i vi ludo vladali u onakom vilajetu i pogibli sami putovat, što vam je velika muka i presumtion; jer niste uzeli sobom nikoliko ljudi da vas isprate barem do Kule ili do Jasenice? Fala Bogu kad je tako bilo, a drugi put pametnie⁴³..."

Iste godine dogodio se žalostan slučaj u volarskoj župi. Naime, vraćajući se kući s prikazane sv. Mise na Gladnom groblju stradao je župnik Vodičeva i Volara fra Tadija Tomić, rodom iz Duvna. Ubijen je iz puške na Majdanskoj Kosi. Fra Jozo Valentić, kao župnik susjedne majdanske župe prenese ga sutradan u volarsko groblje, gdje ga redovnički pokopa, uz plač i tugu nazočnih župljana. Dugo vremena mjesto pogibije fra Tadije nosilo je ime Tadijin Razboj, s aluzijom na razbojništvo nad spomenutim franjevcem. Sada se zove samo Razboj. Usput da spomenemo: siroti fra Jozo - pokopavajući subrata u redovništvu - nije ni slutio, da će se pet godina kasnije to isto dogoditi i njemu samome.

Bihać, na samoj granici dviju carevina, bio je jako nesigurno mjesto za kršćane, pogotovo u ratnim vremenima. U takvim prilikama Turci su uvijek sumnjičili kršćane, progonili ih i nad njima činili svakojaka nasilja,

⁴³ A. Zirdum, **Kako je poginuo fra Jozo Valentić?, Bosna Srebrena, God. XXVIII, br. 1.**

koja su često završavala ubojstvima. U krajnje nesigurnim vremenima župniku je bilo nemoguće opstati u ovoj župi. U onako burnom vremenu, pred Dubički rat nitko se od svećenika nije odvažio prihvatiti bihaćku župu. Na kapitolu starješinstvo Provincije bilo je na velikim mukama. Koga poslati? Jedino se javio fra Jozo Valentić. Svjestan opasnosti, pošao je u Bihać za dobro vjernog naroda i na slavu Božju. Tako iz Starog Majdana dolazi po drugi put na službu u bihaćku župu 1787. godine.

Ponovni dolazak ovog franjevca u župu Bihać nije bio po volji Turcima. Njima je bilo poznato, da su u ratovima Turske i Austrije simpatije bosanskih kršćana bile na austrijskoj strani. Pretpostavljali su da takvu naklonost ima i fra Jozo. Naravno, nisu bili daleko od istine. U čaršijskim pričama i intrigama otišli su i dalje, optužujući ga da surađuje s Austrijancima na Zavalju, dajući im podatke o kretanju Turaka. Naravno, to nije bilo točno, jer je fra Jozo tek prispio u Bihać. Na temelju takvih priča nepravедno su ga optužili, pa su na njega pale teške optužbe, da kontaktira s drugom, neprijateljskom stranom. U tako režiranoj situaciji brutalnost Turaka dolazi do izražaja. Bihaćki kadija izriče strašnu osudu, "...da se rečeni fratar dovede na čaršiju grada i da se živ s ostrim handžarom na sitne komade sasječe, pa da se komadići tijela razbacaju po čaršiji, neka jih gladni psi pojedu⁴⁴". Ovo je presuda a njena izvedba - prema različitim pripovijedanjima - približno je ostvarena. Umorstvo nije izvedeno na stratištu u gradu, nego u selu Kraljama. Jedne noći krenuli su kavgi skloni begovi Poprženovići iz susjednog Bakšaiša da izvrše presudu. Fra Jozo je

M. Nedić, Nav. dj., str. 107.

predosjećao opasnost. Vjerojatno obaviješten, sakrio se u plastu sijena. Ubojice su ga dugo tražile; usput i opljačkale sve što je imao. Njegovo skrovište otkrio im je neki nesretni Antić, mještanin istog sela. Prema daljem pripovijedanju mještana, Turci su fra Jozu otkrili probadajući plast sijena oštrim kolcima. Izvukli su ga za kosu i tada su počele njegove muke. Odvukli su ga u Jezero pokraj Une /malu udolinu između Kralja i Kaline, u kojoj se za obilnih padavina zadržavala voda; u novije vrijeme zaoravanjem je gotovo nivelirana, te se u ravnici jedva zamijeti/, ubili ga iz puške i poslije toga sasjekli na komade. Tri dana ostao je nepokopan, da bi ga katolici - prema dopuštenju turskih vlasti - noću sahranili u groblju sv. Lucije.

Mučeničku smrt fra Jozo je podnio 1788. godine. Izvori se ne slažu u datumu. U nekrologijima Petrićevca i Kraljeve Sutjeske bilježi se 13. ožujak kao dan mučeništva fra Joze Valentića. U kronici bihačke župe zabilježen je 20. ožujak. Međutim, fra Martin Nedić tvrdi da se to dogodilo 3. ožujka. Čini se da je to najispravnije, jer na to upućuje i matica umrlih bihačke župe.

U svezi s ovako brutalnom likvidacijom svećenika, potomci begova Poprženovića nelagodno su se osjećali. Radi takve nepravde, smatrali su se dužnim ispričati svojim susjedima - katolicima u Kraljama. Kako pripovijedaju mještani Kralja, u ime svih to je učinio izvjesni Ibrega, koji je umro oko 1985. godine.

S druge strane, Antići u Kraljama nerado su se prisjećali prokazivanja fra Jozina skloništa. Da im se po prezimenu ne spočitava učinjeno po nekom tamo

neodgovornom pretku, zamijenili su ga, pa se u novije vrijeme prezivaju Jankovići.

Sa zlatomisničkog slavlja dr. fra Vida Miljanovića
1928. godine u Petrićevcu

/S jedne strane slavljenika je banjalučki biskup fra Jozo Garić, s
druge fra Petar Ćorković, iznad njega je fra Marjan Jakovljević a
krajnji lijevo, u narodnoj nošnji Pero Gašpar zvani Ćira iz
Šargovca/

II DIO

FRANJEVCI OD BIHAĆA

Ovu grupu čine svećenici - franjevci jedne, bihačke župe, koja se nalazi na krajnjem zapadu Bosne. Franjevci su u ovom gradu imali samostan već u 14. stoljeću. Od mjesnih franjevaca iz predturskog vremena imamo spomen na jednoga, koji je djelovao sredinom 16. stoljeća. Nakon pada Bihaća pod Turke 1592. godine samostan propada a franjevci su povremeno dolazili iz Vodičeva, služili katolike u bihaćkom kraju koliko su prilike dopuštale, dok nisu početkom 18. stoljeća uspostavili župnu organizaciju. Ta župa je bila s malim brojem vjernika. U blizini granice katolici i njihov župnik nisu imali nikakve sigurnosti, pogotovo u burnim vremenima austro - turskih sukoba. S povećanim tenzijama u vremenu Dubičkog rata /1788 - 1791./ stanje je bilo toliko nepodnošljivo, da su se župnici morali uklanjati iz župe a odvažni fra Jozo Valentić pribrojen je zboru mučenika. U tako žalosnom vremenu ima nešto što nas ugodno iznenađuje. Upravo u tako teškom periodu 18. stoljeća ova mala župa podarila je više vrijednih svećenika, koji zajedno s onim iz 19. i 20. stoljeća čine zaokruženi broj franjevaca iz bihaćkog kraja. Većina

ih potječe iz Kralja a preostali iz Žegara, Vedrog Polja ili samog Bihaća.

Pošto je ova župa na samoj granici s Likom, njenoj grupi franjevacu pridodajemo jednog Ličanina, fra Dragomira Prpića. Ustvari, selo bihaćke župe Dobrenica je ličko selo. Fra Dragomir je rođeni Ličanin iz Krivog Puta, ali je bio franjevac, koji je pripadao petrićevačkom distriktu, sjeverozapadnoj Bosni.

FRA JOSIP BARIĆ
/+ 1812./

Iz Vedrog Polja

Barići predstavljaju stari bihaćki rod iz predturskih vremena. U turskom periodu obitavali su u Vedrom Polju. Tu ih nalazimo u vremenu popisa biskupa fra Marijana Bogdanovića 1768. godine. Fra Josip je 1780 - 1783. g. bio župnik svoje rodne župe⁴⁵. Najvjerojatnije je to isti "Jozip a Bihać⁴⁶", koji se spominje kao definator u upravi Provincije 1769. godine. Umro je u 6. ožujka 1812. godine u Duvnu.

FRA IVAN BIŠĆANIN
/+ 1563./

Ovaj franjevac, rodom od Bihaća živio je i radio dublje u austrijskim zemljama, na što su ga navela zaduženja u Redu i turska pustošenja s neprestanim opasnostima. Imamo siguran podatak o njemu, da je umro

⁴⁵ "Ego Fr. Josephus Barich a Biach veni pro Parocho Biachenssi die 16. julii 1780.", MK župe Bihać, svezak I, god. 1780., br. 30.

⁴⁶ J. Baltić, Nav. dj., str. 71.

1563. godine u Novom Mestu⁴⁷. Bio je u vezi s hrvatskim reformatorima u Urachu. Pred samu smrt Primož Trubar mu je dao u Ljubljani na ocjenu rad hrvatskih prevoditelja Biblije, na što je odlučno prigovorio, jer je vidio, da su reformatori otišli daleko od katoličke nauke.

FRA FRANJO ĆURIĆ

/+1722./

Iz Kralja

Ovaj *ujak*, prvi nama poznati od roda Ćurića živio je i radio u davnim vremenima Velikog bečkog rata i početkom 18. stoljeća. U Nekrologiju Petrićevačkog samostana imamo podatak, da je umro 25. veljače 1722. godine: "...in Pago Volar P. Franciscus Ćurić a Biać, sacr. provisus". Kako se kao mjesto njegove smrti navodi Volar u današnjoj šurkovačkoj župi, možemo zaključiti, da je bio župnik župe Vodičevo, što izvori i potvrđuju, da je tu župnikovao osam godina.

⁴⁷ A. Cividini, **Znameniti i zaslužni Hrvati, Zagreb 1925., str. 29.**

FRA FRANJO ĆURIĆ BIŠĆO /1818 -1894./

Iz Kralja

Ovaj ugledni franjevac potječe od starog roda Ćurića, koji stotinama godina obitava u Kraljama kod Bihaća. Uz primjeran pastoralni rad i uzoran život u redovničkoj zajednici, s fra Stipom Radmanom i ostalim suradnicima izborio se za osnutak samostana na Petrićevcu.

Fra Franjo Ćurić zvaní Bišćo rodio se u Kraljama, 14. lipnja 1818. godine. U Fojnici je obukao franjevačko odijelo i počeo godinu novicijata 26. svibnja 1835., kako bi točno godinu dana kasnije položio svećane zavjete. Teološke nauke učio je u Madžarskoj. Ispunivši sve uvjete školovanja, primio je svećenički red i postao mladi misnik 22. veljače 1843. godine.

Nekoliko godina poslije svećeničkog ređenja služio je kao kapelan, dok nije sazrio i stekao dovoljno iskustva, da samostalno vodi župu. Kao župnik radio je na više mjesta, ali najvažnije polje njegovog rada bila je bihaćka župa. U pet navrata obnašao je službu župnika u Bihaću. Prvi put dolazi za župnika 1848. godine i veoma kratko se zadržava, od početka ožujka, do početka mjeseca svibnja. Radi kratkog vremena, ovo njegovo služenje nije pribilježeno u popisu župnika Bihaća, kojeg nalazimo u župnom uredu. Drugi mandat mu je bio 1849 - 1854. a treći

1855 - 1858. godine. Četvrti put služi u Bihaću 1859 - 1864., da bi peti put došao u Bihać 1874. i zadržao se do 1884. godine. U starješinstvu Provincije vrši dužnost definitora 1863 - 1866. i ravnatelja studija u odgoju franjevačke mladeži. Brižno radeći i čuvajući svoju župu uz samu granicu, prebrodio je opasnosti u vremenu Bosansko - hercegovačkog ustanka i dočekaos oslobođenje od Turaka.

Značajna epizoda njegove župničke službe je vođenje ivaštanske župe 1865 - 1872. godine, kad je svojim ugledom i nesebičnim zalaganjem mnogo doprinio osnivanju i izgradnji Franjevačkog samostana na Petrićevcu.

Poštovan i priznat od svih, opremljen sv. sakramentima umro je ovaj čestiti starac u samostanu, za čije se podizanje i dobro toliko zalagao. Umro je 26. studenog 1894., u 76. godini života i 59. redovništva. Zaslužni naš Bišćo pokopan je u gradskom groblju *Misna Bašta* u Banjoj Luci.

FRA VOJISLAV ČURIĆ /1886 -1918./

Iz Kralja

Od dragosti subraća su mu se obraćala sa skraćenim imenom *fra Vojko*. Slično mu je i krsno ime imalo varijaciju Stjepo. Rodio se u Kraljama kod Bihaća 5. rujna 1886. godine od oca Jose i majke Mare r. Jurić. Krstio ga je tadašnji bihaćki župnik fra Franjo Duljilović.

Osnovnu školu učio je u Bihaću a gimnaziju u Gučoj Gori i Visokom 1897 - 1902. godine. Stupa u Franjevački red i oblači habit 1903. a filozofiju i teologiju uči 1904 - 1908. g. u Livnu. Ove posljednje godine postaje i mladi misnik. Nakon ređenja zaredale su službe: kapelan u Sanskom Mostu /1908 - 1909./, župnik u Stratinskoj /1916 - 1917./ i Sasini /1917 - 1918./; podmeštar novaka u Gučoj Gori /1910 - 1913./ i predavač u Dječaćkom sjemeništu u Visokom 1909 - 1910., 1913 - 1916. godine.

Služeći sasinsku župu krajem Prvog svjetskog rata obolio je od španjolske kolere. Opremljen sv. sakramentima umro je mlad od te opake bolesti 18. listopada 1918., u 32. godini života, 15. redovništva i 10. svećeništva. Pokopan je na Zimzelenima, starom groblju u Sasini. Tako je veoma rano vječnom pokoju predan ovaj skromni, čestiti i neporočan *ujak* od Bihaća.

Osim pastoralnog rada, dao je svoj doprinos odgoju franjevačke mladeži u novicijatu i sjemeništu. U Visokom je predavao njemački i latinski jezik, te glazbu i krasnopis. Mladež je poučavao u sviranju i vodio je crkveno pjevanje.

Zapažen je kao autor lijepih pripovijetki. Radove je objavljivao u *Serafskom perivoju*, *Kalendaru sv. Ante* i drugdje. U zboru franjevačke mladeži, koji nosi ime fra Ivana Franje Jukića, uređivao je list *Polet* 1907 - 1909. godine. Njegovo najvrjednije djelo je novela *Vrba*. Objelodanio ju je u đlačkom listu *Osvrt* 1907., a posmrtno tiskana u *Kalendaru sv. Ante* 1926. godine.

FRA ANĐEO JELIĆ
/+ 1837./

Od Bihaća

Starinom, Jelići su rodom iz Podzavalja /Žegar/ a kasnije ih je bilo i u Privllici. Od ovog roda potječe fra Anđeo, znamenit franjevac, koji se spominje u prvoj polovici 19. stoljeća. Prema Batiniću, ovaj franjevac, "rodod iz Bihaća, izagje na glas radi temeljitog poznavanja iztočnih jezika, te radi vanredne blagosti u upravi, a umrije kao gvardijan ovog /fojničkog/ samostana dne 2. kolovoza 1837 .". Dakle, po tome što je bio vrstan poznavalac orijentalnih jezika i što je zabilježen u redoslijedu gvardijana samostana u Fojnici, sačuvana je uspomena na ovog *ujaka* iz davnih vremena.

⁴⁸ M. Batinić, *Franjevački samostan u Fojnici*, Tiskara C. Albrechta, Zagreb 1913., str. 140.

FRA SARAFIN JURIĆ /1867 -1931./

Iz Žegara

Ovaj franjevac je primjeran izdanak našeg vjernog naroda i provincije Bosne Srebrene. Svojom simpatičnošću, duhovitošću, jednostavnošću i predanim radom ostavljao je utisak pravog sina sv. Franje, koji je beskrajno volio svoj Red, Crkvu i narod. Cijelim svojim bićem odisao je jednom posebnošću, radi koje je svuda bio rado viđen gost.

Rodio se u Žegaru /tada Podzavalje/ kod Bihaća 17. veljače 1867. godine. Krsno ime bilo mu je Stjepan. Redu sv. Franje pristupa 16. kolovoza 1883., da bi svečane zavjete položio 6. veljače 1888. i nastavio dalje školovanje po Bosni i Mađarskoj. Dovršivši studije, zaređen je za svećenika 18. kolovoza 1889., nakon čega u rodnoj župi Bogu prikazuje svoju prvu Misu. Prve godine svećeničke službe služio je kao kapelan. Stekavši potrebno iskustvo, počeo je sa župničkom službom, koju je obavljao na više župa: Ivanjska, Šurkovac, Sokoline i Stratinska. Starije dane provodi u zajednici franjevaca na Petrićevcu. Kad je došao u miran samostanski život, neki od subraće šeretski su pjevali, idući mu na živce:

Zeleni se manastir,
u njem sjedi Sarafin,

on ti pije jabukvika, /rakija jabukovača/
iz njeg neće izić doviika.

U svagdašnjem životu, zajednici redovnika, u pastoralnom radu ostavljao je lijep primjer i ugodnu riječ. Bio je razgovor u redovničkoj zajednici i narodu. Uz to, kao pojava, bio je naočit čovjek u habitu. Tako je lijepo propovijedao, duhovito i razumljivo svakome, učenom i jednostavnom čovjeku. Njegov humor poznat je po čitavoj Bosni. Mons. Ivan Vlašić napisao je više knjiga propovijedi. Između ostalog, građu za njih crpio je i iz Sarafmovih propovijedi, što su zapažali oni, koji su ih obojicu poznavali.

Inače, fra Sarafin je bio svjestan čovjek, koji je radio za dobro svog naroda. Pokazao se kao jednostavan, blagolagoljiv i simpatičan svećenik, pa nije ni čudo, što je - u onakvim okolnostima - ostao u najljepšoj uspomeni.

Dana 11. srpnja 1931. godine pošao je obići rodni Bihać. Zaputio se vlakom od Banje Luke. Vozeći se kroz Mišin Han, doživio je moždani udar, tako da je do Prijedora već preminuo. Pokopan je u Prijedoru, gdje ga je na vječni počinak ispratilo devet svećenika, mnogo vjernog naroda iz grada, mnogobrojna rodbina, prijatelji i znanci.

FRA ŽIVKO KONJEVIĆ **/1886 -1969./**

Križ - Žegar

Fra Živko Konjević, krsnim imenom Ivo, rodio se u mjestu Križ - Žegar kod Bihaća 21. srpnja 1886. godine. Franjevački habit obukao je 14. srpnja 1904. a svečane

zavjete polaže godinu dana kasnije. Vjerojatno godinu - dvije nakon polaganja svećanih zavjeta zaređen je za svećenika. Godine 1910 - 1913. kao kapelan u Bihaću obavlja službu katehete na trgovačkoj školi, koja se postupno transformira u gimnaziju. Kao kapelan služio je u Kreševu, Podmilačju i na Petrićevcu, gdje je bio i samostanski vikar. Kraći period / 1927 - 1928/ nalazimo ga na dužnosti župnika u Šimićima.

Fra Živko se još neko vrijeme zadržavao u Redu, da bi se 1932. godine sekularizirao i prešao u dijecezanske svećenike. Dalje je služio po župama Zagrebačke nadbiskupije i umro u Koprivnici 1969. godine.

FRA ANTO ŠEREMET /1893 -1966./

Iz Kralja

Fra Anto je jedan od vrijednih bihaćkih svećenika, koji je svojim pristupom i jednostavnošću imponirao narodu, kojem je služio. Svagdje se pokazivao kao pravi bosanski *ujak*, što je vjerni narod znao cijiniti.

Kralje, staro naselje uz Unu kod Bihaća rodno je mjesto ovog franjevca. Tu se rodio 1. travnja 1893. godine od oca Ivana i majke Jelene r. Bašić, s imenom Tomo, koje je primio na krštenju. S namjerom da postane svećenik -

franjevac polazi u Dječjačko sjemenište u Visokom. Odjeću svetog Franje oblači 14. srpnja 1910. godine. Po završenoj godini novicijata polaže jednostavne zavjete 15. srpnja naredne godine. Teologiju studira na Bistriku u Sarajevu. Svečano se zavjetuje 15. srpnja 1914. a primanjem svećeničkog reda 16. srpnja 1916. ostvaruje mu se san: postao je mladi svećenik - franjevac.

U njegovom radu zapažamo posve pastoralno opredjeljenje, tj. pastirski rad s narodom. Kratko vrijeme obavljao je dužnost kapelana i župnika u Varešu, te kapelana u Čukliću kod Livna. Potom je služio na rodnom sjeverozapadu Bosne: najprije kao vikar u samostanu na Petrićevcu a zatim kao župnik u Bihaću, Sasini, Stratinskoj, Ivanjskoj, Šimićima, da bi tijekom ratnih godina vodio sansku župu.

Pod starost, nekoliko godina bolovao je od skleroze, da bi nakon dva srčana udara, upale pluća i djelomične uzetosti, uz svete sakramente preminuo 8. srpnja 1966. godine, ne dočekavši zlatomisnički jubilej, koga je trebao slaviti za nekoliko dana. Umro je u 84. godini života i 56. redovništva. Sprovod je vodio trapiski opat o. Fulgencije Orajčić, uz mnogo svećenika, franjevaca - predstavnika samostana i sabranih vjernika, koji su ga cijenili i poštivali. Pokopan je u samostanskom groblju na Petrićevcu.

Fra Anto Šeremet je bio svećenik s izrazitim franjevačkim obilježjem. "Vedar, jednostavan, skroman, bio je omiljen u narodu s kojim je dijelio dobro i zlo"⁴⁹. Posebno se zalagao vodeći sansku župu u teškim ratnim danima, kad se maksimalno trudio da nevoljnima olakša ratne strahote. Zato se tamo i spominje kao zaslužni *ujak*.

⁴⁹ Dobri Pastir, svezak I - IV, Sarajevo 1970., str. 362.

FRA JERONIM TOMIĆ

/+1789./

Od Bihaća

Matice bihaćke župe čuvaju spomen na ovog franjevca. Prema njima, "f. Hieronymus Thomich a Bihach"⁵⁰ bio je župnik ove župe 1779 - 1780. godine. U Nekrologiju Franjevačkog samostana na Petrićevcu postoji ubilježba, da je - opremljen svetim sakramentima - umro u Fojnici 30. kolovoza 1789. godine "Hieronymus a Bihach". Vjerojatno se radi o istoj osobi, fra Jeronimu Tomiću.

FRA JERONIM VUJIĆ

/+1760./

Iz Kralja

Ovaj franjevac živio je u 18. stoljeću a posebno se odlikovao svetošću, koju je baštinio od pobožne obitelji, iz koje je potekao. U želji da bude posve na Božjem putu, koji mu se najbolje prikazivao življenjem na način sv. Franje, stupio je u njegov Red i postao član provincije Bosne Srebrene. U svakom pogledu bio je plemenit i krepostan. Pred sobom je imao jedan jedini cilj: zavrijediti nebo, Kraljevstvo Božje. Više godina obavljao je župničku službu u rodnoj bihaćkoj župi, u čemu se pokazao vrijednim i uzornim. Tako je sveto i dostojno živio, da mu je Bog dao spoznaju dana i časa osobne smrti. O ovom događaju postojalo je živo pripovijedanje u narodu i među svećenicima. Na temelju takvog pripovijedanja kroničari

⁵⁰ MK župe Bihać, svezak I, god. 1779., br. 200.

bilježe datum smrti ovog redovnika, ali se uglavnom razilaze. Međutim, sam događaj preminuća ovoga svetog redovnika predstavljen nam je istinito i jasno, pa ga ovdje možemo pouzdano prikazati.

Živeći u izvrsnom zdravlju, bez ikakve bolesti i slabosti "bi mu objavljeno ovaj svijet boljim zamijeniti"⁵¹. Dan poslije blagdana sv. Franje pozove rođake i susjedne župljane, dade im blagoslov, navijesti svoju smrt i oprosti se s njima. Požuri u Volar fra Mati Krešiću Jajčanima, župniku vodičevske župe. Kod njega se počne s najvećom pobožnošću pripravljanje na smrt, obavivši skrušeno više puta svetu ispovijed. Uvečer, pred samu smrt zatražio je sv. pomast, što mu mjesni župnik - vidjevši zdrava čovjeka - uskrati, misleći da je dovoljna sama ispovijed. Nato naš fra Jerko opravši noge i ruke leže u postelju, okrenu se zidu i oko dva sata poslije ponoći blago usnu u Gospodinu. U času njegovog preminuća pokazala se velika svjetlost, koja se dizala iz župne kuće prema nebu. Mnogi župljani iz susjedstva i okolnih sela strčase se, misleći da gori župni stan. "Ali videći ovaj izvanredni događaj, držahu svi pokojnog za sveca, njegovo tilo sliđići dan s najvećim poštenjem kristjani ukopaju u selu Šurgovcu u greblju istog mista"⁵².

Kako su ovaj događaj bilježili prema kazivanju, kroničari donose različite datume fra Jeronimove smrti. Baltić i Mirčeta tvrde da je umro 22. listopada 1760.godine,

⁵¹ M. Batinić, Nav. dj., str. 134.

⁵² J. Baltić, Nav. dj., str. 39.; J. Mirčeta, *Chronologia historico - legalis provinciae Bosnae Argentinae continata ab anno 1765.*, str. 65 -66.

dok fra Mijo Batinić ovaj isti događaj stavlja u ljeto 4. lipnja iste godine.

FRA JURO VUJIĆ

Iz Kralja

Ovaj redovnik se spominje kao definitor u starješinstvu Provincije 1652 - 1655. godine⁵³. Živio je u vremenu, kad se ne spominje bihaćka župa. O tadašnjim bihaćkim katolicima ništa ne znamo. No, spoznaja o ovom franjevcu govori o tadašnjim vjernicima bihaćkog kraja, o rodu Vujića, koji je u davna vremena davao svećenička i redovnička zvanja.

FRA DRAGOMIR PRPIĆ **/1906 -1953./**

Iz Like

Govoreći o fra Dragomiru, možemo biti zadivljeni činjenicom: nije rođen u Bosni a toliko se suživio s njom, s njenim sjeverozapadom, da se inkorporirao u njenu Provinciju, u Petrićevački distrikt, u kome je proveo najviše vremena, časno pokazujući oličenje sv. Franje na svojoj osobi.

⁵³ Vidi: N. Lašvanin, Nav. dj., str. 225.

Podrijetlom je Ličanin, iz Krivog Puta kraj Senja, gdje se rodio 20. lipnja 1906. godine. Četiri razreda gimnazije učio je u Senju i Ogulinu. Odatle je došao u Dječačko sjemenište u Visokom, gdje je nastavio s daljim školovanjem. Obukavši franjevački habit 29. lipnja 1927. godine u Fojnici, priprema se u novicijatu za dalji studij teologije, koju uči u Sarajevu. Svečane zavjete polaže na Petrićevcu 30. lipnja 1931. a za svećenika je zaređen na Petrovo 1934. godine.

Nakon završenog školovanja, s franjevačkim zavjetima i svećeničkim redom počinje njegovo služenje u pastvi. Najprije ga vidimo kao kapelana u Jajcu, Zenici i na Petrićevcu a potom kao župnika u Žitačama, Ivanjskoj, Vitezu, Barlovcima i Sasini.

U ovim službama dokazivao se kao pravi redovnik i pouzdani pastoralac. Nalazio je načine i sredstva, kojim je gradio u župnim centrima, po kojima je mnogo toga vapilo za novom gradnjom, adaptacijama i dogradnjama. Sa smislom za takav rad, u Vitezu je izgradio novi lijepi župni stan. Na župnoj kući u Ivanjskoj nadogradio je kat i veću dvoranu a u Sasini nanovo podigao župni stan i gospodarsku zgradu. Razumijevao se u tehniku, pa je u Žitačama - još pred Drugi svjetski rat - uveo električnu rasvjetu, koju je sam postavio, na radost župljana ovoga gorskog kraja.

Ozbiljno je i savjesno obavljao povjerene dužnosti, uvijek spreman uslužiti stranku. Pokazivao je onu iskonsku franjevačku dušu. Bio je čovjek vesele naravi /svirao harmoniku/, pun humora i veoma društven; s osjetnom dozom demokratičnosti, bio je ljudima posebno simpatičan. Proničući duhom takvu ljubav i pošten odnos, narod ga je

volio kao svog istinskog pastira. Isto tako, pokazivao je veliku gostoljubivost i razumijevanje prema subraći i svećenicima. Posluga u njegovoj kući držala se pravila: "*Ujak* je izdao nalog, da svakog svećenika primamo kao provincijala, pa on bio ili ne bio kod kuće⁵⁴". Tako je stvarno i bilo a najljepše je, kad ga namjernici zateku kod kuće, s onako otvorenim bratskim srcem.

Tijekom rata zauzimao se za susjedne pravoslavce u barlovačkoj župi. S dobrom namjerom ih je štitio, što svatko - nažalost - nije znao ni htio uvažavati, pa je bilo i zlorabljenja te njegove dobronamjernosti.

Prerano je pošao stopama svojih otaca. Kao župnik u Sasini, ispovijedajući mnoge vjernike pred Božić prehladio se i dobio upalu pluća. Jak krvni pritisak i slabo srce ubrzali su njegovo skončanje. Opremljen svetim tajnama umro je u bolnici u Sanskom Mostu 29. prosinca 1953. godine. Ispraćen od više svećenika i mnoštva naroda pokopan je na groblju Zimzeleni u Sasini, uz grob fra Vojislava Ćurića.

⁵⁴ Bosna Srebrena, 23. siječnja 1954., u rubrici: **Naši pokojnici.**

III DIO

FRANJEVCI OD BOSANSKE GRADIŠKE

Gradiška župa je u prvih pedeset godina svog postojanja u 19. stoljeću dala nekoliko vrijednih svećenika - franjevaca, među kojima je i biskup fra Alojzije Mišić. I prije toga, u 17. i 18. stoljeću spominju se pojedini gradiški svećenici. Međutim, oni su pripadali uglavnom prekosavskoj gradiškoj župi, Uskocima. Među njima možemo spomenuti fra Juru od Gradiške, koji je umro u Beogradu 1718., ili fra Bonaventuru iz Gradiške, čije se preminuće u Osijeku spominje 1733. godine. Moguće, da je netko od njih rodom s ove strane Save.

FRA FRANJO DULJILOVIĆ /1857 -1897./

Od Gradiške

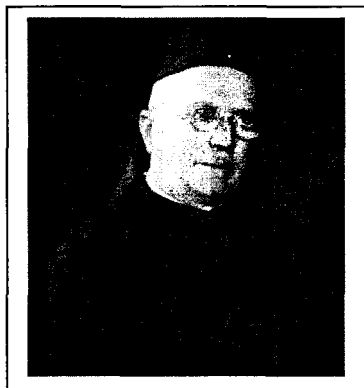
Duljilovići su u gradiški kraj doselili iz Ivanjske. Transformacijom njihovog prezimena dolazimo do izvora: Duljilović, Duilović, Duilo. Ovo nas dovodi do njihove stare postojbine, Duilova Potoka u Ivanjskoj.

Fra Franjo potječe iz gradiške župe, gdje se rodio 9. ožujka 1857. godine. Na krštenju nadjenuli su mu ime Rafael. Oblačenjem habita sv. Franje 16. srpnja 1872. započinje godinu *probanata* /novicijata/. Godine 1877. nalazimo ga na studiju prve godine filozofije u samostanu na Gorici kod Livna. Svečano se zavjetuje 1. travnja 1880. a mladi franjevac - misnik postaje 30. lipnja iste godine.

Prve godine svećeničke službe provodi vršeci kapelansku dužnost do 1885. godine, kad ga kao kapelana nalazimo na Petrićevcu. Potom obavlja službu župnika u Sanskom Mostu i Bihaću. Godine 1894. započinje gvardijansku službu na Petrićevcu. Tu je uložio dosta truda i strpljivosti / s "preveselim" fra Petrom Betuncem/, savjesno vodeći samostansku zajednicu. Kako je bio dugogodišnji srčani bolesnik, doživio je srčani udar, nakon kojeg mu se više nije moglo pomoći. Opremljen sv. sakramentima, preminuo je 1. travnja 1897. u 41. godini života. Umire u zreloj dobi a subraća ga pokopavaju u katoličkom groblju *Misna Bašta* u Banjoj Luci. Franjevačka zajednica ostala je siromašnija za jednog redovnika, koga su resile vreline: savjesnost, skromnost, radinost, strpljivost i svetost.

FRA ALFONZ KUDRIĆ /1873-1951./

Iz Bos. Gradiške

U osobi ovog redovnika objedinjene su mnoge odlike i dostignuća: htijenje, upornost, sposobnost, savjesnost u radu, ugled i zavidna uspješnost. U svom prilično dugom životu fra Alfonz je mnogo postigao i ostvario, što ga uvrštava u red uglednih franjevac svoga vremena.

Fra Alfonz se rodio 23. veljače 1873. godine u Bosanskoj Gradišci, dobivši na krštenju ime Nikola. U rodnom mjestu učio je osnovnu školu a gimnaziju u Gučoj Gori i Kreševu. Stupio je u novicijatu u Fojnici 16. kolovoza 1890., gdje je po završetku te godine kušnje položio jednostavne zavjete. Bogoslovne nauke studirao je u Pečuhu, gdje je svečano zavjetovan na Petrovo 1895. godine. Završne ispite dao je na Petrićevcu, gdje je bogoslovija imala privremeni smještaj. Zaređen je za svećenika u Banjoj Luci 4. srpnja 1897., nakon čega slijedi novost u mladomisničkom slavlju. Naime, do tada se bilježilo, da je mladomisnik "čitao prvu Misu" a za njega se kaže, da je pjevao Misu 11. srpnja iste godine u rodnoj Gradišci. Svečani objed za pedeset uzvanika pripremila je njegova majka.

Nakon ređenja slijedio je njegov rad na pastoralnom području u redovničkoj zajednici. Službe, koje je obavljao

bile su brojne, raznovrsne i odgovorne, **što se može vidjeti** iz slijedećeg prikaza:

1. 1897 - 1898. kapelan u Banjoj Luci.
2. 1898 -1904. predavač na našoj franjevačkoj gimnaziji u Gučkoj Gori i Visokom.
3. 1904-1907. župnik u Kotor Varošu.
4. 1907-1908. župnik u Ivanjskoj.
5. 1908-1913. župnik u Bihaću.
6. 1913 -1916. predsjednik franjevačke rezidencije ni Bistriku u Sarajevu.
7. 1916-1919. gvardijan na Petrićevcu.
8. 1919-1921. predsjednik rezidencije u Visokom.
9. 1921-1922. župniku Ivanjskoj.
10. 1922-1923. župnik u Sanskom Mostu.
11. 1923 -1928. župnik u Ivanjskoj.
12. 1928 -1940. župnik u Smederevu.
13. 1940 -1942. u samostanu na Petrićevcu.
14. 1942. godine župnik u Prijedoru.
15. 1942 -1945. župnik u Beogradu.
16. 1945 -1951. u mirovini na Petrićevcu, s kratkim prekidom 1948. godine, kad je vodio prijedorsku župu.

Djelatnost

U svim ovim raznolikim službama dokazivao se kao poletan i spreman svećenik. Zapažen je njegov rad na graditeljskom i prosvjetnom planu; u Srbiji se izvrsno snalazio, prilagodivši se dijaspori a u crkvenoj hijerarhiji obavljao je dužnosti dekana i gvardijana.

Bio je spretan u vođenju građevinskih radova. Kao župnik u Bihaću sagradio je 1910. godine veliki kor u

župnoj crkvi, sav od kamena bihacita, u renesansnom stilu. Od istog materijala podigao je crkvene oltare. U Ivanjskoj dogradio je zvonik župne crkve 1924. godine, nabavivši i postavivši na nj tri zvona. Kao predsjednik rezidencije na Bistriku gradio je i dovršio crkvu sv. Ante. Za istu crkvu nabavio je veliki oltar, prelaznim mostom spojio kor crkve sa zgradom Bogoslovije a iznad crkve načinio je solidnu podzidu, koja dijelom i danas postoji. U Visokom je proveo potrebne adaptacije na zgradi dječjačkog sjemeništa.

Istovremeno se dokazivao kao predavač u franjevačkom sjemeništu u Gučkoj Gori i Visokom. Kako je bio svestran čovjek sa zdravim ambicijama, mogao je s uspjehom položiti ispit *concursus provincialis* za srednje škole iz njemačkog, latinskog jezika, pedagogije i hrvatske književnosti. Kako se bavio glazbom, prvi je studioznije radio s đacima na tom području. Prigodom proslave 50 - godišnjice ujedinjenja franjevačkih srednjih škola u Bosni poslao je u Visoko zbirku od 256 muzičkih partitura i pomagala, koje je sabirao od svoje mladosti. Među njima nalaze se i klasična djela Bacha, Mozarta, Bethovena... Njegov arhiv na Petrićevcu nudi spoznaju o ovom vrsnom glazbeniku.

Više godina proveo je u Smederevu i Beogradu, okupljajući i pastorizirajući male katoličke zajednice u uvjetima dijaspore. Kao niški dekan izbliza je pratio rad tadašnjih župnika - bosanskih franjevaca u Srbiji, bilježeći njihove i svoje uspjehe. Njegova ostavština na Petrićevcu uvelike rasvjetljava povijest djelovanja franjevaca u Srbiji.

Obnašao je službu dekana u tri dekanata: bihaćkom /1908 -1913./, banjalučkom /1923 -1928./ i niškom, dok je bio župnik u Smederevu. Svakako, povjeravanje ovih

dužnosti za njega predstavlja veliko priznanje, koje proističe iz njegovog rada, ambicija, ugleda, te povjerenja, koje su mu iskazivali odgovorni u Crkvi.

S ovakvim predanim radom bio je priznat i od strane državnih vlasti. Dne 14. ožujka 1914. godine dobio je od austrijskog cara Franje Josipa II. odličje viteškog reda /Ritter Orden/ a 18. travnja 1936. od jugoslavenskog kralja red sv. Save IV. stupnja.

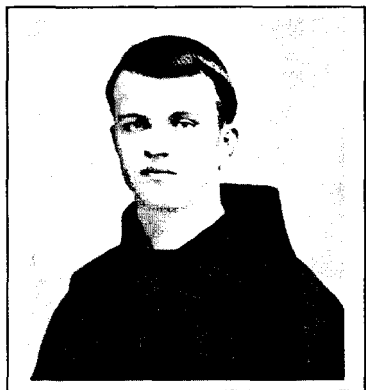
Fra Alfonz je bio pristala osoba, srednjeg rasta, do zadnjih dana uspravan u hodu. Tijekom cijelog života Bog ga je obdario čeličnim zdravljem i neobičnom otpornošću. Vitalan i u dobrom zdravlju proslavio je zlatomisnički jubilej 1947. godine. Međutim, vrijeme uvijek čini svoje. Smrt ga je iznenadila 21. veljače 1952. godine u samostanu franjevacu na Petrićevcu. Opremljen svetim tajnama završio je ovozemni život u dobi od 78 godina, 61. redovništva i 54. misništva.

Njegovom smrću još više se umanjio broj eminentnih franjevacu one generacije, koja je prenosila ideale vjere, misništva i redovništva devetnaestog u dvadeseto stoljeće, povezujući kontinuitet naše bliže prošlosti.

FRA VLADIMIR MATIJAŠEVIĆ

/rođ. 1874./

Od Bos. Gradiške

Fra Vladimir je jedan od gradiških franjevac, rođen u Mačkovcu 29. veljače 1874. godine. Na krštenju dali su mu ime Stjepan. Stupivši u novicijat, obukao je habit sv. Franje 22. kolovoza 1893. a svečane zavjete polaže 8. srpnja 1897. godine. Studij teologije učio je na Antonianumu u Rimu. Ređen je za svećenika 8. prosinca 1897. godine, čime je bio spreman za pastoralnu službu. Prvih nekoliko godina služi kao duhovni pomoćnik po našim župama. Godine 1902 - 1905. bio je župnik u Sanskom Mostu. S ove župe odlazi, da bi kratko vrijeme služio u Šurkovcu do 1906. godine, kad je premješten za kapelana u Kreševu. Pet godina kasnije nalazimo ga u istom svojstvu u Kraljevoj Sutjesci. Sekularizirao se 24. studenog 1913. godine. Nadbiskup Stadler ga prima u svjetovni kler. Kao dijecezanskog svećenika nalazimo ga 1924. godine kako obavlja župničku službu u Korićanima.

FRA ALOJZIJE MIŠIĆ /1859 -1942./

Iz Bos. Gradiške

U nizu istaknutih bosanskih franjevac a fra Alojzija Mišića možemo staviti u sam vrh plejade tih eminentnih crkvenih osoba. Takvo mjesto zauzima u redu sv. Franje i u Crkvi, gdje se našao u samom vrhu redovite hijerarhije. Bio je jedna časna i sveta osoba, blagodat za Red, Crkvu i svoj narod. Brinući se za moralni, kulturni i materijalni napredak svoga naroda, budio je i podizao u njemu kršćanski duh i narodnu svijest.

Školovanje i službe

Dana 11. studenog 1859. godine u Bosanskoj Gradišci rodio se sinčić u obitelji Matije i Marte r. Križanović, kome na krštenju dadoše ime Stjepan a kasnije ga skraćeno zvali Stipo ili tepali Stipica. Osnovnu školu učio je 1866 - 1870. u rodnoj Gradišci. Naredne četiri godine proveo je kod *ujaka* u Ivanjskoj, gdje se spremao za više školovanje. U želji da stupi u Franjevački red i postane svećenik, započinje novicijat u Fojnici 21. rujna 1874. godine, gdje prima redovničko ime fra Alojzije. Nakon završetka te godine kušnje uči filozofiju u Gučoj Gori kod Travnika. U međuvremenu polaže jednostavne zavjete 15. studenog 1875. godine. Završivši filozofiju s odličnim

uspjehom, starješinstvo Provincije šalje ga 1878. godine u centralno bogoslovno učilište u Ostrogonu. I tu je bio prvi u učenju i vladanju. Svečane zavjete položio je 14. listopada 1880., da bi mu mađarski primas, kardinal Simor podijelio sakrament sv. reda 6. srpnja 1882. godine.

Nakon ređenja mladi fra Alojzije obavlja različite i povjerljive službe. Uprava Provincije postavlja ga za kapelana u Banjoj Luci. No, iste godine, na prijedlog nadbiskupa dr. Stadlera starješinstvo ga imenuje katehetom na gimnaziji, učiteljskoj, višoj djevojačkoj školi, vježbaonici i školi čč. sestara u Sarajevu. Uz katehetske obaveze, stizao je pomagati mjesnom župniku u pastorizaciji tadašnje prostrane župe.

Godine 1884. postao je tajnik banjalučkog biskupa fra Marijana Markovića, na kojoj dužnosti ostaje sedam narednih godina. Gvardijansku službu na Petrićevcu obavlja 1891 - 1894., odakle odlazi za župnika u Bihaću, gdje ostaje do 1903. godine. Vrativši se iz Bihaća, opet obnaša dužnost gvardijana na Dudiću 1904 - 1907. godine, kad odlazi i kao predsjednik vodi rezidenciju sa sjemeništem u Visokom. Nakon tih službi i dužnosti kustosa Provincije, subraća su ga izabrala za provincijalnog ministra. Ovu dužnost obnašao je 1909 - 1912. godine.

Na svakoj funkciji koju je obavljao, ostavljao je nezaboravan dojam: vrijedan i voljen od učenika kao kateheta, snalažljiv i pouzdan u poslovima sekretara, ugledan župnik i gvardijan, suveren voditelj provincije Bosne Srebrene.

S biskupskim dostojanstvom

Nakon službe provincijalnog ministra naš fra Alojzije uspinje se dalje u vrhove crkvene hijerarhije. Papa Pio X. imenovao ga je biskupom 12. veljače 1912., a 18. lipnja iste godine posvetio ga je u Rimu kardinal Falconio za upravitelja obiju biskupija na području Hercegovine: mostarske /dioecesis Mandetriensis - Dumnensis/ i trebinjske /dioecesis Tribuniensis/. Svečano je bilo na njegovom ustoličenju u Mostaru 14. srpnja 1912. godine. Biskupski ornat nosio je trideset godina, sve do svoje smrti, koja ga je sustigla u tijeku Drugog svjetskog rata.

U životu uopće - a posebno u biskupskoj službi - sve je radio u duhu ideje vodilje, koja mu je bila na srcu: "In Caritate ac amore omnia vincuntur". To ga je činilo velikim i produhovljenim čovjekom, pred Bogom i ljudima. Vođen ovim geslom, pokazao se nadaren mnogim Božjim darovima, koje je crpio iz molitve. Tajnik fra Boris Ilovača piše: "Dnevno je minimalno 8 sati proboravio kod Sanctissima u bisk. kapelici, a osam sati je radio u svojoj radnoj sobi. Nikad nije unišao u reziedenciju, da nije najprije obišao presv, sakramenat, pomolio se i onda tek u radnu sobu. Kad je molio svaka njegova žilica odisala je od žarke ljubavi prema g. Bogu, a cieli njegov život bila je neprekidna molitva g. Bogu⁵⁵".

Fra Alojzije je mnogo gradio, prvenstveno crkve i župne stanove. Sam je vodio gradnje, bio pokretač ili dobrotvor, čime je podupirao da niču novi crkveni objekti. U vremenu gvardijanstva na Petrićevcu 1891 - 1894. podigao je zvonik samostanske crkve. Godine 1910. ruši

⁵⁵ Vidi: Arhiv biskupa Mišića, dokument upravljen nekom od preč. otaca, br. 910. od 20. srpnja 1941., str. 1.

staru crkvu na Bistriku u Sarajevu i počinje s gradnjom nove, današnje crkve sv. Ante. U vremenu dugog biskupovanja u Hercegovini, njegovim zalaganjem, vodstvom ili pomoću izgrađene su dvadeset tri nove crkve, dvadeset jedan novi župni stan, te obnovljeno i prošireno još osam crkava. Istovremeno je uspostavio četrdeset novih župa na području svoje biskupije. Sve ovo postigao je u siromašnom kršu tadašnje Hercegovine, u biskupiji, koja je tada imala skromna primanja.

Vidjevši takvu djelotvornost, ljudi su ga cijenili i poštovali, kako u običnom narodu, tako i u višim krugovima. Posebno priznanje imao je u episkopatu i među subraćom - franjevcima.

Istovremeno, mnogo je radio na socijalnom i karitativnom planu, zbrinjavajući mnoge siromahe. Pogotovo, kad bi se nazirala glad, koja je u hercegovačkom kršu bila povremena pojava radi suša i drugih vremenskih nepogoda. Tada bi urgirao kod vlasti i namicao sredstva, da bi nabavke žita bile što obilnije. Godine 1935. uplatio je 20.000 dinara, kao prilog za prehranu gladnih u Hercegovini⁵⁶.

U pojedinim slučajevima, podupirao je mnoge nezbrinute. S pravom mogli bismo reći, da je dijelio šakom i kapom. Trudio se da ispravlja nepravde, pogotovo tijekom Prvog svjetskog rata, kad je nastojao da jedinci i oni posljednji od sinova ne idu u vojsku, kako bi obitelj mogla imati hranitelja.

⁵⁶ Vidi: Arhiv biskupa Mišića, dopis tajnika fra Borisa Ilovače direktoru Zemaljske banke od 7. rujna 1935. godine.

Mnogi su mladi ljudi iz siromašnih obitelji uspjeli se školovati zahvaljujući njegovoj poduzetnosti i dobroti. U prilog ovome svjedoči jedan učenik trgovačke škole, koji mu piše: "U časovima oskudice, u vrijeme kada nema niodakle nikakve pomoći, usuđuje Vam se pisati onaj, kojega ste već toliko puta pomogli⁵⁷". Posebno se zauzimao za svećenički pomladak, svesrdno se brinući za odgojne zavode u Visokom, Travniku i na Širokom Brijegu, te one u Pečuhu ili drugdje u tuđini, gdje se spremaju mladići, da bi mogli pastoralno raditi na rodnoj grudi.

Smrt i pokop

Pred Drugi svjetski rat biskup fra Alojzije Mišić je zašao dublje u starosnu dob. Poručuje i predlaže u Rimu 28. lipnja 1940. godine imenovanje biskupa koadutora, koji bi ga naslijedio. Međutim, vrijeme je činilo svoje, pa taj željeni odgovor nije dočekaao. Iako je doživio prilično duboku starost od 83. godine, dobro se držao i uopće nije pobolijevao. A onda je došlo neočekivano preminuće.

Dana 25. ožujka 1942. godine u crkvi je podijelio sv. red dvojici klerika. Sutradan je slavio ranu Misu, popio kavu, malo prošetao, vratio se u kuću, adorirao u kapelici i otišao u svoju sobu. Tražili su ga i kucali mu u deset, jedanaest i dvanaest sati, ali se nije javljao. Nakon ručka tajnik fra Boris Ilovača predosjeća što bi moglo biti. Obija vrata i ulazi u njegovu sobu. Zatječe ga mrtva na stolici, u sjedećem stavu. Toplina još ga nije ostavila, pa mu je podijelio sv. pomast i odriješenje. Pristigli liječnik

⁵⁷ Arhiv biskupa Mišića, dopis Josipa Odića, učenika trećeg razreda trgovačke škole u Sarajevu, od 4. srpnja 1913.

konstatira moždani udar /appoplexia cerebri/ oko dvanaest sati. Dakle, biskup Mišić umro je 26. ožujka 1942., u dobi od 83 godine života, 60 misništva i 30 biskupske službe.

Uvažavajući njegovu posljednju želju iz testamenta, odlučeno je da se pokopa u samostanskoj crkvi na Petrićevcu, u grobnicu, koju mu je pripravio već pokojni fra Petar Ćorković. Oproštaj od njega i ispraćaj iz Mostara obavljen je 29. ožujka. Svetu Misu zadušnicu u mostarskoj katedrali predvodio je vrhbosanski nadbiskup dr. Ivan Šarić. Spriječeni ratnim događanjima, pojedini biskupi nisu mogli doći na njegov sprovod. Lijes s posmrtnim ostacima pokojnika proslijeđen je željeznicom preko Sarajeva i Broda do Okučana, odakle je uz prатnju više putničkih kola odvezen na Petrićevac kod Banje Luke. Svetu Misu u samostanskoj crkvi predvodio je banjalučki biskup fra Jozo Garić. Tu su se od pokojnika oprostili mnogi ugledni franjevci, prijatelji, znanci i rodbina. Pokopan je u istoj crkvi, pored zaslužnog subrata, spomenutog fra Petra Ćorkovića. Njihovi grobovi bili su u patosu crkve. Nakon potresa i rušenja iste crkve 1969., negdje u ljeto slijedeće godine preneseni su njihovi posmrtni ostaci na obližnje samostansko groblje, gdje im se 1971. godine pridružio i Mišićev tajnik fra Boris Ilovača.

Fra Alojzije Mišić je bio vidovit svetac, čovjek velikih mogućnosti, redovnik franjevačke zajednice, sin majke Crkve, koji se pastirski brinuo za dobro i opći napredak svoga naroda. Kao veliki dobrotvor ostao je u lijepoj uspomeni mnogim siromašnim i jednostavnim ljudima. Kao crkveni dostojanstvenik uvažavan i poštovan u Crkvi i društvu. To je postigao radeći uporno i s velikom vjerom i beskrajnim pouzdanjem u Boga. Stvarno, u

njegovoj osobi ogleda se veličina i dostojanstvo, modelirano u franjevačkoj poniznosti i jednostavnosti. Gledajući njegov život i rad, dolazimo do uvjerljive prezentacije: fra Alojzije Mišić je bio Božji čovjek, koga je vodila Božja desnica.

FRA JOSIP PEULIĆ **/1872 -1915./**

Od Bos. Gradiške

Ovaj franjevac, s krsnim imenom Ivan rodio se 18. srpnja 1872. godine u Bosanskoj Gradišci. Oblačeći habit sv. Franje na Rokovo 1889. započinje godinu dana novicijata. Svečano zavjetovani redovnik postaje na blagdan Svijećnice 1895. a ređen je za svećenika 14. travnja iste godine.

U prvim godinama pastoralne službe obavlja kapelansku dužnost u Bihaću i drugim župama. Kao župnik vodio je župu Zelinovac /Krnjeuša/ 1902 - 1907. godine. Već naredne godine bio je kapelan u samostanu na Plehanu kod Dervente. Obolio je i umro od moždane kapi, opremljen sv. sakramentima u Stenjevcu kod Zagreba 4. lipnja 1915., u 43. godini života, 25. redovništva i 20. misništva.

Inače, bio je glazben čovjek. Kao takav, vodio je crkvene zborove po crkvama u kojim je služio.

IV DIO

FRANJEVCI SANSKOG KRAJA

Drugu grupaciju po brojnosti u sjeverozapadnoj Bosni predstavljaju franjevci Sanskog kraja, tj. oni s prostora bliže i dalje okolice Prijedora, Ljubije i Sanskog Mosta. Katolički narod ovog kraja razlikuje se od banjalučkog i bišćanskog svijeta, čime i franjevci ovoga kraja imaju svoje posebnosti.

Mi Banjalučani jednostavno ih zovemo Majdancima, podrazumijevajući da su to ljudi od majdana. Ovim nazivom posebno su deklarirani u prošlosti. Gledajući s banjalučke strane, životni prostor majdanskog katoličkog pučanstva počinjao je s Bronzanim Majdanom. Dalje bi vezao preko Stratinske, Sasine, Sanskog Mosta, Kamengrada, Stare Rijeke do Starog Majdana s Ljubijom /sada rudnikom a nekad majdanom/. Sve su to rudarska mjesta, s brojnim majdanima, koji su radili u prošlosti. Po tome su im ljudi poznati kao Majdanci. Ovima možemo pridružiti i one s područja Prijedora i Kozarca.

Na ovako širokom području bila su ili još uvijek najveća rasadišta duhovnih zvanja: Stara Rijeka s Briševom, Kamengrad, Sasina, Stratinska s Gomionicom i

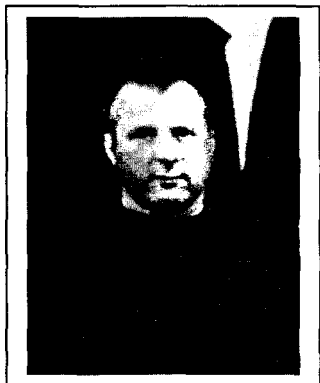
Obrovcem i Šurkovac. Svako ovo mjesto činilo je zasebnu cjelinu, s posebnostima u načinu života, običajima i tradicijom.

Ovi krajevi i njihovo katoličko pučanstvo u 17. stoljeću objedinjavani su u župnim organizacijama Kamengrada, Ljubije, Vodičeva i Kozarca. Tada je posebno brojna bila kamengradska župa, iz koje imamo nekoliko poznatih franjevac. Tijekom 18. stoljeća, u najtežim vremenima Bosne ponosne, od tih župa preostala je vodičevska s novonastalom župom Stari Majdan, koje su - u nedostatku svećenstva - u pojedinim periodima objedinjavane u jednoj osobi župnika. U posljednje vrijeme turskog gospodstva katolici Sanskog kraja bili su organizirani u četiri župe: Volar /ostatak bivšeg Vodičeva, sada Šurkovac/, Stara Rijeka, Sasina i Stratinska. U novije vrijeme dijeljenjem pridodane su im župe Prijedor, Ljubija, Ravska i Sanski Most.

Prikraćeni smo, što nam nije dovoljno poznata povijest katoličke župe Kozarac u 17. stoljeću. Da nam je poznata, znali bi i za svećenike, koji su rodom iz Kozarca. Ovako znamo samo za jednog franjevca, koji je rodom iz te drevne župe.

FRA ALOJZIJE ATLIJA /1915 -1995./

Iz Stare Rijeke

Fra Alojzije spada u grupu staroriječkih svećenika. Isticao je i ponosio se s tim svojim podrijetlom. Kad je ređen za svećenika, Drugi svjetski rat je bjesnio u punom zamahu. U burnim vremenima sukoba i poraću dobro se snalazio, obavljajući pastoralnu službu na ne baš sigurnim prostorima. U mirnim vremenima nesmetano je radio dugi niz godina po našim župama, ostavivši dojam jednog malo strožijeg svećenika.

Osnovne podatke o njegovom školovanju, životu i radu možemo ukratko sumirati:

- Rođen je u Staroj Rijeci 16. kolovoza 1915. godine, od roditelja Jerke i Marije r. Vidaković. Na krštenju je primio ime Marko.
- Učio je klasičnu gimnaziju u Visokom.
- Odoru sv. Franje oblači 29. lipnja 1933. godine.
- Godinu dana novicijata provodi na Gorici kod Livna.
- Bogosloviju studira u Sarajevu i Vogheri u Italiji.
- Jednostavne zavjete polaže 30. lipnja 1934. godine.
- Svečano je zavjetovan 1. srpnja 1937. godine.
- Sakramenat svećeničkog reda prima 9. studenog 1941. godine.
- Kao kapelan služio je osam godina u Bihaću, na Petrićevcu i u Jajcu.

Službu župnika obnašao je dvadeset sedam godina: u Šurkovcu, Sanskom Mostu, Gučoj Gori, Petrićevcu i Bihaću.

Pet godina vršio je službu gvardijana u Gučoj Gori i na Petrićevcu.

Godine 1976. priključuje se samostanskoj zajednici na Petrićevcu, pokazuje još uvijek primjernu aktivnost, vodeći u zboru crkveno pjevanje, ispovijedajući vjernike kao stariji i iskusni svećenik.

Tijekom cijelog svoga svećeničkog života, uz redoviti pastoralni rad fra Alojzije se bavio glazbom i spisateljskim radom. Pored manjih radova, objavljivao je značajne povijesne priloge u reviji *Nova et Vetera*, te glasilima: *Svjetlo Riječi*, *Bosna Srebrna*, *Veritas...* Bio je iznimno glazben čovjek. Svirao je više instrumenata. Okušao se u skladanju liturgijskih pjesama i to vrlo uspješno. Uglazbljeni psalam *Iz dubine* uvršten je u liturgijsku pjesmaricu *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*. Zdenka Miletić uvrštava ga među značajnije glazbenike u djelu *Glazbena zrnca Bosne*.

Fra Alojzije je u sebi spajao pomalo udaljene crte karaktera. S jedne strane bio je vrlo energičan, točan i zahtjevan a s druge veseo, sklon šali i vrlo ugodan među svećenicima, posebno u krugu samostanske zajednice, gdje se posve osjećao i pokazivao u svom pravom svjetlu.

U posljednjim godinama života mučile su ga šećerna bolest i slabost srca. Stradao je u ranim jutarnjim satima 7. svibnja 1995. godine, prilikom vandalskog razorenja crkve i paljenja samostana na Petrićevcu. Otkazalo mu je srce u brutalnom "ophođenju" palitelja i rušitelja. U paljevini samostana nagorjelo je i njegovo mrtvo tijelo. Nije bilo

mogućnosti sahraniti ga u samostanskom groblju. Svetu Misu zadušnicu u katedrali predvodio je biskup Franjo Komarica. Uz sudjelovanje svećenika okolnih župa sahranjen je na groblju sv. Marka u Banjoj Luci. Na koncu se posložilo: naš Markica počiva na groblju sv. Marka i živi u našoj uspomeni do buđenja u zoru sudnjeg dana.

FRA ALOJZIJE BEGIĆ **/1904 -1949./**

Iz Stare Rijeke

Ovo je sažeti prikaz o ružnoj sudbini ovog franjevca. Sve je dobro htio, mnogo započeo a čas umrli ga pomeo. I prije smrtnog časa, teška bolest ga je posve pomela.

Rodio se u Staroj Rijeci 15. veljače 1904. godine, primivši na krštenju ime Anto. Gimnaziju je učio u Dječaćkom sjemeništu u Visokom a studij filozofije i teologije na Bistriku u Sarajevu. Završivši potrebne nauke, zaređen je za svećenika 1927. godine, nakon čega je postavljen za kapelana na Petrićevcu. Istu službu obavlja na Dubravama u Posavini a u Stratinskoj služi kao župnik 1931 - 1933. godine. Naredne godine nalazimo ga kako vodi župu u Doljanima. Opet se vraća na Petrićevac, gdje ga vidimo 1937. godine u svojstvu kapelana. Čini se da je već tada teško obolio. Oboljenje je bilo na mentalnoj bazi, pa se kao teški umobolnik dugo vremena liječio u bolnici za mentalno oboljele u Vrapču kod Zagreba. Tamo je umro 16. travnja 1949. godine i pokopan na mjesnom groblju Vrapče - Oranice. Umro je u naponu snage, u dobi od 45. godina, 29. redovništva i 22. misništva.

FRA DANIEL BRIŠEVAC

/1890 -1944./

Iz Šurkovca

Jedan od tih vrijednih Majdanaca bio je Daniel Briševac, franjevac koji je djelovao u prvoj polovici 20. stoljeća.

Fra Daniel se rodio 15. siječnja 1890. godine u Volani, selu šurkovačke župe kod Ljubije. Krsno ime bilo mu je Ivo. Osnovnu školu učio je u nedalekoj Ljubiji. Nakon završetka osnovnog školovanja, učio je u Dječaćkom sjemeništu u Visokom. Redovničko odijelo obukao je 14. srpnja 1910. godine u Fojnici, gdje je proveo propisanu godinu novicijata. Godinu dana kasnije polaže jednostavne a svečane redovničke zavjete daje u ruke provincijala 15. srpnja 1915. godine u Sarajevu. Bogoslovne znanosti uči na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu, da bi nakon završenog studija bio zaređen za svećenika 11. lipnja 1916. godine.

Svoje pastoralno djelovanje po župama sjeverozapadne Bosne počeo je kao kapelan na Petrićevcu. Potom je vršio župničku službu u Sanskom Mostu 1921 - 1922., Šurkovcu 1922 - 1923. i 1924 - 1926., Bihaću 1928 - 1937. i Stratinskoj 1940 - 1944. godine. U dva navrata obnašao je službu gvardijana na Petrićevcu 1923 - 1924. i 1937 - 1940. godine. U međuvremenu, bio je definator u

starješinstvu Provincije i tajnik mostarskog biskupa fra Alojzija Mišića.

Kao čovjek vjere, volio je svoj Red, samostan i narod. Služeći kao biskupov tajnik živio je u Mostaru a dušom je bio na sjeverozapadu Bosne. U istom svojstvu vlastitom ušteđevinom kupio je za samostan na Petrićevcu 21. dunum parcele, tzv. *Bojino zemljište*, potrošivši u toj kupovini 23.000 kruna. Našavši se u ratnim i nesigurnim vremenima u Stratinskoj, mogao se skloniti i otići na neko mirnije mjesto. Budući da je bio revni pastir koji voli svoj narod, nije to učinio. Radi učestalih borbi i pokidanih veza sa svojim župljanima, bio je prisiljen godinu dana biti odijeljen od svoje župe. U tako teškim okolnostima nije klonuo duhom. Vrativši se u župu, obilazio je vjernike, tješio ih i s njima podnosio svu težinu i opasnosti ratnih zbivanja. Još prije je trpio teške udarce krute sudbine. Rat i grozna smrt grabili su mu najdraže. Godine 1943. umire mu voljeni subrat u Redu fra Marijan Jakovljević a ratni vihor odnosi mu rođene. S Petrićevca piše fra Borisu Ilovači: "Moj Borijs, ja sam ti obadva brata izgubio, Josu i Tunju i još i Josinu ženu. Sve troje u mjesec dana umrli od pjegavca⁵⁸ ...".

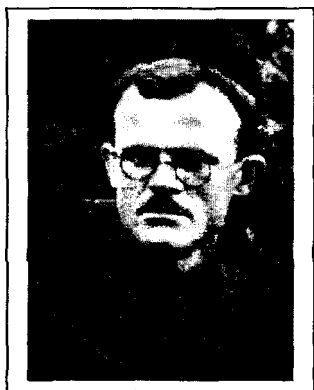
Pored svih nedaća, godine 1944. došlo je dotle, da nije imao najosnovnijih sredstava za preživljavanje, jer je ostao i bez krova nad glavom. Približavala se zima a neprijatelji su ga sumnjičavo gledali. Namjeravao je na brzu ruku sagraditi pristojan stan. Susjedni pravoslavci bili su voljni pomoći. Pronio se glas, da će oni dati drvenu građu i pomoći graditi kuću, samo neka on nađe majstore,

⁵⁸ Arhiv fra Borisa Ilovače, Petrićevac, dopis fra Daniela Briševca 5. travnja 1943.

pribavi čavle i druge potrepštine. Ovakvu solidarnost preduhitrili su četnici. Nakon nekoliko dana posjete ga sa zlobnim namjerama. Tražili su novac, pretpostavljajući da je nešto uštedio za gradnju. Kad nisu našli željeno, mučili su ga i na koncu ubili. O tome ustaški tabor u Stratinskoj šalje ustaškom logoru u Banjoj Luci kratko izvješće: "Dne 25. VIII. pred veče poginuo je od odmetnika u Stratinskoj fra Daniel Briševac, i sutradan po seljacima pokopan⁵⁹". Nakon što je na raspolaganje svom narodu dao sve fizičke i umne sposobnosti, za njega je dao i svoj život. Tada je bio u dobi od 54. godine života. Ovaj gnusni zločin četnika nije bio po volji partizanima. Za sigurnost oni su osiguravali sprovod, kojeg je vodio fra Miroslav Buzuk, župnik iz Sasine, koji će nešto kasnije isto stradati, samo ne od četnika, nego od partizana.

FRA MIROSLAV BUZUK **/1906 -1945./**

S Briševa

Fra Miroslav spada u red posve pastoralno orijentiranih franjevac, koji se posvetio služenju svome narodu, s kojim je ostao u najburnijim vremenima Drugog svjetskog rata, u kojima se dobro snalazio. Nepravедno i krivo optužen, uklonjen je iz svog naroda, jer su ga *drugovi* preuranjeno

⁵⁹ Vrhbosna 1944., br. 11 - 12.

smirili u vječnom pokoju.

Rodio se 15. ožujka 1906. godine na Briševu u staroriječkoj župi, iznad same Ljubije. Njegovi roditelji Ivo i Kata r. Galešić dadoše mu na krštenju ime Mato. Njegov put do punine franjevaštva i svećeničkog reda išao je ovim redoslijedom:

- Dječačko sjemenište učio je 1918 - 1924. godine u Visokom.
- Franjevački habit oblači 12. kolovoza 1924. godine.
- Godinu novicijata proveo je 1924 - 1925. u Fojnici.
- Bogosloviju je studirao na Bistriku u Sarajevu 1925 - 1929. godine.
- Jednostavne zavjete položio je 18. kolovoza 1925. godine u Fojnici.
- Svečane zavjete polaže 15. kolovoza 1928. godine na Gorici kod Livna.
- Svećenički red podijelio mu je vrhbosanski nadbiskup dr. Ivan Šarić 22. prosinca 1928. godine u Sarajevu.

Dušobrižničku službu počinje na Petrićevcu. Tu ga nalazimo kao župnog i samostanskog vikara 1929 - 1930. godine. Odatle odlazi i sve do 1940. godine služi kao župnik u Šurkovcu. Istu službu obavljao je u Doljanima. Na početku Drugog svjetskog rata bio je gvardijan na Plehanu do 1942. godine. S Plehana se vraća na Petrićevac, gdje nekoliko mjeseci služi kao vikar, nakon čega je imenovan župnikom u Sasini, gdje je služio do svoje pogibije.

Najviše je uradio i lijepu uspomenu ostavio u Šurkovcu, gdje je 1936. godine podigao prostranu i lijepu crkvu s dva tornja. Nažalost, istu crkvu srušile su u ožujku 1993. godine bezbožničke i rušilačke ruke.

Fra Miroslava ubrajamo u onu vrstu neustrašivih franjevaca, koji i po cijenu vlastitog života ostaje sa svojim narodom, podnoseći s njim sva zla ratnih stradanja. U ratnim godinama živio je i preživljavao u najugroženijim krajevima, ne tražeći za sebe mirniji kutak. "Uvijek dobrodušan i nasmijan, prema svakome ljubazan i svima pristupačan, mislio je da mu se neće ništa loše dogoditi, jer nema razloga za to. Blage i dobre naravi, prava franjevačka duša, svakome je činio samo dobro⁶⁰".

Tijekom gotovo cijelog Drugog svjetskog rata *drugovi* su ga cijenili i pazili. No, na koncu rata okrenuše se protiv njega, optuživši ga - kao u vješto režiranim krimi pričama - da se bavio špijunažom, navodno šaljući po golubovima - pismonošama izvješća iz Sasine u Banju Luku. Uz to, optužen je da je navodio neprijateljske zrakoplove da bombardiraju partizanske položaje. Sve su to nevjerovatne priče. Partizani su ga odveli 17. prosinca 1944. godine, ispitivali, mučili i prisilili da sam sebi iskopa grob. Prema maticama umrlih župe Sanski Most strijeljan je kod groblja Greda 21. veljače 1945. g. zajedno s prijedorskim župnikom Böckmannom. Tada je imao 40 godina života. Pokopan je s vanjske, lijeve strane groblja Greda u Sanskom Mostu. Njegove i posmrtno ostatke vlč. Josipa Bockmanna ekshumirao je u srpnju 1966. Sanski župnik fra Alojzije Atlija. Sahranio ih je u jednu škrinju i pokopao pod oltarom kapele istoga groblja, gdje se i danas nalaze.

⁶⁰ M. Karaula, *Žrtve i mučenici, Svjetlo Riječi, Sarajevo 1999., str. 41.*

FRA STANKO BUZUK /1924 -1998./

S Briševa

Fra Stanko pripada novijoj generaciji franjevaca s naših prostora, koji se tako srastao sa samostanskom zajednicom i njezinim ambijentom, da je postao sinonim za Petrićevac. Tako je funkcionirao među subračom, tako su ga prihvatili vjernici petrićevačke i susjednih župa.

Buzuci su starinom od kreševskog kraja a na Briševo su doselili krajem 18. stoljeća. Inače, Briševo iznad Ljubije dalo je više svećenika. Odatle potječe i fra Stanko. Rodio se 18. veljače 1924. godine, primivši na krštenju ime Ivan. Nakon osnovne škole prolazi redovito školovanje po odgojnim zavodima Bosne Srebrene. Franjevački habit obukao je o Petrovdanu 1941. godine, da bi poslije godinu dana novicijata položio jednostavne zavjete. Kao bogoslov na koncu Drugog svjetskog rata prošao je priličan broj postaja Križnog puta. I pored toga, odmah se uspio uključiti u dalje školovanje i položiti svečane zavjete 24. srpnja 1945. godine. Tri godine kasnije, na Petrovo primio je svećenički red.

Kratko vrijeme po svećeničkom ređenju bio je kapelan u Jajcu, nakon čega istu dužnost obavlja na Petrićevcu. Kao mladi svećenik dolazi u Šurkovac i vodi ovu župu 1952 - 1964. godine. Vrijedno radeći uspio je

1962. sagraditi novi župni stan. Po odlasku iz Šurkovca tri godine obnaša dužnost gvardijana na Petrićevcu, odakle odlazi za župnika na Barlovce. Uskoro oboli i odlazi u sanatorij u Tarčinu. Zaliječen vraća se na službu gvardijana na teologiji u Neđarićima 1968 - 1969. godine. Potom dolazi na Petrićevac, gdje duži niz godina služi kao vikar, pa opet kao gvardijan 1979 - 1982. godine. Kratko vrijeme će izbivati služeći kao kapelan u Bihaću, odakle se opet vraća na Petrićevac, da bi u kolovozu ratne 1995. godine napustio samostan i u Vojniću vodio Katoličku misiju za prognanike iz Bosne. Tu je ozbiljno obolio. U karlovačkoj bolnici na Švarči doživio je srčani udar i umro 17. srpnja 1997. godine. Tri dana kasnije pokopan je u samostanskom groblju na Petrićevcu. Sprovod je predvodio banjalučki biskup mons. Franjo Komarica, uz nazočnost 50 svećenika 20 časnih sestara, većeg broja vjernika, prijatelja i znanaca.

Fra Stanko je bio jedan ozbiljan, dostojanstven i uporan franjevac, koji je savjesno obavljao svoje dužnosti. U pastoralnom radu bio je vrlo metodičan. S dugim "stažom" u pastvi stekao je poštovanje vjernika svih uzrasta. U svećeničkom i redovničkom životu pokazao se besprijekornim u svakom pogledu. Kao takav, obnašao je službu definitora u starješinstvu Provincije. Odgojen u franjevačkom duhu brižno je poštivao starije. Dostojanstvenici Crkve i Reda bili su mu svetinja.

Ipak, od svega ovoga u Božjem svijetu najviše je volio svoj samostan, čije je razaranje doživio dva puta. Pred samu smrt imao je tu radost, da vidi posljednju obnovu kuće, koju je tako volio i u kojoj je proveo najviše godina redovničkog života.

FRA AUGUSTIN ČENGIĆ /1855 -1911./

S Briševa

Čini nam se da je ovaj franjevac najugledniji od svih Staroriječana. Bio je markantna figura i utjecajna ličnost provincije Bosne Srebrene na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Pravi bosanski *ujak* s naših prostora, koji je svojom razboritošću i primjerom uticao na zbivanja, kako u redovničkoj

zajednici, tako na političkom i društvenom planu.

Dana 7. veljače 1855. godine u selu Ratkovici na Briševu rodilo se dijete u uglednoj obitelji Čengića, kome na krštenju dadoše ime Blaž. Osnove pismenosti stekao je vjerojatno u fojničkom samostanu, u kojem je 16. srpnja započeo novicijat. Filozofiju je studirao u Đakovu 1874 - 1876. a teologiju u Ostrogonu. Položivši svečane zavjete 1. studenog 1876. i ispunivši sve uvjete zaredio se za svećenika 20. srpnja 1879. godine. Kratko vrijeme obavljao je službu kapelana u Banjoj Luci i Bihaću, te lektora na Gorici u Livnu. Nakon toga, otišao 1881. u Assisi u Italiji na dalje usavršavanje. U Firenzi položio je strogi ispit 1885. godine. Postavši generalni lektor, predavao je do 1888. godine u Italiji, kad se vraća u domovinu, gdje je nastavio predavati na Bogosloviji. Potom se malo udaljio od odgojnih zavoda i počeo s pastoralnim radom u Banjoj Luci, gdje je bio župnik 1896 - 1900. godine. Tu je

obavljao i dužnost generalnog vikara kod biskupa fra Marijana Markovića. Odatle odlazi i vodi župe u Bihaću i Ivanjskoj. Na ovoj posljednjoj župi je ozbiljno obolio i umro u samostanu na Petrićevcu 22. lipnja 1911., u 57. godini života, 35. redovništva i 32. svećeničke službe. Pokopan je u samostanskom groblju na Petrićevcu.

Kako je bio jedan od vodećih franjevac svoga vremena u Bosni, uživao je veliki ugled u Provinciji i društvu. Franjevački red ga je obdario naslovom *lektora jubilata* a provincija Bosna Srebrena birala ga je za definitora 1894 - 1897. i provincijala 1900 - 1903. godine. Bio je podpredsjednik Hrvatskog katoličkog kongresa u Zagrebu. Car Franjo Josip odlikovao ga je *Željeznom krunom III. reda*. Kao mudar čovjek pomirljivo je i konstruktivno djelovao u vremenu podijeljenosti našeg naroda na dvije političke stranke, Hrvatsku Udrugu i Hrvatsku narodnu stranku.

Fra Augustin je bio ozbiljan, naočit i pobožan čovjek, s primjernim redovničkim i svećeničkim životom. Franjevačkim držanjem i vrsnim predavanjima vrijedno je radio na odgoju franjevačke mladeži. Lijepo je i savjesno obavljao pastoralne dužnosti po našim župama, radi čega je bio poštovan u običnom narodu, kao učen i častan *ujak*.

Zahvaljujući svojoj učenosti, mnogo je pisao i objavljivao u raznim časopisima. Suradivao je u *Glasniku jugoslavenskih franjevaca* s temama iz sociologije, glazbe, franjevačkog školstva i duhovne teologije. U *Franjevačkom glasniku* piše o katoličkom pokretu u svijetu, objavljuje provincijalne okružnice, povijesne bilješke iz Bosansko - hercegovačkog ustanka i neke manje priloge. Tu je objavio vrijedno djelo pod naslovom *Kristofor Kolumbo i*

franjevački red, objavljeno 1892. godine. Godine 1894. objavio je *Priručnu knjižicu ili Kratak pregled nauka kršćanskoga koji svaki kršćanin mora znati*. Njegovom zaslugom u Banjoj Luci osnovano je hrvatsko pjevačko društvo *Nada*, čiji je počasni član postao 1898. godine.

FRA BLAŽ ČENGIĆ
/rođ. 1869./

S Briševa, Stara Rijeka

Ovaj svećenik potječe od starog roda Čengića s Briševa, ponad Ljubije, u staroriječkoj župi. Rođen je 31. svibnja 1869. godine. Na krštenju dobio je ime Marko. Veoma mlad je stekao titul lektora filozofije. Godine 1895. predaje franjevačkoj mladeži u Livnu opću filozofiju. Nakon toga, povjerena mu je župnička služba u Sanskom Mostu 1900-1902. godine. Tada je nadošlo vrijeme njegovih lutanja i zastranjenja. U želji da se sekularizira, otišao je predaleko. Kako to nije uspio postići u Bosni, otišao je 1905. u Sjedinjene Države, živeći i radeći među našim iseljenicima. Kad se ispostavilo da dokumenti o njegovoj sekularizaciji nisu valjani, otišao je u Srbiju i namješten za profesora gimnazije u Jagodini. Tada mu je stavljeno do znanja da kao takav treba ostaviti katolicizam i prijeći na pravoslavlje. To ga je nagnalo na povratak. Razloge tih njegovih lutanja rođak fra Augustin

Čengiće nalazi u njemu samome, kada u jednom od svojih dopisa kaže "da je fra Blaž tvrdoglav i uvijek želi svoju nakanu provesti u djelo...". Vratio se u Red i vršio župničku službu u Ivanjskoj 1911-1914. i Šurkovcu 1914-1921. godine. Još se spominje kao župnik 1923. u Sivši kod Doboja i 1924. u Sokolinama. Vjerojatno je poslije toga dobio dozvolu za sekularizaciju, jer se od tada ne spominje kao član franjevačke provincije Bosne Srebrene.

FRA MARKO ČENGIĆ

/rođ. 1896. /

Iz Kruhara

O ovom svećeniku franjevcu malo znamo. Tek toliko, da je zabilježen u radu franjevacu u sjeverozapadnoj Bosni. Rodom je iz Kruhara kod Sanskog Mosta, gdje je došao na svijet 31. svibnja 1896. godine. Učio je u dječjačkom sjemeništu u Visokom. Završio je redoviti studij i čim je postao svećenikom, određen je za kapelana u Bihaću, gdje je služio 1918 - 1920. godine. Nakon toga napustio je Red i svećeničku službu, pa o njemu više ništa ne znamo.

**FRA PETAR ĆOSIĆ /Begović/
/+1795./**

Iz Volara

Ovaj svećenik - franjevac živio je u drugoj polovici 18. stoljeća. Rodom je iz Volara, mjesta u današnjoj šurkovačkoj župi. Imao je i drugo prezime Begović, što se vidi u matičnim knjigama. Godine 1785 - 1787. bio je župnik u staromajdanskoj župi. Znamo da je bio banjalučki župnik 1793. godine i da je služeći u Banjoj Luci umro je 24. ožujka 1795. u župnoj kući u Rakovcu. Radi nesigurnosti nije mogao biti pokopan na gradskom katoličkom groblju *Misna Bašta*. To nije bilo moguće obaviti ni na Motičkom groblju, koje se nalazi iznad samog Rakovca. Zato je pokopan u nešto udaljenijem groblju Crkvene. Sprovod je vodio ivaštanski župnik fra Stipo Trogrančić.

**FRA STJEPAN ĆOSIĆ
/+1766./**

Iz Volara?

Spomen na ovog svećenika nalazimo u Nekrologiju petrićevačkog samostana. Znamo da je bio kapelan u Starom Majdanu i župnik u Vodičevu 1764 - 1766. godine. Najvjerojatnije je rodom iz te župe, iz sela Volara /danas u šurkovačkoj župi/, kao i njegov prezimenjak fra Petar, iz nešto kasnijeg vremena.

DOKTOR FRA BERISLAV GAVRANOVIĆ

V

/1900 -1980./

Iz Šurkovca

U ovom čovjeku, eminentnom franjevcu spojeno je mnogo toga: redovništvo, Svećeništvo, propovjedništvo, prosvjetni i znanstveni rad, franjevačka poniznost, značaj i vrijednost na akademskom nivou. U ovom gospodinu u šesiru i fraku naziremo ascetske crte, strogost, pedantnost i odmjerenost profesora.

Profesor i doktor

Fra Berislav /krsno ime Ivan/ Gavranović, sin Mate i Mare r. Komljenović rodio se 28. srpnja 1900. godine u Šurkovcu kod Ljubije. Svoje školovanje počinje u Ljubiji 1909. s osnovnom školom a završava 1935. godine u Beogradu s titulom doktora. Tri razreda gimnazije učio je u Bihaću 1913 - 1916. a četvrti razred završava u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom. Stupanjem u noviciját 2. srpnja 1917. inkorporira se u red sv. Franje. Točno godinu dana po završenom novicijatu u Kraljevoj Sutjesci polaže privremene zavjete. Svečano je zavjetovan u Visokom 5. rujna 1921. godine. Studij teologije završava u Freiburg im Breisgau. Sakramenat svećeničkog reda prima 14. srpnja 1925. godine. Uči na filozofskom

fakultetu beogradskog univerziteta, gdje diplomira 24. lipnja 1930. godine XV grupu nauka, sa zasebnim predmetima:

a/ Svjetska historija,

b/ Nacionalna historija i Bizantologija.

c/ Etnologija, etnografija i fizička geografija.

Usmeni doktorski ispit položio je 27. prosinca 1934. a promocija je slijedila 29. lipnja 1935. godine.

Do 1958. godine predavao je na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom. Te godine povlači se u mirovinu, u tišinu samostana na Petrićevcu, gdje je umro 23. veljače 1980. godine. Osim profesure, obavljao je još neke službe /župnik u Sanskom Mostu 1947 - 1948./, ali bitna njegova preokupacija bio je prosvjetni i znanstveni rad, s mnogo publiciranih članaka i stručnih radova iz povijesti.

Kao profesor bio je strog i zahtjevan. Dnevno je održavao mnogo sati, mnogo znanja prenosio učenicima i od njih mnogo tražio. Đaci su od njega mnogo naučili, što su znali cijeniti, poštujući njegov rad i zalaganje.

Fra Berislav je bio veliki znanstveni radnik na području naše franjevačke povijesti. Drugi prije njega - poput Batinića, Nedića i Čturića - poznavali su povijest i pisali o njoj, ali fra Berislav je poput Jelenića sustavno, akademski pisao, s velikom erudicijom i nevjerojatno obilnom dokumentacijom, koju je pokupio po domaćim arhivima, te arhivima Beča, Pešte, Carigrada...

S ovakvim fundusom znanja mnogo je pisao, mnogo objavljivao i mnogo ostavio u rukopisima. Pisao je vrijedne stručne radove, rasvjetljavajući povijest Katoličke Crkve, posebno zadnji period turske i tijekom austrijske vladavine

u Bosni i Hercegovini. Svoju spisateljsku djelatnost počinje člankom *Prilog stogodišnjici ustanka Husein kapetana Gradaševića*⁶¹ a završava radom *Klement Božić - pruski dragoman u Sarajevu i javni radnik* .

Spisateljska djelatnost

Objavio je slijedeća djela:

- *Uspostava redovite katoličke hijerarhije u Bosni i Hercegovini*, Beograd 1935. godine. Ovo je ujedno i njegova doktorska disertacija.
- *Bosna i Hercegovina od 1853 - 1870.*, Sarajevo 1956. godine.
- *Povijest franjevačkog samostana Petrićevac i franjevačkih župa u Bosanskoj Krajini*, Dobri Pastir 1959. godine.
- *Dolazak trapista u Delibašino Selo kod Banje Luke i njihova djelatnost*, Banja Luka 1964. godine.
- *Sudbina važnijih starih dragocjenosti iz naših triju historijskih samostana i biskup Strossmayer*, Sarajevo 1964. godine.
- *Banjalučki biskup fra Marijan Marković 1883 - 1912.*, Sarajevo 1966. godine.
- *Pokušaj gradnje katoličke crkve na Križu kod Bihaća*, Dobri Pastir, Sarajevo 1972., str. 219 - 248.

Sve su ovo vrijedna djela, ali ono kapitalno ostalo je neobjavljeno. Naslov mu je *Djelovanje franjevaca samostana sv. Ive Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci*. Tu je opisao povijest djelovanja franjevaca Sutješke kustodije na širokom području, kojem su sjeverna i istočna granica bile

⁶¹ Franjevački Vjesnik..., str. 342 - 345.

⁶² Nova et Vetera, sv. I - II, Sarajevo 1978., str. 181 - 195.

rijeke Sava i Drina a krajnje točke u unutrašnjosti Olovo, Vareš i Popovići na sastavu Velike i Male Ukline. Sutješki, posavski i tuzlanski franjevci nisu bili svjesni što im se nudi, što se ogleda u dopisu fra Bernardina Matića autoru fra Berislavu, gdje žali radi stava svoje subraće, od kojih neki bavljenje knjigom smatraju piskaranjem i gubljenjem vremena.

Drugo vrijedno a neobjavljeno djelo je *Uzaludno nastojanje Mađara da mađariziraju bosanske franjevačke klerike*. Ovom se može dodati i treći neobjavljeni rad *Slike iz Bosne nacrtane Klementom Božićem*.

Propovjednik riječju i primjerom

Profesor Berislav bio je vrstan propovjednik. Prirodno nadaren i s velikom intelektualnom sposobnošću imao je što kazati s propovjedaonice. Nedjeljama i blagdanima ostavljao bi profesorske brige i rado odlazio po župama pomoći subraći u pastvi. Za svećenike i narod petrićevačkog distrikta to je bio poseban događaj: "Dolazi profesor Berislav. Njegova je pučka Misa i propovijed". Za takve nastupe savjesno i temeljito se pripremao. Usput, znao se i lijepo našaliti i biti zanimljiv. Obično bi ga subraća ujutro radoznalo pitala: "Doktore, jeste li dobro spremili propovijed?" Dosjetljivo bi odgovarao: "To sam ja jutros, dok sam prao ruke...".

Na kraju svega, možemo prosuditi o doktoru Berislavu: veličina u franjevačkoj jednostavnosti, mnogo znanja u skromnosti, gospodin u poniznosti, svećenik u franjevačkom habitu, život i rad za Crkvu, Provinciju, učenike i svoj narod.

FRA MARIJAN GRGIĆ **/1815 -1865./**

Iz Sasine

Riječ je o jednom skromnom redovniku, koji se spominje u 19. stoljeću. Iako skroman i nenametljiv, ostao je zapažen i zabilježen u analima naše franjevačke povijesti.

Rodio se u Sasini kod Sanskog Mosta 9. siječnja 1815. godine. Vjerojatno je kao dječak otišao u samostan u Fojnici, da uči u malom sjemeništu. Habit sv. Franje oblači 14. lipnja 1830. a zavjete polaže godinu dana kasnije. Teološke i filozofske nauke učio je u mjestu Fani u Italiji. Po završenom studiju ređen je za svećenika 7. rujna 1837. godine. Nalazimo ga uglavnom na dužnosti duhovnog pomoćnika. Godine 1852. i 1855. nalazimo ga kao kapelana u Sasini a 1860. - 1862. kao župnik vodi staroriječku župu, da bi ga 1864. godine opet vidjeli kao kapelana u Ivanjskoj. Dana 27. travnja naredne godine umro je u istome mjestu, na istoj dužnosti. Opremljen je svetim sakramentima i pokopan na Fratarskom groblju u Mamenicama.

FRA ANTO HRVAT /1888 -1967./

Iz Stare Rijeke

Za ovog Staroriječana mogli bismo reći: franjevac, *ujak* starog kova, posve narodni, posve fratarski. Tako je živio, tako radio i u takvom spomenu ostao među katolicima mnogih župnih zajednica i u krugu subraće u Redu.

Stara Rijeka je rasadište mnogih duhovnih zvanja. Tu se rodio i fra Anto 11. studenog 1888. godine u obitelji Ive i Marije r. Bujadilović. Na krštenju dadoše mu ime Franjo. Habit serafskog Oca obukao je 14. srpnja 1909., da bi po isteku vremena novicijata, točno godinu dana kasnije položio jednostavne zavjete. Svečano je zavjetovan 20. srpnja 1913. a četrnaest dana kasnije primio je posvećenje šestog sakramenta. Pastoralni rad počeo je u ulozi kapelana na Petrićevcu. Potom su zaredale kapelanske i župničke službe: u Bihaću, Sanskom Mostu, na Plehanu, u Koraću, Sokolinama, Šimićima, Barlovcima i Ivanjskoj. Obavljao je i službu gvardijana na Petrićevcu 1942 - 1945. godine. Značajno je njegovo župnikovanje na Barlovcima 1929 - 1942. godine, gdje je ostao u najljepšoj uspomeni.

Radeći na širokom polju pastorala, dokazao se kao *ujak*, koji marno vodi župu i brine se za duhovno dobro vjernika. Posebno je pokazao razboritost u ratnim previranjima, kad je spašavao župljane i susjedne

pravoslavce od progona i pogroma. Kasnije, pravoslavni nisu imali volje da ga zaštite, kad su ga vlasti nove Jugoslavije ni kriva ni dužna poslale u zatvor. Inače, fra Anto je bio prijatan sugovornik, gostoljubiv prema svima, discipliniran i strpljiv. Rekli bismo, pravi asketa. U radu je bio vrlo konstruktivan i praktičan, što je dokazao pri dogradnji i preuređenju župne kuće na Barlovcima. Velikom snalažljivošću i smislom za praktične izvedbe, od skromnog, načinio je jedan od najljepših župnih stanova toga vremena u Provinciji.

Nakon što je pušten na slobodu, staračke dane provodio je u omiljenim Barlovcima. Posljednjih godina bolovao je od povišenog tlaka, šećerne bolesti, skleroze i zloćudnog tumora na želudcu, od čega je mnogo patio. U životu se mnogo i usrdno molio, pogotovo u danima teškog bolovanja. Opremljen svetim tajnama umro je 9. ožujka 1967. godine. Na oproštaju iz Barlovaca, u mnoštvu vjernika bili su i susjedni pravoslavci. Tada su mu posmrtno izrazili zahvalnost, noseći njegov lijes na ramenima kroz Kuljane do Zalužana. Odatle je prevezen na Petrićevac, gdje je sahranjen na samostanskom groblju. Od 79 godina života 58 je proveo kao redovnik a 54 kao misnik.

FRA LJUDEVIT JOŠIĆ /1919 -1946./

Iz Šurkovca

Drugi svjetski rat odnio je mnogo života svake dobi. Život fra Ljudevita ratna zbivanja su prekratila u cvijetu mladosti.

Fra Ljudevit Jošić je rođen u Šurkovcu kod Ljubije 23. rujna 1919. godine u obitelji Jure i Mande r. Pavičić. Krsno ime bilo mu je Nikola. Osnovnu školu učio je 1926 - 1930.

godine u Ljubiji a u Dječaćkom sjemeništu u Visokom učio je klasičnu gimnaziju 1930 - 1936. i 1937 - 1939. godine. U međuvremenu, 26. lipnja 1936. godine na Gorici kod Livna obukao je odijelo sv. Franje, nakon čega je slijedila godina novicijata. Jednostavne redovničke zavjete polaže 30. lipnja 1937. godine u ruke provincijala fra Marijana Jakovljevića a svečano zavjetovani franjevac postaje 1. srpnja 1941. godine u Sarajevu. Bogoslovne nauke uči i završava u Sarajevu 1939 - 1944. godine. Primivši svete redove đakonata i podđakonata u lipnju 1943. od vrhbosanskog nadbiskupa dr. Ivana Šarića, prima svećenički red 27. lipnja iste godine.

Odmah po ređenju imenovan je duhovnim pomoćnikom u Tuzli. Zadržavši se tu nešto više od godinu dana, naredne godine povjerena mu je služba samostanskog i župnog vikara na Petrićevcu. U međuvremenu - kao mnogim svećenicima u to doba - nove vlasti s komesarskim

manirama montirale su mu optužbu, da je zajedno s tuzlanskim svećenicima obnovio križarsku organizaciju, da je širio propagandu suprotno tadašnjoj vlasti, da je imao veze sa *zelenim kadrom* u šumi. Zatvoren je u tuzlanski zatvor zajedno s Efremom Čosićem. Pod sličnom optužbom doveden je u isti zatvor fra Vjekoslav Šunjić, koji je prije fra Ljudevita bio kapelan u Tuzli. Kasnije, u zbirci pjesama *Zlatni ključ* spominje, kako su strašno mučili fra Ljudevita. Tvrdi da je najviše "trpio kad su ga umatali kao bebu u veliku hrvatsku zastavu sa grbom - zaplijenili su je u župnom uredu, a bila je duga šest metara - i onda po njemu pjevali i igrali kozaračko kolo. Slomili su mu ruku i piše mi da , eto, slomljene ruke ide u smrt na strijeljanje⁶³".

Strijeljan je 19. travnja 1946. godine u tuzlanskom zatvoru, što znači, da je tako završio život u dobi od 27 godina, u neobično dramatičnim okolnostima.

FRA ANDRIJA KAMENGRADANIN **/Tomanović/**

Od nekoliko znamenitih franjevac iz Kamengrada povjesničari spominju jedino njegovo pravo prezime. Dok drugima pripišu kao prezime Kamengradanin, fra Andriji spominju i prezime obitelji iz koje potječe a ono glasi Tomanović. Od svih svećenika - franjevac iz ovoga drevnog grada on je najznačajniji i o njemu ponajviše znamo.

⁶³ V. Šunjić, *Zlatni ključ*, str. 7 - 8.

Rodio se u spomenutom mjestu oko 1583. godine. U Franjevački red ušao je 1603. a bogoslovne nauke studirao je u Perugiji. Kao sposoban i cijenjen redovnik obnašao je značajne dužnosti u svojoj Provinciji. Tako povjerljivog i sposobnog čovjeka generalni povjerenik Reda fra Benigno a Genua predlaže 5. rujna 1625. godine kao četvrtog kandidata za bosanskog biskupa. Osnovne podatke o njemu sažeo je u par riječi: "O. fra Andrija Kamengrađanin ima 45 godina života, 25 redovništva, propovjednik, učio je u Perugiji, u Redu je bio definitor⁶⁴". Tri godine kasnije nosi neka izvješća skradinskog biskupa fra Tome Ivkovića u Rim. Isti biskup ga preporučuje Sv. Stolici "kano čovjeka dostojna svake vjere⁶⁵". Dakle, fra Andrija je u to vrijeme bio čovjek u zrelim godinama, vrstan propovjednik i osoba od povjerenja. S takvim ugledom subraća su ga izabrala za provincijala 1629. godine, čija je služba trajala jedno trogodište.

Fra Andrija je ostavio nešto pismenih tragova, značajnih za proučavanje stanja katolika u prvoj polovici 17. stoljeća. Svojim dopisima tajniku Propagande u Rimu oslikava žalosno stanje katolika i franjevaca u Bosni. O tim prilikama piše u Rim 30. siječnja 1630. godine! "Turci se množe dnevno..., samostani su zaduženi uz lihvarske kamate, tako da se nalazimo pred potpunom propasti; bosanski upravitelj Abaz - paša ljuto progoni katolike; sa svih strana dolazi zlo i neprilike, a s nijedne pomoć i

⁶⁴ **"Il P/ad/re frate Andrea di Camengrado, 45 anni d' eta, di religione 25, predicatore, ha studiato in Reruggia, nella religione e stato definitore", Acta Bosnae 375, n. 1251.**

⁶⁵ **M. Batinić, Franjevački samostan u Fojnici, Zagreb 1913., str.43.**

utjeha, koje jedino očekujemo od Boga, koji sam može znati i razumjeti naše nepravilike i nedaće⁶⁶". U istom dopisu bilježi: "Ako li nađu koga franjeva na ulici, batinaju ga, dignu s njega odijelo i stavljaju ga za čebe konju ispod sedla⁶⁷".

Nimalo ne umanjujući njegove sposobnosti, značaj i doprinos Redu i Crkvi, ljetopisci ga predstavljaju kao stroga i beskompromisna čovjeka, koji je željeznom rukom upravljao Provincijom, dapače štapom šibao braću koja bi pogriješila. Lašvanin o njemu kratko piše: "Ovaj u zaptu drža fratre⁶⁸". Božitković potvrđuje njegovu neobičnu strogost, kad tvrdi da je bio malj i *degenek* svojim franjevcima⁶⁹. Njegova oštrina naj slikovitije je prikazana u sljedećem izvoru: "Hic Minister tenuit Fratres in virga ferea, et reos fustibus /fursum Deghenek/ acerbius caedebat⁷⁰..."

Nakon završetka provincijske službe obnašao je dužnost gvardijana u fojničkom samostanu. U takvom svojstvu nalazimo ga 17. lipnja 1633. godine, na samrtni biskupa fra Tome Ivkovića u Lučni kod Jajca.

Godine 1640. fra Pavao Rovinjanin nalazi ga kao starijeg redovnika u fojničkom samostanu. Društvo su mu činili: bosanski biskup fra Tomo Pilaš - Mrnavić, provincijal fra Marijan Maravić, fra Marin Ibrišimović... a

⁶⁶ D. Mandić, Franjevačka Bosna, Rim 1968., str. 180.

⁶⁷ J. Božitković, Kritički ispit popisa bosanskih vikara i provincijala, Beograd 1935., str. 65.

⁶⁸ N. Lašvanin, Ljetopis, Sarajevo 1981., str. 212.

⁶⁹ "malleus fratrum", J. Božitković, Ispit..., str. 64 - 65.

⁷⁰ Liber Archivalis, pag. XXVI; J. Božitković, Ispit..., str.

gvardijan im je bio fra Mato Benlić. Ostao je u lijepoj uspomeni unatoč velikoj strogosti i kažnjavanju subraće. Vjerojatno je to postigao pravednošću i iznimnim sposobnostima. U prilog ovome svjedoči činjenica, da je fra Ilija Bulić Drnišanin 1635. godine njemu posvetio partikularno pravo svoje redodržave pod naslovom *Privilegia Bosnae Argentinae*. Za uspješnog čovjeka svog vremena, jednog od vodećih franjevacu nisu izostala takva priznanja.

FRA FILIP KAMENGRADANIN

Ovaj svećenik - franjevac spominje se kao predsjedatelj na provincijskom kapitolu 20. lipnja 1634. godine⁷¹. Sama ova činjenica govori da je obnašao i druge značajne dužnosti. A sam nositelj takvih dužnosti, fra Filip je morao biti redovnik od ugleda i časti.

FRA IVAN KAMENGRADANIN

Kao istaknuti redovnik, pojavljuje se u krugu vrhovnika Provincije sredinom 17. stoljeća. U narednih dvadeset godina bio je značajan faktor u upravi i kreiranju rada Provincije. Na prvoj značajnijoj dužnosti gvardijana u Fojnici spominje se 1656. godine. Tri godine kasnije, na provincijskom kapitolu u Gradovrhu izabran je za kustosa Provincije. Godine 1666. vrši ulogu povjerenika Reda na kapitolu u Kreševu. Iste godine javlja Propagandi da su franjevci ishodili povoljnu presudu kod turskih vlasti,

⁷¹ Vidi: D. Mandić, *Franjevačka Bosna*, Rim 1968., str. 182.

kojom su napadi fanariotskih patrijarha stavljeni van zakona. Za takav ishod jedanaest franjevačkih samostana Bosne Srebrene "moralo je platiti 800.000 jaspriča ili 1.660 mletačkih dukata⁷²". Na narednom kapitulu 1672. godine ne htjede primiti ulogu povjerenika. I pored toga bio je ozbiljan kandidat za službu provincijalnog ministra. Na kapitulu u Fojnici 1675. opet obavlja ulogu povjerenika Reda.

FRA JERONIM KAMENGRADANIN

Gledajući vremenski, fra Jeronim je posljednji u redoslijedu poznatih franjevacu Kamengrađana. Kao uticajna ličnost među provincijskim očima spominje se u vremenu Velikog bečkog rata. Obnašao je službu definitora Provincije 1693 - 1696. godine.

FRA ŠIMUN KAMENGRADANIN

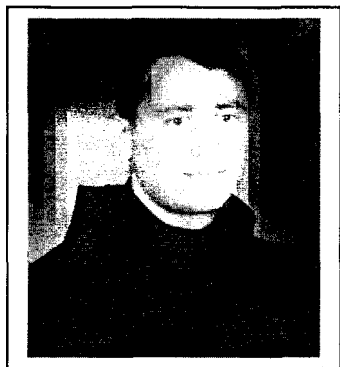
Ovaj redovnik spominje se kao rodočelnik plejade poznatih Kamengrađana. O njemu ne znamo mnogo. Jedino što nam je poznato jest njegovo ime u redoslijedu provincijala Bosne Srebrene. Tu je uvršten na trinaestom mjestu. Ovu visoku dužnost obavljao je 1553 - 1556. godine. Svi se kroničari i povjesničari slažu, da je on trinaesti po redu provincijal Bosne Srebrene. Vjerojatno je obavljao i druge visoke dužnosti u Provinciji.

⁷² D. Mandić, Etnička povijest Bosne i Hercegovine, Toronto - Zürich - Roma - Chicago 1982., str. 580.

FRA LUKA KOMLJENović

/1913 -1991./

Od Sanskog Mosta

Ovaj svećenik je rođen u Šehovcima u župi Sanski Most na Miholj-dan 29. rujna 1913. godine. Kršten je pod imenom Ivo. Nakon pučke škole postupno je prošao dalje školovanje u odgojnim zavodima. Poznato nam je da je bio u Dječaćkom sjemeništu u Visokom i da je nakon novicijata studirao telogiju u inozemstvu. Za svećenika je zaređen 11. rujna 1938. godine u Strassbourgu u Francuskoj. Sljedeće godine odlazi na dalje školovanje i usavršavanje u Miinster u Njemačkoj. Nakon završetka studija vraća se u domovinu i služi kao kapelan u Jajcu, da bi 1943. godine preuzeo upravu župe u Šimićima. Tu se zadržava do 1946. godine. Nova vlast *drugova*, koja ne trpi ništa vjersko, zatvara ga bez ikakve dokazane krivnje. Na robiji provodi nekoliko narednih godina. Izašavši iz zatvora, odlazi na župničku službu u Sasini, gdje služi 1953 - 1955. godine. Naredne dvije godine provodi u Dolini kod Bosanske Gradiške, vodeći tamošnju župu. Dana 6. kolovoza 1957. napušta Franjevački red i prelazi među svećenike Zagrebačke nadbiskupije. Tamo ga nalazimo pod krsnim, a ne redovničkim imenom. Služio je po tamošnjim župama, da bi kao umirovljeni svećenik staračke dane provodio u župi

Sela kod Siska. Umro je 30. srpnja 1991. godine u Zagrebu.

Pored solidne inteligencije i znanja, kojeg je stekao na školovanju, fra Luka je bio razborit, praktičan čovjek, sa smislom za gospodarske poslove. Kao promućuran čovjek znao je poduzimati poslove poput snalažljivog trgovca. Danas bi rekli, da je bio okretni menadžer. Nažalost, u zatvoru mu je načeto zdravlje, pogotovo na psihičkoj bazi, što se vidno odražavalo u njegovom kasnijem životu i radu.

FRA NIKOLA KOZARČANIN

U Velikom bečkom ratu katolici iz Kozarca su iselili i nastanili se u Prekosavlju koncem 17. stoljeća. Na ognjištima ih je ostao tek neznatan broj. S njima je u Bosni ostao i fra Nikola, jedan od posljednjih franjevac iz ovog mjesta. Batinić ga spominje 27. siječnja 1693. godine na nekoj sjednici u samostanu u Fojnici⁷³.

FRA MARIJAN KOZIĆ

/+ 1825./

Iz Gomionice

Fra Marijan je rodом iz Gomionice u današnjoj stratinskoj župi. Od njega je nešto stariji fra Petar, s istim prezimenom. Služio je po tadašnjim našim župama. Prema petrićevačkom Nekrologiju, umro je 1825. godine. Čini se da je ovo pogrešan datum, jer ga nalazimo u Sasini kao

⁷³ **Vidi: M. Batinić, Franjevački samostan..., str. 63.**

staromajdanskog župnika 1825 - **1827. godine, što nam** predstavlja uvjerljiviji podatak.

FRA PETAR KOZIĆ

/+ 1809./

Iz Gomionice

Najbliži smo istini ako tvrdimo, da potječe s prostora stratinske župe, negdje iz Gomionice. Spominje se kao župnik u Banjoj Luci 1811 - 1812. i Ivanjskoj 1812 - 1813. godine. Koliko znamo, najviše je služio u župi Stari Majdan, u dva navrata, 1798 - 1802. i 1806 - 1809., gdje je i umro na dužnosti župnika.

FRA GRGO KNEŽEVIĆ

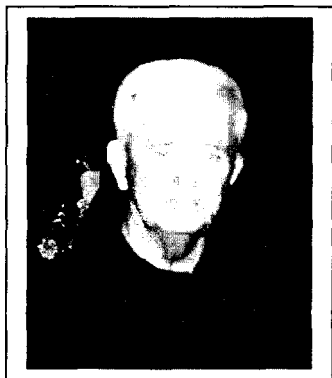
/+ 1818./

Fra Grgo je svećenik naše starine, koji je po našim župama djelovao na prijelomu 18. i 19. stoljeća. Vjerojatno je rodom iz majdanskog kraja. Poznat je po nabavljanju crkvenog posuđa, koje je u ono vrijeme bilo nedostatno i skromno. Nabavio je pixidu za ivaštansku župu, na kojoj s donje strane piše: "Procuravit P. G. Kn. 1817". Poslije diobe ovu pixidu baštinila je barlovačka župa.

Ovaj zaslužni franjevac vodio je ivaštansku župu 1816 - 1818. godine. Umro je ove posljednje godine u rezidenciji u Ivanjskoj i pokopan na Fratarskom groblju. Na križu, koji označava zajedničku grobnicu franjevaca, uklesano je i njegovo ime s godinom preminuća.

FRA BOSILJKO LJEVAR /1896-1989./

Iz Sasine

"Gospodine Bože, zahvaljujemo Ti za ovog redovnika, koji nam bijaše tako blizak i drag". S ovim parafraziranim riječima mogli bismo početi svaki razgovor o fra Bosiljku, profinjenoj duši, narodu dragoj osobi, razgovoru subraće u samostanu.

Rodio se na Tijelovo 3. lipnja 1896. godine u Sasini, kao šesto dijete u obitelji Mate zvanog Maćun i Marije r. Tomić. Na krštenju dali su mu ime Petar. Svršivši osnovnu školu u Sanskom Mostu, odlazi 1908. godine u Dječjačko sjemenište u Visokom, s čvrstom namjerom da postane svećenik - franjevac. S primjernim vladanjem i uspjehom završava gimnaziju i 1912. godine odlazi u Guču Goru, gdje boravi godinu dana u novicijatu. Nakon završetka te godine kušnje, polaže jednostavne 17. srpnja 1913. a istog datuma tri godine kasnije i svečane zavjete. Teologiju studira na Bistriku u Sarajevu, gdje 30. svibnja 1920. prima sakrament svećeničkog reda.

Po svećeničkom ređenju počinje njegovo djelovanje. Apstrahirajući od visokih službi, sav u jednostavnosti i predanju svom Redu i Crkvi, veoma je zapažen među subraćom i u vjernom narodu, jer svako njegovo djelo, svaka riječ je govorila: ovo je naš pravi *ujak*. Takvim se

dokazivao na oltaru, u školi, samostanu, u običnom razgovoru.

Kao mladog svećenika, uprava naše Provincije šalje ga u jesen 1921. godine u Bihać, gdje je radio dugi period, sve do 1950. godine. Odmah je imenovan katehetom a nešto kasnije i profesorom na bihaćkoj gimnaziji. Tu se pokazao izvrsnim prosvjetnim radnikom, s mnogo znanja i širokim dijapazonom djelovanja. Građanima Bihaća ostao je u uspomeni kao svestrani predavač, koji je povremeno "predavao sve predmete, osim tjelovježbe". Jedno vrijeme obavljao je i službu ravnatelja gimnazije.

Nadošla su burna i teška vremena Drugog svjetskog rata. U takvim okolnostima, uz župnika i subrata fra Viktora Šakića "fra Bosiljko će snagom svoje svećeničke vjere i franjevačke duše nadrastiti samog sebe, postat će velik, te će ga svi, ne samo katolici, već i inovjerci i oni koji ne vjeruju, zvati 'naš ujak' i 'naš fra Bosiljko', s njime se rado družiti i kontaktirati⁷⁴".

Poslije odlaska fra Viktora Šakića, obavlja župničku službu u Bihaću 1945 - 1946. godine. Međutim, poslije Drugog svjetskog rata radikalno se mijenjaju prilike u našoj zemlji. U novom, ateističkom sustavu, u školskoj ustanovi nije moglo biti mjesta za svećenika. A fra Bosiljko je bio ugledan i priznat, doajen bihaćke gimnazije. Zato na zgodan način rješavaju njegov slučaj. Godine 1946. dolazi mu neki agent u civilu, koji mu nudi da pođe u mirovinu, što on prihvaća. Još će neko vrijeme biti u Bihaću, opet župnik 1948 - 1950. godine a onda napušta ovo mjesto i odlazi u samostan na Petrićevcu, gdje će boraviti dugi niz

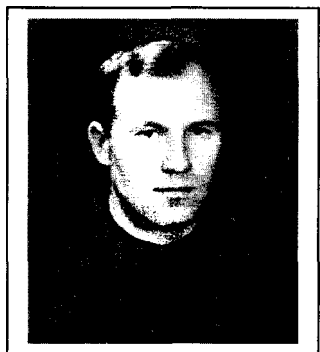
⁷⁴ Oproštajni govor fra Josipa Božića, Bosna Srebrena 1985, br.5.

godina. Kratko vrijeme poslije potresa provest će u Fojnici, te 1973 - 1976. na Barlovcima, nakon čega opet dolazi na Petrićevac, kao blagoslov za samostan, naš narod, kao ponos franjevaca sjeverozapadne Bosne. U dubokoj starosti polagano je kopnio i gasio se život ovog čestitog franjevca. Umro je 1. rujna 1989. godine. Pokopan je sutradan na samostanskom groblju. Sprovod je predvodio provincijal dr. fra Luka Markešić a učešće u sprovodu uzeo je s oproštajnim govorom mons. Alfred Pichler, biskup u mirovini. Na ispraćaju bilo je mnogo svećenika, časnih sestara i vjernika petrićevačke i susjednih župa.

Fra Bosiljko je bio jedan tih, radin i jednostavan čovjek. U životu mnogo je radio, u starijim danima molio za samostan, subraću i svoj narod. Uvijek je bio pun nade, optimizma, vedrine, pobožan i odan franjevačkim idealima, pun ljubavi i razumijevanja prema Crkvi i ljudima, s kojim se susretao. Prirodno je živio svoj Bogom dani život, s njemu svojstvenim prirođenim humanizmom, koji se u divnom svjetlu ocrtavao na njegovoj svećeničkoj i redovničkoj spodobi. Nimalo se nije bojao smrti, svjestan da ide Onome, kome je vjerno služio tijekom cijeloga svog života. Nekoliko dana prije smrti duhovito je govorio mladom subratu fra Božidaru Blaževiću, koji ga je posluživao: "Moj fra Božo! Kada umrem, ti mene počešljaj, da budem lijep". Čini se, da mu je to bitno obilježje osobnosti i života. Bio je lijep čovjek u mladosti, simpatičnog izgleda i u starijim danima, s divnim vlasima srebrene kose. Nesumnjivo, imao je i lijepu dušu. Da, to je naš Nestor, *ujak* fra Bosiljko Ljevar.

FRA VLADO LJEVAR **/1918 -1993./**

Iz Sasine

Svaki bosanski franjevac je čovjek koji potječe iz naroda i koji s narodom živi, što s punim pravom možemo reći za fra Vladu, jer je sudbinski vezan uz narod, iz kojeg je potekao.

Fra Vladino rodno mjesto je Sasina kod Sanskog Mosta, gdje je rođen 24. siječnja 1918. godine, u obitelji Jure i Cvijete r. Klarić, dobivši na krštenju ime Anto. Osnovnu školu učio je u Sasini a klasičnu gimnaziju u Dječaćkom sjemeništu u Visokom. Na putu franjevačkog usavršavanja obukao je odijelo sv. Franje 29. lipnja 1935. godine. Franjevačku teologiju studirao je u Sarajevu. Jednostavne zavjete polaže 30. lipnja 1936. a svečane 1. srpnja 1939., da bi za svećenika bio zaređen na Petrovo 1942. godine.

Svoje svećeničko djelovanje započeo je odmah po ređenju kao kapelan u Vitezu. Sredinom 1945. godine dolazi za župnika na Barlovce, gdje ostaje narednih deset godina. Godine 1955 - 1958. obnaša istu službu u Bihaću. Odatle odlazi u Stratinsku, da bi službu ivaštanskog župnika vršio 1963 - 1973. godine. Potom je služio kao kapelan na Barlovcima i u Bihaću, te opet vodio stratinsku župu. Četiri predratne godine bio je župnik na Okučanima, odakle je 1991. godine došao u mirovinu u samostan na Petrićevcu. Došao je s vidnim tragovima preživjelih ratnih

stradanja. Posljedice su bile tako ozbiljne, da se nije mogao povratiti u svoj uhodani ritam života. Istina, u samostanu je nastojao biti aktivan. Išao je pomagati po okolnim župama. No, zdravlje mu je bilo uvelike narušeno, pa je sve više doživljavao osjećaj nemoći. Ozbiljno bolestan, pri punoj svijesti primio je svete sakramente. A onda su uslijedili manji moždani udari, gubitak svijesti i preminuće 19. srpnja 1993. godine. Sutradan je pokopan u samostanskom groblju, ispraćen od subraće - svećenika, časnih sestara i vjernog naroda.

Fra Vlado je redovnik, koji je u dva rata proživljavao sve nedaće koje su ga sustigle. Kako je bio čovjek zdrave i jake konstitucije, mnogo je podnio i izdržao, svladavajući snagom duha sve nevolje zlih i opakih vremena. Vrijeme između ratova /1945 - 1991./je vrijeme njegovog pastoralnog djelovanja po našim župama. U takvom radu dokazivao se da voli ljude i da oni vole njega. U svakoj župi, u kojoj je služio ostao je u lijepoj uspomeni a posebno tamo, gdje se duže zadržavao, na Barlovcima i Ivanjskoj. Onako korpulentan bio je zanimljiva ličnost, koja je sama po sebi ulijevala poštovanje. Veselim i komunikativnim pristupom rado je bio viđen gost u svakom društvu vjernika i susjeda, koji su drukčijih uvjerenja. Upuštao se u graditeljske radove, koliko su to mogućnosti dozvoljavale. Od tih najvrijednija je bila sanacija ivaštanske župne crkve poslije potresa, kojom prilikom je podigao zvonik za jednu etažu više. U svojoj franjevačkoj jednostavnosti znao je lijepo općiti s običnim narodom. Propovijedajući svojim gromkim glasom, ulijevao mu je vjeru i pouzdanje. Poznata je njegova uzrečica: "Svakakvih nas ima u *Božjoj Bašti*".

Prema njemu, *Božja Bašta* je cijeli stvoreni svijet, u kome je obilje raznovrsnosti Božjih stvorenja. U toj istoj *Božjoj Bašti* obitavao je u bliskoj prošlosti Bogu posvećeni čovjek, fra Vlado Ljevar.

FRA MARKO MARIĆ **/1843 -1886./**

Iz Sasine

U grupi franjevacu s ovih prostora, koji su utemeljili i formirali franjevačku zajednicu na Petrićevcu, spominje se fra Marko Marić, zaslužan i radin svećenik, koji je živio s narodom za narod, s Redom za Red, s Crkvom za Crkvu.

Rodio se u Sasini 15. ožujka 1843. godine. Školovao se u kolegiju sv. Bonaventure u Đakovu, gdje ga 1860. i 1864. nalazimo u sjemeništu i na bogosloviji. Mladi misnik postaje 24. rujna 1865. godine. Nakon uvodnih godina kapetanske službe, počinje kao župnik 1869. godine, čime se počinju redati mjesta u kojim je služio: Bosanska Gradiška, Stratinska, Volar, pa Banja Luka. Predsjeda rezidenciji franjevacu na Petrićevcu 1879 - 1882. godine, u veoma teškim uvjetima. Kako je zgrada rezidencije spaljena u borbama 1878. godine, franjevačka zajednica privremeno je obitavala u čardaku bega Džinića u

Kumsalama. Kako je to bilo nepovoljno rješenje, fra Marko preseljava zajednicu u Banju Luku, čime izvjesno vrijeme objedinjuje gradsku i petrićevačku župu. Zauzimao se da kupi zemljište u Banjoj Luci i da na toj novoj lokaciji gradi samostan. Međutim, drugi franjevci su bili za staro mjesto na Petrićevcu, čemu se i on na koncu priklonio. Godine 1880. počeo je s popravkom spaljene zgrade rezidencije na Dudiću, u kojoj je mnogo toga trebalo nanovo raditi. Uz velike poteškoće priveo je kraju radove i doveo zgradu u prvobitno stanje. Franjevačka zajednica se uselila u obnovljenu zgradu 1882. godine, kad se opet razdvajaju župe Banja Luka i Petrićevac. Uz obnovljenu rezidenciju fra Marko je podigao potrebne gospodarske zgrade.

Naredne godine fra Marko odlazi za župnika u Ivanjsku. Na toj dužnosti je obolio i umro 15. studenog 1886. u naponu snage, u 43. godini života i 28. redovništva. Pokopan je na Fratarskom groblju u Mamenicama, u blizini ivaštanske župne crkve.

FRA MIROSLAV MARKANOVIĆ

/1887 -1917./

Iz Stratinske

Različiti su putovi Gospodnji i čudnovate ljudske sudbine, što potvrđuje kratki i nedorečeni život ovog redovnika, koga možemo predstaviti u kratkom opisu.

Rođen je u Obrovcu, župa Stratinska 1887. godine.

Stanujući kod strica u Priječanima, učio je osnovnu školu kod otaca trapista u Delibašinom Selu. Svećeničko ređenje imao je 1912., nakon čega je počeo s pastoralnim radom. Poznato nam je da je obavljao službu kapelana kod fra Petra Ćorkovića u Bihaću i samostanskog vikara u Jajcu. Radeći kao svećenik, dokazao se u svjetlu vrijednog propovjednika. Uz to, bio je iznimno lijep, mladi čovjek. Služeći u jajačkoj župi i samostanu obolio jer na plućima. Liječio se u Gleichenbergu u Štajerskoj, ali - nažalost - bez uspjeha. Posljednje dane proveo je u samostanu na Petričevcu, gdje je umro 6. listopada 1917. godine, tako mlad u dobi od 30 godina, 10 redovništva i 5 misništva. Oni, koji su ga poznavali, žalili su za njim, jer je mnogo obećavao i mnogo su od njega očekivali.

FRA ANTUN SEDIĆ

/+ 17667

Iz Gomionice

Fra Antun je bio redovnik - franjevac, ne i svećenik. Rođen je u Gomionici, koja je tada pripadala župi Stari Majdan a sada Stratinskoj. Živio je i djelovao sredinom 18. stoljeća. U analima franjevačke povijesti Bosne Srebrene zabilježen je slučaj njegove neobične smrti. Tada se nalazio na službi u samostanu Kraljeve Sutjeske. Ljetopisac fra Bono Benić bilježi ovaj čudan događaj: "Iste godine /1766./ dana 4. mjeseca oktobra, dogodi se ovdje strahovit slučaj u ovomu manastjeru sutješkomu kao što slidi. Spomenutog dana po ručku, budući potriba da momci i laici pritrepļu u konobi badnjeve u koizijem nahođaše se drop od gro/z/dja,

indi, unišav u jednoga neki Jozip, sin Filipa Trgovčevića iz Sutiske, inače momak vrstan i na vas mah jaki, da ga streplje s nogama. Evo ti ga udari ona žestokoga dropa burija u glavu, ter ga smete i počme zvati pomoći - da ga izvade. A ondi bila laika dva, kod njega blizu uz badanj, to jest fra Nikola Novaković iz Vijake i fra Antun Sedić iz Gomionice, od Staroga Majdana, laik malešan stasom ali baš junačkoga srca. Indi, kako oni momak gori rečeni zazove pomoći, ta/k/o siromah fra Antun i dodade mu ruku da ga pomože. Al' ne mogući ga istegnut, pritegne ga momak k sebi, kanoti kad muka obujme koga, onda ne popušta /ono za/ šta se uhvati. Međuto, i fra Antuna smete burija, tako i upade k njemu / a nije ni po badnja bilo dropa/. I tako, gotovo u tren, ondi umriješe obadva, to jest Jozip, momak, i fra Antun Sedić. Bog im dao pokoj vičnji⁷⁵". Tako je od opojnog mirisa grožđa tijekom vrenja u kaci omamio se i stradao ovaj časni brat, laik fra Antun Sedić 4. listopada 1766. godine. Radi ovakve neobične smrti ostao je spomen na ovoga jednostavnog franjevca.

FRA MATO SEDIĆ
/+1761./

Iz Gomionice

Posve sigurno možemo tvrditi da je ovaj franjevac rodом iz Gomionice, gdje je starina Sedića. Godine 1749. spominje se kao kapelan u župi Stari Majdan. Bio je župnik u Ivanjskoj 1760 - 1761. godine. Kako vidimo, nije dugo

⁷⁵ B. Benić, Ljetopis sutješkog samostana, **IRO** "Veselin Masleša", Sarajevo 1979., str. 211 - 212.

obavljao spomenutu dužnost, jer je 1. siječnja 1761. godine preminuo u rezidenciji franjevaca pod Bobijom u Ivanjskoj.

FRA VLADO TOMIĆ **/1908 -1977./**

Iz Stare Rijeke

Fra Vlado je jedna zanimljiva i posebna osoba. U krhkom tijelu, s asketskim karakteristikama naziralo se pristupačno i plemenito stvorenje, koje na svakoga lijepo gleda i plijeni simpatičnošću i dobroćudnošću. Uz takve odlike, s velikim htjenjem i zanimanjem mamio bi od sugovornika poštovanje i uvažavanje.

Rodio se u Staroj Rijeci 1. rujna 1908. godine. Na krštenju je primio ime Marko. U novicijat stupa na Petrovo 1927. godine, nakon čega slijedi dalji studij s polaganjem zavjeta: jednostavnih 30. lipnja 1928. i svečanih istog datuma 1931. godine. Zaredivši se za svećenika na Svi Svete 1933. dalje se osposobljavao za katehetski rad. Bio je jedan od pionira redovite i sistematske katehizacije djece i mladeži u Bosni. Obnašao je kapelansku službu u Kreševu, Varešu, Zenici i Bihaću. Godine 1943 - 1945. nalazimo ga na dužnosti predavača i tajnika gimnazije u Visokom. Predavao je vjeronauk u Sjemeništu a istovremeno bio kateheta muške i ženske pučke škole, te ženske stručne

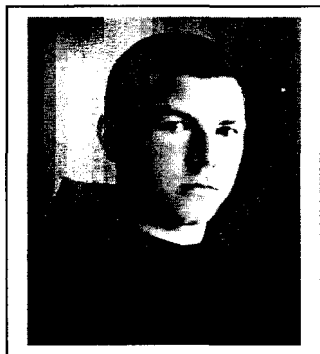
škole u Visokom i pučke škole u Moštrama. Nakon toga, bio je župnik u Dubravama, Tišini, Sasini i Šurkovcu. Punih šest godina /1958 -1964./ bio je gvardijan na Petrićevcu. Nakon potresa 1969. godine služio je kao kapelan u Jajcu, da bi kratko vrijeme 1973 - 1974. obnašao službu župnika u Ivanjskoj. Konačno se povukao u miran život samostanske zajednice na Petrićevcu.

Obolio je od tuberkuloznog menigitisa, s kojim se pojavila embolija pluća i tu više nije bilo pomoći. Opremljen svetim tajnama preminuo je u banjalučkoj bolnici 15. veljače 1977. godine. Misu zadušnicu u samostanskoj crkvi na Petrićevcu predvodio je provincijal fra Alojzije Ištuk, u nazočnosti biskupa Alfreda Pichlera, 85 svećenika 29 časnih sestara, vjernika, rodbine i znanaca.

Ljudi koji ga poznaju, čude se s koliko volje i poleta je pristupao radu. Začuđuje, koliko je fra Vlado duboko i iskreno volio sve crkveno, redovničko i vjerničko. Zadivljuje nas, koliko je u osobnom životu bio skroman, jednostavan i pristupačan. To je nešto u njemu urođeno, ali i stečeno u redu sv. Franje. Pratio je zbivanja u crkvi i svijetu, pa je bio uvijek verziran, suvremen i interesantan, čovjek vjere svoga doba.

FRA ANTO VIDAKOVIĆ /1910 -1984./

Iz Stare Rijeke

Iz grupe staroriječkih franjevac, svojom osobnošću i pristupom posebno se izdvajao ovaj redovnik, koji je bio rodbinski vezan s obiteljima pojedinih svećenika /fra Alojziju Atlji on je bio ujak/. Za sve koji ga poznaju, on je bio jedna zanimljiva osoba.

Svjetlo dana ugledao je u Staroj Rijeci 15. veljače 1910. godine. Roditelji su mu bili Mato i Mara r. Jurić. Na krštenju primio je očevo ime. Osnovnu školu učio je u rodnome mjestu 1918 - 1922. a šest razreda klasične gimnazije u Visokom, u razdoblju 1922 - 1928. godine. Odoru sv. Franje oblači 29. lipnja 1928. a nakon završene godine dana novicijata 30. lipnja 1929. polaže privremen zavjete. Nastavlja s daljim školovanjem i studira bogosloviju na Bistriku u Sarajevu. Dana 30. lipnja 1933. polaže svečane zavjete a 2. lipnja 1935. zaređen je za svećenika.

Od svećeničkog ređenja, kroz nepunih pedeset godina misništva služio je po mnogim župama naše Provincije, dok se nije na koncu kao umirovljeni svećenik pridružio samostanskoj zajednici na Petrićevcu. Ne govorimo o njegovim službama više, no što je on sam za života poručio. Njegova poruka u Oporuci je interesantna:

- Da se u Nekrologiju ne nabrajaju mjesta i njegove službe, nego da se samo upiše "ime i prezime, služba i godine života, s datumom smrti i ništa više".
 - Da se u našem službenom listu *Bosna Srebrena* pribilježi da je "u ratno doba i poratno vrijeme vršio pastoralnu službu u 9 /devet/ župa napuštenih i upražnjenih i to u dvije runde: 5 + 4, gdje danas služi 7 svećenika.
1. runda: Šurkovac, Ljubija, St. Rijeka, Prijedor i Bos. Novi.
 2. runda: Ključ, Sanski Most, Prijedor i Bos. Novi.
- Prevozna sredstva bila su: štap u rukama, torba na leđima i gdje se moglo, služio sam se biciklom i vlakom⁷⁶".

Stvarno, bio je osoban, s posebnim načinom razmišljanja i komuniciranja. Imao je uzrečicu "Kreča Ti živog"! Običavao je zamišljeno govoriti: "Teško je biti čovjek, ali i to se mora". S takvim svojim izrazima stvarao je vedro raspoloženje u jednostavnosti, koja ga je pratila tijekom cijelog života.

Smrtno je stradao u prometnoj nesreći 13. prosinca 1984. godine, na prijelazu prometnice, koja prolazi ispod samog petrićevačkog samostana. U Oporuci je preporučio da mu na sprovodu ne bude nikakvo pjevanje, nego da se radije moli krunica; da ga se poštedi od pohvalnih govora, punih verbalizma, uljepšavanja i ispraznih riječi. Ipak, na njegovom sprovodu 15. prosinca iste godine bilo je mnogo svećenika, časnih sestara, rodbine i vjernika, koji su svom fra Anti mnogo toga lijepog kazali, čak i pjevali pod Misom zadušnicom. Za pokoj i dobro njegove duše.

⁷⁶ Bosna Srebrena, siječanj 1985., br. 1.

Sa mladomisničkog slavlja fra Bosiljka Ljevara, Sasina,
10. kolovoza 1920. godine

Sa mladomisničkog slavlja fra Luke Komljenovića,
Sanski Most, 1938. godine

VDIO

ŽIVUĆI FRANJEVCISPODRUČJA SJEVEROZAPADNE BOSNE

1. Fra Franjo Josipović /Mile/ iz Motika, r. 16. veljače 1924, zaređen za svećenika 24. travnja 1949. godine.
2. Fra Rafael Lipovac /Franjo/ iz Budžaka, r. 13. ožujka 1925, zaređen 24. travnja 1949. godine.
3. Fra Velimir Blažević iz Stranjana, r. 9. svibnja 1936., zaređen 15. srpnja 1962. godine.
4. Fra Josip Božić iz Sasine, r. 25. srpnja 1937., zaređen 10. srpnja 1966. godine.
5. Fra Rafael Ivankić /Petar/ iz Golubića, r. 30. siječnja 1940, zaređen 10. srpnja 1966. godine.
6. Fra Dujo Ljevar iz Sasine, r. 2. veljače 1940., zaređen 14. srpnja 1968. godine.
7. Fra Ivo Jakovljević iz Miloševića, r. 19. rujna 1944., zaređen 26. srpnja 1973. godine.
8. Fra Juro Šalić iz Čivčija r. 1. listopada 1948., zaređen 27. travnja 1975. godine.
9. Fra Tomislav Jurić iz Vedrog Polja, r. 19. prosinca 1953, zaređen 4. travnja 1981. godine.
10. Fra Ivo Radman iz Šargovca , r. 12. travnja 1955.,

- zaređen 29. lipnja 1981. godine.
11. Fra Ivo Orlovac iz Bukovice, r. 21. kolovoza 1957.,
zaređen 25. ožujka 1984. godine.
 12. Fra Anto Ivanović iz Žuna, r. 30. svibnja 1959., zaređen
29. lipnja 1986. godine.
 13. Fra Božidar Blažević iz Kuljana, r. 2. siječnja 1961.,
zaređen 29. lipnja 1986. godine.
 14. Fra Ivica Matić, iz Kruhara, r. 10. siječnja 1961.,
zaređen 3. srpnja 1989. godine.
 15. Fra Franjo Radman iz Šimića, r. 7. kolovoza 1964,
zaređen 29. lipnja 1990. godine.
 16. Fra Vili Radman iz Šargovca, r. 15. siječnja 1968,
zaređen 29. kolovoza 1993. godine.
 17. Fra Mario Radman iz Šargovca, rođen 18. svibnja 1973,
zaređen 29. lipnja 1999. godine.

PRILOZI

FERMAN sultana Murata IV, izdan 1626. godine na traženje fra Tome Ivkovića, skradinskog biskupa i administratora Bosanske biskupije

Vjera Nazarena jest uistinu sveta, i knjiga njihova zadržaje svete zapovjedi Boga stvoritelja, i po nauku našeg poglavara proroka Muhameda, koji je utočište svijuh odabranih božjih, nasljednikom vjere Mesijeve od svih careva pravoslavnih /razumi: turskih/ obrana i pokroviteljstvo imade se učinit. I ne samo osobe njihove, nego i imovina, žene i djeca za vrieme presretnoga carevanja prave /turske/ vjere moraju se braniti i štititi tako, da na uzglavju pokoja i slobode počivaju. Ova spomenuv prečasnij kadija sarajski Husein efendi, koga nauk i mudrost nikad nek nemanjka, sretnom podnožju sjajnih vrata mojih javio je: da je biskup Toma Ivković, koji je ogledalo i prvolik /prototipus/ izpoviedajućih vjeru Kristovu, došao na sud, na kom se volja kralja kraljeva tumači, kazao je: da je počivajući u Bogu u broju sa svetimi izjednačenih u raju predšastnik moj sultan Mehmed u vrijeme osvojenja države bosanske i to oružjem nedobitnim svećenikom države one

ne samo slobodu podielio, da mogu u crkvah svojih po običaju obreda svog molitve brez svake pometnje obavljati, dalje je još čvrsto zabranio ako kog vremena duhovnici bosanske države budu putovali po okružjih Kaniže, Budima, Temišvara, Agrie, da čitaju egangjelje nevjernim /razumi: kršćane/, nek se nitko neusudi, nit od svećenika srbskih, nit od puka, nit od činovnika javnih u tom zapreke njim činiti. Ovo prikazav spomenuti biskup, zamolio je, da izdadem carsku zapovjed, koja će mu biti štitom, ako kad podje medju svoje nevjerne čitati evangjelje. Na njegovu dakle molbu ferman ovaj izdajem i zapoviedam, da po fermanu predšastnika moga Mehmeda, koji sada medju odabranimi sjedi, rečeni biskup po spomenutih okružjih slobodan i prost more putovati i evangjelje svojim sljedbenikom navješćivati. Ovako znajte i... Pisano mjeseca Šabana god. h. 1035. /p. I. 1626./.

/M. Nedić, Stanje redodržave Bosne Srebrene, Đakovo 1884., str. 26 -27./

FERMAN sultana Mehmeda IV, izdan na zahtjev beogradskog biskupa fra Mate Benlića, koji je 1651. godine upravljen na bosanskog vezira Siavuš-pašu i begove sandžaka Budima, Kaniže, Temišvara i Ugarske.

Kad primite ovaj ferman, znajte da je neki svećenik **Mato** Benlić, izmedj stanovnika Banjeluke bosanskom

divanu /sudištu/ molbeno pismo predao vrhu sledećeg posla: Kad koji svećenik umre u komu drago mjestu, nit se je blagajnik carski nit itko drugi u dobra ostavljena miešao; sad pako i blagajnik carski i vojvode, pak i drugi od dvorskih sluga /činovnika/ suprot starom običaju, suprot zakonom i suprot novim carskim naredbama naopako rade. Radi toga zapoviedam, da ako se u novih naredbama, koje pomnjivo morate pregledati izrično nesadržaje, da se od ostavljenih dobara koga svećenika isto može uzeti, ni po jedan način nepripustite, da se tko u dobra ostavljena, poslije smrti koga svećenika, suprot carskim naredbama mieša. Tako čineći nećete uzrokovat, da na novo carske zapovjedi izlaze. - Ovako znajte i carskom zlamenju viernost učinite.

/M. Nedić, *Stanje redodržave Bosne Srebrene*, Đakovo 1884., str. 33./

JUNAČINA FRA PETAR

Tužna bijaše Bosna ponosna pod osmanlijskim jarmom. Tužni i žalosni bili su njezini ponosni sinovi, koji od reda postadoše robljem bahatim gospodarima svojim. Kad je Osmanlija osvojio Bosnu ponosnu, pogazi je i zapali na sve četiri strane. Jadni narod razbjegao se svukud i strahovao je pred nekrstom, sakrivajući se pred njim. Osmanlija je razorio kuće bijedne raje, kćeri rajine odvedene su u sužanjstvo, junački sinovi njezini su što poklani što razagnani lutali od planine do planine, odrpani, izranjeni, gladni i žedni, braneći sebe i svoje, da im se do kraja sjeme ne umete.

Na stotine, na hiljade bilo ih je bez doma, krova i domovine. Na hiljade trunulo ih je po smradnim tamnicama na pravdi Boga, na hiljade njih je na kolac nabijeno na radost svojim okrutnim gospodarima. Nije bilo nikoga osim Boga da pomogne bijednoj raji koja je jedinom njemu vapila za svoj spas, svaki dan, svaki mjesec, svaku godinu, ravna četiri stoljeća.

Bog nije zapustio vjernoga naroda svoga, nego mu dade utješitelje i branitelje, koje diže iz samoga naroda. To su bili bosanski franjevci, sinovi tužne i osirotjele Bosne, koje narod prozva "ujacima", da ih lakše sakrije od turskog zuluma.

Kao što je krvav bio život bosanskog puka, tako je bio krvav život bosanskog ujaka. Bez kuće i kućišta, prebijajući se od nemila do nedraga, s glavom u torbi, tješili su ujac i narod svoj, krjepeći ga u vjeri, i ulijevajući mu nadu u bolju budućnost. Mnogo ih je umrlo mučeničkom smrću, a svi skupa patili su neizrecive muke. Uza sve muke nijesu ostavili naroda svoga, nego su s njim patili, s njim plakali i branili ga junački od nasilnih gospodara. Među bosanskim "ujacima" bilo ih je i takovih koji se nijesu bojali prihvatiti i oružja, da obrane sebe i narod. Jedan od takovih bio je i f. Petar Ćorković, rodnom iz Ivanjske u bosanskoj krajini. Fr. Petar je živio 1800-tih godina. Bio je junačina koji se nije svakom klanjao nego samo Bogu i pravdi, koji nije oči obarao pred svakim turetom, a kamo li da bi konja sjašio i s puta skrenuo, kako se je moralo, dok ture prođe! Turci su ga se bojali kao žive vatre, jer su znali, da je drugo cvijeliti po selima raju, otimati joj ono sirotinje, pripecati joj tabane vatri, ili je držati nad dimom dok ne bi i zadnji groš od sirotinje oteli;

a da je drugo iznijeti glavu pred fra Petrovu granajliju /duga puška srmom vežena/, jer fra Petar za pravdu niti bi turske glave žalio, niti bi svoju uklonio ili štedio. Zato su gledali da mu se na svaki način osvete i da ga maknu s puta.

Ta im se zgoda jednom pružila. O Božiću morao je fr. Petar nekud na put. Idući svojim poslom na konju, dojaši do neke vode, dosta duboke i široke, koju je morao gazom pregaziti, jer na njoj nije bilo mosta.

Kad je bio na sred vode, čuje s protivne strane gromki glas:

"Stoj papaze!"

Fra Petar podigne oči i vidi pred sobom Turčina sa uperenom puškom u njega!

"Sjaši papaze!" ture će.

- Mani se, beže, ćoravih stvari i pusti me u miru, reče mu fra Petar, kuda ću u vodu, kad vidiš da je zima, da srce puca.

- Sjaši papaze, ode glava, ruknu ture i podiže štuc /vrst duge puške/ k oku.

Fra Petar vidi svoje zlo, te skoči s konja do vrata u vodu.

- Uzjaši!

- Sjaši!

- Uzjaši!

I tako turčin stjera fra Petra dvaput u vodu i pope ga iz vode na konja. Nasmije mu se te ga pusti da ide, a on sam natjera konja na gaz. Uprav kad je Turčin bio na sred vode i pojo konja, ne sluteći ništa zlo, dokopao se fra Petar druge obale, te ljut kao ris, a moker kao čep, okrene se s konjem rijeci i Turčinu, prihvati se granajlije i cikne:

- Sjaši Turčine, da vidiš kako se lijepo o vlaškom Božiću kupati!

Turčin osta zabezeknut nad tolikom smjelošću papazovom; jer nije bila šala, na turčina ruku dignuti. Htjede skinuti pušku, ali fra Petar svoju diže na oko i reče:

- Sjaši Turčine, i ne hvataj za pušku, inače si dojeo!

Turčin vidjevši, da mu nema drugog izlaza, sjaši kao i fra Petar do vrata u vodu.

- Uzjaši!

- Sjaši!

- Uzjaši!

-Sjaši!

- Uzjaši!

Tako ti naš fra Petar turčina tri puta u vodu i tri puta ga na zor diže iz vode na konja, a kad je treći put turčin bio na konju reče mu fra Petar: "Sada hajde, ali nemoj da bi se mašio za oružje, dok te moje oko vidi, i doklen moja granajlija nosi, jer inače će ona poljubiti, poljubcem od kojega lijeka nema! A kad dođeš kući i na sijelo pohvali se, kako si papaza uredio!"

Turčin se poklopi i ode kući, cvokoćući zubima, a fra Petar, kad je Turčin zamakao, ode svojim putem.

Ovo je samo jedna zgoda iz doživljaja ovoga narodnoga junaka-ujaka, a sam Bog zna koliko ih je još doživio i preko svoje glave preturio.

Osim fra Petra bilo ih je još, koji su na sličan način branili sebe i svoj puk.

Narod im je bio zahvalan, štovao ih je i ljubio, na njih se u nevolji obraćao i od njih pomoć tražio.

/Fra Luka Tešić, Kalendar sv. Ante,
Sarajevo, 1929., str. 52 - 54./

IZ PUTOPISA FRA IVANA FRANJE JUKIĆA

Ostavivši Zavalje 16. sept. stupim opet na tursku zemlju, bihaćku krajinu, koju od austrijske države dijeli vijenac, tako zvani brijeg kraj međe protegnut, s koga sađemo u plodne i blage ravnice bihaćke, a na po sata odavde vidi se sam grad. Una posred ravnice teče, u koju, izvan velike rijeke Klokota, mnoge druge slijevaju se. Prvo selo kršćansko prođemo Žegar a u drugom razjašimo, to je bilo Vedro Polje, u kom katol. župnik prebiva i tu pet dana uzdržimo se...

Sept. 21 uputimo se kroz Bihać dalje; ovo je grad od turske Hrvatske poglaviti, s velikim zidovima i kulama u ravnici utvrđen, na Uni, i s koje jedan vodovod /kanal/ učinjen je oko cijeloga grada, da on isto kao u otoku - ostrvu - ostaje... Grad je dosta velik i morao je jak biti; ali sad su se zidovi mnogo porušili i opali, a niko ih ne popravlja; mislim zato da bude u jednom redu s drugima u Bosni gradovima. S jedne strane dobar komad zida srušio se, i kamenje je isti put oko grada zapriječilo, pa nitko se ne stara dignuti ga s puta.. Ostavivši lijepe bihaćke ravnine, tužnim okom još jedanput obazrem se na Bihać, i nedaleko na Uni gledam Sokolac, na prekrasnom jednom romantičnom mjestu, a to je tvrđava sad već zapuštena, a pod njom nekoliko turskih kuća...

Poslije Benakovca približimo se Kamengradu tvrđavi. Ja sam se pređe čudio zašto se ova tvrđava zove Kamengrad, jer i ostale su kamenite! No velika je razlika: druge su kamenom zidane, a ova je, rekao bih, narasla na jednom visokom kamenu. Mala ova tvrđava ima još jednu

manju pri strani združenu, niže nje kasnije napravljenu. Zapišam kiridžiju:

- Pripovijeda li se štogod o ovome gradu?

- Znaš ti - veli on - ljudi svašta kazuju, a ko bi sve vjerovao?

- Kaži, dakle, ono što ti vjeruješ? - Na šta on:

- Onaj gornji grad, vidiš li? Kad su ga Turci od kaurina oteli, snađu jednu gospoju, a ova ne htijući svoga poštenja i zakona skvrniti, skoči odozgor, a samo tkanica /pojas/ što joj se pretrgla, a ona zdrava u svoju vojsku uteče, može li to biti?

- Ako je bilo, zašto ne bi moglo biti? - velim ja.

- I čuješ li šta još kažu, da su odavle jednu bulidžu /tursku djevojku/ zarobili, koju su Turci blagom, koliko je ona težila, otkupili...

I. F. Jukić, *Putopisi i istorisko-etnografski radovi*, izdao I. Kecmanović, Svjetlost Sarajevo, 1953., str. 67 - 71./

Ni pun mjesec ne prođe, a mene opet 18 lipnja otpremiše iz Fojnice, ter tim istim putem dođem do Banjaluke. Odavde sad skrenem u Ivanjsku. Tuđe kod župnika prenoćivši, uputim se preko sela Šimići, Mičije i Turjaka, a za 6 sati prispijem u Gradišku bosansku. Koliko god opisivao ljepotu ovog mjesta, sve će ljepše ostati. Ravnica jedna preplemenita, a posred pružila se šuma Savski Lug, od Save ime noseći. Jedna gora od 6 sati raširila se je u daljinu, u kojoj rijetko je vidjeti drugo drvo već sami hrast u nebo grane šireći. Kroz njega prolazeć mogao sam sve od žalosti plakati gledajući kako je malo i

veliko ustalo da ga tamani. Jedni duge na hiljade sijeku; drugi za lađe i brodove, treći za vatru, prodavajući preko Save u Slavoniju... Prekosavci Gradišku bosansku zovu Brebirom. Za to ime ovdje nitko ne zna, već je svaki uvijek Gradiškom cepa. Varoš ova ima na obali Save nešto i grada i dosta priličnu trgovinu na skeli. Od Banjaluke, kud spada, 8 sati je udaljena.

Predanivši ovdje, natrag se vratim u Ivanjsku. Predjelje ovo /od 150 kršć. a 50 hrišć. kuća/ jedno je od najznamenitijih. Kuće pri brijegu od svaklen voćnjacima opkoljene, osobito šljivom kao gorom. Više ispod kuća vinogradi. Po srijedi teče nekoliko potoka. Pri brijegu vidi se podor Ivangrad, a unaokolo gore hrastove koje obilaze nebrojena krda /čreda/ krmadije. Po ovim gorama ima čitave čete Kranjaca te pale pepeo. Kazao mi je moj prijatelj Miško Šlezinger, čifut iz Carnika koji tuda rakiju prodaje, da je on lani u Gradiškoj platio veziru 600 for. sr., a ove godine 4.000 for. sr., za monopol kupovati šiške u 12 kadiluka... Za četiri sata sve ravnicom dođosmo u Kozarac, u varošicu u plemenitom mjestu za zapuštenom napolak tvrđavom. Ništa čovjeku ne čini se začudnije nego vidjeti tako siromašne i napolak opale kućerine a okolo neizmjerne vrtove, i bašče, i njive itd. Al je upravo siromaštvo, al je nevaljalasto?!

Ovdje prenoćivši za dva sata stignemo u slavni Prijedor, varoš na plemenitoj ravnici kod Sane. Imade i nešto slabe tvrđave. Varoš ova poradi trgovine svaki dan raste. Odavde po Sani na malim brodovima gone gvožđe u Biograd, a odande sol vlašku natrag. Brodovi ovi mogu podnijeti 50 - 2000 tovara gvožđa, kako je voda golema. U Prijedoru noćivši sutradan prevezemo se preko Sane. Za

jedan sat stignemo u Ljubiju, varošicu od 80 kuća i nekoliko majdana gvozdenih; a na ručak u Volar, gdje taj dan ostanemo kod ondašnjeg župnika. 3. srpnja ostavimo Volar i njegove hrastove gore. Spustivši se niz Staru rijeku i prošavši nekoliko sela, koje svako po nekoliko majdana ima, do ručka dođemo u Stari Majdan, varoš među dva brijega, kroz koju teče Stara rijeka okrećući nekoliko majdana. Mjesto ovo ima slabe tvrđave. Sva nahija staromajdanska i od strane prijedorska i trećinom banjalučka jesu brdovite i kršovite. Brda ova, osim dragog kamenja, daju svake vrste rudu. Na mnogo mjesta /osobito u nahiji star'omajdanskoj/ vidjeti je rupe i podore gdje se je prije 400 godina talila i plavila ruda, a sad se samo gvožđe opravlja; i ovo je najbolje gvožđe za cijelu Bosnu. Ljudi koji gvožđe ovo opravljaју, sami su seljaci, i to kršćani, "madžari" zvani /u staromajdanskoj nahiji u 15, a prijedorskoj u 9, a u banjalučkoj u 3 sela/. Oko podne ostavimo Stari Majdan te dođemo u Bardare, gdje su prije bile samo močvare i bare, sad pak selo, 2 majdana i kula Derviš-bega /prije kapetana, a sad muselima staromajdanskog/. Niže Bardara pređemo na Trnavi Sanu preko novog mosta. Odavle opet vidjesmo ravnice sanske, Sanski Most i Kamengrad. Taj dan eto nas opet u Sasini. Tuđe kod župnika predanivši sutra rano krenemo preko hladovite Beregemice, a ta tri sata eto nas pred kaluđerskim samostanom "Gomionica" nazvanome.

Selo ovo na podgorju Beregemice stranom je kršćansko a stranom hrišćansko. Ovih posljednjih je samostan. Tu teče rijeka Gomionica okrećući nekoliko majdana...

/I. F. Jukić, *Putopisi...*, str. 88-91./

U nahijama fojničkoj, travanjskoj i jajačkoj, što se tiče nošnje i razriječja, sve je jednako. Nu prešavši kod Banjaluke Vrbas, nošnja je već sasvim drukčija, a stranom i razriječje. U župi banjalučkoj seljaci sebe nazivaju šokcima. Odjeća njihova osobite je razlike s odjećom ostalih Bošnjaka: gaće su nalik pantalonama, tj. bez tura; ob zimu kratke i uske čakšire - puke hrvatske, koje prolaze po svijetu /Europi/ pod imenom mađarskih. Po košulji, koja je uska, rukavi ispleteni i mnogim iskićeni kiticama /po 40 na jednome/: kite od bijelog pamuka. Ovratnica na isti način ispletena i kiticama narešena, koje se preko ramena prebace. Zobun crvenom čohom na male reze iskićen, uokolo s pulama od kositera, a ponajviše išarani modrom i crvenom vunom. Zobun ovaj pripasan je s malom puškom okovanicom, koju nikad ne vadi. Pod njom ore, kosi, kopa, dapače mnogi i spava. Ob zimu pokriva ga do koljena "haljina" od sukna obojena u crno. Kapa u njih najveće je čudo. Ona je od najtanje crvene čoh. Kape ove prave terzije /krojači/ banjalučki po duljini od tri vrste; najduže su od lakta /rifa/, srednje od po, a najkraće od četvrt lakta. Kapu tu oni na rame prebace, zato ih ostali zovu Bošnjaci "krivokapama", a sami ju krste "hrvatka". Pitajući ih, što to znaменуje i odakle to dolazi ime, ne znadoše mi kazati, a od Hrvata ne znaju nit imena. Hrvatka /odgovoriše mi/ zove se kapa tako kao i zobun i fes. I takvo je, kazaše, ostalo ime od starine... Cure kršćanske do 12 godina briju se i nose perčin. Poslije, pako, ostave kosu, al ne bace hrvatke od po aršina /lakta/ dok se ne udadu. Udate omataju glavu i vrat čudnovato navezenom "iridom", i opet jedan komad puste po ramenu, a drugi na glavi stoji kao u pijetla iver /greben/. Ova irida isprepinja se s glavatim

iglama. Iz glave opet po pet visi sindžirića, a od ovih velike pare careviće. To je sve od srebra, i tako jedna igla vrijedi više od dvadesetaka /cvancika/. Po prsima padaju im đerdani srebreni. Đerdane i djevojke nose ne samo po prsima već i u pletenici. A na kapi trepeću prišiveni dvadesetaci. Ženske košulje, zobuni i haljetke ispletene su u divno išarane samom crvenom čohom i raznom obojenom vunicom, a kitice same bi mogle Argusove oči prebrojiti. Opregača od razne boje od vune opletena, jedna sprijeda a u mnogih straga, na poprijeku previjena.

U nahiji staromajdanskoj i prijedorskoj Bošnjaci zapadnog obreda zovu sami sebe "kršćani", a drugi nazivaju ih "madžari". Njihova nošnja jednaka je sa šokačkom, tj. s kršćanskom u nahiji banjalučkoj. U nahiji bihačkoj kršćane po isti način zovu "madžari". Njihova je nošnja na polak turska, kao što i drugim kršćana po srijedi Bosne, nu s tom razlikom da ovdje žene nose muške gaće i kudname usred ljeta...

/I. F. Jukić, Putopisi..., str. 93 - 95./

"UJAK" - FRATAR

Sretne li u Bosni i Hercegovini koji kršćanin fratra, smjerno će ga poljubiti u ruku i zamoliti blagoslov s riječima: "Blagoslovite ujače!" Tko ne pozna običaja, pomisliće, da je dotičnome onaj fratar u rodu; a nije; inače bi bio svim kršćanima rođak, jer ga svi zovu "ujakom". Odakle i šta znači dakle to ime?

Riječ "ujak" jest čista hrvatska riječ, koja označuje majčina brata, ili što se običnije turski zove "daidža". Ali se

ovaj turski naziv rabi među rodbinom, dočim se riječ "ujak" najviše upotrebljuje, kad se hoće naznačiti fratra. Da me čitatelji Glasnika pravo razumiju, potrebno je, da navedem povijest imena "ujak", kako je franjevcima zapalo. Kad je god. 1463. sultan Mehmed II. sa silnim čoporima bijesnih Osmanlija provalio u Bosnu, te je za kratko sebi podvrgo, kršćanstvo je ljuto stradalo. Nekrst je htio svakako da posve iskorijeni vjeru Isusovu u toj zemlji; zato je sotonskom mržnjom progonio sve ono, što je ovu dragu vjeru čuvalo. Na prvom su mjestu uvijek bili franjevci, jer su oni bili tvrdi zid, preko kojeg su morali doprijeti do vjere i njezinih svetinja. Da ih Turčin sve ne uništi, te time ne ostane narod pravovjerni bez pastira, a vjera bez branitelja, morali su se svakojako kriti, osim kad su morali nositi, i nosili su redovničku crnu haljinu, habit; ali su po habitu bili pripoznavani, te sveudiljnoj pogibelji života ili nasilju izvrgnuti. Dapače, upravo poradi svoje redovničke halje bili su napadani; čestoput bi na njih neprijatelj navalio s prijetnjom: More krstu! kako smiješ nositi tu gjaursku /nevjerničku/ haljinu? Znaš li ti, da ovo nije više gjaurska zemlja nego sultanova? Da izbjegnju franjevci progonima, a često istoj smrti, bili su prisiljeni izvan samostana nositi narodno odijelo. No ni po tome nisu bili uvijek sačuvani i sakriveni; jer pripoznati od zlikovaca, opet bijahu napadani: Zar bre, tako hodaš? Ti zakonoša svog mileta /naroda/, pa hodaš u vlaškim haljinama? Kamo ti hodžinska /svećenička/ haljina? Ele opet smrtna pogibelj i zlostavljanje. Zato si je morao jadni fratar u narodnoj odjeći uzeti i narodno ime, koje bi ga krilo od krvožednih Turaka. To ime jest "ujak", koje je općenito kod svake obitelji. Kakogod je u krugu obitelji najmilije ime majke,

tako se obiteljska ljubav prenosi s majke na člana izvanobiteljskog - na njezina brata, kojega obitelj zove svojim ujakom. Ovu ljubav prema ujaku prinio je narod bosansko-hercegovački na najdražeg si člana izvan roda - na svoga misnika fratra. Kad bi dakle zulumčari došli u koju kršćansku kuću i našli u njoj nepoznata čovjeka - a to je bio franjevac - predstavili bi im ga ukućani, da je to njihov "ujak", materin im brat. To ime, nadjeveno od nevolje, postalo je tako pučko i omiljelo, da sve do dana današnjega zovu franjevce ujacima; pa to ne samo katolici nego i rišćani, pa i sami Turci.

"Ujak" je duboko usađen u srce svoga naroda, kojem je on kroz četiri stoljeća bio sve: svećenik, učitelj, liječnik, savjetnik, zagovornik; "ujak" je bio u najčemernijim časovima otac svoga puka, koji se je samo svom "ujaku" za pomoć znao obratiti, premda je bio zajedno s njime patnik. "Ujak" je svojom višom naobrazbom i položajem imao ipak upliva kod turske vlade, te je mnogo puta uvažavala, što je on za raju progovorio. "Ujak" je jedini držao škole i u njima pito kršćane slovom znanja, te štogod je živih starijih pismenih Bošnjaka, učili su u franjevačkim školama. Kako u tursko vrijeme nije bilo liječnika, koji bi vidali boli, bijahu ećimi /liječnici/ "ujaci". Narod dobri potpuno je shvatio, što mu čini njegov "ujak", stoga mu je postao nenadkriljivo haran, odan i povjerljiv. Kad je "ujak" bio radi njega progonjen, krio ga je pod svoj siromašni krov i s njim dijelio komad crnog kruha; riječ "ujakova" za njega je bila riječ s neba; osoba "ujakova" bila mu je sveta, prijateljska . Tako je tijesan vez među "ujakom" i bosansko-hercegovačkim katolikom, da "ujak" uvijek ostaje njegov narodni svećenik, i toga mu časnog naslova

nitko ne može oteti. Franjevački red jest uopće pučki red: po svojem duhu, po svojoj iskrenosti, jednostavnosti, skromnosti, po svojoj ljubavi i požrtvovonosti za puk; a taj su dični naslov, još u većem opsegu potvrdili "ujaci"!

Sto je "ujak" bio svome narodu u krvavoj prošlosti, to mu je i u slobodnoj današnjosti. "Ujak" je svoga naroda najveći prijatelj, a to za to, jer je iz njega niko i najbolje pozna njegove rane i nevolje. Najveće blago poslije katoličke vjere, što ima Bošnjak, to je dobivena sloboda nakon četiristoljetnog robovanja. Ako ga upitaš, ko je najviše doprinio, da se njegova domovina oslobodi, uprijeće ti rukom u svog "ujaka"...

/Fra Anto Ćorić, Glasnik sv. Ante 1909.,
br. 10. str. 133 - 136./

BEGO

Ponajbolje od svih, bosanske franjevce je poznavao i opisao književnik Ivo Andrić. Ušao je u dušu franjevačke Bosne i fratra, pa je u svom književnom radu prikazao nezaboravne likove u odori sv. Franje. Uglavnom su to povjesne ličnosti. Međutim, naš fra Serafin Begić zvani Bego je figura u literaturi spomenutog pisca, stavljena u povjesne okvire druge polovice 19. stoljeća. Kao takav, Bego je poseban tip franjevca, koji potječe s područja sjeverozapadne Bosne. On nije sličan jednom fra Alojziju Mišiću, Jakovljevićima ili fra Petru Ćorkoviću. Nije to ni tip fra Marka Kmete, ni fra Petra Betunca. Predstavlja malo šaljivu, šeretsku spodobu u franjevačkom ruhu, koja nam kazuje, da bi Bego u Redu trebao biti malo drukčiji.

U pripovijetci pod nazivom *Proba* Andrić donosi prikaz jedne pripreme za primanje diplomskog kora kod fra Grge Martića u sarajevskom župnom stanu. Tu sve mora biti u redu. Međutim, fra Grgi prethodno dolaze u posjet trojica franjevac. Fra Grgo razmišlja, kako će se koji uklopiti na prijamu, gdje ih posjesti, kojeg u koju sobu, do kojeg uzvanika... Sve je osmislio, samo nikako nije mogao dokučiti, što će s trećim, Begom. O tome gorućem problemu fra Grge i inače provincije Bosne Srebrene Andrić lijepo piše u ovoj pripovijetci, iz koje - ocrtavajući lik Bege - vadimo slijedeće:

Siroče iz ubogog i zabačmog sela Bosanske Krajine, on je odrastao i školovan u manastiru Plehanu. Kad je došao u Plehan, to je bio plav, sitan i belolik dečak prćasta nosa i smeđih očiju, bojažljiv i povučen u sebe. Zvali su ga Markan i voleli svi odreda, naročito zbog njegovog divnog glasa i finog sluha. Kad je stupio u Red primio je ime Serafin, ali ubrzo su svi uvideli da nikad jednom fratru njegovo ime nije manje odgovaralo nego ovom «malom Markanu», i da otkad se pamti nije bilo tako nemirnog fratra i takvog veseljaka i obešenjaka kao što je plehanski Serafin. Ipak su ga, sa ostalim bogoslovima poslali u Mađarsku da završi studije. Bogoslovske predmete je učio nešto slabije, ali je bio prvi u latinskom jeziku, i njegovi pećujski profesori smatrali su da je šteta da se takav latinac vrati da učma negde u Bosni. Međutim, starešinstvo nije htelo da čuje o daljem ostajanju u inostranstvu: ono je bilo obavješteno da je fra Serafin, na štetu školskih predmeta i dobrog vladanja, naučio da svira sve moguće instrumente, da igra čardaš i peva mađarske

pesme, i to i takve od kojih pečujске snaše crvene iako se prave da ih ne razumeju. Nije bilo ni igre ni veštine u kartama koju on nije znao.

Ipak, iskrsla je neka neočekivana prilika i fra Serafin je otišao u Italiju, ali tu je proveo svega nekoliko mjeseci.

A kad se vratio u Bosnu, to je bio omalen i debeljuškast fratar, sa nepravilno podstriženim vencem nemirne i neposlušne kose, sa do nevidljivosti retkim plavim brčićima i jakim naočarima na kratkovidnim ali sjajnim i živim očima. Tek tada su starešine mogle da vide šta se napravilo od onog tihog i povučenog Markana, i kakve će muke imati Red sa njim i on sa Redom. Odmah se pokazalo da je teško naći za njega posao u manastiru, jer je tu kvario red i kršio disciplinu, a još teže negde u župi, izvan manastira, jer je isuviše voleo da se druži sa svetovnim ljudima, naročito sa muslimanskim varoškim meraklijama i veseljacima koji su ga cenili i priznavali zbog njegove duhovitosti, njegovog lepog glasa i sviračke veštine. Tada je među fratriba stekao nadimak Bego...

U stvari za fra Serafina se i ne bi moglo kazati da je neka teška pijanica ili nepopravljiv kockar, još manje da je neki razvratnik, isto kao što bi laž bilo reći da ne voli da popije, da posedi i zapeva u društvu, da promeša karte ili zametne ma koju drugu igru u kojoj se kleta kockarska sreća igra sa čovekom, dok čovek misli da se igra s njom. I sve bi se te mane i slabosti nekako pokrile, oprostile, a s godinama i smanjile, da nije fra Serafinovog oštra oka i opasnog jezika, njegove đavolske veštine da na svakoj stvari, u svakom čoveku i svima njegovim postupcima odmah otkrije ono što je neprirodno, neiskreno, i da nije, u isto vrijeme, njegove potpune nesposobnosti da to što je

primetio zadrži za sebe, da ne kaže i da ne pokaže drugima. Njegov dar oponašanja bio je tako razvijen i tako savršen i duhovit da bi polumrtva čoveka naterao na smeh. Sve su to opasne sposobnosti i u drugom svetu, a kamoli u ovom našem, u kome ljudi, u većini, vole da se smeju drugima, ali se boje podsmeha i karikature gore nego sablje i manijački mrze onog ko se na njihov račun našali.

Zbog svih tih svojih mana i osobina fra Serafin je, u toku godina, mnogo prepatio i još više glavobolje zadao svojim starešinama. Bio je mnogo opominjan i prekorevan, često kažnjavao. Bilo je slučajeva, i to ne jedan, kad se čak postavljalo i pitanje njegovog ostanka u redu. Pred tom mogućnošću, fra Serafin bi se istinski uplašio u popravio, ili bar iskreno obećao da će se popraviti. Takav kakav je, on je bio privržen svome Redu, i to više nego što bi itko mogao poverovati, više nego što je to i sam slutio, i istinski je želeo da živi pod tim starešinama kojima je često dosađivao, sa tom braćom sa kojom se toliko prepirao, i da umre, kad red dođe, u jednom od tih manastira o čiji se red toliko puta ogrešio. I kad bi mu zapretili tom najtežom kaznom, on je molio da ga kazne svakom drugom kaznom, i najstrožom, samo da ga trpe među sobom.

- Nemojte, braćo i poštovani oci, molim vas. Našem Redu treba jedan grešnik, ako ni rad čega a onda radi primjera, a gdje ćete naći boljeg od mene? Ajde, recite!

Tako je govorio fra Serafin braći i starešinama kad bi se, o velikim svetkovinama, iskupili u nekom manastiru i uzeli da pretresaju, malo u šali a puno u zbilji, fra Serafina i njegove «slučajeve». A ta njegova mala upola šaljiva molba bila je tako iskrena i usrdna da bi se poneki od mrkih i starih defmitora nasmejao ili sažalio. I tako se stvorio i s

vremenom ustalio neki napola snošljiv odnos između «majke Provincije i njegovog sina Serafina », kao što je on sam imao običaj da kaže.

Sad je već dobro ušao u četrdesete godine, navikao se on malo na disciplinu, a fratri na njegove povrede te discipline; malo se smirio sam od sebe. Smatra se već odavno kao stvar sama po sebi razumljiva da se fra Serafinu ne poveravaju nikakve teže ni ozbiljnije dužnosti, jer je svaki takav pokušaj uvek završavao rđavo. Dugo su ga slali iz manastira u manastir, premeštali sa jedne župe na drugu, gonili ga, po kazni, čak u Ramu, pa je i to prestalo. Sad živi u kreševskom manastiru, ali svaka dva - tri meseca nađe načina da ode kod nekog od svojih školskih drugova koji su na gradskim župama, s tim da im pomogne o Korizmi ili velikim svetkovinama, u stvari da malo odahne od manastirske stege i jednolična života. A i njemu se drugovi obraduju. Svi oni znaju da fra Serafin nije uvek lak ni smiren gost, ali znaju isto tako da se parohijska kuća u koju on navrati ispuni uvek smehom i životom, i da u njoj tada ne može biti sumorno ni dosadno...

Župnik nabraja goste koje je za subotu uveče pozvao i već sada opominje prijatelja da se uzdržava u piću i da pazi na ono što će reći pred strancima i uglednim ljudima, ako hoće da učestvuje na selu. Fra Serafin se buni.

-E nemoj me, brate, ni dovoditi među njih.

-A ti malo obuzdaj taj svoj krajišnički jezik!

-Obuzdaj. Obuzdaj! Ti znaš da to meni ide od ruke.

A i ne koristi mi ga obuzdavati, jer ja kad preko đemalanem, ono ispane još gore. Nego ti mene daj u neku sobu u kojoj neće biti ni duhovne ni svjetovne vlasti.

-Teško je naći sobu za tebe Serafine, - kaže fra Grgo prekorno, ali sa nehotičnim osmjehom ispod oborenih smeđih brkova.

-Ti kako znaš i umiješ, ali ja ti te konzule i monzule ne volim pa ne volim.

-Eh, ne voliš. Kad bi ja pokazivao koga sve ne volim i šta sve ne volim, kud bismo došli!

-Ama, lako je tebi. Ti što čo'jeka manje voliš sve slađe umiješ s njim da razgovaraš...

-Ajde prođi se besposlice!- brani se župnik kao čovek kome nije do prepirke, jer ima drugog posla.

/Ivo Andrić, Žeđ, Mladost, Sarajevo 1977., str. 80-86./

PRIZNANJE I ZAHVALA FRA STIPI RADMANU

Fra Stipo Radman je uložio ponajviše truda prilikom izgradnje rezidencije, kasnijeg samostana na Petrićevcu. Na požrtvovnom i nesebičnom radu subraća su mu toplo zahvalili:

Zahvalnica p. o. Predsjedniku 1876.

Mlogo Poštovani i poštovani otci!

Naš vrli i pravi ljubitelj obćega svakog dobra Fra Stipo Radman sadašnji Predsjednik ove Redovničke Obitelji u Krajini, koi je kroz pune 4. god. svojim otčinskim upravljanjem ovu obitelj usrećio, i uprav ovoj Obitelji temelj metnuo, brigom i neprestanim nastojanjem svojim Sagradivši nam novu Rezidenciu na Petrićevcu, neprašćajući ni trudu ni vlastitoj kesi svojoj, sad, porad

slaba zdravlja i suviše brige, koja mu hudi zdravlju, javno odrekao se je Predsjedništva.

Mi premda nemožemo našem dobročinitelju, dok smo živi, dovoljno na njegovoj ljubavi i dobročinstvu nama učinjenomu zahvalit, ali samo da znade on, i sva braća u Državi, da hoćemo i želimo biti mu zafalni, evo javno prid Vama, Mlogo Poš. Otcu! mi mu sinovski zafaljujemo, i zafalne sinove dok smo živi obvezujemo se.

Sad Vam ljubeći ss. Ruke, i sinovski pozdravljajući, jesmo Vaših Mlogo Poš. i Post. ot.

U Ivanjskoj dneva 1. 4. 1876.

Priponizni sinovi:

Ja Fra Ambroža Radman, vikar r. s.

Ja Fr. Lovro Tadić Dis. Res.

Ja Fra Marko Marić, Nadstojnik Gradje i Dis. Res.

Ita est Fr. Stephanus Radman Praesidens

/Arhiv Provincije Bosne Srebrene u Sarajevu,
fasc. Petrićevac 1766 -1893., br. 17./

PRIZNANJE FRA FRANJI ĆURIĆU

Priznanica

kojom doli vlastoručno podpisani Otcu ovoga okružja Krajiškog okupljeni 15. pros. 1877. priznaju i svjedoče, da je Čo. fra Frano Ćurić Bišćanin, kao Predsjednik u Ivanjskoj kroz svojih 7 godina upravljanja bio ovoj Obćini koristan u svoti groš. 80,763., kako se

mora svatko osvjedoči iz doli podpisanih svota, koje su
povađene iz Zapisnika občenskih, i od tadašnjih Diskreta
podpisanih, to jest:

1. Gotova novca prido je groš	25,467.
2. Odonu 16,000 groš. dužnih prido je još	13,435.
3. Prijeko primljenog Inventara ostavi on viška gr...	10,584.
4. Za milč na Petrićevcu on iz svoje administracije dade
groš	12,482.
5. Kaurinu da peče ciglu, za halat itd. potroši groš...	5,064.
6. Za kreč, istog prinos, potapanje itd. osim hrane gr	4,941.
7. Za 10,000 daske hrastove, osim hrane, ukupno dade
groš	1.500.
8. Za košanu, hambar /prinešeno na Petrićevac potroši
groš	350.
9. Za pokrov kuće ivaščanske, osim hrane potroši groš	2,880.
10. Za Štalu i krmetnjak osim hrane potroši groš	1,500.
11. Za ogradu avlie osim hrane potroši groš	1,000.
12. Za baru Idžanovu dade groš	1.380.
13. Za baru Damića dade groš	180.

Svota: 80,763.

Pisano na Petrićevcu, dne 15. pros. 1877.

Fra Ambroža Radman

Fra Jakov Blažević r. v.

Fra Lovro Tadić r. v.

Fra Stipo Radman

Fra Stipo Orlovac Predsjednik

POS LJEDICE PALJENJA REZIDENCIJE NA PETRIĆEVCU

U borbama austrijske vojske i pobunjenika 14. kolovoza 1878. godine izgorjela je zgrada rezidencije franjevac a na Petrićevcu. O tome piše aktualni predsjednik fra Stipo Orlovac. Piše 11. veljače 1879. godine iz Kumsala, gdje su se dobrotom bega Džinića sklonili Petrićevački franjevci u njegov ljetnikovac. Pismo je upućeno fra Franji Ćuriću, bihaćkom župniku. Između ostalog, piše:

"Fala dragom Bogu kad je ostala glava na ramenu! Šta se je s nama dogodilo, i kako smo deverili u vrijeme boja sbivšega se na 14. Kolov. pr. god. to mislim da ste razumili podpuno od istoga Šime /sluga iz Like - B. G./ koi je u najvećoj prigodi i bio za svaka i vidjeti, dočim smo mi na cerek sata sretno izmakli - ele blaženi koji uteku, jer su njihove glave na ramenima ostale!... I ja sam mlogo kvara privatnoga imao u vrijeme bune. Propo mi je veliki sat, puška tančica, ćurak veliki, pijati, noži, knjige, slike, čaršafi, findžani, djezve itd. A od obćinskih stvari u koliko se sjećam propalo je: devet dušekah, 14. jorganah, 24. jastuka, 30. čaršafah, 20. navlakah, 20 tovara kukuruza, 8. tov. šenice stare, tri kladnje nove šenice, oko 70. vozovah sjena, vina 8. tovarah, slanine 60 okah - motike, sikire, kose, grablje, vile, bačve - kace od 300. kotlovah, zob nepoževena ostala, kuruzi posiani na pola propali, ograda legla sva, pokućstvo sve, jednom riečju: bilo pa i prošlo. Zato Vam velim ukratko: "Osim Boga samoga nitko nezna

našega kvara". Dao sam već dosada 24. dukate za Sjetio, a za popravu ovoga čardaka još toliko...".

/Arhiv Franjevačkog samostana Petrićevac, fasc. Ivanjska/

FRA ALOJZIJE MIŠIĆ
župnik u Bihaću
/1894 -1903./

Vrijeme njegova župnikovanja u Bihaću bilo je kroz dugi niz godina i starome i mladome duboko utisnuto u srce. Nije bilo ni jednog njegovog župljanina, koji ga nije volio, poštivao i odan mu bio kao dijete majci.

Vjerski život župljana iz temelja je preporodio. Nestalo je svađa i međusobnog trvenja. Osnovao je još onda razne katoličke, ekonomske i nacionalne organizacije: Marijinu mušku i žensku organizaciju, omladinsko društvo, savez hrvatskih trgovaca, tamburaško i pjevačko društvo u gradu a u selu, može se reći, nije bilo odraslije ni muške ni ženske osobe, koja nije bila trećoredac sv. Franje Asiškoga i po pravilu toga reda živjela. Nije bilo kršćanske kuće u kojoj se nije jutrom i večerom molila zajednička molitva ukućana, u kojoj nije bilo poštivanja mlađih prema starijima, bratske sloge, međusobnog poštovanja i pomaganja.

Po običaju starih bosanskih franjevac, svako selo njegove župe imalo je školu kršćanskog nauka, u kojoj je svu djecu počevši od pete godine pa dalje poučavala kakova starica koju je narod zvao katehistica. Ako je bilo

veće selo i prema tome više djece, bile su po dvije, tri takove starice katehistice. Obično su bile siromašnijeg stanja. Župnikova je i roditeljska briga bila da za uzvrat takovu staricu opskrbe svim potrebnim za život. Opskrba je bila u naravi: žito, haljinka i drugo. Djeca su se natjecala, koje će bolje znati kršćanski nauk. Kad je župnik prolazio selom u poslu opremanja bolesnika ili da nadzire škole kršćanskog nauka, hvatala su se djeca za haljine svojih majki tepajući im: "Mama, vodi me pjatru /fratru/, da mu kažem što znam". Dobri Alojzije upitao je svakoga ponešta i kad mu je dijete znalo, pomilovao ga je po licu davši mu kakovu opomenu; da sluša tatu i mamu, da bude dobro i moli se Bogu. Djeca su veselo i rado odgovarala da će slušati njegove opomene a on bi ih tada darivao kakvom sličicom, medaljicom ili ako je bilo siromašnije kojim darkom u novcu da mu majka štogod kupi. Djeca su razdragano pokazivala roditeljima, što su dobili od fratra. Tako je to išlo u natjecanju, tko će bolje znati kršćanski nauk. Što im je kao mladima bolje u duši usađeno, to im je neizbrisivo ostalo i u kasnijem životu i po tome su živjeli i na isti način prenosili na buduće naraštaje.

U staro tursko doba pa i mnogo kasnije u austrijsko izaokupaciono doba nije bilo sirotišta ali ni sirota kao kasnije. Može se reći zasigurno da nije bilo ni jednog siročeta koje bi se klatarilo od kuće do kuće golo i boso tražeći kruha i haljinku da se nahrani i zaodjene. Tu su pojavu stari bosanski franjevci na vrlo praktičan način rješavali onako po kršćansku. Umre li na primjer djeci otac i majka, već se našlo dosta kršćana ljudi i žena čija su djeca pomrla ili ih nijesu imali, da su se otimali koji će koje dijete posiniti ili pokćeriti ili ako nije bilo takovih, bilo je

bolje stojećih kršćana, koji su siročad primili k sebi, odhtranili ih zajedno sa svojom djecom čuvajući i uzdržavajući ujedno i njihovo očinstvo. Kad su se takova siročad osovili na vlastite noge i poodrasli - oženili su ih i poudali kao svoju vlastitu djecu i pomogli im da na svome starom ognjištu opet zakuće. Takova djeca sve dok nijesu poodrasla, nijesu ni znala, da im to nijesu njihovi pravi roditelji, jer su ih odgajali kao svoju vlastitu djecu ne praveći nikakve razlike.

Taj dobri kršćanski običaj fra Alojzije je nastojao da očuva u svojoj župi i kroz devet godina njegova župnikovanja u Bihaću nije ni jedno siroče bilo prepušteno samo sebi da se klatari od nemila do nedraga.

Ovaj lijepi običaj providjenja sa sirotama nažalost iščezava u današnje materijalističko doba i razlog tome je ohladnjela kršćanska ljubav i nesavjesnost nekih osoba, koje momka ili djevojku nagovaraju da kod suda tuže svoga hranitelja za najam; tobože da je on ili ona u kući svoga hranitelja privređivala od sedme godine a on im nije ništa platio. Ovakovi se bezdušnici ništa ne obaziru, koliko su truda imali njihovi hranitelji, dok su ih odgojili do sedme godine. Ili zar nije dosta što s njima provide kao sa svojom vlastitom djecom. Na ovako razorno djelovanje nesavjesnih ljudi fra Alojzije je budno pazio i kod suda ovakove pokušaje sprečavao, pa u njegovoj župi nitko se nije ustručavao primiti siroče pod svoj krov, bilo to na selu ili u gradu.

Pomoću kat. vjerskih organizacija i društava preporodio je vjerski život svojih župljana, pazio je i nastojao da u njima učvrsti vjerski duh uklanjajući mane, zavade i mržnju u katoličkom narodu a onda je pregnuo

svim silama da svoj narod i ekonomski pridigne i nacionalnu hrvatsku svijest probudi. Često je držao ekonomska predavanja sakupljenim težacima na selu a još više u razgovoru sa pojedinim težakom upućivao ga u napredno gospodarstvo. Obilazio pojedine težake i njihova gospodarstva kao i cjelokupna sela, pa što je dobra i napredna našao, pohvalio je a što je primitivna i nerentabilna, upućivao je kako se i to može bolje isplatiti samo ako se racionalno gospodari. U tu svrhu davao je i gospodarske knjige, osobito knjige društva sv. Jeronima. Najviše je u tom postigao prednjačeći na svome malom ali uzornom gospodarstvu župskom.

U Bihaću je od davnina cvao domaći seoski obrt, osobito gledom na tkanje platna i sukna. Tu je granu domaće privrede osobito preporučivao i skrupulozno pazio da se ne napusti, povodeći se za novotarijama. Uglavnom narod ovoga kraja ima se zahvaliti njegovu uplivu da je skoro sve svoje potrebe glede odijela sam svojim obrtom privređivao sve do konca drugog svjetskog rata. To je vrijedilo osobito za glasovito domaće bihaćko platno, koje je često fra Alojzije i za crkvu kupovao dajući od njega izraditi lijepe oltarnjake i misne velike košulje. Sav platneni namještaj za svoju župsku kuću kao čaršafe, krevetnjake, navlake i peškire pravio je od domaćeg platna i tako je davao pobudu da se taj korisni obrt i dalje goji i podržava u narodu.

U gradu je nastojao pridignuti trgovinu i obrt kod katoličkog elementa. U tu svrhu izmirio je do njegova doba, smrtno zavađene neke katoličke trgovačke obitelji, savjetujući ih i nastojeći da odgajaju mlađi trgovački naraštaj. Organizirao je trgovačko i obrtničko društvo za

međusobno pomaganje i upućivao ih da se late raznih trgovačkih struka i raznih zanata, da s istim trgovinama i zanatima ne prave jedni drugima konkurenciju, nego uporedo međusobno natjecanje, bez nanosa štete jednih prema drugima. Svojim uplivom i zagovorom tražio je i nalazio potrebne kredite, da se još više i još bolje razvije njihova trgovina i obrt.

Do njegova vremena narodna hrvatska svijest bila je, može se reći, uspravna i mrtva. Obilazeći od jednoga do drugoga u gradu, imajući u pomoći neke osvještene činovnike, nagovarao ih je da osnuju kakvo nacionalno hrvatsko društvo. Pripravivši ih tako kao pojedinačno, jednoga ih dana navečer sabra u župski ured, gdje osnuju Hrvatsko pjevačko i tamburaško društvo Krajišnik. Iznajmili su dolične odgovarajuće prostorije, gdje će se nedjeljom i svetkovinama a i drugim danima po mogućnosti sastajati. U društvenim prostorijama bila je i čitaonica. Iz toga društva potekla je i sinula prva iskra hrvatske nacionalne svijesti u tom kraju i za kratko vrijeme svatko je bio svjestan i orijentiran tko je i što je - naime da je Hrvat.

Župska crkva bila je malena i neugledna. Neumorni župnik odlučio je iz temelja restaurirati i proširiti. Porušio je stari nespretni prezbiterij. Crkvu u doličnom i odgovarajućem stilu produlji za 11 metara i novi prezbiterij dade ozidati i urediti. Sav plan za crkvu besplatno je izradio ing. Karlo Fitzinger a ondašnji okružni prestojnik Lothar pl. Bergs dao je besplatno sav drveni materijal iz planina više Bihaća zvana Lipa. Za veliki oltar dao je nacrt g. Franz Kipar iz Zagreba a izradio je majstor Josip Dumba iz Češke. Vrata na tabernakulu poklonio g. Bergs, okružnik.

Dva sporedna oltara po nacrtu g. Fitzingera izradio opet Josip Dumba.

O. Mišić je kupio za crkvu jednu kuću od Stipe Ivkovića a drugu od jednoga muslimana, koja je smetala proširenju crkve. Iste je dao porušiti, te je tako proširio crkvu i prostor oko nje. Tako je učinio da crkva zaista bude hram Božji i svojom vanjštinom i nutrinom.

Najveća neprilika za župnika bilo je to, što je župski stan bio u Žegar, odnosno na Križu iznad groblja - danas vlasništvo nekog Rukavine, čiji su stari doselili iz Like. Župnik je morao dvaput, jednom prije podne na misu a drugiput po podne na katehizaciju ići u grad crkvi, koja je od župnog stana bila udaljena 2 km. Radi toga neumorni fra Alojzije odluči sagraditi župski stan u gradu bliže crkvi. Kupio je gradilište na podesnom mjestu u Bihaću i odmah počeo sa gradnjom župskog stana godine 1900, kojeg je za 4 mjeseca potpuno dopremio. Župski je stan vrlo lijep, solidan i prostran. Osim kućne kapelice, kuhinje, sobe za služinčad i podruma, ima devet soba od kojih su dvije vrlo lijepe sale. Mišić je sve troškove i za gradilište i za župski stan izveo sam iz svoje vlastite prištednje tako, da nitko nije dao ni jednoga helera, nego je sve to u strogom i najstrožijem smislu rečeno bila njegova vlastita redovnička prištednja. I kuću i gradilište i dosta veliku njivu podkućnicu prepisao je na franjevački samostan u Petrićevcu, jer je to sve u strogom smislu kupljeno iz redovničke prištednje. Župski stan u Bihaću bio je sve do svršetka drugog svjetskog rata jedan od najljepših župskih stanova u Bosni i Hercegovini a to je i danas.

U ovako vjerski sređenoj župi lako je kasnije bilo župnikovati, ali da se uredi i preporodi jedna župa, traži se

truda, muke, samoprijegara i taktike, kao i upravnog znanja a najviše se hoće da župljani u župniku vide model - uzor svih vrlina - pravog apostola a sve su to bihaćki katolici vidjeli u svom fra Alojziju, kako su ga obično kratko zvali - naš Pralozija.

Braća Mato i Luka Lovrić iz Žegara pričali su ovaj slučaj iz vremena župnikovanja fra Alojzina u Bihaću:

Mi smo težaci žegarski godinama sijali pšenicu u svome polju i lijepo nam je uspijevala i ako je naše polje dosta pjeskovito. U zadnje doba nakotilo se toliko vrabaca i upravo kada pšenica pred žetvu zaradi, navali na nju svakodnevno oblak vrabaca, pa su nam nekima djelomično a nekima posvema uništili sav trud i muku. Kolikogod pojedu, toliko i još više ospu iz klasa na zemlju. Nikakova strašila, koja smo po njivama stavljali i sve naše hakanje nije nam pomagalo. U takvoj nevolji kuda ćemo nego fra Alojziji. Dođe nas nekoliko u njegov stan i molimo za savjet. Kad smo mu ispričali svoje jade i nevolje, on ode nekuda i za kratko vrijeme dođe obučen u nekakvu kratku košulju a u rukama je nosio nekakovu knjigu i bocu vode i pođe s nama. Kada smo stigli u polje zasijano pšenicom, zađe on u njivu. Podugo je molio i zazivao pomoć Božju i zagovor svetaca, da se otkloni s nas ova nevolja i šta će biti - vrabci su padali na živice i ograde u međama i dalje i tamo su cvrkutali žalovno, ali na čudo sviju nas, nijesu smjeli padati na pšenicu i nanositi nam štetu. Radi svega dragoga a naročito radi ovoga smatrali smo ga mi Žegarani Božijim čovjekom.

Ostavivši lijepih knjiga župskoj knjižnici, godine 1903. nakon devetgodišnjeg župnikovanja u Bihaću,

premješten je u Banju Luku da preuzme **gvardijansku** dužnost, po drugi put u samostanu Petrićevac.

Kao mostarski biskup, kad se vraćao sa godišnjeg odmora iz Slovenije, znao se često navratiti svojim Bišćanima, održati im nedjeljom pučku sv. misu i propovijed, u kojoj je naročito naglašavao da se drže svoje sv. vjere, da ju junački i neustrašivo ispovijedaju kao njihovi predci, da se ne povode za novotarijama i čuvaju svoje lijepe običaje.

/Kronika župe Bihać, str. 6 - 13./

+ O. Vojislav Ćurić

VRBA

/Seoska pripovijest/

Izrasla je na samu, gdje nije vidjeti ni drveta ni grma, ni travke zelene. Uzrasla je gore visoko prama vedrom ili tmurnom svodu nebeskom, više nego što druge običavaju rasti, kao da je svojim vrhom tražila ozgor nešto zagonetna, što joj se moralo dati. Savijenim granama upirala je dolje u Bogom prokletu i korovom zaraslu zemlju.

Zimi, kad prekrije snijeg, pada s nje po koja gola grančica, a pod bijelim pokrovom **na** daleko počiva narav od trudova svojih; samo na njoj odjekuje krik vrana i drugih ptica zlokobnica.

Kad grane lijepo pramaljeće, kad ova kukavna zemlja najsličnija biva zemaljskom raju, kad drvo lista, grm cvate i trava se zazeleni, tad i ona prolista, te granama i lišćem svojim upire dolje u Bogom prokletu i korovom prokljalu zemlju, a u truloj joj šupljini legu se vrane,

gavrani i gamad, da se do godine po zapovijedi Gospodnjoj umnože, udvoje.

I kad sine srpanjsko sunce žarkim svjetlom svojim, te se peče natrudnjela zemlja, na daleko i široko tamo teško se znoji mnogo mlado i narovano čelo, čuje se pjesma patnje i boli, a na vrbi posjedala čitava jata vrana i gavrana i pjevaju pjesmu slavodobića nad smrću i krvoprolićem slabijeg, a grane njene sagibaju se dalje prema Bogom prokletoj i korovom obrasloj zemlji.

I kad nadođe mrtva jesen, kad se cvijeće, trava i lišće vraća u zemlju odakle je i uzeto, a tu i tamo zamire pokoji život: još se na vrbi ori pjesma ovome životu.

Tako to redom teče i jutrom rano i kasno večeri. A ponavljat će se kroz vjekove, dok bude vrba listati, dok zemlja bude korovom rađati.

Davno, kad se to ni zapamtiti neda, živjela je u selu siromašna obitelj. Nju sačinjavala dva brata sa ženama i djecom. Siromasi, pa se svakako živjelo: i radi i prebijaj se, pa opet i gladan i žedan. Ipak su dosta vremena mirno proživjeli oskudijevajući i hvaleći Boga, da nije i gore, dok sam vrag, Bog budi s nama, u njihovo životarenje svoje prste ne uplete.

Srce u čovjeka izvor je dobra i zla. Ako je ono dobro, to i čovjek gleda, da dobro čini i ako mu to ne polazi uvijek za rukom; ali ako je zločesto, čovjek i kad hodi i kad stoji sve na zlo navrće. "Od srca proizlaze zle misli ubijstva, bogohulstva i to je što čovjeka oskvrnjuje". Tako veli sv. Pismo.

Od srca je i vrag svoj posao započeo.

Stariji brat i domaćin poče na jedanput u sebi misliti: "Eto se mi taremo i mučimo, a ipak ništa nemamo i kruha nam fali. Šta je to, da nam se tako neda?"

Tad mu vrag nekako zgodno kroz usta probaci nešta malena i crna kao zrno prohe. On to oćuti, jer ga zaškaklja u grlu i mišljaše dugo bili ispljunuo ne bi li. I ne ispljunu. I to ružno sjeme prođe kroz grlo i zapade na dno srca. Klica mu je sumnja a rađa nezadovoljstvo sa zavišću. A tako se rađaju sva ostala nedjela i grijesi ovoga svijeta.

Posumnjao je domaćin na rođenog brata, koji se je s njim zajedno mućio i znojio, pa poče iz potaje zavirivati, da li ga u tećevini ne vara. Mlađi nije toga opažao i radio je jednako ko i do sada. Međutim iz dana u dan raslo nezadovoljstvo onoga. Napokon mu reće, da ne mogu dalje zajedno živjeti.

Podijeliše što su imali i siromaštvo udvojiše. Kad je po tom granulo prvo pramaljeće i Božja se priroda zazelenila zakitila, sjahu kroz jutarnje rumenilo slabašne još i nježne sunčane zrake. Svijet se iz sela razilazio poljem, da ga obrađuje, da vidi, gdje će u znoju lica patiti sve ljeto, samo da se sigurnije sa svojim siromaštvom skloni pod kućni krov kad zima zavlada. Sve je to izgledalo nekud tiho, trenutljivo, puno nujnih zvukova iz pjesme života.

Na jednoj se njivi vidjela dva čovjeka. Bila su to spomenuta braća. Izašli oni na tu njivu, jedino imanje svoje, koje su prošle jeseni na dvoje podijelili. Orađivali svaki svoj dio, ali se ne mogli za među da pogode, pa se gonili, svađali do zore. Stariji gledao, da sebi otkine koji pedalj više a mlađi opet nije dao svoga. I dođe do ružnih riječi. I dođe, da jedan na drugog kocem zamahnu.

Iza kratke tučnjave ležao je mlađi brat u lokvi vlastite krvi, koja se je kao dim pušila prama nebu, a sunčane zrake jednako su grijale - pravdu i nepravdu na tužnoj zemlji dalje. A zemlja ko zemlja srkala mahom krv ubijenog brata, kao što će kad ili tad li i sve nas požderati.

Stariji odležao za ubijstvo i vratio se.

Kad je opet na proljeće ograđivao svoj dio, udario plot preko prave međe na štetu djece brata svoga. Jedan vrbov kolac zabio na mjesto, gdje ubi rođenog brata. I taj kolac primio se zemlje i rastao na vlazi i krvi bratskoj čudno brzo dok nije od njega uzrasla visoka vrba. I kad je ograda istrula i pala, ostala je ona ispravna ko da prkosi.

Bratoubojica opazio to i - - bojao se.

Jednom ipak uze sjekiru u ruke i posječe ju. Ali Božja volja jest vrhu svega. Iz korijena potjerala vrba i narasla visoko ko i prije. I opet se je bratoubojica bojao strepio i kajao se .

Tako pripovijeda danas po koji u tomu selu sakupljenoj djeci. A djeca se plaše, drhture i kradom pogledaju na tu vrbu, što je uzrasla na samu, gdje nije vidjeti ni drveta ni grma ni travke zelene. Ona je uzrasla visoko gore prama vedrom ili tmurnom svodu nebeskom više nego druge vrbe običavaju rasti, kano da je svojim vrhom tražila ozgor nešto, što joj se mora dati. Savijenim granama upire i danas u Bogom prokletu i korovom zaraslu zemlju. Upirat će i dalje kroz vjekove, dok bude ona listati, dok bude zemlja korovom rađati.

/Kalendar sv. Ante za 1926. god., Sarajevo,
str. 84 - 86./

URAR FRA PETAR ĆORKOVIĆ

Fra Petar Ćorković nikad nije bio dokon čovjek. Uvijek se nečim zanimao. Obično je slobodno vrijeme provodio popravljajući satove, što mu je posebno išlo za rukom. Kako je bio duhovit čovjek, imao je zanimljivih susreta i dogodovština. Ovo je jedna, koju je pripovijedao fra Bosiljko Ljevar, a koja datira iz vremena kad su zajedno služili u Bihaću:

Jedne zimske večeri bili smo obojica u kancelariji, kad netko zveknu zvekirom na vratima. Fra Pero ustane da vidi tko je, pa se iznenadi kad vidje da je hodža sa Sokoca, noseći sa sobom sat njihalicu na popravak. Urgentno mu je, pa moli fra Petra: "Gospodine, do u četvrtak navečer neka je svakako gotov, jer trebam u točno vrijeme mužarom najaviti početak ramazanskog posta". S fra Petrom se usrdno oprostio i ode a fra Petar donese sat u kancelariju, gdje ga rastavi na sastavne dijelove a meni dade Zifferblatt da ga odnesem pod slavinu i dobro operem, očistim i pred štednjakom osušim. Onako zaprljanog, ponajviše od muha operem ga i donesem do štednjaka. U međuvremenu, netko me zovnu da iziđem vani kod pčela. Brzo stavim Zifferblatt u štednjak da se suši i iziđem vani. Zadržim se tamo pola sata, zaboravivši na satni dio u štednjaku. Vidjevši da me nema, fra Pero zovne kroz prozor: "Fra Bosiljko, što je s Tobom? Ponesi!" To me vrati iz zaboravnosti. Dotrčim štednjaku, otvorim i imam što vidjeti: Zifferblatt sav u plamenu! Ugasim plamen i onako nagorjelog donesem fra Peri, očekujući da će se jako naljutiti i zgrmiti na mene. Ali on se samo nasmija i reče: "Kazat ću Te hodži!" Uistinu, hodža je došao u četvrtak, očekujući da će primiti

popravljeni sat. "Je li gotov?" nestrpljivo pita fra Peru. A fra Pero mu odgovara na njemu svojstven način: "Moj hodža, ne pitaj! Imam jednog tupog i malo bedasta šegrta". Dalje mu ispriča što sam uradio s Zifferblattem. Hodža nešto progundā, izražavajući svoje nezadovoljstvo. Na koncu rezignirano pita župnika: "A što sada?" Fra Pero mu reče, da u ponedjeljak ide u Zagreb, pa će mu kupiti novi, isti onakav sat. Nato hodža zahvali i ode kući.

Mons. Ivan Vlašić dobro je poznao dr. fra Vida Miljanovića. U objavljenim propovijedima poslužio se mnogim umnim mislima i primjerima, koje je mogao čuti od ovog eminentnog franjevca. Njemu je posvetio jednu propovijed, iz koje izdvajamo ono, što ocrtava lik fra Vida.

FRA VID

Bio je on svećenik, franjevac i doktor teologije. Svi su ga izvanredno cijenili radi njegove svestrane izobrazbe i načitanosti kojom se on nikad nije razmetao. Ali smo ga još više voljeli, jer je bio vrlo jednostavan i skroman u svakom društvu, bilo to sa seljacima ili građanima i svećenicima.

Skoro cijeli svoj život proveo je kao župnik po raznim seoskim župama. Pa ipak, uza sav posao, knjiga mu je bila nerazdvojni drug. Ali tamo iza šezdesete počeo mu

vid slabiti, i malo pomalo on oslijepi. Radi toga je desetak zadnjih godina života proveo kao slijepac u samostanu.

Sad se isto pokazalo, koliko se kreposti krije u tom čovjeku. Naime, on se nije nikada ni jednom riječi, bilo kome potužio radi svoje sljepoće. A kad smo ga pitali, kako može biti tako ustrpljiv, on nam je smiješeći se odgovarao: "Ima toliko slijepaca na zemlji, pa zašto da ne budem i ja!"... kad smo ga jednog dana opet saletili pitanjima, kako može biti onako strpljiv u svojoj nevolji, on nam je jednostavno odgovorio: "Pa ako je i sam Isus morao onoliko trpjeti, zašto da i ja grešnik ne pretrpim štogod za svoje grijeh!"

Dakle, i on je upirao svoj pogled na križ Isusov. I raspeti mu je Spasitelj dao snage, da onako strpljivo nosi svoj križ za njim. Zato veli Sveto pismo, da je "riječ križa onima, koji se spasavaju, snaga Božja". A sveta nam Terezija Velika dovikuje: "Pogledajte na križ i sve će vam biti lako!"

/Fra Vid, mons. Ivan Vlašić, Iz Božje riznice,
Zagreb 1967., str. 184- 185./

KOLIKO VRIJEDI BEČ?

Mladi kandidat za svećenika - franjevca iz Bosne učio je u Beču. Mladića su svi voljeli, samo su se čudili, kako mu nitko ne dolazi u posjetu; kao da je siroče i nema nikoga. Nisu uzimali u obzir njegovu situaciju: on je iz Bosne, gdje se siromašno živi, pa ne može se očekivati, da netko iz nje dođe u Beč samo radi posjete. Ipak, pojavio se

otac mladića. Pomogli su *ujak*, selo i župa, pa mu je omogućeno, da ode vidjeti sina. Dolazi u narodnoj nošnji, što je interesantno građanima Beča. Kako se zadržao više dana, imao je vremena razledati grad. Pokazivali su mu ponosno znamenitosti mjesta i na kraju pitali:

- Kako Ti se sviđa grad? Da li je lijep? Koliko vrijedi Beč?

Jest, lijep je Beč za našeg čovjeka, vidi što do tada vidio nije. No, zamišljeno odgovara:

- Da, da, vrijedan je Beč. Ali, više vrijedi jedna dobra ljetna kiša.

Kad je ovo rekao, mislio je na kišu za usjeve, da bi bila rodna godina. Bečlije su se iznenadili takvom odgovoru i na njega dali svoj komentar:

- Pametan je ovaj stari iz Bosne, iako nema škole!

/Ovo pripovijedanje čuo sam u selu Barlovci, pa povezujem sa školovanjem fra Vida Miljanovića u Beču i eventualnom posjetom nekog od njegovih./

POSLJEDNJI ČASOVI MNGP. O. FRA MARIJANA JAKOVLJEVIĆA

Na čistu sriedu pred podne, 10. ožujka 1943., došao je u državnu bolnicu u Banjoj Luci mnogopošt. O. Fra Marijan Jakovljević, i taj dan smo postali sustanarima bolnice u jednoj sobi. Kako me je silno iznenadio, kad se je u pratnji vlč. Fra Dane Briševca, župnika iz Stratinske, pojavio na vratima moje sobe. Gledajući ga kako se milo s onim poznatim osmiehom svojim smieši pomislih, da mi

ide u posjet; nu kad bolje uočih u licu njegovu tragove teške bolesti, postade mi ciela stvar ozbiljnom.

Iza kratkog pozdrava jedva se je Fra Marijan spustio na stolicu. Prvo, što mi je htio o sebi dati na znanje, bilo je:

"Ja sam se već podpunno opremio! I sv. pomast sam danas primio. Neću ja da čekam do zadnjeg, već dok sam pri sebi!"

I dok je to govorio, u svem njegovu držanju čitao sam blaženi mir duše, koja se je spokojno predala u volju Božju. Ta bila je i inače vazda nekim posebnim mirom, mirom čiste savjesti; raspoložena i nošena zanosom redovničkog i svećeničkog duha, duboko religioznog i punog revnosti za slavu Božju i spas duša.

I pravo je Fra Marijan ocienio svoje bolesno stanje. Temperatura već tri dana 39°, a u okolici Banje Luke hara pjegavi tifus kao prava epidemija; k tomu godine života preko 60 /rođen 1880./ provedene ne u lagodnosti, već u naporu intenzivnog duševnog, a naročito u zadnje vrijeme i tjelesnog rada, koji su protkale svakojake nedaće: sve je to njegovoj bolesti davalo zaista vrlo ozbiljan značaj.

Uza svu tu ozbiljnost Fra Marijan je prvih dana bolovanja pokazivao vedro raspoloženje te bi se i sa liječnicima, nasmijan, šalio, pa i kad su mu davali ni malo ugodne injekcije. Znao mi je reći: "Ja se smijem, a oni misle, da me ne boli".

Često je spominjao svoje prelaznike iz Osredka blizu Cazina, očito zabrinut za njih kao dobar pastir, silom prilika odieljen od svog stada. Ta on im je, kad su izjavili želju za prielaz, prvi odkrio blago Kristove nauke. Podučavao ih i tumačio im na način njemu svojstven, kako se je on već znao spustiti do maloga puka, a i dušom,

punom znanja i žara. Tu je Fra Marijan bio na svom terenu, u svom "fahu". Tu je do punog izražaja dolazila ona: "Ex abundantia cordis os loquitur". Zato ga je to njegovo stado dušom i srcem zavoľjelo kao svoga dušobrižnika, koji je ostao neustrašivo uza nj i za vrijeme partizanske vladavine u onim krajevima. Kako su njegovi prelaznici čvrsto prionuli uz katoličku nauku, najbolji je dokaz slijedeće, što mi je Fra Marijan u svojoj bolesti pripoviedao:

Kad su partizani nekom zgodom doveli sobom u Osredak nekog pravoslavnog svećenika, Fra Marijan je otvoreno kazao sakupljenim prelaznicima: "Evo vam pravoslavnog svećenika! Birajte slobodno: ili ćete ostati, što ste sada, katolici, ili ćete prieći k njemu!" "Mi imamo popa! - bio je obćeniti odlučni odgovor - Nećemo njega! Ti si naš i otac i majka!" Pravoslavni svećenik nije niti pokušao štogod raditi, jednostavno se uklonio.

Svoju temeljnu odluku u katoličkom nauku začinjao je Fra Marijan vođen duhom pravog misionara i djelima nesebične ljubavi prema bližnjemu. Kaže mi, da je za sve potrebe svojih prelaznika stalno vodio brigu, a napose za djecu, siročad. "Šta sam im puta - veli - morao i od ono malo hrane svoje dieliti, da mi ne poskapaju od gladi. Zato sam ja morao vrlo često formalno gladovati". Kad sam to čuo, tada sam razumio, odakle ova velika promjena u vanjštini Fra Marijana od našeg zadnjeg viđenja.

Bolest je uzimala sve brži tempo. Vrućica je sve više izgarala izpaćeno tielo i srdce nesmiljeno slabila. Liečnik Dr. Davidović nastoji svim silama i sredstvima, da mu srce ojača. Pojaviše se pjege strašnog tifusa, koje su izvana izgledale bezazlene, ali u nutrini brzo počеше razorno djelovati, osobito na srdcu i mozgu. Bolesnik je s divnom

strpljivošću podnosio sve bolove, napose one od brojnih injekcija. Videći i on, da se njegovo stanje sve više pogoršava, zaželi još jednom sv. izpovied i sv. popudbinu. Taj dan je još mogao i sv. kronicu izmoliti, koju je inače rado molio. Šesti dan na večer nastupilo je bezsviestno stanje.

Osvanuo je utorak. Bolestnik je nepomičan ležao i teško disao. I taj dan izjutra kao i prije posjetiše ga njegova redovnička braća iz samostana Petrićevca, no ovaj put samo kao niemi svjedoci bolnog raztanka s jednim životom, koji se, eto, počinje trnuti; s bićem, kojega nestaje. Da, s životom i bićem toli dragim i milim samostanu, čije je obitelji članom bio! Dragim i milim provinciji, kojom je svojevremeno i upravljao kao provincijal, u kojoj je i inače vršio častne i odgovorne službe i njezin pomladak vodio kao profesor i odgojitelj. Drag i mio Redu, kojemu je bio na diku i ponos svojim uzornim redovničkim duhom kao pravi sin Asiškog Siromaška, a i svojim bogatim znanjem; za njega su mnogi govorili: "Taj je živa enciklopedija". Drag i mio svakom, tko je imao prigode, da ga pobliže upozna! To i takvo dragocjeno biće hoće, eto, da se izgubi našim očima.

Kleknusmo kod postelje bolestnikove, i vlč. o. Fra Dane Briševac odpoče s preporukom duše. Naša soba puna svete ozbiljnosti. Posebni osjećaji obuzimaju nam dušu. Slično nešto kao u mjestu, prije nego će doći u njega svemoćni tiranin. Neko se Veličanstvo približuje, da, kao da je već tu. Strahopočitanje se spontano budi sa sviješću, da je to Veličanstvo neumoljivo, bez milosti. S velikom moći, kojoj se nitko suprotstaviti ne može. Nastupa poput mrzle hladnoće, od koje kosti trnu. I mi klečimo kao

nemoćna djeca: niti što pomoći, niti spriječiti. Kao da već vidimo zamah smrtno kose nad životom, čije, eto, zadnje titraje pratimo s molitvom Onomu, koji je Gospodar i života i smrti, vremena i vječnosti. Jest, Gospodar i vječnosti! To je ono, što u tmurnu našu sobu prosijava zrakama blage svjetlosti, koja nam olakšava teret nemilog posijedka iztočnog grijeha, zaslađuje gorčinu ovog raztanka s vjerom i nadom, da će taj život pred nama samo na čas kao izgarajući stijen ugastnuti, da se onda ponovo razplamti u nebeskoj domovini punim sjajnim plamenom blaženog vječnog života.

Molitve jednako romone s usana naših. Bolestnik se brzo mienja u boji lica. Dah mu zastaje. Trzaji počinju. Nekoliko grčeva jačih u prsnom košu - kao da se brda lome, prije nego se survaju u bezdan, tako mi se tada pričinilo, jer kao da sam gledao u umirućem jedan duhovni kolos, koji se, eto, ruši u krhkom tielu, - i od našeg dragog Fra Marijana sada su samo hladni ostaci pred nama. Meni se u isti mah ote glasni uzdah: "Draga dušo!" a na licu osjetih suze, čisto vruće poput vode iz dubine, iz dubine srca i toplih osjećaja prema tako plemenitom bratu svećeniku, koji nas je taj čas ostavio.

Svi osjetismo konac jedne strašne scene. Zatim promjena. Neko odterećenje kao ono iza oluje pomiešano s tugom nad nastalom pustoši. Veličanstvo smrti je odstupilo od nas, i mi opet kao da se našdosmo u običnoj svagdašnjici. Pomolismo se zajednički za dušu pokojnika, i zatim se prisutni svećenici udaljiše da pripreme sve za prijevoz mrtvog tiela u samostan. Ne prođe dugo, i dođoše bolnički poslužitelji, pa onako mehanički, bezćutno, spustiše mrtvaca na nosila i odnesoše u mrtvačnicu. Slično

posjećenom stablu, kad padne na put, pa ga uklone, da nije na smetnju. I ja opet sam ostao.

Ovaj posljednji prizor bio mi je kao dodatak netom tako zorno danim točkama razmatranja od same smrti, toga spirituala, što ga je Stvoritelj dao grješnom čovječanstvu za njegovo duhovno vodstvo. Ali, ah! Koliko ih ga pozorno sluša i drži se njegovih savjeta?!

Spomenuh: mehanički i bezćutno položiše pokojnika na nosila i odnesoše. Pa na to su se poslužitelji već posve i navikli. Koliko sam puta motrio s prozora, kako kroz dvorište bolničko prenose mrtvace iz kužnih odjeljenja u mrtvačnicu.

Da, navikli su se! Pade mi misao, da je to jedna vrlo upadna značajka ovog "svieta", što ga je Stvoritelj imao na umu, govoreći učenicima: "Vi ste u svijetu, ali ne od svijeta". Taj se je sviet, a naročito oni, koji u njemu zauzimaju položaj t. zv. elite, posve navikao na upozorenje smrti, pa i danas, kad su ona gromornija nego ikada, uz ubojiti prasak topova, strojnica, pušaka, bomba, granata, mina i torpeda, posvuda, i u zraku i na zemlji i na moru.

Činjenica, da svaki čovjek mora umrijeti, priznaje se bez debate. Ali druga, isto tako sigurna činjenica, da iza smrti slijedi sud i vječnost u raju ili paklu, to za ljudsku "mudrost" i "silu" ne postoji. Stoga umjesto te jedne istine, na koju spiritual Smrt upućuje, radije se podaju tisućama zabluda, no uvijek s jednim istim završiti zaključkom: zemlja je čovjeku neko nebo, a sam si je čovjek neko božanstvo. Za tu sljepoću i obmanu veli jedan mislilac, da je najteže stanje, u kojem se čovjek može nalaziti, ići u susret sigurnom času smrtne kazne, kojeg ga čas nipošto ne bi smio zateći na tako sudbonosnoj stranputici.

Pokojni Fra Marijan za života je rado mislio na smrt, pa je i u svojim posljednjim danima samo proslijedio te misli: "Neću da čekam /sa sv. sakramentima/ do zadnjega!" Njemu su s pravom mogli sutradan pri ukopu na samostanskom groblju zaželjati: "Počivao u miru! Laka Ti hrvatska gruda!"

/Vlč. N. Tojčić, Katolički tjednik, br. 83 -
rujan 1943, Sarajevo/

FRA FRANJO PEJKIĆ PRETOČIO RAKIJU

U jesen 1951. godine časni brat fra Franjo /Mile/ Pejkić služio je u Beogradu. S njim u župi sv. Ante u Bregalničkoj bio je još fra Šimo Šimić a obojici kao starješina fra Edvard Žilić. Fra Šimo predloži da on i fra Franjo odu njegovoj majci u Posavinu, da tamo na Ulicama zbrinu pekmez za kuću, jer su šljive dobro rodile. Tako i učine. Fra Franjo je bio radostan. Kako i ne bi! Pekmez se miješao u kaznu a *veseli stroj* nudio dobru kapljicu. Uz to, dobro ga paze a on se raspričao i izvodio šale. Kad je bilo vrijeme povratka, sprema kantu pekmeza a fra Šimina mati stavi u fra Franjin ruksak dvije flaše rakije, jednu za fra Edvarda a drugu fra Šimi. I mati krene s njima u Beograd. U hodniku vlaka sjeo fra Franjo na kantu. Iako ga fra Šimina mati zove, ne ulazi u kupe. Kao, želi svježeg zraka. Stignu u Beograd a fra Franji svijetle oči. Majka dijeli milošću, ali nešto nije u redu. Obraća se fra Franji:

- Čini mi se pra Vrano, da su bile dvije flaše?"
- Jesu majko, i sada su, samo jedna prazna!"

- A kako jadan bio?"
- Duga noć majko, oni točkovi klapataju k' o maljem po glavi, a Vrane ožednio, pa se niz grlo pretočilo!"
- Ajd' sa srićom i dogodine ga zaliva!"

FRA BERISLAV I FRA BOSILJKO

U Franjevačkom samostanu na Petrićevcu 70-tih godina 20. stoljeća - pored ostalih - živjela su i dva čestita redovnika i svećenika.

Fra Berislav Gavranović, rodom iz Šurkovca, doktor povijesnih znanosti, dugogodišnji profesor u dječjačkom sjemeništu u Visokom, čovjek oštra pera i autor više knjiga povijesnog sadržaja. Nekad, kao mlađi, dobar propovjednik. Otmjena držanja, u zajednici tih i radin, sa stalnim prebirkom povijesnih sadržaja.

Fra Bosiljko Ljevar, rodom iz Sasine, dugogodišnji kateheta u bihačkoj gimnaziji. Simpatični franjevac, uzornog i naravnog života, uvijek raspoložen i nasmijan. Srebrna kosa na njegovoj glavi bila mu je zaštitni znak.

U to vrijeme proživljavali su duboku starost. Živjeli su u samostanskoj zajednici kao umirovljenici. Unatoč neobičnoj vitalnosti i htjenju, godine su činile svoje. Obojica su se služila sa štapom. Fra Berislava je sve više obuzimala skleroza, s okoštavanjem gibnih dijelova tijela a fra Bosiljka je mučila slaba pokretljivost, zbog veće tjelesne težine. Osim toga, imali su problema sa sluhom. Fra Bosiljko je mogao nešto čuti a fra Berislavu je trebalo govoriti povišenim tonom, da bi mu se što moglo saopćiti. Kad bi tko došao iz Provincije, on bi ga vodio u svoju sobu i zamolio: "Kaži mi u povjerenju, što ima novog". Kako on

govori i kojim tonom bi mu trebalo saopćiti, odjekivalo bi samostanom.

Sve su svoje poteškoće stojički podnosili. Zato su bili tako ugodni i poštovani članovi zajednice. Pravi Božji blagoslov u kući.

Obično bi imali sv. Misu u popodnevним satima. Prikazivali bi je Bogu u samostanskoj kapeli, na skromnom oltaru, pored koga sa strane bilo je svetohranište. Odložili bi štapove i opremili se za bogoslužje, najčešće uz pomoć časnog brata fra Miroslava Kuljanca. Tako spremljeni stali bi uz oltar. Jedan ispred a drugi iza njega; okrenuti jedan prema drugom. Rukama se oslanjaju na menzu oltara. Počinju sa sv. Misom. Mole li, mole. I na hodniku samostana čuje se romon njihove molitve. Jedan drugoga ne čuje, ali se prate pogledima i gestama. Sve štima. Svetu Misu prikazuju ustaljenim tokom. I tako svaki dan... Poput nekad Onije i Jeremije, koji su molili za narod i Sveti Grad, tako i ove časne starine molili su za svoju subraću u samostanu, za svoj narod.

MOLJENJE ČASOSLOVA U SAMOSTANU

Nakon završene godine novicijata, u ljeto 1969. godine dolazim na Petrićevac. Tako, u sezoni ljetnih odmora došao sam u svoj samostan. Malo mi neobično. Iz društva vršnjaka dolazim u zajednicu zrelih ljudi i časnih starina. No, svaka promjena je interesantna, pa i meni je ovo bilo zanimljivo. Najdublje mi je u sjećanju ostalo moljenje časoslova.

U popodnevним satima sabrala se samostanska obitelj na molitvu. Okupili smo se u ondašnjoj

blagovaonici, na mjestu kasnije knjižnice. U današnjem samostanu tu također održavamo sastanke.

Samo zauzimanje stava, namještanje i raspored pred molitvu bio je čitav uhodani ritual. Pri zauzimanju mjesta zna se gdje je gvardijan, gdje vikar. Onda se redaju sijede glave: fra Berislav, fra Bosiljko, fra Boris, kapelan, časní brat... Doktor fra Berislav još se ne da; nekako se uspravno drži, pored obaveznog štapa. Ali s fra Bosiljkom i fra Borisom je teže. Imaju išijas, teško se kreću. Kad duže sjede, trebaju se namjestiti, da im ne smeta cirkulaciji krvi. Fra Bosiljku je nešto lakše, ali fra Boris mora bolesnu nogu staviti u horizontalu, pored sebe na klupu. Zahvata je iznad gležnja kukom od štapa i postavlja u željeni položaj na klupi.

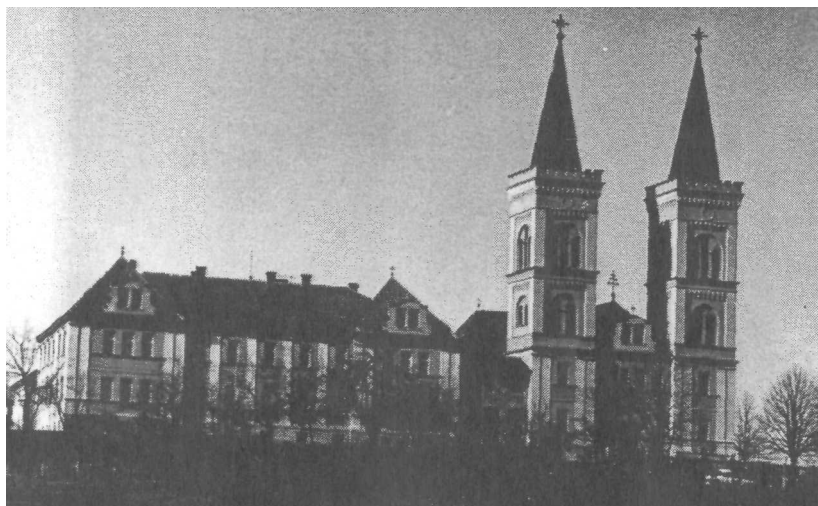
Kad se taj "orkestar uštimaó", moglo se početi s molitvom. I ja se pripremio. Stavio brevijar preda se, zapeo sve bilješke, da se ne pometam. Mislim: sada ću ja s njima lijepo moliti. Međutim, ne bi onako, kako sam ja očekivao. Mi smo to naučili lagano, unisono, pravilno izgovarajući, pod vodstvom meštra. A ove starine to malo drukčije mole, prema svojoj dobi i ustaljenim navikama. Stoga, kad ova uhodana zajednica počé moliti, ja se izgubih. Ne snađoh se u tempu i glasovima. Iznenadila me ta brzina. Svaki od njih moli kao zbrojovka, s mitraljeskom elokventnošću. Meni je bilo teško pratiti izgovor latinskih riječi, koje su se u takvom koru slijevale u ton zujanja bumbara. Tu i tamo jedva stignem uhvatiti priključak s njima. To potraje samo nekoliko redaka, pa se opet izgubim. Tako se siromah isključujem i uključujem, sve do svršetka moljenja. Uviđam da je to drukčiji kor od onog, u kojem sam bio u Kraljevoj Sutjesci, u vremenu, koje sam proveo u

novicijatu. Stariji ljudi tu mole prema svom uhodanom načinu, gdje narušeno zdravlje i navike diktiraju ton molitve. Ovome se ne treba čuditi. To je tako u našim samostanima: uhodane dužnosti, s kojima teče i prolazi život, dan za danom.

Svi skupa nismo ni slutili, da ćemo za dva mjeseca ostati sirotani sv. Franje, bez crkve i samostana. Naime, uslijedio je katastrofalni potres, koji je na Petrićevcu ostavio ruševine.

Sa mladomisničkog slavlja fra Vlade Tomića u Staroj
Rijeci, 6. rujna 1934. godine

Petrićevac u najljepšem izdanju: Građen je 1928 -1931. g.
pod vodstvom gvardijana fra Petra Ćorkovića.

Samostan i crkva posvećeni su Presv. Trojstvu, iako
se tu svečano slave blagdani sv. Ante Padovanskog
i sv. Ante Pustinjaka. Cijeli kompleks razoren je u potresu
1969. godine. Tek nova crkva je posvećena sv. Anti
Padovanskom. Minirana je 1995. godine.

Crkva sv. Ante Padovanskog u Bihaću, izgrađena pod Vodstvom župnika fra Viktora Šakića 1970 - 1972. godine.

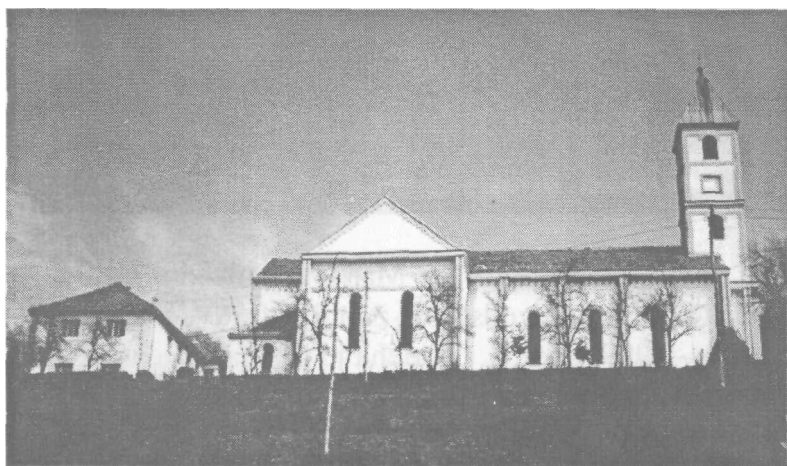
Crkva sv. Roka u Bos. Gradišci, sagrađena pod vodstvom župnika fra Ambrozija Radmanovića 1908-1912. godine.

Crkva Uznesenja Bl. Dj. Marije u Sanskom Mostu, sagrađena pod vodstvom župnika fra Ive Orlovca 1998 - 1999. godine. Građena je prema projektu stare crkve, koju je na istome mjestu podigao župnik fra Marko Androšević davne 1896. godine.

Crkva Rođenja Bl. Dj.
Marije u Sasini kod
Sanskog Mosta, sagrađena
pod vodstvom župnika fra
Luke Tešića 1940. godine.
Minirana je i razorena
1993. godine.

Crkva Uznesenja Bl. Dj. Marije i Ivanjskoj kod Banje
Luke, sagrađena pod vodstvom župnika fra Marka Marića
1884. godine a dograđivana 1905. za fra Franje Valentića i
1934. za fra Alfonza Kudrića.

Iz recenzija:

Ističem kao prvo, da rad zaslužuje pažnju već po samoj tematici. U okviru franjevačke provincije Bosne Srebrene i među njenim članovima bilo je puno, pa i veoma zaslužnih i znamenitih franjevaca, koji su porijeklom ... iz sjeverozapadne Bosne ... O nekima od njih pisano je u prošlosti po raznim publikacijama, ne samo franjevačkim nego i drugim. Međutim, jednog sveobuhvatnog pregleda franjevaca porijeklom iz navedenog područja do sada nije bilo. Zato ovaj fra Jurin rad treba smatrati vrijednim doprinosom za crkvenu i franjevačku povijest ovog dijela banjalučke biskupije i franjevačke provincije Bosne Srebrene.

Fra Juro je uspio iz različitih izvora prikupiti dosta podataka o mjestu i datumu rođenja, te o različitim službama i mjestima djelovanja za neobično veliki broj ovdašnjih franjevaca. Neki su, što je i razumljivo, obrađeni znatno iscrpnije, budući da su igrali važnu ulogu i da je o njima sačuvano dosta informacija. Za druge je naveo samo neke fragmentarne podatke, jer je o njima, pogotovo onim iz ranijih razdoblja, ostalo sačuvano malo vijesti. Za većinu franjevaca iz svog prikaza navodio je samo gole činjenice, a za neke je izricao i određene vrijednosne prosudbe, bilo da ih je preuzimao od drugih, ili ih je stvarao sam, osobito za one koje je osobno poznavao i s kojima je imao priliku skupa živjeti ili se barem susretati...

Dr. Velimir Blažević

Ovo djelo, fra Jurice Šalića pisano je dijelom i kao znanstveno djelo u kojem su ugrađeni i rezultati historiografije /a što se vidi i iz popisa izvora i najvažnije literature/, i vlastitih istraživanja. Svojim nastojanjima da da što cjelovitiju sliku o osobama autor je uspio dati objektivnu sliku o vremenu u kojem su djelovali.

Knjiga je dobro došla kao bitan izvor svima koje zanima ova problematika, a može poslužiti i kao poticaj za daljnja sustavna istraživanja o franjevcima ovog dijela domovine.

Smatram da je rukopis knjige fra Jurice Šalića «Franjevci sjeverozapadne Bosne», Bihać 2002., predstavlja objektivnu, utemeljenu i racionalno napisanu, vrlo sadržajnu i nadasve korisnu i vrijednu knjigu, prvu takvu i takove vrste na istraživanom području u navedenom vremenu, radi čega je i predlažem za objavljivanje.

Mr. Sc. Ivan Dujmović

ZUSAMMENFASSUNG

In Nekrologien, Quellen, Dokumenten und Literatur der Provinz "Bosna Srebrena" werden die Franziskaner des nordwestlichen Bosnien erwähnt. Das Gedenken ihrer, Information und Daten sind zerstreut. Sie werden erwähnt hie und da in Provinzbeschreibungen und Annalen der Bosniengeschichte. Nirgends ist von ihnen etwas abgesondert und separat veröffentlicht, wo hätten wir eine Darstellung und Verzeichnis jener, die auf diesem Gebiet geboren, lebten und als Geistlichen arbeiteten, und waren Mitglieder der Franziskanerorganisation, größtenteils in türkischer Zeit in Kustodie Fojnica, in neuerer Zeit aber im eigenen Distrikt des Klosters Petrićevac.

Wir sammeln und veröffentlichen hier alles was uns über sie zur Erkenntnis gekommen ist. Natürlich, können wir nicht sie alle erwähnen, besonders jene aus der vor und am Anfang der türkischen Periode. Wir sprechen von jenen deren Angaben uns erreichbar waren. Das sind jene die in Bosnien durch letzte vier Jahrhunderte wirkten. Aus dem 17. und 18. Jahrhundert die Auskünfte sind mangelhaft. Vollständige Biographien bringen wir von den Franziskaner aus dem 20. Jahrhundert, weil über sie wissen wir meistens und zeitlich sind uns nächste.

Betrachtend das Profil des Franziskaners aus diesem Gebiet, erkennen wir in ihm "bosanskog ujaka" den bosnischen Onkel in seiner Anpassung dem Ort und der Zeit da er lebte. Da finden wir den bewahrten Franziskaner aus der türkischer Zeit, der lebte und arbeitete am Existenzrand, allen möglichen Gefahren ausgesetzt. Wir

finden den Franziskaner der österreichischen und Zeit zwischen zwei Weltkriegen, der mit vollem Schwung wirkt in der Kirche und in seiner Franziskanergemeinschaft. Ebenso finden wir die Franziskaner in der Zeit des Zweiten Weltkrieges und in der Nachkriegszeit, die alle Lebensschwere im System der zeitgemäßen Gottlosigkeit erfahren haben. Da finden wir auch den Würdenträger der Kirche, Professor, Doktor, Tribun (Volksredner), Pfarrer, Kaplan, ehrwürdigen Bruder ... Wir finden die Ordensbrüder anerkannt von der Weltobrigkeit und anonyme, ergebene Mitbrüder, die arbeiten für die Kirche, Orden und sein Volk, anpassend sich der, in der Franziskanergemeinschaft geformten berzeugung und Sitte.

Jeder von diesen Franziskaner ist eine getrennte Story des verlebten Franziskanerschaft in Bosnien das auch heute den Missionsstatus hat. Wir notieren sie um die Erinnerung an diese unsere Vorgänger zu bewahren. Einige mit einer oder ein paar Einzelheiten aus dem Leben. Aber, das ist auch ausreichend, dass wir ihrer gedenken und Andenken bewahren an die Glaubensbote in vergangenen und turbulenten Zeiten.

SADRŽAJ

FRANJEVCI OD BANJE LUKE	9
Fra Mato Abrić	11
Fra Nikola Anić	11
Fra Marko Androšević	12
Fra Andrija Anušić	12
Fra Ladislav Bajić	13
Fra Franjo od Banje Luke	14
Fra Jakov od Banje Luke	14
Fra Mato od Banje Luke	15
Fra Mijo od Banje Luke	15
Fra Ambrozije Barišić	17
Fra Mato Bartli	17
Fra Anđeo Bašić	18
Fra Marko Benković	19
Fra Mato Benlić	19
Fra Petar Betunac	24
Fra Franjo Blažević	25
Fra Ivan Blažević	26
Fra Jakov Blažević	26
Fra Franjo Brkić	27
Fra Jakov Bumbar	28
Fra Marijan Bumbar	29
Fra Petar Ćorković Mlađi	29

Fra Petar Ćorković Stariji	34
Fra Nikola Golub	35
Fra Bosiljko Gubo	36
Fra Nikola Hadžić	38
Fra Dominik Idžan	38
Fra Mato Idžanović	39
Fra Boris Ilovača	40
Fra Pavo Ilovača	43
Fra Velimir Ilovača	43
Fra Marijan Ilić	46
Fra Tomo Ivković	46
Fra Andrija Jajčević	52
Fra Jakov Jakovljević	52
Fra Marijan Jakovljević Mlađi	53
Fra Marijan Jakovljević Stariji	61
Fra Ivan Franjo Jukić	64
Fra Miroslav Kuljanac	70
Fra Franjo Lipovac	72
Fra Zvonko Lipovac	74
Fra Jozo Loparević	76
Fra Anto Mačinković	78
Fra Antun Mačinković	79
Fra Franjo Majdandžić	80
Fra Franjo Miletić	82
Dr fra Vid Miljanović	83
Fra Lovro Ojdanić	86
Fra Stipo Orlovac	87
Fra Franjo Pejkić	89
Fra Jozo Pezić	91
Fra Petar Pinotić	91
Fra Mato Pisara	92

Fra Jozo Radman	93
Fra Stipo Radman	94
Fra Ambrozije Radmanović	96
Fra Stjepan Soldić	97
Fra Petar Sušilović	98
Fra Viktor Šakić	98
Fra Lovro Tadić	101
Fra Luka Tešić - Pisarić	103
Fra Josip Tucić	105
Fra Lovro Tucić Mlađi	105
Fra Lovro Tucić Stariji	106
Fra Lovro Tucić Tučo	106
Fra Augustin Užarević	108
Fra Franjo Valentić Kuzman	109
Fra Jozo Valentić	112

FRANJEVCI OD BIHAĆA 117

Fra Josip Barić	119
Fra Ivan Bišćanin	119
Fra Franjo Ćurić Stariji	120
Fra Franjo Ćurić Bišćo	121
Fra Vojislav Ćurić	123
Fra Anđeo Jelić	124
Fra Sarafin Jurić	125
Fra Živko Konjević	126
Fra Anto Šeremet	127
Fra Jeronim Tomić	129
Fra Jeronim Vujić	129
Fra Juro Vujić	131
Fra Dragomir Prpić	131

FRANJEVCI OD BOSANSKE GRADIŠKE 135

Fra Franjo Duljilović	136
Fra Alfonz Kudrić	137
Fra Vladimir Matijašević	141
Fra Alojzije Mišić	142
Fra Josip Peulić	148

FRANJEVCI SANSKOG KRAJA 149

Fra Alojzije Atlija	151
Fra Alojzije Begić	153
Fra Dane Briševac	154
Fra Miroslav Buzuk	156
Fra Stanko Buzuk	159
Fra Augustin Čengić	161
Fra Blaž Čengić	163
Fra Marko Čengić	164
Fra Petar Ćosić	165
Fra Stjepan Ćosić	165
Dr fra Berislav Gavranović	166
Fra Marijan Grgić	170
Fra Anto Hrvat	171
Fra Ljudevit Josić	173
Fra Andrija Kamengrađanin Tomanović	174
Fra Filip Kamengrađanin	177
Fra Ivan Kamengrađanin	177
Fra Jeronim Kamengrađanin	178
Fra Šimun Kamengrađanin	178
Fra Luka Komljenović	179
Fra Nikola Kozarčanin	180

Fra Marijan Kozić	180
Fra Petar Kozić	181
Fra Grgo Knežević	181
Fra Bosiljko Ljevar	182
Fra Vlado Ljevar	185
Fra Marko Marić	187
Fra Miroslav Markanović	188
Fra Anto Sedić	189
Fra Mato Sedić	190
Fra Vlado Tomić	191
Fra Anto Vidaković	192
Sadašnji franjevci s područja sjeverozapadne Bosne	197

PRILOZI

Ferman sultana Murata IV, iz 1626. godine na traženje fra Tome Ivkovića	199
Ferman sultana Mehmeda IV, izdan na zahtjev beogradskog biskupa fra Mate Benlića	200
Junačina fra Petar	201
Iz putopisa fra Ivana Franje Jukića	205
"Ujak" - fratar,	210
Bego	213
Priznanje I zahvala fra Stipi Radmanu	218
Priznanje fra Franji Ćuriću	219
Posljedice paljenja rezidencije na Petrićevcu	221
Fra Alojzije Mišić, župnik u Bihaću	222
Vrba	229
Urar fra Petar Ćorković	232
Fra Vid	234
Koliko vrijedi Beč?	235

Posljednji časovi mngp. o. fra Marijana Jakovljevića ..	236
Fra Franjo Pejkić pretočio rakiju	242
Fra Berislav I fra Bosiljko	243
Moljenje časoslova u samostanu	244
 Iz recenzija	 251
Zusammenfassung	253

Sken i OCR (Optical Character Recognition):

Marinko Orlovac
10. rujna 2006.

